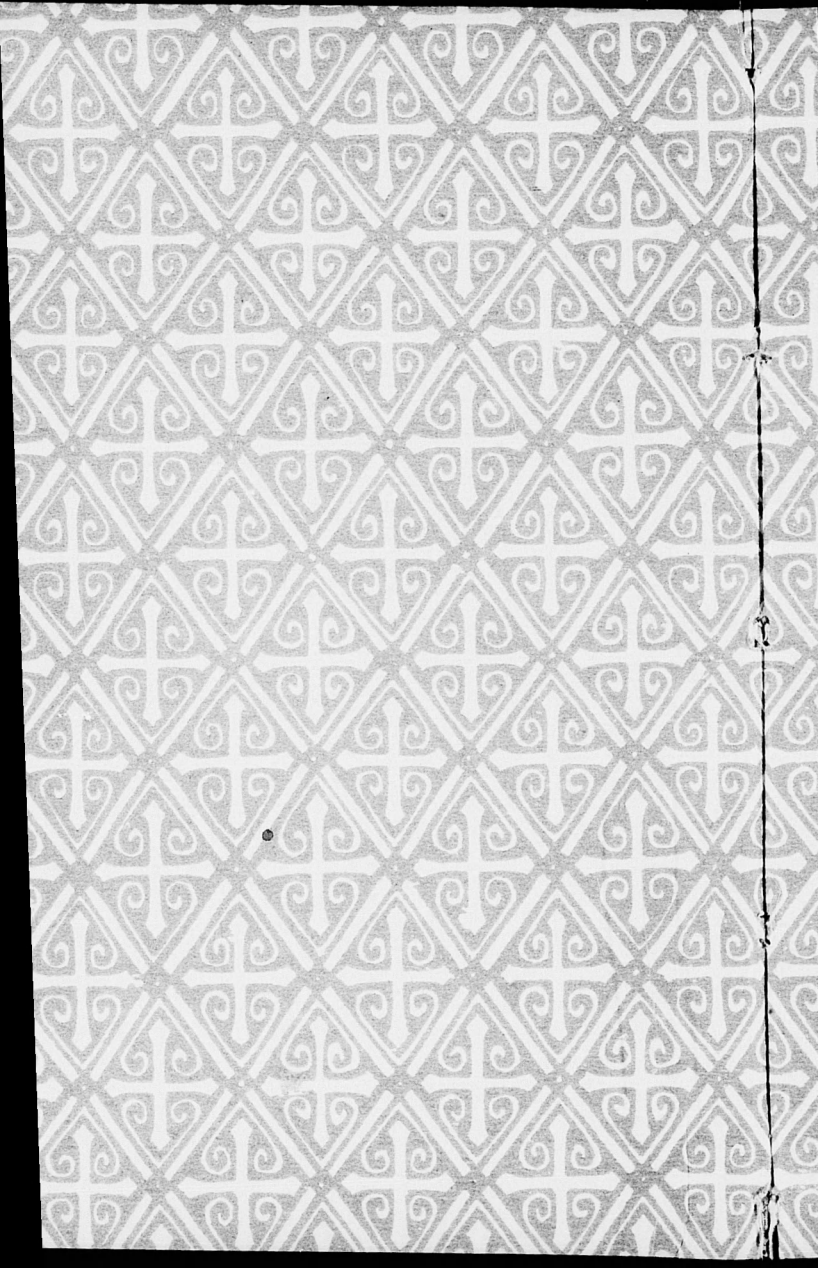

353

Vak 81

353

Vak 81

Inimicum semetipsum factus obediens usque ad mortem.

HET H. MISOFFER.

Het H. Misoffer.

UITLEGGING EN VERKLARING VAN ALLE
CEREMONIËN EN GEBEDEN

EENER

Plechtige H. Mis

DOOR

J. J. F. BROUWER, *ESSA*

Priester van de Congr. des Allerheiligsten Verlossers.

~~~~~  
Tweede op nieuw bewerkte en veel  
vermeerderde druk.  
~~~~~

LEIDEN. — J. W. VAN LEEUWEN.

Maarsmanssteeg.

1893.

Goedkeuringen.

*Door onzen Hoogwaardigen Pater Generaal
Nicolaus Mauron daartoe gemachtigd, staan wij
toe dat het werkje: **HET H. MISOFFER**, Uitlegging en
Verklaring van alle Ceremoniën en Gebeden eener Plechtige
H. Mis, door den Eerw. Pater J. J. F. Brouwer,
opnieuw gedrukt worde.*

J. C. MEEUWISSEN, C. SS. R.
Sup. Prov. Holl.

AMSTERDAM, 12 Januari 1893.

IMPRIMATUR.

VOORSCHOTEN,
Die 6 Februarii 1893.

M. BERNSEN,
Libr. Censor.

Een woord tot Inleiding.

»De H. Mis is voor den Katholiek het alles overheerschende en overstralende in het godsdienstig leven; zij is nog altoos als Thomas Murner in Luthers dagen getuigde, de zaak »da dem Christenmann sein grösstes Herz an ligt.» Aldus sprak niet lang geleden Dr Schaepman in een zijner vlugschriften (1).

En te recht: de H. Mis is en blijft steeds de hoogste daad van godsdienstigheid, waardoor Gode de hoogste glorie, den menschen geluk en vrede gebracht wordt; zij is ons Offer of liever het Offer van Jezus Christus, den Godmensch, dat wij met Hem den Vader mogen brengen. Geen werk zoo goddelijk groot, zoo vruchtbaar voor ons zieleleven!

Gods glorie vermeerderen, ziedaar een plicht, welken de Godsdienst ons oplegt. Reeds de offers der oude wet deden het. Maar neem alle glorie dier offers, welke er ooit zijn opgedragen te zamen,

(1) De bewonderenswaardig schoone brochure: *Roomsch Recht tegen Protestantisch Verweer*. Utrecht, Wed. J. R. van Rossum, 1892.

voeg er de eer bij, die de engelen en heiligen in den hemel door hunne lofprijzingen, de menschen op aarde door hunne gebeden, goede werken, boetedoeningen en martelpijnen Gode ooit brachten of brengen zullen, nooit zal zij de glorie evenaren, welke den Hemelschen Vader tegenstraalt uit een enkele H. Mis. Der schepselen glorie is van eindige, die van ons Offerlam, Christus, van oneindige heerlijkheid.

En welk eene bron van genaden ontspringt er voor ons in dat Offer! Een enkel gebed van Jezus Christus vermag oneindig veel meer dan de gebeden van alle Heiligen te zamen. Wat wij door Hem den Vader vragen, zal ons zeker gegeven worden (1). Welnu in de H. Mis is Jezus onze Voorspreker bij zijn Hemelschen Vader, terwijl Hij zich zelven in ruil offert voor hetgeen Hij voor ons afsmeekt. Telkenmale als de handen des priesters met de geloovigen dit offer opdragen, sterft Jezus op geheimzinnige wijze voor ons, biedt Hij zijn Lichaam, zijn Bloed den Hemelschen Vader aan, en herhaalt Hij het woord, dat eenmaal door Hem gesproken werd, toen Hij mensch zou worden: »Brand- en Slachtoffers hebt gij niet gewild, die offers zijn onvoldoende, zie hier ben ik, ik bied mij aan voor de zondige en ongelukkige wereld, Vader om mij geef haar wat zij U vraagt.»

(1) Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Joës XVI. 23.

Is het wonder, dat de Vader door deze Offerande bevredigd, de genade en gave van boetvaardigheid zelfs aan de grootste zondaars schenkt (2)? Is het wonder, dat uit die bron alle genadestroomen ons toevloeien, dat er alle vruchten gevonden worden, die eenmaal bloeiden aan den boom des kruizes (3). Is het wonder dat dáár de zwakke kracht, de arme rijkdom, de bedroefde leniging, de zieke gezondheid, de verongelukte redding, de ongelukkigste troost en opbeuring vindt? Is het wonder, dat de zielen des vagevuurs door dit Offer het meest geholpen worden, en de plaats van licht, rust en vrede ontvangen (4)? O neen, waar Christus aldus voor ons spreekt, daar moet, gelijk op het kruis, de Vader verhooring schenken.

Ontelbaar zijn de goederen, onbegrijpelijk de wonderen en geheimenissen, die dus zijn opgesloten in dit onbloedig Offer. Het is zoo groot, zoo rijk, zoo glorievol, dat men nimmer woorden genoeg zal vinden om dit naar waarde uit te drukken, dat de naam nog gevonden moet worden, die dit Offer juist kenschetst. Het verstand des menschen

(1) *Hujus quippe oblatione placatus Dominus, gratiam et donum poenitentiae concedens, crimina et peccata etiam ingentia dimittit. C. Trid. S. 22 de S. Sac. M. c. 2.*

(2) *Tantum valet celebratio Missae, quantum mors Christi in Cruce. S. Joës Chrys.*

(3) *Animae in purgatorio detentae, fidelium suffragiis, potissimum vero acceptabili Altaris Sacrificio juvantur. C. Trid. S. 25. de Purgat.*

is daartoe te bekrompen, zijn spraak te arm. Noemde een H. Andreas het Offer des kruizes, een geheim: *Mysterium crucis*; voor den Christen zal de H. Mis ook immer het groot Mysterie blijven.

Een naam is er echter, die reeds in de eerste tijden der Kerk aan dit H. Offer gegeven werd. Het is de naam *Missa* of zooals wij zeggen: *Mis*. Deze bleef door alle eeuwen heen gebruikelijk, en vraagt dan ook verklaring. Wat beteekent deze?

Men heeft achter dien naam allerlei geheimen gezocht en mystieke verklaringen ervan gegeven. Men zocht daartoe afleidingen nu eens in het Hebreewsch, dan in het Grieksch, dan weder in het Latijn (1). Maar hoe schoon, hoe geleerd die verklaringen ook zijn, ééne is er slechts, welke natuurlijk is, die zich grondt op het volksleven en daarom ons slechts ten volle kan bevredigen. De sleutel er toe moet gezocht worden in het: *Ite, missa est*, dat aan het einde van het H. Offer gezongen of gebeden werd.

Bij de Romeinen bestond de gewoonte, aan het einde van een of andere publieke bijeenkomst de vergaderden deze woorden toe te voegen: *Ite, concio missa est*, gaat, de vergadering is ontbonden. Dikwijls zeide men slechts alleen, vooral bij rechts-

(1) Men kan hierover lezen: *Bened. XIV. de Sacr. Missae Lib. II. C. I.*

(2) Men vergelijkte Dom Gueranger. *Expl. des prières et des Cer. de la Messe* p. 220. — Kreutzer *Das H. Meszopfer*. § 14.

IX

gedingen: *missa est*, daar men het overige genoegzaam wist (2). Welnu, diezelfde uitdrukking nam de H. Kerk over bij de bijeenkomsten der geloovigen, waaronder de H. Geheimen werden gevierd. Die ontbinding der vergadering was echter steeds dubbel. Men had de wegzending der doopleelingen, boetelingen en ongelooovigen, en die der Christenen. De eerste geschiedde als de eigenlijk gezegde Offerande moest beginnen; zij toch mochten als onwaardigen daarbij niet tegenwoordig zijn. De tweede had plaats aan het einde des Offers, indien althans boeten- of treurdagen niet vorderden, dat men nog bijeenbleef om te bidden (1). Welnu die wegzending geschiedde door den diaken en gewoonlijk met de woorden: *Ite, missa est*, gaat, de vergadering is ontbonden. Het volk nu, dat gewoonlijk aan een of andere zaak, die geheimzinnig is, een naam geeft, naarmate daarbij een of ander woord meer opvallend is, gaf daarom aan die bijeenkomsten eenvoudig den naam van *missæ*, langzamerhand werd dit meer gebruikelijk en droeg men dien naam, doch in het enkelvoud, over op geheel het H. Offer. Neemt men daarbij in acht, dat bij die eerste Christenen de strengste tucht van geheimhouding heerschte omtrent het Misoffer, ten einde dit voor oningewijden verborgen zou blijven, dan laat zich deze geheimzinnige naam nog beter begrijpen (2).

(1) In dit geval zeide de diaken: *Benedicamus Domino*, Laat ons den Heer lofprijzen.

(2) Bened. XIV. l. c. et alii.

Ziedaar den naam, welke aan dat heilig en goddelijk Offer gegeven word, verklaard. Geeft zij ons niets van de grootheid ervan weder, de ontzaglijke waarde wordt er echter niet door verminderd. Deze blijft wat zij is, oneindig.

De H. Kerk heeft dat H. Offer, als een kostbaar edelgesteente, met hemelsche wijsheid en kunstvaardigheid, zoo voortreffelijk mogelijk ingezet en omgeven met uitstralend goud van gebeden, gezangen, plechtigheden, en ceremoniën. Zij deed het tot grooteren luister van dat H. Offer, tot opwekking der godsvrucht zoo van priester als van geloovigen. Alles spreekt daar tot verstand en hart, alles heeft beteekenis. Die plaats waar het Offer wordt opgedragen, die witte kleederen en veelkleurige gewaden, die geurige wierookwolken, die diep treffende gebeden en roerende gezangen, die overheerlijke ceremoniën en plechtigheden, kortom die geheele Ritus, tot in de kleinste bijzonderheden bepaald en voorgeschreven, zij zijn een school waar men altijd meer leeren kan, een voortdurende prediking voor het Christenvolk; zij gelijken te zamen genomen aan eene onuitputtelijke goudmijn, waar deforschende blik steeds nieuwe goudaderen ontdekt.

Wij hebben ten tweede male plaats genomen in die leerschool, nogmaals met dubbel oor gehuisterd naar die hemelsche prediking, wij zijn opnieuw in die goudmijn afgedaald om er bovennatuurlijk goud voor verstand, hart en ziel te zoeken. Wat

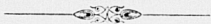
XI

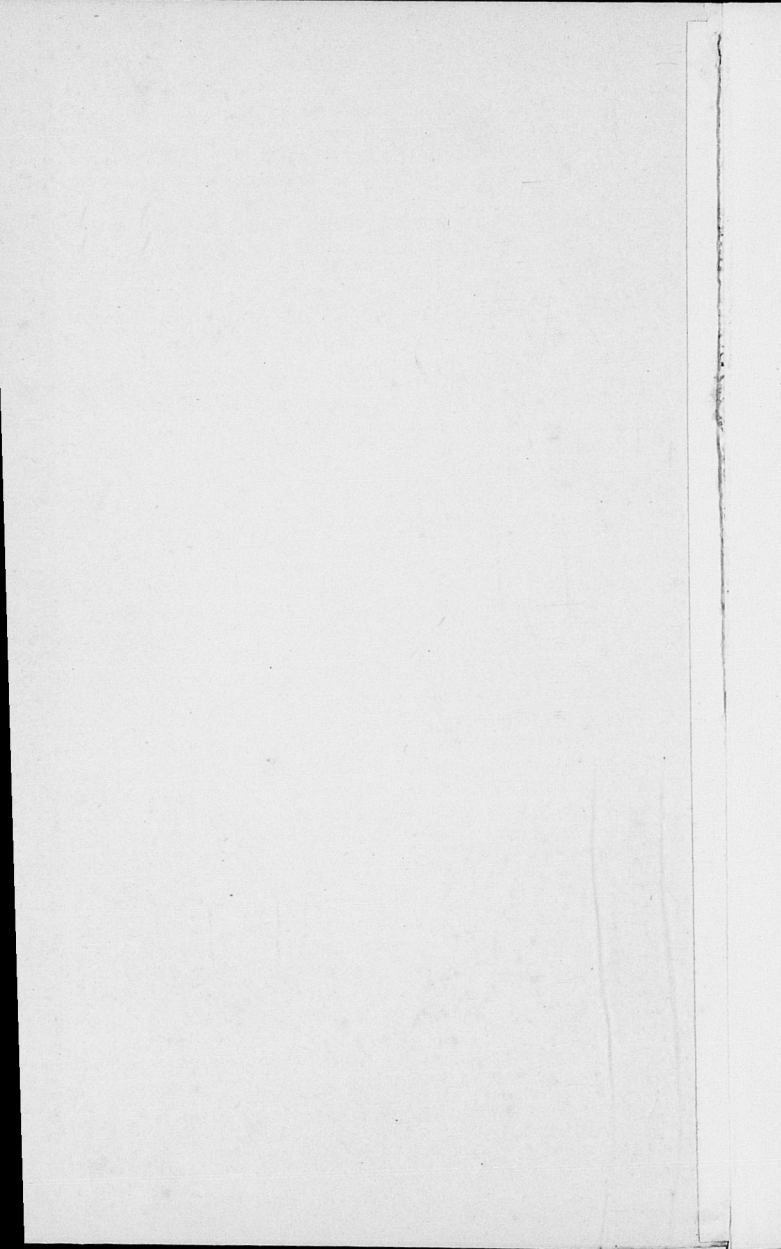
wij leerden, wat wij vernamen, wat wij vonden, wij deelen het in de tweede veel vermeerderde uitgave van dit boekje mede.

Wij herhalen hier verder den wensch bij den eersten druk uitgesproken: Moge Gods zegen op deze verklaring der H. Mis, die wij met zijne hulp tot zijne glorie ondernamen, rusten, opdat onze lezers met nog grooter liefde, nog meer ijver voor dat goddelijk en ontzachtlijk Geheim worden vervuld.

DE SCHRIJVER.

ROTTERDAM, 11 Januari 1893.

EERSTE DEEL.

De Voorbereiding tot de plechtige H. Mis.

Vooraleer wij den priester en zijne dienaren aan het altaar gaan volgen en van alle woorden, die wij er hooren en van alle ceremoniën, die wij daar zien, rekenschap geven, moeten wij eerst eenige noodzakelijke artikelen laten voorafgaan, over de plaats des offers en over al hetgeen daarbij gebruikt wordt of daarmede in betrekking staat. Anders toch zullen zich vele ceremoniën moeielijk laten begrijpen, en het zou ons, zoo wij ze tusschen de verklaring van de H. Mis zelve moesten invoegen, alsdan te lang bezig houden. Daarenboven, welk eene schoone beteekenis ligt er niet in vele zaken, die bij dat H. Offer gebruikt worden, opgesloten? Hoe leerrijk spreken tot ons altaar, priestergewaden, licht, wierook en andere kerkelijke voorwerpen? Voorzeker niet slechts de ceremoniën en gebeden onder de H. Mis, maar ook dit alles, doet ons de grootheid van het H. Misoffer kennen en voert tot de beschouwing der verheven geheimen op, welke daarin verborgen zijn. Laat ons dan in het eerste deel van dit werkje, onder den titel van: de voorbereiding tot de plechtige H. Mis, deze verschillende zaken bespreken.

§ 1. HET ALTAAR.

De plaats, waar het H. Misoffer moet worden opgedragen, is het altaar. Zeker, dit is wel de heiligste plaats der geheele kerk. Daar immers wordt Jesus Christus elken morgen opnieuw geboren, vandaar schenkt Hij zich aan hen, die hongeren en dorsten naar zijn goddelijk Vleesch en Bloed, daar offert Hij zich, ofschoon op onbloedige wijze, telken dage aan zijnen hemelschen Vader op. Het altaar is dus als de kribbe van Bethlehem, de tafel van het laatste avondmaal, het kruis van Calvarië.

Onder het woord „*Altare*” verstaat men volgens zijn eigenlijken en strikten zin den vasten of draagbaren geconsacreerden steen, waarop het H. Misoffer wordt opgedragen (1). In meer algemeenen zin echter neemt men het ook voor al hetgeen dezen steen omgeeft of daarmede verbonden is (2). In dezen zin nemen ook wij dit woord, als wij van »het altaar” spreken.

Het staat daar gewoonlijk voor u in den vorm van eene langwerpige vierkante tafel of in den vorm van eene tombe. De eerste doet u dan denken aan de tafel van het laatste avondmaal, waaraan Jesus met zijne leerlingen aanzat, toen Hij voor de eerste maal zich zelve aan hen tot spijs en drank gaf. De tweede vorm herinnert aan dat tijdstip der Kerk, toen zij de felste vervolging moest verduren en verborgen in de catacomben, op de *graven*, waar de nog bloedige lichamen der martelaren rustten, het onbloedig Offer moest opdragen. Vandaar ook de wet der Kerk, die nog altijd voorschrijft, dat in elk altaar of ten minste in den geconsacreerden steen de reliquieën van H. Martelaren moeten rusten.

Wat echter vooral de heiligheid en den eerbied

(1) Luc. Fer. »Altare” 4, 5. (2) Missale, in verschillende rubrieken.

voor het altaar inboezemt, is de bijzondere wijding, welke het van den kant der Kerk ontvangen heeft. Dank dezer wijding, zegt de H. Thomas van Aquine, verkrijgt dat altaar eene zekere geestelijke kracht, waardoor het geschikt wordt voor de vereering van God, en den menschen eene devotie inboezemt, die hen beter bereidt voor heilige zaken. Het altaar, zoo gaat die Engel der School voort, dat eenmaal geconsacreerd is, beteekent ons in geestelijken zin Jesus Christus, onzen goddelijken Zaligmaker zelf; en waarlijk, hij die wat dieper ziet, vindt er de schoonste gelijkenissen.

Dat woord *steen*, doet het ons niet denken aan het woord van den H. Petrus, dat Christus de *uitgekozen, kostbare en hoogste hoeksteen* (1) is, waardoor jood en heiden, als zij zich bekeerden, gelijk twee muren door den hoeksteen vereenigd worden in zijne ééne, heilige katholieke Kerk? De olie, waarmede die steen gezalfd werd, herinnert deze ons niet verder aan den *Gezalfde* (Christus) bij uitnemendheid, aan zijne zoetheid, aan zijn balsemenden overvloed van genaden die, gelijk het water aan den steenrots in de woestijn, aan dat altaar ontvloeit? De wierook, waarmede dat altaar zoo menigmaal omwolkt wordt en welriekend gemaakt, duidt op de welriekende kruiden, waarmede het Lichaam van Christus na zijn bloedig Offer gebalsemd werd, ook op de goddelijke eer welke dat goddelijk Lichaam van Christus door alle eeuwigheid toekomt. Ook zijne vijf H. Wonden vindt men terug in die vijf kruisjes, welke, de één in het midden, de anderen in de hoeken van den steen, gebeiteld zijn. Eindelijk die vereeniging van dat altaar met de reliquieën der Heiligen, zij doelt op de innige en onafscheidelijke vereeniging van Jesus Christus met de H. afgestor-

(1) Act. Apost. IV. 11. — I Petr. II. 6. 7.

zijne leer, in zijne schitterende wonderwerken, maar nog veelmeer in het *offer* zijner heilige menscheit aan het kruis vertoonde. (1)

Ja, het altaar met zijn voorhangsel, zijne bekleeding, zijn kruis, zijne kandelaars en licht, beteekent ons in geestelijken zin zoo duidelijk mogelijk Jesus Christus den Verlosser. Het zegt ons zoo klaar, wat er op Calvarië gebeurde, het roept ons nog luider toe: hier wordt, ofschoon op onbloedige wijze, datzelfde offer opnieuw opgedragen, dat de twee volken vereenigde en de wereld met den hemelschen Vader verzoende.

Maar in moreelen zin is het altaar nog een ander zinnebeeld. Onder dit oogpunt wijst het ons naar het hart van den mensch. De Apostel zegt toch: Gods tempel is heilig, en gij zijt die tempel. (2) Welnu als wij Gods tempel zijn, dan moet er in ons een altaar zijn, en dit altaar is ons hart. Dit middelpunt in ons zelve, gelijk het altaar in het midden der kerk, moet dan als een altaar zijn, waarop wij ons geheel en al offeren aan dien goddelijken Verlosser, die zich voor ons ten offer bracht. Het vuur der liefde moet op dit altaar steeds branden, gelijk de Heer beval (3) in de oude wet: een vuur dat door geene wateren van beproeving of wat ook kan uit gedoofd worden; een vuur dat elk offer daar gebracht voor God doet verteeren en ons tot volmaaktheid brengt. Het moet omhangen zijn met het veelkleurig kleed van tallooze deugden, bedekt met het lijnwaad der sneeuw witte onschuld: en het licht dat er op den kandelaar geplaatst moet worden en branden, zijn de goede werken, die met goede meening verricht, ten voorbeeld behooren te dienen voor anderen. Eindelijk geheel ons hart moet beheerscht worden door het kruis, want dat is de

(1) Sarnelli, Lettere Eccl. T. IV. L. 15. — (2) I Cor. III. 16. — (3) Lev. VI. 9.

oorzaak, dat wij verdiensten kunnen vergaderen, dat is de bron onzer vreugde. Door het kruis alleen, door met Christus mede te lijden, kunnen wij met Hem verheerlijkt worden. Het kruis is de sleutel des hemels.

Hoe liefelijk zijn uw tabernakelen, Heer der Heirkrachten, wat zijn ze schoon, wat zijn ze beminnelijk voor mijn hart, dat juicht in den levenden God! Terwijl de musch zich een huis, de tortel zich een nest vindt voor hare kleinen, verlang ik niets anders dan uwe altaren, o Heer der Heirkrachten, o mijn Koning en mijn God! (1) Zoo zong de koning David, als hij in den tempel van het oud Verbond vertoefde. Zoo ook moet de vreugdekreet van den christen zijn bij het aanschouwen van het altaar des nieuwen Verbonds, waarop zich dagelijks dat ontzaglijk offer vernieuwt.

§ 2. HET MISGEWAAD.

»Gij en uw volk.» sprak God oudtijds tot zijn dienaar Mozes, »zult heilige kleederen vervaardigen voor uw broeder Aäron en zijne zonen, opdat zij voor mij hun priesterschap vervullen.» (2) En daarna bepaalde God zelf voor zijne priesters der oude Wet tot in de kleinste bijzonderheden, het gewaad, dat de hoogepriester en zijne levieten moesten dragen, als zij het tabernakel des Verbonds zouden binnen gaan of het altaar naderen, om in het Heilige hunne offers op te dragen. (3)

Was dit noodig in de oude Wet, hoeveel te meer moeten dan bijzondere kleederen verplichtend genoemd worden in de nieuwe, waar de schaduw voor de waarheid vervlogen is, waar geen offers

(1) Ps. LXXXIII. 1—4. — (2) Exod. XXVIII. 2. 4. —

(3) 1 c. 4—43.

van bokken of stieren maar het eenige en ware Offer van Jesus Christus zelven, den Zoon Gods, van den opgang der zon tot haren ondergang, immer wordt opgedragen! Moet daar zijne Bruid, de H. Kerk, in glanzend gewaad gekleed zijn, om deel te nemen aan de Bruiloft des Lams (1) dan behooren ook op de allereerste plaats, zij die aan dat bruiloftsmaal van zoo nabij aanzitten, niet zonder bruiloftskleed te naderen: (2) dan moeten die ouderlingen, welke zich rond den troon van het goddelijk Lam mogen scharen, die maagdelijke eerstelingen der menschen, welke het goddelijk Lam volgen waar het gaat. (3) ja het zelven mogen medeofferen aan den hemelschen Vader, met veelkleurige kleederen omhangen, in bijzonder en rijk gewaad, als het mogelijk is, gekleed te gaan. Dit was dan ook het gebruik van de eerste tijden der Kerk af, zooals ons door tallooze getuigenissen van Kerkvaders bevestigd is; dit moet ook nog immer in onze tijden bewaard blijven.

Wij willen daarom, na eerst de plaats des offers, het altaar, besproken te hebben, thans over het gewaad, dat bij het opdragen van dat offer gebruikt wordt, handelen en er den rijken zin van wedergeven. Want als eene ijvervolle en teedere moeder, wil de Kerk in alles, zelfs in die kleederen, de eer van haren Bruidegom bevorderen en hare kinderen stichten en leeren. Dat gewaad heeft eene dubbele beteekenis, evenals het altaar. Er ligt een beeld in, dat ons herinnert aan zeer vele omstandigheden van het Kruisoffer, waarvan het H. Misoffer de voortzetting is. Maar men vindt er ook eene moreele beteekenis in, welke den Priester en de geloovigen uitnoodigt, met passende gevoelens bij

(1) Apoc. XIX. 7. 8. — (2) Apoc. IV. 4. Matth. XXII. 11. 12. — (3) Apoc. XIV. 4. 5. 6.

het Misoffer tegenwoordig te zijn, om aldus aan de overvloedige vruchten der H. Mis deelachtig te worden.

Het eerste dier kleederen is het *amict*. Dit bestaat uit een wit linnen doek, waaraan twee banden gehecht zijn, en wordt gebruikt om den hals en de schouders des priesters alsmede van den diaken en subdiaken te bedekken. Dat amict, zegt ons Kardinaal Bona, (1) herinnert ons aanden doek, waarmede men het gelaat des Zaligmakers bedekte, toen men Hem sloeg en spottend zeide: »*Profeteer ons, wie u geslagen heeft!*» In geestelijken zin echter be- teekent het den helm (2) des heils, waarvan de H. Paulus spreekt, welken men verkrijgt door het ge- loof en de christelijke hoop, waarvan Priester en geloovigen vervuld moeten zijn, als zij dit H. Offer gaan opdragen. Met een groot vertrouwen n. l. en als zeker van Gods hulp tegen de vijanden hunner zaligheid, zeker van hun heil, moeten zij het altaar naderen. Vandaar dat oudtijds, zooals bij sommige Orden nog in gebruik is, dat amict als een kap op het hoofd werd gezet, om deze neer te laten als men geheel gekleed was, of aan het altaar kwam; vandaar dat de Priester, diaken en subdiaken het nog immer, voordat zij hals en schouderen er mede bedekken, een oogenblik op *het hoofd* laten rusten (2) en de woorden er bij uitspreken: *Stel, o Heer, den helm des heils op mijn hoofd om de aanvallen des duivels te kunnen wederstaan.* Het bedekt de schouders en de borst, en wordt na de banden krui- selings om de lendenen te hebben geslagen op de borst vastgemaakt. Dit alles doelt op de voor het offer zoo noodige zuiverheid van hart en lichaam, welke alleen kan bestaan, zoo het hart, alsook de lendenen, de

(1) De Rebus Liturg. L. I. C. XXII. — (2) Eph. VI. 11. 19. (3) Missale Rit. Cel. 1. 3.

voornaamste zetelplaats der wellust, worden beteugeld en in toom gehouden. Daar het tevens om den hals wordt gedaan, doet het ons nog denken aan de beteugeling der stem, welke gedurende het Offer niet dan tot dat heilig werk gebruikt moet worden. Daarom was in vroeger tijden een ander gebed, dat daarop doelde, in gebruik, en zegt de Bisschop nog, als hij bij de wijding van den subdiaken het amict omdoet: *Ontvang het amict, waardoor de beteugeling der stem wordt aangeduid.*

Daarna bekleeden zij zich met de *albe*, een lang wit linnen gewaad, dat tot de voeten toe afdaalt. Die *albe* is het symbool van een tweevoudig kleed. Het eene was dat der verachting en vernedering, waarmede koning Herodes den Zaligmaker liet omhangen, toen hij Hem als een dwaas bespote. Het ander is dat der verheerlijking en der vreugde, dat ons zal gegeven worden in den hemel, als wij daar het goddelijk Lam zullen volgen, nadat wij hier eerst door versterving en boete ons dit kleed verworven hebben. Daarom moet het wit en van linnen zijn. »Want, zegt Paus Innocentius, (1) gelijk linnen uit zich zelf niet wit is, maar het slechts wordt door veel bewerking en veel bleeken, zoo ook verkrijgt de menschelijke natuur de zuiverheid, welke zij van natuur niet heeft, eerst door genade, als zij verstorven en ten onder gebracht wordt door veel kastijdingen.» Daarom bidden de bedienaren des heilighdoms, als zij zich met dat gewaad bekleeden: *Heer, maak mij blank, en zuiver mijn hart, opdat ik, blank gemaakt in het bloed des Lams, de eeuwige vreugde moge genieten.* Daarom ook voegen zij er bij, als zij zich met het koord de lendenen omgorden en dat kleed samenbinden: *Omgord mij, o Heer, met den cingel der zuiverheid, en doof in*

(1) Opus cit. P. I. C. LI.

mijne lendenen alle wellust uit: opdat in mij de deugd der onthouding en der kuischheid blijve. Die Engelendeugd moet door gebed en versterving bewaard worden. Vandaar zegt Durandus (1) is het koord ook dubbel en doelt daardoor op hetgeen de Heer zeide: dat soort van duivel wordt slechts uitgedreven door *gebed* en *vasten*. (2) Tevens herinnert ons de cingel aan de koorden, waarmede Jesus gedurende zijn lijden en vooral aan de geeselskolom gebonden werd.

De *manipel*, het kleedingstuk, dat de gewijde bedienaren daarna aan hun linkerarm hangen, moet ons herinneren aan den doek, waarmede Veronica het zweet en de tranen van 's Heeren gelaat afdroogde. Hoe, vraagt gij misschien verwonderd, kan ons dat kleine vreemde gewaad daaraan doen denken? Omdat het oudtijds niets anders was dan een kleine zweetdoek, die men dubbel over den arm hing, en gedurende het H. Misoffer gebruikte om de tranen, welke vele H. priesters daarbij stortten, (3) of het zweet, veroorzaakt door groote hitte of door langdurige en moeielijke plechtigheden, af te drogen. Zoo lezen wij in Beda's Martelaarsboek dat de H. Woestijnbewoner Arsenius steeds zulk een doek aan zijne hand droeg, om zijne overvloedige tranen af te drogen, en dat de overige H. Vaders hetzelfde deden bij 't opdragen van het H. Misoffer. De naam ook wijst het aan, zooals ons Durandus leert. (4) Het woord *manipel* komt toch van *mappula* hetwelk beteekent kleine doek. Niets belet ons echter om tevens aan het *manipulus* of korenschoof te denken. Paus Innocentius (5) doet

(1) Dur. Rationale Divin. Off. L. III. C. IV. II. —
 (2) Marc. IX. 28. — (3) Gavant. Thes. S. Rit. P. II. Tit. I. R. 3. Litt. i. (4) Rat. Div. l. c. C. VI. — (5) Opus cit. P. I. C. LVIII.

voornaamste zetelplaats der wellust, worden beteugeld en in toom gehouden. Daar het tevens om den hals wordt gedaan, doet het ons nog denken aan de beteugeling der stem, welke gedurende het Offer niet dan tot dat heilig werk gebruikt moet worden. Daarom was in vroeger tijden een ander gebed, dat daarop doelde, in gebruik, en zegt de Bisschop nog, als hij bij de wijding van den subdiaken het amict omdoet: *Ontvang het amict, waardoor de beteugeling der stem wordt aangeduid.*

Daarna bekleeden zij zich met de *albe*, een lang wit linnen gewaad, dat tot de voeten toe afdaalt. Die *albe* is het symbool van een tweevoudig kleed. Het eene was dat der verachting en vernedering, waarmede koning Herodes den Zaligmaker liet omhangen, toen hij Hem als een dwaas bespotte. Het ander is dat der verheerlijking en der vreugde, dat ons zal gegeven worden in den hemel, als wij daar het goddelijk Lam zullen volgen, nadat wij hier eerst door versterving en boete ons dit kleed verworven hebben. Daarom moet het wit en van linnen zijn. »Want, zegt Paus Innocentius, (1) gelijk linnen uit zich zelf niet wit is, maar het slechts wordt door veel bewerking en veel bleeken, zoo ook verkrijgt de menschelijke natuur de zuiverheid, welke zij van natuur niet heeft, eerst door genade, als zij verstorven en ten onder gebracht wordt door veel kastijdingen.» Daarom bidden de bedienaren des heilighdoms, als zij zich met dat gewaad bekleeden: *Heer, maak mij blank, en zuiver mijn hart, opdat ik, blank gemaakt in het bloed des Lams, de eeuwige vreugde moge genieten.* Daarom ook voegen zij er bij, als zij zich met het koord de lendenen omgorden en dat kleed samenbinden: *Omgord mij, o Heer, met den cingel der zuiverheid, en doof in*

(1) Opus cit. P. I. C. LI.

mijne lendenen alle wellust uit: opdat in mij de deugd der onthouding en der kuischheid blijve. Die Engelendeugd moet door gebed en versterving bewaard worden. Vandaar zegt Durandus (1) is het koord ook dubbel en doelt daardoor op hetgeen de Heer zeide: dat soort van duivel wordt slechts uitgedreven door *gebed* en *vasten*. (2) Tevens herinnert ons de cingel aan de koorden, waarmede Jesus gedurende zijn lijden en vooral aan de geeselskolom gebonden werd.

De *manipel*, het kleedingstuk, dat de gewijde bedienaren daarna aan hun linkerarm hangen, moet ons herinneren aan den doek, waarmede Veronica het zweet en de tranen van 's Heeren gelaat afdroogde. Hoe, vraagt gij misschien verwonderd, kan ons dat kleine vreemde gewaad daaraan doen denken? Omdat het oudtijds niets anders was dan een kleine zweetdoek, die men dubbel over den arm hing, en gedurende het H. Misoffer gebruikte om de tranen, welke vele H. priesters daarbij stortten, (3) of het zweet, veroorzaakt door groote hitte of door langdurige en moeielijke plechtigheden, af te drogen. Zoo lezen wij in Beda's Martelaarsboek dat de H. Woestijnbewoner Arsenius steeds zulk een doek aan zijne hand droeg, om zijne overvloedige tranen af te drogen, en dat de overige H. Vaders hetzelfde deden bij 't opdragen van het H. Misoffer. De naam ook wijst het aan, zooals ons Durandus leert. (4) Het woord *manipel* komt toch van *mappula* hetwelk beteekent kleine doek. Niets belet ons echter om tevens aan het *manipulus* of korenschoof te denken. Paus Innocentius (5) doet

(1) Dur. Rationale Divin. Off. L. III. C. IV. II. —
(2) Marc. IX. 28. — (3) Gavant. Thes. S. Rit. P. II. Tit. I. R. 3. Litt. i. (4) Rat. Div. l. c. C. VI. — (5) Opus cit. P. I. C. LVIII.

verloren had, in zijne bespotting een soldatenmantel nam, om Hem, die uitwendig geheel en al aan ons wilde gelijk worden, ten einde ons te verlossen, om Jesus Christus daarmede te omhangen. Waarlijk, bij het: *zie den mensch*, paste ook, naast de doornen, de straf der zonde, die zijn hoofd omkroonden, naast het zweet en bloed van den arbeid en het lijden, zulk een spotmantel. De gevallen mensch gaf, zonder het te weten, het volkomen beeld van zich zelve terug, in de bespotting van zijn Verlosser.

Als de Priester en diaken met de stoel bekleed zijn, nemen vervolgens de drie gewijde dienaren ieder een verschillend gewaad aan, de subdiaken de *tuniek*, de diaken de *dalmatiek*, de priester het *kazuifel*.

Tuniek en *dalmatiek* hebben beide denzelfden vorm. Het Cæremoniale der Bisschoppen (1) geeft slechts als verschil op, dat de mouwen der tuniek nauwer en langer behooren te zijn dan die der dalmatiek. Dit laat zich verklaren, als men bedenkt dat zij vroeger door de priesters, en nu nog door den bisschop onder de dalmatiek gedragen moet worden. Doch zijn zij bijna geheel en al aan elkander gelijk, zij hebben verschillende beteekenis. De tuniek, zeggen ons Paus Innocentius en Durandus, (2) beteekent ons *de volharding*. Deze deugd alleen behaalt den prijs in den wedloop, omdat hij, die volhardt zal hebben tot het einde, zalig zal zijn. Vandaar zegt ons de H. Schrift: »Weest getrouw tot aan den dood, en ik zal u de kroon des levens schenken.» (3) Als kleed der volharding mag het dan ook een kleed van vreugde genoemd worden, en kan de subdiaken bidden, als hij zich daarmede

(1) L. I. c. 40. n° 4. — (2) De S. Alt. Mvst. L. II. C. LIV. — Rat. C. — X. (3) Apoc. II. 10

bekleedt: *De Heer omhange mij met het opperkleed der vreugde en met den dekmantel der blijdschap.*

De *dalmatiek*, is het opperkleed des diakens. Zij wordt aldus genoemd omdat zij in Dalmatië, eene landstreek van Griekenland, werd uitgevonden; doch men gelooft dat zij genomen is, naar den rok zonder naad van J. Chr. welke te Trier wordt bewaard en vereerd. Zij is bij een kleed van vreugde tevens het kleed der *rechtvaardigheid* (1), welke de diakenen vooral moesten uitoefenen jegens de armen, verlatenen, weduwen en weezen. Zij moesten hun het brood breken en liefdewerken bewijzen, zij werden door de Apostelen aangesteld, om aan tafel bij de liefdemalen te dienen, en voor ieder naar gerechtigheid liefdevol te zijn. Die wijde mouwen wezen hun tevens daarbij *de gastvrijheid* en *de minzaamheid* zelfs jegens vijanden, als hoofddeugd aan. (2) De eerste diakenen, de H. Stephanus, gaf daarvan het schoonste voorbeeld.

Het gewaad eindelijk van den Priester, het kazuifel, van het Latijnsche *casula*, kleine hut, afgeleid, had vroeger een anderen vorm dan thans. Het was een groote mantel, welke tot op de voeten nederhing, en waarin slechts ééne opening was n. l. van boven om er het hoofd door te steken. Het was op die wijze, als het ware een hutje, waarin hij, die het droeg, woonde, en daar het aldus de armen des priesters ook bedekte, moest het telkens, als hij

(1) Pont. Rom. de ord. diac. — (2) Zie Innoc. I. c. C. LV. en Durand. I. c. C. XI. Het behoeft niet gezegd, dat zoowel tuniek als dalmatiek door den wansmaak en de schaar hun oorspronkelijken vorm bijna geheel verloren hebben. Dank zij het herleven der kerkelijke kunst, welke wederom in vele kerken den waren vorm aan deze kerkelijke kleedij heeft teruggegeven. Moge de kennis en beteekenis van dit gewaad, daartoe nog meer medewerken.

zijne armen en handen gebruikte. door de dienaren opgeheven worden. Hierdoor laten zich eenige gebruiken, die bij het H. Misoffer voorkomen, en vreemd schijnen, omdat zij niet meer noodzakelijk zijn, verklaren. Een voorbeeld is het ophouden van het kazuifel door de dienaren, als de Priester wierookt, of de H. Hostie en den Kelk opheft. Dit was toch in vroegere tijden noodzakelijk. In de 10de eeuw begon men echter deze kazuifels te veranderen, tot dat zij langzamerhand den tegenwoordigen vorm kregen. De hoogere beteekenis, welke in dit kleed ligt opgesloten, is de liefde, welke de priester moet bezitten om tot het altaar te naderen. Zonder deze toch is hij niets dan een klinkend metaal of een klaterend bekken. Al sprak hij de taal der engelen en menschen, al had hij een geloof dat bergen kon verzetten, al gaf hij zijn vermogen tot spijs aan de armen, zijn lichaam om verbrand te worden, zonder de liefde baat het hem niets. (1) De liefde is de volheid der wet en omsluit alle geboden. Vandaar dat het kazuifel ook alle andere priesterkleederen onder zich omvat. Het is tevens als zoodanig het bruiloftskleed, zonder hetwelk hij aan dien bruiloftsdisch niet mag aanzitten. Het kruis, dat men er tegenwoordig gewoonlijk achterop aanschouwt, wijst ons nog duidelijker naar die liefde heen: het wijst ons naar Christus' liefde zonder maat. Zoo leert het kazuifel den priester Jesus' liefde na te volgen, en verkondigt deze aan de geloovigen, als hij daar met dat kleed en dat kruis op de schouders het altaar betreedt, dat hij met Christus hetzelfde liefdeoffer als van Calvarië, maar op onbloedige wijze, gaat opofferen.

Er is dus niets onverschilligs in die gewijde gewaden. Alles spreekt er, alles geeft ons eene heilige

(1) 1 Cor. XVIII. 4—4.

en heilzame gedachte, alles verlevendigt ons geloof en onzen eerbied; zelfs de kleuren, welke de Kerk overeenkomstig de natuur der feesten of der tijden aanneemt. Men heeft *vijs* Liturgische kleuren n. l. wit, rood, paars, groen en zwart.

De *witte* kleur is de kleur der *rechtvaardigheid* en der *maagdelijkheid*. Vandaar dat men haar gebruikt op de feesten des Heeren en der H. Maagd, van de Engelen, Belijders en Maagden. De Engelen bij Christus' verrijzenis, Jesus zelf bij zijne gedaante-verandering waren gekleed in kleederen wit als sneeuw. De *roode* is het beeld van vuur en bloed, of van de liefde en het martelaarschap. Daarom ziet men haar op de feesten van den H. Geest, daar deze Geest der liefde onder de gedaante van *vurige* tongen verscheen, bij de feesten van 's Heeren lijden, daar Jesus' bloed aldaar zijn kleed uitmaakte, zoodat de profeet vraagt: Waarom is uw kleed rood als van een die de wijnpers treedt; (1) daarom ook wordt deze kleur gebruikt op de feesten der Apostelen en der Martelaren, die hun bloed en leven voor Christus gaven. Het *paars* is het symbool van de versterving en den halven rouw, en wordt daarom gebruikt in den Advent en de Vasten, alsmede op het feest der Onnoozele Kinderen, omdat de Kerk treurt om de droefheid der moeders. *Groen* is de kleur der hoop. Zij noodigt ons uit om te hopen en volhardend te verlangen naar den hemel; vandaar dat zij gebruikt wordt op die zondagen, welke in het kerkelijk jaar de *pelgrimstijd* genoemd wordt, als namelijk met die zondagen geen ander feest samenvalt. Eindelijk de *zwarte* kleur is het teeken van rouw en droefheid. Daarom bekleedt zich de Kerk hiermede, als zij treurt over den dood van haar Stichter, zooals op Goeden Vrijdag, of van hare overledene kinderen.

(1) Isaias LXIII. 2.

§ 3. WIEROOK EN WIEROOKVAT.

Bij eene plechtige H. Mis worden verder dikwijls wierook en wierookvat gebruikt. Waarom, zoo heeft misschien menigeen gevraagd, schrijft de Kerk die ceremonie voor? Wat beteekent het, dat de priester wierookkorrels op eenig vuur in dat wierookvat werpt, en daarmede dan het H. Sacrament, het H. Kruis, het Altaar, het Evangelieboek, enz. bewierookt? — Na de verklaring van Altaar en Misgevaad meenen wij u dit in deze paragraaf te moeten verklaren.

Er zijn er geweest, die wilden beweren, dat het gebruik van wierook in de Kerk ontstaan was, om daardoor den slechten reuk te verdrijven. Waarlijk, eene dwaze veronderstelling! Als men toch bedenkt, dat het offeren van wierook zoo oud is als de Godsvereering, dat men in de oude Wet geen offer opdroeg zonder daarbij het wierookvat en den wierook te gebruiken (1), dat zelfs de heidenen later dit immer navolgden, ja het offeren van wierook als eene goddelijke eerbewijzing aanzagen (2), zoodat, als een Christen eenige wierookkorrels voor een afgod op het vuur had geworpen, hij als een afvallige beschouwd werd; als men bedenkt, dat dit gebruik vooral ten tijde van Constantijn, toen die heerlijke Basilieken verrezen, welker houtwerk van geurig riekende cederboomen gemaakt was, in de Kerk meer algemeen werd, en daarvoor rijke en kostbare gouden vaten vervaardigd werden; dan zal een ieder het dwaze en onredelijke van deze bewering inzien. Neen, onze Moeder de H. Kerk, zoo

(1) Zie o. a. Exod. XXX. 1, 7, 8. — Num. XVI. 17. — II Paralip. XXVI. 18 etc. — (2) Ovidius zegt o. a. in zijn Metam. L. XIV »Templa tibi statuam, reddam tibi thuris honorem.”

wijs in al hare voorschriften, heeft daarbij van de Apostolische tijden af, een geheel ander doel voor oogen gehad. Het gebruik van wierook, het bewierooken van altaar, kruis, H. Sacrament, enz. heeft, evenals zoovele andere ceremoniën in de Kerk, eene geestelijke, eene geheimzinnige beteekenis.

Nauwelijks is de Zaligmaker geboren, of wij zien de Wijzen uit het Oosten aan Zijne kribbe nederknielen en het goddelijk Kind, naast andere geschenken, *wierook* aanbieden. Zij erkenden daardoor, zegt de H. Gregorius, het Kind als hun God, want de wierook wordt als een offer aan God gebracht (1). Als dus de priester den wierook op het vuur legt, dezen aanbiedt aan het H. Sacrament of aan het H. Kruis, daarmee het altaar, dat, zoo als wij vroeger zagen, *Christus* beteekent, omwolkt, dan doet hij daardoor in naam van alle geloovigen een openbare belijdenis der Godheid van Christus, dan betuigt hij door deze daad wat eenmaal Petrus beleet in woorden: »Waarlijk, Gij zijt de Zoon Gods, Gij hebt de woorden des eeuwigen levens.” Ziedaar eene eerste beteekenis, waarom er wierook in Gods Kerk gebruikt wordt.

Eene tweede en nog veel schoonere geeft ons Paus Innocentius III., als hij ons het eerste bewierooken van het altaar uitlegt (2). »De hoogepriester, zegt hij, gaat het altaar op en werpt wierook in het wierookvat; hij geeft er mede te kennen, dat de Engel kwam en voor het altaar stond met het gouden wierookvat, gevuld met het vuur des altaars, en hem werden vele wierookkorrels gegeven, om met de gebeden der Heiligen Gode aan te bieden. Want die Engel is Christus, het gouden wierookvat zijn onbevlekt lichaam, het altaar zijne Kerk, het vuur de

(1) Hom. X. in Math. c. 2. — (2) De S. Alt. myst. L. II. c. XIV.

liefde, de wierook het gebed.” Christus toch, de Engel, de gezondene van zijn hemelschen Vader, komt bij elk Misoffer, dat wordt opgedragen: staat daar voor het altaar, dat is voor het aanschijn van geheel zijne Kerk: neemt het gouden wierookvat, zijn onbevlekt lichaam, waarin alle schatten van wijsheid en wetenschap zijn verborgen, als het ware opnieuw aan, en, vol van brandende liefde, biedt Hij den wierook des gebeds, welken Hij van de geloovigen ontvangt, als Middelaar tusschen God en de menschen, zijn hemelschen Vader aan.

De wierook beteekent ons dus, volgens dezen geleerden Paus, het gebed, dat door de geloovigen, vooral tijdens de H. Mis, gestort wordt. Het stijgt daar als een offer op, maar het wordt slechts welbehagelijk aan God, als het door den eenigen Middelaar van verdiensten, door Jesus Christus wordt aangeboden: het wordt dan vooral aangenaam in Gods oogen, als Hij zelf zich voor ons offert. Vandaar dat de H. Laurentius Justinianus den zich offerenden Verlosser het volgend schoone gebed in den mond geeft: »Vader, vergeef hun, want zoo gij het volk gespaard hebt, omdat Mozes en Aaron U den wierook opdroegen, hoe zoudt gij dan niet getroffen worden, nu ik geen wierook, maar mij zelve aanbied. Allergoedertierendste Vader, ziehier het wierookvat van mijn lichaam doorboord van alle kanten: geen overvloed van wierookwalm, maar van bloed verheft zich tot U in geur van zoetheid.” (1)

Als gij dan, Lezer, den Priester dat vat ziet nemen en die opstijgende wolken tot God opgaan, denk dan, dat op dit oogenblik Jesus Christus zijne verheerlijkte wonden aan den hemelschen Vader toont en uwe gebeden aanbiedt: denk er dan aan, dat de goddelijke Zaligmaker immer onze Middelaar

(1) De Agone Chr. c. XVII.

wil blijven in den hemel, en daardoor onze gebeden zeker hoop op verhooring hebben.

Dezelfde Paus Innocentius ziet met Durandus in het wierookvat niet slechts een beeld van Jesus' lichaam, maar hij voegt er bij: »Men verstaat ook door het wierookvat het goddelijk Woord, dat mensch werd. Gelijk het boven- en ondergedeelte van het wierookvat verbonden zijn door drie kettingen, zoo vindt men ook in Jesus Christus de Godheid en menschheid vereend, door drie vereenigen: die van het lichaam met de ziel; die van de Godheid met het lichaam; die van de Godheid met de ziel. — En het is van goud om de wijsheid des Woords aan te duiden.» (1) — Men moet zich daarenboven niet verwonderen, dat een Bernardinus van Siëna in het vat zelf een beeld zag van het allerheiligst *Hart* van Jesus, dat vervuld is met het brandende vuur der goddelijke liefde. Dat wierookvat is immers een vaatwerk, waarin men tijdens het offer der H. Mis den wierook ter eere van God verbrandt. Zoo ook is het Hart van Jesus het geheimzinnige wierookvat, waar de verlangens en gebeden der Heiligen moeten te samenkomen, die dan, als een zoete wierook, geheel welriekend door het bloed en de verdiensten van Jesus Christus, voor het altaar van God in den hemel opstijgen. — Maar de wierook moet verteren door het vuur, en zoo brandt dan ook eeuwig in zijn goddelijk Hart dat liefdevuur, 't welk Jesus op aarde kwam brengen, en dat Hij immer ontstoken wil hebben. Zeker, door zijne goddelijke liefde verkrijgen onze gebeden veel kracht, maar Hij wil ook, dat dit liefdevuur in onze harten brande en ons bidden beziele. Dan eerst zullen zij geheel behagelijk zijn in de oogen van God: »Gelijk

(1) De S. Alt. myst. L. II. c. XVII.

de wierook,” zegt de H. Bernardinus (1), »dood schijnt tot het oogenblik, waarop hij, door het vuur verteerd, zich in geurige wolken oplost en ten hemel klimt, zoo is de verdienste van onze gebeden als dood en zonder waarde, als zij niet belevendigd worden door dat liefdevuur, waardoor Jesus voor ons verdiend heeft, en dat Hij op aarde is komen brengen.”

Maar, zoo zal misschien iemand vragen, als de wierook de aanbidding van God beteekent, als hij ons wijst op onze gebeden, die als een wierook voor den Heer opstijgen, en door Christus den hemelschen Vader worden aangeboden, wat wil het dan toch zeggen, dat ook personen, zooals de priester, diaken en subdiaken, ja zelfs het volk in de plechtige H. Mis bewierookt worden? — Wie een weinig nadenkt, zal dit spoedig begrijpen. Immers er ligt daarin een dubbele aanmaning opgesloten, eene aanmaning nl. die ons zegt, dat wij moeten bidden en aan God de verschuldigde eer bewijzen, gelijk Jesus Christus ons bevolen heeft, en ten tweede, dat wij allen, naar het woord des Apostels, den goeden geur van Christus moeten verspreiden, die zich van het altaar aan de zielen mededeelt (2). Vandaar beschouwden de eerste Christenen den wierook met zooveel eerbied, dat zij, bij het branden er van den reuk met de hand aan den mond trachtten te brengen en met den priester baden: »De Heer ontsteke in ons het vuur en de vlam zijner eeuwige liefde.”

Wanneer gij dus, Lezer, gedurende de plechtigheden der H. Kerk, den wierook in geurige wolken ziet opwaarts stijgen, beijver u dan uw gebed met de meest mogelijke godsvrucht tot God te stieren. Met gouden schalen staan de Engelen des Heiligdoms

(1) T. IV. Dom. V. Pasch. — (2) Dion. Hier. Eccl. c. III en IV.

gereed, om uwe smeekingen te ontvangen en voor den troon van God te brengen. Jesus zelf biedt ze daar, als onze waarachtige Middelaar, zijnen hemelschen Vader aan, ondersteunt onze gebeden, ja vereenzelvigt ze met de zijne: wat zoudt gij door zulk eene bede niet kunnen verkrijgen?

§ 4. HET BROOD EN DE WIJN VOOR HET H. OFFER.

Terwijl Jesus met zijne Apostelen aan het laatste avondmaal aanzat, zoo verhalen ons de evangelisten Mattheus, Marcus en Lucas, alsmede de Apostel Paulus in zijn brief aan de geloovigen van Corinthe, nam Hij BROOD, zeggende dit, brak het en gaf het aan zijne leerlingen zeggende: »Neemt en eet: DIT IS MIJN LICHAAM.» Insgelijks nam Hij den kelk met WIJN, zeggende ook dien en gaf ze hun, terwijl Hij zeide: »Drinkt hieruit allen, DIT IS MIJN BLOED des nieuwen testaments, dat voor velen zal vergoten worden tot vergiffenis der zonden. Doet dit tot mijne gedachtenis.» (1) Sinds die woorden aan de lippen van den goddelijken Meester waren ontvloeid, was ook het H. Sacrificie der Mis en daarmede ook het Priesterschap ingesteld. Ieder Christen weet het, dat dan ook elk wettig gewijd priester het altaar kan betreden, en daar door Jesus' Sacramenteele woorden uit te spreken over brood en wijn, deze ook in het waarachtig Lichaam en Bloed van Jesus Christus kan veranderen. Op het oogenblik dezer verandering geschiedt er een ontzettend wonder: Jesus Christus daalt met ziel en lichaam, met godheid en menscheid op het altaar neder, gelijk Hij in den hemel

(1) Matth. XXVI, 26—28; Marc. XIV, 22—24; Luc. XXII. 19. 20; I Cor. XI. 23—25.

bij zijn hemelschen Vader is, en dat onder de nietige gedaanten van brood en wijn.

Reeds spraken wij over verschillende toebereidselen voor de plechtige H. Mis. Wij verklaarden het Altaar met zijne versiering, de Priestergewaden en den wierook met het wierookvat, welke daarbij gebruikt worden. Zouden wij mogen nalaten te spreken over de noodzakelijke stof voor het H. Sacrificie: het brood en den wijn? Voorzeker neen, immers moet onder die gedaanten Jesus tegenwoordig komen en zich offeren, dan behoort ook de Kerk steeds eene bijzondere zorg voor dat brood en dien wijn te hebben, daar zij voor zulk een goddelijk offer moeten gebruikt worden, ja zelfs de geldigheid van het H. Sacrificie er van afhangt.

Welnu, allereerst willen wij dan opmerken, dat dit brood van fijn tarwemeel vervaardigd wordt en ongedeesemd is, dat de wijn, ware zuivere wijn, van den wijnstok voortgekomen, moet wezen.

Het is waar, in de eerste tijden, toen zij tegen de vervolging te kampen had, toen de Kerk zich zelf moest grondvesten, werd het H. Offer met gewoon en dagelijksch brood opgedragen. Doch nauwelijks is zij haar tijdperk van worsteling uitgetreden, of alle ijver wordt aangewend, om dat brood zoo zuiver, zoo kostbaar mogelijk te maken, om den zoo voortreffelijkst mogelijken wijn te gebruiken. Het waren allereerst de kluizenaars in de woestijn van het Oosten, die het graan voor dat brood verzorgden en het onder psalmgezing bereidden, die de druiven leesden in uitsluitend daartoe bestemde vaten, ze persten en bewerkten tot helderen en zuiveren wijn, zooals wij lezen in het leven van den H. Pacomius. Intusschen zien wij ook de geloovigen zelf dit met den meesten eerbied verrichten, en het brood en den wijn onder de H. Mis ten offer brengen; zelfs keizers achtten zich niet ontsla-

gen van dezen plicht. Verre van te denken, dat dit werk verlagend was voor handen, gewoon den scepter te torsen, meenden zij ze voor geen edeler, geen voortreffelijker werk te kunnen gebruiken. Een H. Koningin Radegunda bereidde zelf met hare tengere handen het brood voor het Offer bestemd, en deelde dit aan onderscheidene kerken uit. En wie kent niet de geschiedenis van den H. Koning Wenceslaus, die om zijn ijver voor het H. Sacrament, zijn liefde voor het Priesterschap, door den Hoogepriester, Christus, met den lauwer der Martelie in de kerk zelve begiftigd werd? Hij immers was met zulk eene devotie jegens het H. Misoffer bezielde, dat hij persoonlijk het koren zaaide, inoogste en maalde en daaruit het brood bereidde, noodzakelijk voor het H. Misoffer. Nergens echter had men daar meer ijver voor dan in de kloosters. Luister eens, hoe ons dit in verschillende kloosterstatuten (1) beschreven wordt. Eerst zochten de kloosterlingen het graan, ofschoon reeds zuiver in zich, korrel voor korrel uit, waschten 't, deden het in een zak daartoe uitsluitend bestemd, en gaven het aan een vertrouwden knecht, die het naar den molenaar bracht. Daar werd de molen eerst geheel en al gezuiverd en werden vervolgens de graankorrels gemalen. Zoodra het meel gereed was, bracht de dienaar het meel aan den koster, die priester zijnde, gekleed in amict en albe, het ontving, zuiverde in een zeef en het uitspreidde op een tapijt. Dan kwamen de priesters of diakens, gekleed in helderwitte alben, op de plaats tot het bereiden van het offerbrood bestemd, mengden, onder het zingen van onderscheidene psalmen, het meel met water in allerzuiverst vaatwerk, kneedden het zoo zorgvuldig mogelijk en bakten het in bij-

(1) Lanfranc. coll. stat. cap. 6. — Dach. Conv. Cluniac. T. 4. *Specilegii*. etc.

zondere ovens, die gestookt werden met droog hout. Voorzeker, dat werk duurde soms lang, nochtans bleven zij daarbij allen nuchter. Dit gebruik, zegt ons Dom Martène, bleef bestaan tot de vijftiende eeuw. Zóó groot was hun eerbied voor het offerbrood, zóó streng en zorgvuldig hunne bezorgdheid bij het bereiden der hosties.

Niet minder was de bijzondere zorg voor den wijn. Uitsluitend daartoe bestemde wijnbergen werden aangelegd of aan de kerken geschonken. Een H. Remigius liet een wijngaard na aan de Kerk, om daaruit immer zuiveren wijn aan het altaar te kunnen gebruiken, (1) en een Ibas van Edessa werd op een kerkvergadering beschuldigd, omdat hij bij het H. Sacrificie gewonen wijn gebruikt had. Geen wonder dan ook, dat nog immer de Kerk eenzelfde ijver en zorg aanwendt voor die stof, bij het H. Offer noodzakelijk, dat zij vooral wil, dat alles zuiver, rein en onvervalscht is.

Het brood heeft van onheugelijke tijden een *ronden* vorm (2). De Kerk volgt daarin haar goddelijken Stichter na. Immers het brood bij het Paaschmaal der Joden had steeds die gedaante; en wij weten het, bij het Paaschmaal stelde Jesus het H. Sacrament des Altaars in. Het is in de Latijnsche Kerk ongedeesemd, omdat ook Jesus ongezuurd brood, gelijk dat op die dagen vóór Paschen door de Joden slechts gegeten mocht worden, geconsacreerd heeft bij het laatste Avondmaal.

Doch waarom koos zich de Heer Jesus juist brood en wijn voor dat goddelijk Sacrament, waarom wilde Hij juist onder die gedaanten ons Offer, ons ziele-

(1) Flodoard. L. I. hist. Rem. C. 18. — (2) Zie o. a. S. Cæsar. Dial. 3. de Fide Ortod. q. 169 en Martène de Antiq. Eccl. Rit. T. I. L. I. c. III. Art. VII.

voedsel worden. Hooren wij daarover den H. Thomas (1).

»Terecht, zegt hij, nam Christus brood en wijn voor dit H. Sacrament. En wel allereerst om het gebruik van dit Sacrament, dat in het nuttigen bestaat. Gelijk toch het water genomen wordt in het Sacrament des Doopsels om eene geestelijke afwassing te doen, wijl de afwassing des lichaams gewoonlijk door water geschiedt; zoo worden ook brood en wijn, waarmede de mensch zich gewoonlijk voedt, in dit Sacrament genomen om de geestelijke spijziging [die door het Lichaam en Bloed van Christus geschiedt] te beteekenen.

»Daarenboven geschiedt dit om het *lijden van Christus*, waarin het Bloed van het Lichaam gescheiden werd: en daarom wordt in dit Sacrament, dat de gedachtenis is van 's Heeren lijden, het brood afzonderlijk genomen als het Sacrament des Lichaams, en de wijn afzonderlijk als het Sacrament des Bloeds.

»Onder die gedaanten van brood en wijn wordt ook Christus geofferd, om de *uitwerking*, die het heeft op een ieder, die het nuttigt; want, gelijk Ambrosius zegt: »dit Sacrament strekt tot zaligheid van ziel en lichaam, en daarom wordt het Lichaam van Christus onder de gedaante van brood voor het heil des lichaams, het Bloed echter onder de gedaante van wijn voor het heil der ziel geofferd" (2).

»Eindelijk nog om het uitwewksel te beteekenen van dit Sacrament in betrekking tot de ééne Kerk, die uit verschillende geloovigen is samengesteld, gelijk het brood bereid wordt uit verschillende graankorrels en de wijn uit verschillende druiven

(1) III. Q. 74. 1. c. — (2) Super Ep. I ad Cor. XI.

vloeit, zooals de Glossa (1) zegt op Cor. X: »Velen zijn wij één lichaam.» Dat uit vele graankorrels vereenigde brood, wil de H. Thomas zeggen, die wijn uit een menigte druiven te samengebracht, beteekenen ons, dat wij, Christenen, ofschoon wij velen zijn in getal, door den band van dit goddelijk geheim op het nauwst verbonden worden en als één lichaam uitmaken in Christus' Kerk (2).

Waarlijk, als men al deze beteekenissen nagaat, dan moet men de wijsheid van den almachtigen Zoon Gods bewonderen, dan moet men bekennen, dat Hij geen passender stof kon vinden voor het H. Sacrament des Altaars, dan brood en wijn.

Doch er worden ons nog andere redenen opgegeven door de H. Schrijvers. »Omdat het brood eene spijze is,» zegt ons de H. Alphonsus met den godvruchtigen Pater Nieremberg, »welke niet slechts genuttigd, maar ook bewaard kan worden: daarom heeft Jesus ook met ons onder de gedaante van brood willen blijven: want onder die gedaante kon Hij en de spijze worden onzer ziel, en tevens in onze tabernakelen bij voortduring rusten, om daar, door zijne aanhoudende tegenwoordigheid in ons midden, ons gedurig te herinneren aan zijne allesovertreffende *liefde*, welke Hij ons toedraagt» (3). »Die liefde,» zegt de H. Bonaventura (4), »wordt ons nog duidelijker aangetoond door den wijn: gelijk deze toch, maakt zij de harten van hen, die beminnen, dronken.» Vandaar zegt de H. Bernardus: »Alwie eenmaal door het drinken dier liefde volmaakt wordt bedweld, is blijde bij allen arbeid: hij lijdt, maar voelt het niet: hij werkt en wordt niet vermoeid: hij wordt uitgelachen en merkt het

(1) Ord. Aug. Tr. XXVI in Joan. — (2) Men zie ook Catech. Rom. P. II. C. IV. 19. — (3) II Bezoek. — (4) Sermon III, in Dom. I. p. Oct. Epiph.

niet op." Die liefde is de wijn, welke uit drie ranken groeiende, in een kelk werd uitgeperst, zooals de schenker van Pharao zag in zijn droom: »Ik zag een wijnstok bij mij, waaraan drie ranken waren" (1). De wijnstok is Christus: Hij zelf zegt: »Ik ben de ware wijnstok (2). De drie ranken: zijn Lichaam, zijne Ziel, zijne Godheid. Verzamel dan de weldaden, welke Christus ons in zijn Lichaam bewezen heeft, nl. in zijne menschwording, in zijn lijden en in de communie, en gij kunt er den wijn dier wonderbare liefde uitpersen. Verzamel de weldaden, die Hij ons schonk in zijne Ziel, welke voor ons zijn allerheiligst Lichaam achterliet in de wereld, zielen verlost uit het voorgeborgte der hel, voor ons altijd tusschenspreekt in den hemel (3) en gij kunt den wijn dier kokende liefde uitpersen. Verzamel de weldaden zijner Godheid, lichamelijke n. l., geestelijke en eeuwige: en gij kunt den wijn dier allerzoetste liefde, als van den derden rank voortkomende, uitpersen in den kelk des lichaams. »Zie toch eens," roept de H. Bernardus (4) uit, »hoe, ja hoe volmaakt God door ons verdient bemind te worden; die zelf ons het eerst heeft lief gehad, Hij, zoo groot en zoodanig, geheel om niet, wij zoo nietig en zoo ellendig."

Ja, de liefde van onzen Heer Jesus Christus spreekt zelfs uit die nietige gedaanten, welke Jesus in zijn liefdessacrament aannam. Hij heeft ons een brood uit den Hemel bereid, dat alle geneugte in zich bevat, (5) een brood, dat het hart van den mensch versterkt: (6) zoo iemand van dit brood eet, hij zal leven (in zijne liefde) in eeuwigheid. (7) Hij heeft ons wijn gegeven, die het hart van den mensch

(1) Gen. XL. 9. — (2) Jois, XV. 1. — (3) Rom. VIII. 34. — (4) *de dilig. Deo*, ante Med. — (5) Sap. XIX. 20. — (6) Ps. CIII. 5. — (7) Jois VI. 25.

verblijdt (1), een wijn, die maagden kweekt (2). een wijn van liefde, die de harten bedwelmt en slechts doet verzuchten naar U, o mijn Heer en mijn God. O dronkenmakende kelk van mijn Jesus, wat zijt gij voortreffelijk! (3)

Maar dit H. Sacrament is ook tot gedachtenis van Jesus' lijden ingesteld. De H. Thomas leerde ons dat lijden reeds in de twee onderscheidene gedaanten kennen. Doch laten wij met den H. Bonaventura dit nog eens verder zien. »Wij moeten,» zegt die groote kerkleeraar, »zoo dikwijls wij dit brood eten, de gedachtenis van 's Heeren lijden hebben. In het offeren van brood nu wordt voortreffelijk aan dat lijden herinnerd, als men er aan denkt, hoe het brood gemaakt wordt van koren, dat gedorscht, in den molen gemalen en in een fornuis gebakken is. Het graan toch is Christus; want zeide Hij niet van zich zelve: »Voorwaar, voorwaar ik zeg u, als de tarwekorrel niet in de aarde valt en sterft, zoo zal zij alleen blijven, maar als zij sterft, zal zij veel vrucht voortbrengen» (4)? Met hevige slagen verbrijzeld is Hij in zijne geeseling: »toen nam Pilatus Jesus, en liet Hem geeselen;» (5) gemalen op den molen des kruises: »Hij werd vermorzeld om onze misdaden.» (6) Hij ook werd gelegd in het fornuis des grafs wat zijn lichaam, in dat van het voorgeborgte wat zijne ziel betreft: van Hem wordt gezegd, dat het offer in het fornuis gebakken, zonder zuurdeesem moest zijn, n. l. vrij van schuld en onwetenschap, en besprenkeld met olie n. l. met die der genade.» (7).

En welk eene treffende gedachtenis van Jesus' lijden vinden wij nog in den wijn, onder welke ge-

(1) Ps. CIII. 15. — (2) Zach. IV. 17. — (3) Ps. XXII. — (4) Jois XII. 25. — (5) Jois XIX. 1. — (6) Isa. LIII. 5. — (7) Serm. IX. in Cœn. Dmni.

daante Jesus zijn Bloed aan ons wilde geven. Immers de wijn wordt met alle kracht geperst uit de druiven. Welnu, zegt de H. Alphonsus: (1) »Jesus' aanbiddelijk lichaam werd bij zijne smarten en folteringen vertreden en geperst als de druif in de wijnpers.» Ja Hij zelf was het, die dat lijden vrijwillig op zich nam, dat alleen wilde dragen, en dus, Hij zelf was het, die zijn goddelijk Bloed deed stroomen, die de wijnpers (des kruises) alleen heeft getreden. Vandaar roept dan ook de profeet (2) uit, als hij Jesus in zijn lijden aanschouwde: Hoe is dan toch uw opperkleed zoo rood, en zijn uwe kleederen als van hen, die de wijnpers treden? Hoe komt het, mijn Jesus, wil hij zeggen, dat ik U geheel met bloed overdekt en doorweekt, zoo vreeselijk doorwond, aanschouw? En de Heer antwoordde: De wijnpers (des kruises) heb ik alleen getreden: onder de volkeren was geen man met mij. De wijn derhalve herinnert ons zoo sprekend mogelijk aan die stroomen bloeds, welke Jesus voor ons vergoot op zijn kruis: de wijn herinnert ons, evenals het brood, aan zijn lijden en dood, welke Hij voor ons wilde verduren. Voorwaar, Jesus kon geen treffender stoffen nemen voor dit H. Offer. voor dit H. Sacrament.

Voelt gij, lezer, bij de beschouwing van dat brood en den wijn in het H. Offer, uwe liefde voor Jesus meer en meer opgewekt, o ik bid u, laat dan dat genadig oogenblik niet voorbijgaan. Wek u op tot grooter liefde en zeg daarom met den H. Alphonsus: »O oneindige Liefde, eene oneindige wederliefde waardig! Wanneer zal ik u, mijn Jesus, beminnen, zooals gij mij hebt lief gehad? O goddelijk Voedsel! O Sacrament van liefde, wanneer zult gij mij toch geheel en al aantrekken? Neen, neen gij hebt er

(1) Oeuvr. Asc. (Edit. Dujardin) T. V. p. 268. —
 (2) Isa. LXIII. 2. 3.

niets meer bij te voegen, om van mij bemind te worden. Thans ben ik besloten U altijd lief te hebben; verleen mij uwe hulp: verlicht mij, ontvlam mij, onthecht mij van de aarde en laat in eeuwigheid niet toe, dat ik van u gescheiden worde.” (1)

§ 5. DE TAAL DER H. KERK IN DE H. MIS.

Toen onze goddelijke Verlosser, de eeuwige Hoogepriester, zijn alverzoenend offer op het kruis opdroeg, en daar aan zijn hemelschen Vader de hoogste eer en verheerlijking bracht, was er een opschrift boven zijn hoofd geplaatst in drie talen: in het Hebreeuwsch, Grieksch en Latijn. Dat waren de talen, waarin Jesus' bloedige Offerdood en het koningschap des Gekruisten aan geheel de wereld verkondigd werd. In die zelfde talen zou ook voortaan de wereld van den dood worden opgewekt, en aan den koninklijken Christus onderworpen blijven. Gelijk de Gestorvene van het kruis opstond en niet meer sterft, zoo zouden ook de talen van den kruistitel uit den dood als herleven, en niet meer sterven, maar in het onbloedig offer van Jesus den dood des Heeren blijven verkondigen. Immers het *Latijn*, vermengd met vele Grieksche en Hebreeuwsche woorden, is de taal, waarin bijna over geheel den aardbodem, van den opgang der zon tot haren ondergang, sinds eeuwen her, de H. Mis wordt opgedragen; het Latijn, de taal van Rome, het punt der eenheid tusschen Joden die de Hebreeuwsche, en Heidenen die de Grieksche taal spraken, werd de Liturgische taal der Kerk, welke bij de vernieuwing van het kruisoffer gebruikt wordt (2).

(1) Oeuvr. Asc. l. c. p. 47. — (2) Het is waar, de H. Kerk heeft in eenige landen van het Oosten en van

Menigeen zal zich echter reeds meermalen hebben afgevraagd: waarom toch dat Latijn? Waarom niet eene levende taal bij die kerkelijke plechtigheden gebruikt? Dan konden wij ze beter verstaan, dan konden wij medebidden? Waarom eene taal genomen, welke aan de meeste menschen onbekend is? — Het antwoord daarop hoop ik u in deze paragraaf te geven. Zoeken wij vooral de voornaamste redenen daarvan te begrijpen, wij zullen zien dat Gods Geest, die alles met wijsheid en voorzichtigheid regelt, zich ook hierin uitspreekt.

Wat is het naaste en eerste doel van den Godsdienst? GOD VEREEREN, niet door een of anderen persoon, maar door eene geheele Kerk, en dat niet slechts in eene of andere zaak, met een of ander middel, maar in alles, met alle middelen, welke den mensch daartoe slechts dienstig kunnen zijn. Daarom vindt men in de Kerk van Christus, Godgewijde plaatsen, gewijde kleederen, liturgisch vaatwerk en kerkgerief, vindt men handelingen en gebeden, kerkzang en ceremoniën, in één woord alles, zóó, dat het ons op eigenaardige wijze tot God opvoert, God doet vereeren. Zou daar zulk eene taal mogen ontbreken? Voorzeker neen. Welnu, de *Latijnsche taal* is daartoe bijzonder geschikt. Uit haar aard als godsdienstspraak aangeduid door hare klaarheid en juistheid, door haar ernst en deftigheid, door hare volheid en welluidendheid, is zij de taal van

Griekenland eene andere Liturgische taal toegelaten. Doch dit geschiedde alleen in die landen dier gewesten, waar voor de 3de eeuw het geloof verkondigd en eene andere taal in de Liturgie ingevoerd was, alsmede in Bulgarije, waar de H.H. Cyrillus en Methodius in de eerste helft der 9de eeuw het geloof verkondigden en, zooals het Rom. Brevier zegt, om zekere en allerge-wichtigste redenen, de Slavonische taal invoerden. In alle andere landen gebruikt men de Latijnsche.

een koninklijk volk, de taal der Romeinsche veroveraars en keizers; de taal der beschaving en der wetenschap; de taal, welke in een goed gevormden persoon geëischt wordt; zij is de taal van het Opperhoofd der Kerk, van bisschoppen en priesters, van zoovele Conciliën en Kerkleeraars, van eene Liturgie, die bijna twee duizend jaren oud is; zij is de taal van *Rome*, het middelpunt der geheele Christenheid. Daarenboven, aan het kruis werd zij geheiligd en als door het Goddelijk Bloed van Jesus gewijd. Gelijk Christus is zij gestorven, maar ook opgestaan om niet meer te sterven; zij is eene doode taal voor deze wereld, maar eene levende voor God. Zij is en blijft waarlijk de taal der Roomsche stad, der Roomsche wereld (1). — Ja zulk eene taal is het meest geschikt om de Godsdiensttaal te wezen, om God door de gansche Kerk te doen vereeren.

Die ééne taal, over de gansche Kerk in gebruik, verkondigt ons tevens hare KATHOLICITEIT of ALGEMEENHEID. »Welk eene verheven gedachte,» roept de Maistre uit, »eene algemeene taal in eene algemeene Kerk! Van de eene pool tot de andere vindt de katholieke, die een zijner kerken binnentreedt, zich aanstonds te huis; niets vreemds verschijnt aan zijne oogen. Inkomend, hoort hij wat hij geheel zijn leven gehoord heeft; zijn stem kan hij mengen met die zijner broeders. Hij begrijpt, wordt door hen begrepen; hij kan uitroepen: Rome is op alle plaatsen: het is overal, waar ik vertoef.» (2)

En zijn hart voelt hij van vreugde en bewondering uitzetten en grooter worden bij de gedachte: die gebeden, welke ik overal hoor spreken, werden ook herhaald één, twee, tien eeuwen geleden. Toen werd datzelfde *Credo* uitgesproken, dat ook nu nog

(1) Benger, Pastoral theologie II B. pag. 241.

(2) Du Pape L. I. C. XX.

van de lippen des priesters en met hem uit de harten der geloovigen vloeit, het waren dezelfde gebeden, dezelfde taal. Onwillekeurig voert hem die gedachte tot den oorsprong der algemeene Kerk, en bij het hooren van het *Dominus vobiscum* roept hij uit: Ja, o Kerk, de Heer is met U, de Heer blijft met U, blijft met uwen geest. Gij zijt de ware. Dank, o mijn God, dat ook ik tot die ware Kerk geroepen ben!

Die ééne taal, in gebruik bij alle kerken, bewaart ook DE ZUIVERHEID DER LEER. Als ieder volk, zegt de H. Alphonsus, het Romeinsch Missaal in zijne eigen taal kon overbrengen en zóó gebruiken, moest men noodzakelijk tot eene groote verwarring komen. Hoe zou men dan gelijkheid van ceremoniën en gebeden houden? Dat is onmogelijk. De eene taal kan niet immer de ware uitdrukkingen van eene andere weergeven, allermoeilijkst zou het zijn denzelfden zin van ieder woord te behouden. Ééne taal was noodzakelijk, om ketterijen te voorkomen" (1).

Daarenboven is elke levende taal aan gedurige verandering en verwisseling onderworpen. De taal, die onze voorouders spraken, toen een H. Maternus, Servatius of Willibrordus voor het eerst het Evangelie verkondigden, zou zeker door bijna niemand onzer tijdgenooten verstaan worden. Of om een bewijs van lateren tijd te geven, welke moeite kost het ons niet, om een gebedenboek der vorige eeuw te lezen? Wat vreemde uitdrukkingen en woorden vindt men daar niet in! Moest dus de Kerk gebruik maken van de levende talen, dan moesten deze ook telkens herzien, telkens veranderd worden. Zou daardoor de ware zin der woorden niet verloren gaan? De Latijnsche taal daartegen blijft als doode

(1) Oeuvr. Dogm. T. VII. p. 109. Zie ook Kreuser. *Das heilige Meszopfer*. pag. 68—71. Bened. XIV. *De S. Missae. Sacr.* L. II. C. II. 7.

taal altijd onveranderd: het Latijn van de eerste Kerkvaders, van de eerste Pausen is nog het Latijn van de latere gewijde schrijvers en laatste Pausen; de Liturgische gebeden, hoe vroeg dan ook opgesteld, hebben nog immer dezelfde kracht van uitdrukking, geven nog immer denzelfden zin van de leer der Kerk weer. Om de zuiverheid van Christus' leer te bewaren was het dus insgelijks noodzakelijk, dat die doode taal in de Misgebeden behouden werd.

Maar, zegt men, het volk kan toch beter begrijpen wat daar op het altaar plaats grijpt, als de H. Mis in de moedertaal wordt opgedragen. Daardoor zou het beter onderricht worden. Wij antwoorden: niet zoozeer om het volk te leeren wordt de H. Mis opgedragen, maar om het te heiligen, om het deelachtig te maken aan Christus' oneindige verdiensten. Het offer wordt ook voor hen en door hen opgedragen, maar de band, welke den priester met het volk verbindt, is niet het begrijpen des woords, maar het *geloof*, de onderwerping des verstands: en na het geloof volge de *liefde*, of liever zij gaat hand aan hand daarmede, want wie de liefde niet heeft is als een klinkend metaal, zegt de Apostel. Een hart dus is daarbij noodig, zuiver door het geloof, brandend door de liefde, dan zal men met God door het H. Offer vereenigd worden. Niet het begrijpen des woords derhalve, maar het eerbiedvolle geloof, de zuivere of rouwmoedige liefde, zich uitende in liefdekreten en verzuchtingen des harten, dat is de hoofdzaak om de H. Mis goed bij te wonen. Het enkele geloofspunt: ik ben bij hetzelfde offer tegenwoordig als het offer van Calvarië, dezelfde offerande wordt opgedragen, maar op onbloedige wijze, was voldoende, om in de harten van duizenden Heiligen helder flikkerende liefdevlammen te ontsteken; zeer velen verstonden de woorden niet, en toch trokken zij meer vrucht uit ééne H. Mis dan

duizend andere geleerden, die de Latijnsche taal machtig waren, en niets anders zochten dan onderrecht te worden. Hun levendig geloof, hunne vurige liefde, dat waren de middelen om aan de oneindige verdiensten van het offer der nieuwe wet deelachtig te worden. Neen, daar waren geen gewone gebedsformulen in hun moedertaal voor noodig. Integendeel die geheimvolle, plechtige taal der Liturgie, voor hen altijd nieuw, wekte hen veel beter daartoe op.

Maar toch hoor ik nog den een of anderen zeggen: Onbekend maakt onbemind. Liefde kan men slechts hebben voor hetgeen men kent, en die kennis kan men slechts verkrijgen door gebeden in onze moedertaal! — Het eerste is waar, maar daaruit volgt het tweede volstrekt niet. Dit is niets anders dan een ijdele uitvlucht? Of is onze Moeder de H. Kerk niet rijk genoeg om ook door *zaken* te leeren; kan zij het hart niet ontvlammen door hare ceremoniën en plechtigheden, door haren wegslependen zang, hare heilige handelingen, kortom door alles, wat met elkander te zamen werkt om het grootsche en ontzettende van het H. Offer te doen kennen? Voorzeker alle ceremoniën der H. Mis met alle handelingen daaraan verbonden, met alle plechtigheden daarbij in gebruik, zijn veelmeer dan elke levende taal in staat, de verhevenheid en de waarde van het H. Offer ons te doen kennen. Alles werkt daartoe mede. Het is onnoodig alle woorden te weten, die er gesproken worden. Het Offer der H. Mis, zegt Bellarminus, bestaat meer in de daad dan in de woorden (1).

Maar bij dit alles heeft toch onze Moeder de H. Kerk verlangd, dat hare kinderen zooveel zij konden, zouden begrijpen van die kerkelijke taal. Onophoudelijk heeft zij hare priesters aangemaand, aan de

(1) De Euchar. L. VI. C. 11.

geloovigen de gebeden en ceremoniën van het H. Misoffer te verklaren, hun den veel omvattenden zin, den rijkdom der gedachten, die daarin gelegen zijn, te doen begrijpen.⁽¹⁾ Daarenboven vindt een ieder in zijne moedertaal boeken, welke hem de liturgische gebeden nader verklaren. Men kan dus met het volste recht zeggen: niets ontbreekt er aan de kinderen der Kerk, om dat aanbiddelijk Offer zoo-veel mogelijk te begrijpen, om het met de overvloedigste vrucht voor hunne ziel bij te wonen.

§ 6. DE GEWIJDE ZANG DER H. MIS.

Hebben wij in de vorige paragraaf gezien, hoe de ééne Latijnsche taal het meest geschikt is om de godsdiensttaal, de taal voor het H. Offer te zijn, thans moeten wij nog eenige woorden schrijven over datgene, wat die taal nog meer verlevendigt, wat er bezieling aan geeft, wat de gevoelens der ziel, door het gebed verkregen, aan anderen mededeelt, om hen op hunne beurt, tot godsvrucht te stemmen: wij bedoelen den gewijden zang, welke in de gezongen en plechtige H. Mis gebruikt wordt.

Gezongen is er ten allen tijde bij alle godsdienst-oefening, Het is alsof het den mensch als ingeboren is van natuurswege, om de gevoelens van zijn hart door gezang kenbaar te maken, of daardoor zijnen Schepper te loven. Treedt de afgodstempels binnen der vroegere eeuwen, gij hoort er de priesters en het volk hunne heidensche gezangen, soms op zeer banale wijzen, luide uitgalmen. Gaat naar den tempel van het oude Verbond, en gij hoort de

(1) Ons Provinciaal Concilie zegt o. a. met het Conc. v. Trente: *Mandat praeterea idem SS. Concilium, ut frequenter diebus praesertim dominicis et festis »ex iis, quae in Missa leguntur, aliquid exponant Parochi, ac SS. mi hujus Sacrificii mysterium aliquod declarent.»*

oude Hebreëen de klanken hunner stemmen met de woorden vereenen en in lofzangen ten hemel zenden. De H. Schrift leert het ons op verschillende plaats^{en} (1). Aan de Levieten was het opgedragen lofgezingen en psalmen te zingen, en deze met hunne instrumenten te begeleiden. Onder David en Salomon waren er vier en twintig koren van zangers, uit niet minder dan 4000 levieten samengesteld, die de voortreffelijke beurtzingen, de psalmen, bij de offerplechtigheden ter eere Gods moesten doen weerklinken. (2).

En zou dan in het nieuwe Testament zulk een gewijde zang mogen ontbreken? Voorzeker neen. Ook daar vindt men den zang in gebruik, of liever haar eigen zang is zoo oud als de H. Kerk zelve. Treedt de zaal binnen van het laatste Avondmaal, waar de eerste H. Mis werd opgedragen. Wat geschiedt daar? Er worden verschillende lofzangen gezongen en eerst als de laatste heeft weerklonken: *hymno dicto* (3) gaat Jezus met zijne leerlingen uit naar den Olijfberg.

Gaat naar de eerste bijeenkomsten der Christenen, als zij de H. Geheimen vieren, wat hoort gij daar? Zij onderrichten en vermanen elkander, zegt de Apostel Paulus, met psalmen, lofzangen en geestelijke liederen (4).

Ja het gezang bij het H. Offer bleef steeds het geliefkoosd gebed der christenen, »al waren de donkere catacomben hunne vergaderplaats, al moesten zij staan tusschen de doodsbeenderen hunner afgestorvenen, slechts door een flauw en droevig licht beschenen, hunne H. Geheimen tot voorbereiding

(1) Num. X. 8—11, XXXI. 6, Josue VI. 1. 6. 13. —

(2) I Paral. XXIII. 30. 31, XXV. 1—31, XXXIII. 5. —

(3) Matth. XXVI. 30, Marc. XIV. 26. — (4) Colloss. III. 16, Eph. V. 18, 19. Jac. V. 13.

en versterking voor een naderenden marteldood vieren. Hoe zouden zij zwijgen: daar ook was hun verrezen Verlosser in hun midden: hoe zouden zij niet zingen van zijne macht en majesteit, niet zingen van zijne goedheid en matelooze liefde, waar elke grafsteen met zijne symbolen hen heenwees naar de toekomstige verrijzenis en eene eeuwige heerlijkheid? Neen de Bruid des Heeren houdt haar bruiloftslied niet terug, al stroomen ook de tranen des lijdens.” (1)

Dat bevestigt ons de standvastige overlevering der H. Kerk. Alle geloovigen, welke ook hun stand, hun leeftijd, of hun geslacht was, leenden allen, nu eens achtereenvolgend dan eens te zamen hunne stemmen aan de gewijde gezangen. Ja, zoo gewoon was deze oefening aan de eerste Christenen, dat bijna allen, zelfs de minst geletterden, zonder veel moeite den juisten klemtoon aan de woorden konden geven. En volgens de getuigenis van den H. Hieronymus, kenden de Christenen geen andere populaire gezangen, dan de gewijde, geen andere liederen dan die der Kerk: steden en velden, dalen en heuvelen gaven die liederen weer, waren als de echo's der gezangen, die eerst in de donkere katacomben en later onder de wijde bogen der basilieken hadden weerklonken.

En toen de betere tijden der Kerk waren aan- gebroken, toen kwam ook onder de hoede der kerkelijke Overheid de kerkzang tot hoogere vol- maaktheid. Nog geen halve eeuw toch zijn de katacomben gesloten of de kerkelijke toonkunst heeft onder leiding van den Aartsbisschop van Milaan, Ambrosius (340—397) zulk een hoogen trap van bloei bereikt, dat een H. Augustinus de

(1) Gregorius blad I Jaarg. bl. 3. Zie ook de Katho- liek Dl. 81. Lans: *Giovanni Pierluigi da Palestrina* bl. 84.

getuigenis aflegt: »Hoe stortte ik tranen, o mijn God, bij uwe hymnen en lofzangen, hevig ontroerd door de zoetklinkende toonen uwer Kerk; die klangen streelden mijn oor, en tegelijk vloede uwe waarheid in mijn hart, en zij deden het in godsvrucht ontvlammen, en mijne tranen stroomden, en ik bevond er mij wel bij.» (1)

Ambrosius was voorzeker de eerste grondlegger van den kerkzang; maar het toppunt eener mogelijke volmaaktheid, een toonstelsel, welks eigenaardig karakter het uitmuntend geschikt maakte, om uitdrukking te geven aan dien diepen zin, dien vollen rijkdom van gevoelens welke in het liturgisch woord liggen opgesloten, een toonstelsel dat, voor ieders begrip bereikbaar, in alle kerken der wereld doordringen en een band van eenheid onder de Christenen te meer kon worden — dat toppunt werd eerst drie eeuwen later bereikt. (2)

Het einde der zesde eeuw zag een man den pauselijken stoel beklimmen, wiens Pauschap van slechts 13 jaar en 6 maanden, eindigde in het jaar 605, maar die aan de volgende eeuwen een faam van glorie achterliet, welke misschien wel ooit een gelijkenis heeft gevonden, maar nimmer overtroffen is. (3) »De H. Gregorius de Groote,» zoo zegt zijn geschiedschrijver Joannes de diaken, »in het huis des Heeren gelijk aan den allerwijsten Salomon, koos de meest zalvende en zoetste gezangen, die met de heiligheid der handelingen in de H. Kerk overeenkwamen, uit, verbeterde sommige, voegde er nieuwe bij en bracht deze alle, genoteerd met neumen volgens acht kerktonen in zijn boek »*Antiphonarium Centon*» te zamen en liet dit,

(1) Confess. Lib. IX. C. VII. — (2) Gregoriusblad 1 Jaarg. bl. 3. — (3) Don Gueranger. *Instit. Liturg.* Edit. 2. T. 1. Ch. VII. p. 154. (4) Vita Greg. L. II.

nadat er verschillende kopiën van gemaakt waren, bewaren in een kastje gesloten, bij het altaar van den H. Petrus. Daar mocht men het, alleen in geval van twijfel over een of andere noot, komen raadplegen. Dat waren gezangen, waarlijk door een *Heilige* bijeengebracht, door een *Heilige* gemaakt, een kunstwerk, waarin men den *heiligen* kunstenaar herkent, die deze, als had hij de hemelsche melodiën hooren zingen en als was hij voorgelicht door den H. Geest, vervaardigd had. Allen dragen een eigen en eigenaardigen stempel van waarde en schoonheid; en men noemt dan ook dien zang naar zijn naam den *Gregoriaanschen*.

Deftig, majestueus, geschikt om gemakkelijk door een massa stemmen gezongen te worden, ja door allen te zamen, komt die zang volmaakt overeen met de godvruchtige gedachte. Hij is geheel op de hoogte van het verheven doel, dat hij moet uitdrukken en dat is: de oneindigheid, de onveranderlijkheid, de eeuwigheid en de goedheid van God te prijzen, den mensch van de aarde op te voeren naar den hemel waar hij jubelt met de hemelingen. Men gelooft het dan ook zoo gaarne wat een Gerbertus van dezen H. Paus verhaalt: »Toen Gregorius bad tot den Heer, dat Hij hem van boven de tonen voor zijne liederen zou schenken, daalde de H. Geest, in de gedaante eener duif, op hem neder, verlichtte zijn geest en ontvlamde zijn hart: toen begon hij den zang aan te heffen, zingende: »*Ad te levavi, Alleluja.*» Vandaar dat dan ook deze Heilige steeds nog wordt voorgesteld met eene duif aan het oor, als werden hem aldus de melodiën des hemels overgebracht.

De geschiedenis verhaalt ons verder, dat deze zang zich ook spoedig verbreidde over het westelijk gedeelte der Kerk, vooral door de groote medewerking der Benedictijnen, welke die Paus met afschrijf-

ten van zijn Antiphonarium en bekwame zangers naar Brittanië en andere gewesten zond, maar nimmer had hij echter zoo gereedelijk overal invloed gevonden, hadde een Karel de Groote ze niet onder zijne bescherming genomen.

Deze wilde zelf in dien kerkzang onderwezen worden, richtte scholen voor het Gregoriaansch op, ging met eenige Fransche zangers naar Rome, om de Romeinsche zangers der Latijnsche Kapel te hooren zingen en met deze een redetwist te laten voeren. En toen die wedstrijd ten nadeele der Franken was uitgevallen, maar deze niettemin, vertrouwende op de bescherming des keizers, de Romeinsche durfden beoordeelen en bevitten, vroeg Karel aan zijne zangers: »Waar meent gij, zal het water het meest onbedorven zijn, in de bron of de beek?» Hun antwoord was: »in de bron.» — »Laten wij dan,» zoo was zijn eindbesluit, »wij, die tot nu toe het troebele water uit de beek gedronken hebben, putten gaan aan de eerste bron; keert terug tot de bron van den H. Gregorius; want duidelijk is het, gij hebt den kerkelijken zang bedorven.»

En men keerde terug tot de bron; overal werden er in Karels rijk zangscholen geopend om den kerkelijken zang met zijne hemelsche melodiën aan te leeren, en ze bij de plechtigheden der H. Kerk, vooral bij de H. Mis, te doen opstijgen tot den troon van God. Die Gregoriaansche melodiën nu werden langzamerhand de grondslag van geheel de toonkunst: »van *die* melodiën uit heeft geheel het harmonisch toonstel zich ontwikkeld, gelijk op een groeizamen akker de bladeren en vruchten voortspruiten uit den krachtigen en levensvollen boom; naar *die* melodiën grepen de beroemde toonkunstenaars, om ze tot grondslag te nemen voor hunne compositiën, en daar vlochten zij dan hun twee- drie- vier- en meerstemmig stemmen-

weefsel om heen; en al kon dan het oor in zulk eene meerstemmige bewerking somwijlen ook al niet noot voor noot de heilige Gregoriaansche melodie onderscheiden, zij *was* er in dat wist men, en men vereerde het werk, gelijk het kostbaar reliquiarium vereerd wordt, om het heiligdom dat er in besloten ligt.” (1)

Maar in al die eeuwen, dat zich die meerstemmige zang ontwikkelde en voltooide, werd het kerkelijk woord helaas, door de verscheidenheid en den rijkdom der nieuwe kunstvormen schade gedaan. Dat woord, hetwelk steeds het voornaamste was en bleef, — het werd verwaarloosd en dikwerf onverstaanbaar, geheel ten nadeele der priesters en geloovigen, ten nadeele van het Geloof. De melodien verloren daarenboven langzamerhand hare kerkelijke waardigheid; een wufte en weekelijke geest drong er in door, zangwijzen van wereldsche liederen werden tot grondslag gekozen van meerstemmige muziek. Geen wonder dat deze ontaarding van den kerkzang zoo slecht mogelijk werkte op het Christelijk gevoel. Daar kwam de 16de eeuw met haar vele kwaad en goed, met haar ketterijen en hervormingen. De Vaders kwamen bijeen op het Concilie van Trente en men was op het punt de meerstemmige muziek »waarin wél veel aan de kunst, maar niets aan den godsdienst werd gegeven,” geheel en al uit de kerk te verbannen, toen men echter weerhouden werd door den wensch van keizer Ferdinand I, dat men, bij het verbieden van de weekelijke muziek, toch den gefigureerden zang niet verbannen zou. Men sloeg alsdan een middenweg in en liet het besluiten nemen over de passende wijze van zang en muziek aan de bisschoppen met hunne Provinciale Synoden over, doch onder voor-

(1) De Katholiek t. a. p. bl. 85.

waarde »dat alle muziek geweerd werd, waarbij hetzij in den zang, hetzij in het orgelspel, iets weekelijks of onreins gemengd was, opdat het huis Gods waarlijk het huis des gebeds mocht blijken te zijn en kunnen genoemd worden.» (1)

Was nu de meerstemmige zang aan een groot gevaar ontkomen, niet zoo gemakkelijk ging dit te Rome, toen de zaak opnieuw door de commissie, welke door Pius IV benoemd was om uitvoering der besluiten van de Kerkvergadering te bevorderen en te bewaken, onderzocht werd. Zangers oordeelden dat de kerkelijke woorden, in *meerstemmig* koor gezongen, niet verstaanbaar konden gemaakt worden, zonder dat de *harmonische* toonkunst hare vormen verloor en dus ophield te bestaan. En toch, dit moest volgens het kerkelijk gezag geschieden. Besloten werd ten laatste als praktisch scheidsrechter daarin te doen optreden de groote en reeds wijdbefaamde toonkunstenaar Palestrina. Hij moest eene proeve leveren in eene door hem gecomponeerde Mis, van een degelijk en kerkelijk kunstwerk, waarin niets weekelijks of onreins voorkwam, waarin in weerwil van het samenklinken der tonen en de eigenaardigheden der harmonische vormen, elk woord en de gansche zin duidelijk verstaanbaar bleven. Gelukte deze proeve dan was de meerstemmige muziek voor de kerk behouden.

En met het gebed »*Illumina oculos meos*» »verlicht mijne oogen o Heer,» op de lippen, ging de door en door brave en godvruchtige toonkunstenaar aan het werk, vervaardigde in het korte tijdsbestek van 2 maanden niet slechts ééne, maar drie Missen, en behaalde de volkomen overwinning. Bij de proefneming op den 28 April 1565 in het paleis van een der kardinalen gehouden, deed hij

(1) Sess. XXII. — Sess. XXIV.

alle ervaren en kunstrijke zangers verbaasd staan; en nauwelijks waren de laatste tonen van het *Agnus Dei* der derde Mis weggestorven of de kunstenaar werd dankbaar en vol vreugde geluk gewenscht met zijn werk; de meerstemmige muziek bleef bestaan in Gods Kerk; muziek gelijk deze, die het Huis Gods waardig was, mocht gezongen worden.

»Van dat oogenblik af,» zegt ons Mgr. Lans in zijne overheerlijke lezing, over dezen Engel der toonkunstenaars, »staat Palestrina in de historie als »koning der toonkunst.» Zwaar was zijn strijd; te roemrijker zijne overwinning, te schitterender zijn koningschap. Heerlijk koningschap, voorwaar, aan den dienst des altaars gewijd; van het altaar erlangt het zijn luister, door het altaar wint het zijne verdiensten, met het altaar bezit het de onvergankelijkheid!» (1)

Maar aan het altaar dan ook moet en de Gregoriaansche en de meerstemmige zang innig medewerken bij het opdragen van dat boven alles verheven Offer. »Gelijk daarboven de stemmen der hemelsche heirscharen nimmer rusten, lof- en dankliederen zingende rondom het Lam, dat als geslacht op het altaar des hemels staat: zoo wordt de liturgische zang opgeroepen, om hier beneden rondom onze altaren dezelfde lof- en dankliederen te doen weergalmen, datzelfde Goddelijk Lam ter eer.

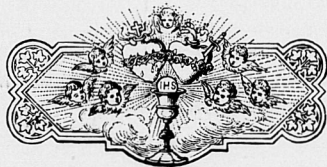
»Is dit alles? O neen, meer, veelmeer dient nog gezegd te worden. Immers het Offer, nu een verheerlijkt Offer, dat de Zoon Gods voortgaat dagelijks op te dragen op onze altaren, is ook *ons* Offer.... Gelijk Christus, door zich aan zijn hemelsehen Vader op te dragen, Gods Opperheerschappij volkomen huldigt, looft en prijst, Hem volmaakt dankt,

(1) De Katholiek t. a. p. bl. 101.

zijn toorn stilt en ontferming en genade afsmeekt; zoo behooren wij met en door dat Offer God te loven en te danken, voor onze zonden te voldoen en Zijne Goddelijke Zegeningen over ons af te bid- den.” (1) Welnu dit alles geschiedt in dien voor- treffelijken zang der H. Mis, in die beurtzangen van den priester met het Christenvolk, die te zamen in Christus’ naam bidden en zingen, en met Christus medeoffereren; dat alles geschiedt in die overheerlijke melodiën van den Gregoriaanschen zang, waarin men nu eens jubelend verheerlijkt, dan juichend dankt, nu eens rouwvol treurt, dan blijde en als zeker van verhooring smeekt.

Dat alles zullen wij nog beter begrijpen bij de verklaring der Plechtige H. Mis, waarmede wij thans aanvangen. Eindigen wij nu met eene diepe bewondering van dien verheven zang der H. Kerk, eindigen wij met de volle overtuiging, dat, al wat in de Kerk gezongen wordt, waarlijk kerkelijk moet zijn. Want op haar rust de taak, wat er gebeurt op het altaar nog begrijpelijker te maken, de eer- volle taak den mensch te doen bidden in den waren zin des woords, dat is, God te verheerlijken en te danken, verzoening met God te bewerken en genade af te smeeken zoo voor zich, als voor anderen.

(1) Gregoriusblad I Jaarg. bl. 9.

TWEEDE DEEL.

De plechtige H. Mis.

Geholpen door Gods genade, gesteund, zooals wij vertrouwen, door het gebed onzer lezers, en voorgelicht door de beste verklaarders der H. Mis, gaan wij thans de uitlegging en verklaring van alle gebeden en ceremoniën der plechtige H. Mis beginnen, en den priester met zijne dienaren voet voor voet volgen aan het altaar.

Oudtijds was de H. Mis verdeeld in de Mis der *Doopleerlingen* en in die der *Geloovigen*. Thans echter verdeelt men haar op verschillende wijzen. Wij zullen daarom de verdeeling volgen, welke de H. Kerkleeraar Alphonsus Maria de Liguori ons geeft, (1) en haar verdeelen in zes hoofdstukken.

- I. De naaste Voorbereiding tot het H. Mis-offer.
- II. De Mis der Catechumenen of het gedeelte van den Introïtus tot de Offerande.
- III. Van de Offerande tot de Prefatie.
- IV. De Canon met het Pater noster.
- V. De Voorbereiding tot de H. Communie en de Communie zelve.
- VI. De Dankzegging na de H. Communie of de gebeden tot het einde.

(1) S. Alph. Oeuvr. Compl. Dujardin. T. XIV. p. 16. — Pladys, *Le Prêtre* T. II. p. 165.

EERSTE HOOFDSTUK.

De naaste Voorbereiding tot het H. Offer.

§ 1. AAN DEN VOET DES ALTAARS.

INTREDE IN HET HEILIGDOM.

Het H. Offer, hetzelfde als dat van Calvarië, zal dan op onbloedige wijze worden opgedragen. De geloovigen zijn vergaderd en wachten met ongeduld den offeraar. Zij weten het immers, na eenige oogeblikken zal de aarde vereenigd worden met den hemel, Gode zal de hoogste eer en verheerlijking, lof en dank gebracht, den menschen, zondaars en rechtvaardigen, zoo zij slechts van goeden wil zijn, verzoening en heiliging, vrede en liefde geschonken worden. Het verlossingswerk van Jezus Christus gaat zich als hernieuwen, en daarom verzuchten die velen met de Oudvaders naar den Verwachte der volkeren, daarom smeeken zij zoo vurig mogelijk: »Kom, Heer Jezus, kom.» En met die zuchten en smeekingën der harten paren zich blijde de orgelklanken, (1) en vertolken in de zachtste en liefelijkste accoorden het geluk des Christens, die de H. Mis gaat bijwonen.

Als oudtijds de Hoogepriester het Heilige kwam binnentreden om het offer te brengen, dan konde het geklingel der gouden klokjes van zijn opperkleed zijn komst. (2) Hoort, daar klinkt ook nu de schel

(1) Caer. Episc. L. C. 28. n°. 3, 4.

(2) Exod. XXVIII. 34, 35.

op feestelijken toon; de ingang van den priester en zijne dienaren wordt gemeld. (1) Zij treden vooruit, de wierookdrager, die ons herinnert aan de menschelijke natuur, welke God om de verlossing der wereld gaat bidden, (2) de twee levieten met hunne kandelaars en brandende kaarsen, (3) die ons de *wet* en de *profeten* beteekenen, welke Christus' komst zoo duidelijk aantoonde en aanschouwelijk maakten, en in Christus geheel en al vervuld zouden worden. (4) Joannes de Dooper, die Christus in de kracht van Elias onmiddellijk voorafging, om den weg des Heeren te bereiden en het volk de boetvaardigheid te prediken, volgt in den persoon des subdiakens. (5) Hij roept ons toe: »Zondaars, wilt ook gij met vrucht het offer van Jezus Christus bijwonen, wilt gij uw erfdeel herwinnen, doet boetvaardigheid, want het rijk des Hemels is nabij.» — Dan volgt de diaken, de naaste dienaar des priesters. Hij is de schoonste afbeelding van dien anderen Joannes, (6) die bij het eerste Misoffer aan Jezus' harte aanlag, die daar uit die heilige bron met volle teugen de stroomen des Evangelie's mocht drinken, die bij het bloedig offer van Calvarië naast het kruisaltaar stond, en daar met Jezus, zijn dierbaren Meester, mede het offer bracht. De priester toch, die hem volgt, vertegenwoordigt den persoon van Christus zelven. Toegerust met zijne macht, zal deze opnieuw het ontzaglijkst offer Gode mogen brengen, Christus door hem het Offer van Calvarië, ofschoon op onbloedige wijze, hernieuwen; de diaken dus, die den priester daarin van zoo nabij ter

(1) Zie Gard. Comm. in Instr. Clem. § 16.

(2) Gavant, Comment, in Rubr. Miss. P. I. XVI.

(3) Missale Rit. Cel. II. 5.

(4) Gav. l. c. Innoc. III. de S. Alt. Myst. L. II. C. VIII.

(5) Innoc. O. cit. C. III.

(6) Innoc. O. cit. C. XV.

zijde staat, Christus' Evangelie aan de wereld verkondigt, met den priester de eerste medeoferaar is, hij vertegenwoordigt ons op sprekende wijze Joannes, den leerling, dien Jezus liefhad.

PSALM „JUDICA”

Zij allen zijn voor het offeraltaar gekomen. Zullen zij nu aanstonds den H. Berg bestijgen, zullen zij onmiddellijk de trappen opgaan en de H. Offerande van Gods Zoon den hemelschen Vader aanbieden? — Maar, om dat slachtoffer te brengen, is er recht noodig op het leven der offerande; (1) de priester als mensch bezit dat recht niet. — Maar, als offeraar behoort hij gescheiden te zijn van de zondaars, en verhevener dan de hemelen; (2) de priester is een zwak schepsel, als alle anderen blootgesteld aan de vervolging des ongerechten, balling is hij in dit tranendal. — Maar, om dat offer den heiligen God aan te bieden, moet hij zelf heilig, onschuldig, onbevlekt zijn; (3) en hij is een arm zondig mensch. Om dit alles dan moet hij eerst zijne onmacht, zijne zwakheid, zijne ellende erkennen, en de kracht van Gods verlichtende en verheffende genade, de vergiffenis zijner zonden door berouw en belijdenis afsmeeken. Hoort, hoe 's Heeren dienaar dit allerschoonst doet aan den voet des altaars, in den door de H. Kerk zoo juist gekozenen 42sten Psalm, waarin een David, bij het brengen van zijn dankoffer treffend Gods hulp afsmeekt, en blijde de betuiging doet van zijn vertrouwen op den Goddelijken bijstand. (4)

Na door eene diepe eerbiedsbetuiging aan God zijne nietigheid erkend te hebben, maakt de priester

(1) Conc. Trid. § XXII. 1. — (2) Hebr. VII. 26. —
(3) Ibidem. — (4) Beelen. *de Psalmen*. Ps. 42.

met zijne dienaars het H. Kruisteeken, en zegt: »*In den naam des Vaders en des Zoons en des H. Geestes. Amen. Ik zal ingaan tot het altaar Gods.*» In het Christendom begint alles met het teeken des kruises. Geen wonder derhalve, zegt Benedictus XIV (1), dat ook het H. Offer daarmede aanvangt. Almachtige, Drieëenige God, zoo erkent daarmede verder de priester, ik heb geen recht op het leven van uw menschgeworden Zoon; als mensch kan ik dat offer niet opdragen, ik heb daartoe uwe goddelijke macht noodig. Maar toen Gij mij tot uw priester uitverkoost, hebt Gij ze mij geschonken; welnu dan in den naam des Vaders, wiens priester ik ben, wien ik dit offer brengen moet, in den naam des Zoons, met wien ik priester ben, dien ik offeren mag, in den naam des H. Geestes, door wien ik priester ben, door wien ik offeren kan, het zij zoo, ik zal het altaar des Heeren opgaan en het Kruisoffer op onbloedige wijze vernieuwen.

Ja, roept het volk, bij monde van 's priesters dienaren, ga op, ga op tot God, tot dien goeden, barmhartigen God, die zich geheel voor ons wil geven, en zóó in ons vreugde en geluk uitstort, zóó ons als verjeugdigt. Wij gaan met u »*tot God, die onze jeugd verblijdt.*»

Maar, zoo vervolgt de priester, ik ben als David voor de gramschap zijns schoonvaders, uit mijn vaderland gevlucht, balling ben ik op deze wereld, omgeven van goddeloozen, die mij vervolgen, belaagd door den ongerechten en bedrieglijken mensch. — En als offeraar moest ik geheel gescheiden zijn van de zondaars, verhevener dan alle inwoners van het hemelsche vaderland. Heer, oordeel, hoe zal ik kunnen offeren, bedenk dat ik dan eerst geheel gescheiden moest worden van de boozen. »*Verschaf*

(1) *de S. M. Sacrif.* L. II. C. III. 1.

mij recht, o God, en handhaaf mijne zaak tegen een onheilich volk; bevrijd mij van den ongerechten en bedriegelijken mensch."

Priester, zoo antwoordt het volk, dat zal geschieden, want God is onze kracht; waarom zou Hij ons verstooten? Neen, neen, niet met droefheid voortgetreden, ofschoon de vijand ons ook belaagt, in God kunnen wij alles: »Want Gij, o God, zijt mijne sterkte, waarom hebt Gij mij verstooten, of waarom treed ik bedroefd daarheen, terwijl de vijand mij vervolgt?"

Geef dan, o Heer, uw goddelijk licht, uw voorlichtende en versterkende genade, zoo gaat de priester, thans vol vertrouwen verder, verkondig ons, o God, uwe waarachtigheid, door de vervulling, uwer beloften, waaraan Gij steeds getrouw blijft. Dan zal ik, ofschoon zwak en onwaardig, mij boven alle schepselen kunnen verheffen, dan zal ik uwe woonplaats kunnen binnengaan. Uwe genade en uwe belofte zullen mij er binnen voeren, daar ben ik zeker van. »Zend uw licht af en uwe waarheid, deze zullen mij geleiden en mij voeren tot uwen heiligen berg en in uwe woontenten."

Ook wij gaan mede, roept het volk, wij ook gaan met u het altaar op, God is zoo goed, dat Hij ook ons tot medeoferaars wil hebben, en zóó ons leven als vernieuwt, onze zielen verjeugdigt. Ja, wij ook durven thans met u offeren: »Ook ik zal opgaan tot het altaar Gods, tot God, die mijne jeugd verblijdt."

Voorzeker, vervolgt de priester, dat zult gij; laat ons dan met de volste vreugde den Heer gaan loven en danken: alle jubelklanken moeten ons ten dienste staan: alle droefheid moet uit onze ziel verbannen, alle ontsteltenis uit onze harten verdreven worden: »God, mijn God, ik zal U op de harpe loven. Waarom zijt gij nog bedroefd, mijne ziel, of waarom ontrust gij mij?"

En het volk: Waarom zouden wij dit niet vol vertrouwen doen? God blijft immers zijn woord getrouw, en Hem gaan wij verheerlijken; God, die eenmaal alle tranen van ons aanschijn zal afwisschen, die ons aan Hem zal gelijk maken, die eens zijne heerlijkheid over ons zal doen schitteren, als wij Hem van aanschijn tot aanschijn zullen aanschouwen; God die alsdan vooral de onze zal zijn. »*Betrouw op God, want Hem zal ik nog lofprijzen, Hem, het heil van mijn aanschijn en mijn God.*»

En Hem verheerlijkende, roepen Priester en volk als uit één mond uit: »*Eere zij den Vader en den Zoon en den H. Geest. Gelijk het was nu en altijd en in alle eeuwen der eeuwen. Amen.* En ten derde male herhalen zij het, maar thans op nog vreugdevoller toon: »*Ik zal opgaan tot het altaar Gods; tot God, die mijne jeugd verblijdt.*» (1)

CONFITEOR.

Maar de beschouwing van dit alles, het verlangen vooral naar den Verlangde der volkeren, naar J. Chr., het Licht en de Waarheid zelve, dat al vuriger en vuriger werd, wekt in de ziel van den priester echter tevens de levendigste gevoelens van berouw en onmacht. Beter dan ooit begrijpt hij zijn niet en zijne onwaardigheid. Mijn God, welk ontzaglijk werk ga ik beginnen met het opdragen

(1) Deze Psalm wordt echter nimmer gebeden in de *Missen der overledenen*, alsmede in den *Lijdenstijd* der H. Kerk. De reden ligt voor de hand, als men bedenkt, dat zij wegens het vertrouwen dat er in uitspreekt een *blijde* Psalm is. In Missen voor de afgestorven zielen nu treurt de Kerk over de smarten waarin die zielen wellicht nog verkeerden, in den lijdens-tijd houdt zij zich slechts bezig met de smarten van haar Bruidgom.

van de H. Mis! zoo denkt hij; Gij zijt zoo oneindig machtig en heilig, ik zoo ellendig en zulk een zondig mensch! Voorzeke ik moest heilig, onschuldig, onbevlekt zijn! (1) — Maar een berouwvol en vernederd hart verstoot Gij niet. — Daarom gaat hij zich vernederen, opnieuw zich zondaar erkennen en aan de heiligen des hemels en de christenen der aarde de hulp en de ondersteuning vragen hunner gebeden. Tot dit alles echter heeft hij Gods hulp op de eerste plaats noodig. Daarom maakt hij het teeken des Kruises en bidt. »*Onze hulp is in den naam des Heeren.*» »*Die hemel en aarde gemaakt heeft,*» antwoorden zijne dienaren. En vervolgens buigt hij zich diep, als de tollenaar durft hij de oogen niet opslaan, en belijdt voor den almachtigen God, die alleen zijne ziel kan zuiveren, voor Maria, de toevlucht van alle zondaars, voor den aartsengel Michaël, die als beschermmer van Gods volk de zielen moet voorbrengen, voor Joannes den Dooper, die ons de boetvaardigheid gepredikt heeft tot vergiffenis der zonden, voor een H. Petrus, die de sleutels des hemels ontving, een H. Paulus, die als bekeerde zondaar ons zulk een vertrouwen inboezemt, ja voor alle Heiligen, die in den hemel zich zoo verheugen, als een zondaar boetvaardigheid doet, en voor zijne broeders, die hem omgeven, dat hij gezondigd heeft door *gedachten, woorden en werken*. En om de vrijwilligheid daarvan nog meer te belijden zegt hij, de borst tot driemaal kloppende, dat het geschied is door zijne schuld, door zijne schuld, door zijne allergrootste schuld. Vervolgens bidt en smeekt hij allen, dat zij bij den Heer, onzen almachtigen God, voor hem bidden.

Ook van ons vraagt hij dus een gebed, de priester Gods; welnu, geven wij gehoor aan zijne smeek-

(1) Hebr. VII. 27.

beden, en laten wij met zijne dienaars bidden: »*De almachtige God ontferme zich over u, vergeve uwe zonden, geleide u ten eeuwigen leven.*» Ja, ja, dat zij zoo, zegt de priester. »*Amen.*»

De priester spreekt hier de algemeene schuldbekentenis uit, welke de Kerk in dezen vorm onafgebroken reeds gebruikt van de 8ste eeuw af, ofschoon zij, wat den inhoud aangaat, van apostolische overlevering is. (1) Het is niet geoorloofd zonder uitdrukkelijke vergunning van den H. Stoel er iets bij te voegen of af te laten. Zij geniet dit voorrecht boven alle Sacramentaliën, dat, als zij gebeden wordt, zij de vergiffenis schenkt van de dagelijksche zonden, waarover men berouw heeft. Zij ook zou kunnen voldoen voor iemand die in gevaar is van sterven, en die geen meer uitvoerige belijdenis zijner zonden zou kunnen doen. (2)

Maar houden wij bij die schuldbekentenis des priesters ook in het oog, dat deze de plaats van Jezus Christus bekleedt, dat dus in den priester ook de goddelijke Verlosser die belijdenis doet. Heeft Christus dan gezondigd? Neen, want onze Opperpriester is heilig, onschuldig, onbevlekt. (3) Maar de zonden van het menschedom op zich genomen, toen Hij mensch werd, dat heeft Hij wel gedaan. En onder dien zondenlast ging Hij gebukt, toen Hij doodsbedroefd was in den hof van Olijven, dat deed Hem verzuchten en lijden, ja tot den doodsangst toe. Welnu, als wij dan voor het altaar den priester zoo diep gebogen zien, hem die belijdenis hooren doen, denken wij dan ook aan Jezus, die zich om onze zonden zoo diep heeft vernederd, dat Hij de gedaante van een dienstknecht aannam,

(1) Bened. XIV. Op. Cit. 10. — Don Gueranger. »*Explication des prières et des ceremonies de la S. Messe*, p. 6. — (2) Ibidem p. 6 en 8. — (3) Hebr. VII 26.

die zooveel heeft geleden, en roepen wij met Durandus (1) uit: »O vernietiging van het goddelijk Woord, dat de gedaante van een dienstknecht heeft aangenomen ter gelijkenis van het zondige vleesch!»

En zouden wij na dit alles ook zelf onze schuld-bekentenis niet doen? Hebben ook wij God niet vergramd en misschien zwaar beledigd? — Welnu belijden wij dan evenals de priester, met zijne dienaren onze schuld, vernederen wij ons onder de hand van den almachtigen God, kloppen wij op de borst en smeecken wij: »Heer, wees ons arme zondaars genadig!» Ja, bidden wij, dat de Heiligen Gods, maar vooral ook de priester, die hier als onze *vader* in de H. Mis zal optreden, voor ons zullen bidden bij den Heer onzen God; dan kunnen wij hoop op ontferming en vergiffenis, op ontbinding en kwijtschelding hebben. Want nauwelijks hebben wij die bede gedaan, of de priester bidt ze reeds zoowel voor hem als voor ons af. Laat ons dan met hem het kruisteecken maken, om in onze zielen weder het beeld van den gekruisten Christus te herstellen, dat wij, helaas, door de zonden hadden ont-sierd, en luide herhalen: »*Amen*, het zij zoo!»

O, wat treffende, wat opbeurende, wat verhevene en zielroerende samenspraak van priester en volk! Met welk oog moet toch wel de zegevierende Kerk in den hemel thans op hare jongere zuster, de strijdende hier op aarde, die zich daar voor hun gemeenschappelijken Vader zóó vernedert, zóó bidt, nederzien? De schapen bidden voor hun herder, de herder voor zijne schapen. Is er een schouwspel meer aantrekkelijk, meer eigen, om de eeuwige stroomen van Gods barmhartigheid over hen te doen nedervloeien? O neen, de priester is er van overtuigd, hij buigt het hoofd, als om ze te ontvangen en roept

(1) Rationale etc. L. IV. C. 7.

uit: »Ja, o Heer, Gij zijt veranderd, Gij zult ons doen herleven." En de christenen juichen mede: »En uw volk zal zich in U verheugen." »Toon ons dan, Heer, uwe Barmhartigheid," verzucht de priester. »En uw Heil," antwoordt het volk, Jezus n. l. die door zijn zoenoffer ons heil gaat worden, »geef het ons." Deze twee smeekbeden zijn sinds onheuglijke tijden gebeden. Zij werden genomen uit den 84sten Ps. van David waarin hij smeekt om den Messias. Wij ook verzuchten en verwachten in het H. Offer Hem, die de Barmhartigheid en het Heil zelve is. De beden van dien Psalm thans uitgesproken, zijn dus waarlijk een nieuw »*Rorate coeli desuper et nubes pluant Justum. Dauwt hemelen van boven en wolken regent den Rechtvaardige.*"

En dan is het oogenblik gekomen, dat de priester als een andere Mozes den berg zal beklimmen, dat hij als middelaar tusschen God en de menschen den Hemelschen Vader door zijn Zoon om genade en verzoening gaat smeeken; hij moet zich scheiden van zijn volk, om zich met God te onderhouden. Maar zal dit geschieden zonder eerst elkander gegroet te hebben, vooral nadat men zoo opbeurend, zoo vertroostend met elkaar heeft gesproken en gebeden? Neen dat mag, dat kan niet. Na God eerst de verhooring hunner gebeden gevraagd te hebben, moeten zij elkander groeten en met dien groet een heilwensch doen, die overgelukkig maakt. En welke zijn de woorden, die zij spreken? »*De Heer zij met u: Dominus vobiscum,*" zegt de priester. En het volk: »*Et cum spiritu tuo: En met uwen geest.*" Gewoon om die woorden zoo dikwijls te hooren, hebben wij misschien nimmer eigenlijk overdacht, wat ons daarmede toegewenscht, wat den priester door ons toegebeden wordt. Maar zij omvatten toch zooveel.

»De Heer zij met u.» »Wat,» zegt zoo schoon Mgr. Gaume, (1) »kan de priester in dit oogenblik zijn volk beter toewenschen? Hij roept die woorden aan de geloovigen toe, nu Christus gaat geofferd worden. Het is alsof hij hun zegt: »Moge toch in het oogenblik, waarin de hemel zich gaat openen, waarin God zal nederdalen, en ik over uwe grootste belangen met Hem ga onderhandelen, Gods gunst op u rusten, de Heer met u zijn!

»Hij schenke u den geest des gebeds, de levendigste gevoelens van berouw en liefde, van verlangen en ijver.

»De Heer zij met u, nu Hij er zelf naar smacht, om zich met u te vereenigen.» Hij zij met u gedurende geheel zijne Offerande, ja dan zal zij voor u de heerlijkste vruchten voortbrengen. O, kan er treffender, meer omvattende wensch worden gedaan!

En wij, wij antwoorden aan den priester: »*En met uwen geest.*» Is ook deze groet op het geschikte oogenblik gesproken? Wij aarzelen niet bevestigend te antwoorden. Het volk zegt niet: En met u, maar »*met uwen geest.*» omdat het thans in den priester, nu hij het Heilige der heiligen binnengaat, niet meer een mensch, maar veeleer een zuiveren geest, een engel Gods ziet, die de meest engelachtige bediening gaat uitoefenen. »En met uwen geest,» zegt een schrijver van de negende eeuw, »omdat alles geheimzinnig en geestelijk is in de bediening, welke de priester gaat vervullen; omdat zijn hart niet kan binnendringen in de grootheid van zijn ambtsvervulling, zonder dat zijn geest zich bezig houdt met de groote geheimen en waarheden, welke in de gebeden liggen opgesloten, die hij gaat uitspreken.»

Aldus wenscht dan de priester aan de geloovigen, dat Jezus Christus te midden van hen verblijve, en het volk doet een dergelijk gebed voor den priester, opdat Jezus alles zij in allen; opdat Hij alleen bidde, beminne, aanbidde in de harten, en dat alle harten

zich tot één hart vormen in Jezus Christus. Merken wij nog op, dat deze groet: *Dominus vobiscum* op verschillende plaatsen voorkomt in het oude Verbond; en het antwoord; *Et cum spiritu tuo* schijnt genomen te zijn uit Paulus' wensch aan Timotheus: Dat onze Heer Jezus Christus zij *met uwen geest*. (1)

§ 2. BIJ HET KOMEN AAN HET ALTAAR.

HET OPGAAN DER TRAPPEN.

De priester heeft dan zijne geloovigen gegroet, het christenvolk zijn herder. Hij gaat zich van hen scheiden, om als offeraar te staan voor den troon des Allerhoogsten. Maar eene laatste vermaning moet nog van zijne lippen, een aanmaning, waarin hij zoowel zich zelven als zijn volk toespreekt, een aanmaning tot gebed. »Broeders,” zoo moet hij allen toevoegen, »bidt voor mij in dit ontzaglijk oogenblik, en ik zal het voor u doen. Laat ons volharden in het gebed.” (2) Daarom strekt hij zijne handen ten hemel uit, sluit ze weer voor zijne borst te zamen, als wilde hij tegelijk Gods genade ontvangen, en zegt met luider stem: »*Oremus: laten wij bidden.*” En zoodra hij die laatste vermaning der voorbereiding gesproken heeft, treedt hij in stilte, langzaam en plechtig met zijne dienaars den Offerberg op, maar verdubbelt, naarmate hij voortgaat, voor

(1) 2. Tim. IV. 22.

(2) Te Rheims bestond in 1583 nog de volgende schoone gewoonte. Als de priester het altaar moest opgaan, deed hij eerst zijn groet aan het altaar, door te zeggen: »*Salva nos, Christe, Salvator mundi:* Christus, Zaligmaker der wereld, maak ons zalig.” Dan keerde hij zich tot het volk en sprak: »*Orate pro me, fratres, et ego pro vobis:* Bidt voor mij, broeders, en ik voor u. *Pax vobis:* Vrede zij u.” Daarna beklom hij het altaar.

zich zelf en zijne dienaars de smeekbede om vrij van iedere zondevlek te zijn. »*Wij bidden U, o Heer,*» zoo verzucht hij, »*neem onze boosheden van ons weg, om met een zuiver gemoed het Heilige der heiligen te kunnen binnengaan. Door Christus onzen Heer, Amen.*»

»Het Heilige der heiligen te kunnen binnengaan.» Dit herinnert ons aan den tempel van het oude Verbond. Daar had men het *Voorhof*, het *Heilige*, en het *Heilige der heiligen*. In dit laatste stond de Ark des verbonds, waarin o. a. het Manna bewaard werd, en waar God zijn zetel had opgeslagen. De hoogepriester mocht er slechts éénmaal in het jaar, en dan nog slechts na zich op allerlei wijzen gezuiverd te hebben, binnengaan. Dan bracht hij daar den beker met het bloed der offerdieren en plengde er dat ter verzoening en uitwissching voor den Almachtige. Het Oude Verbond is in alles het schaduwbeeld van het Nieuwe. Welnu, is dan het altaar, waar dat hemelsch Manna, dat alle geneugten in zich bevat, het brood der Engelen, bewaard wordt, waar Jezus troont en zijne genaden uitdeelt, waar Hij dagelijks het Nieuw Verbond verzegelt door het Offer van zijn Lichaam en Bloed, niet veel heiliger dan het Heilige der heiligen? Voorzeker, en hij, die daar binnengaat, moet zuiver zijn van alle zonden, hij moet ontdaan zijn van alle schoeisel der ongerechtigheid, om op die heilige plaats, als Mozes bij het brandende braambosch, met den Heer te kunnen spreken over de belangen van zijn volk; om, als Aaron het offer, maar thans het Offer van den eenigen Zoon van God, te kunnen opdragen. De minste vlek mag op zijne ziel niet kleven. En hoe meer nabij hij is bij God, en zich geplaatst ziet in het licht van de zon der gerechtigheid, des te meer vertoont zich het minste vlekje. Daarom moet hij, nu men tot die plaats opgaat, ofschoon hij reeds

vertrouwt te herleven en Gods barmhartigheid ontvangen te hebben met zijne dienaars, die hem vergezellen, opnieuw verzuchten: »*Neem van ons weg, o Heer, zoo smeecken wij U, al onze boosheden, opdat wij met een zuiver hart het Heilige der heiligen kunnen binnengaan.*» En omdat Christus de bron is van alle genaden, omdat Hij de middeelaar is tusschen aarde en hemel, tusschen den mensch en God, daarom moet hij er bijvoegen: »*Door Christus, onzen Heer. Amen.*»

Ja, om dit nog inniger door Jezus Christus als ook door de voorbede der Heiligen af te smeecken, buigt hij zich diep, zoodra hij aan het altaar komt, legt er zijne handen op en kust het vol eerbied, terwijl zijne lippen in stilte fluisteren: »*Wij bidden U, o Heer, door de verdiensten van uwe Heiligen, wier overblijfselen hier rusten, en van alle Heiligen, dat Gij U gewaardigt mijne zonden te vergeven. Amen.*»

Eenvoudige maar toch veelbeteekenende ceremonie, kort maar voortreffelijk gebed in dit oogenblik! Ziet, de priester weet het, nog slechts een weinig tijds, en het offer begint; hij is reeds op de plaats, waar hij offeren moet, gekomen, hij staat voor den troon der Offerande, die tevens echter, wij vernamen het, een schoone afbeelding is van Jezus Christus, tro-nend te midden zijner Heiligen; wat kan hij anders doen dan het teeken van kinderlijken eerbied en liefde daarop drukken om de verzoening des te zekerder te maken en dan zich des te inniger met Jezus te kunnen vereenigen (1); wat beter dan zich daarbij ook van de voorbeden der Heiligen verzekeren?

Te gelijk toch dat hij het altaar kust, vereert

(1) S. Alph. Oeuvr. Asc. (Dujardin.) T. XIV. p. 18. (Pladys) p. 168.

hij tevens vol eerbied en liefde de kostbare overblijfselen der Heiligen, die aldaar aanwezig zijn. Hen heeft hij nu vooral als zijne vrienden nodig; Zij ook moeten door hunne vele verdiensten barmhartigheid voor hem verwerven, zij voor hem bidden, dat hem alle vlekken, welke nog op zijne ziel kleven, worden uitgewischt; zij hem helpen om dat goddelijk offer, zoo waardig als een mensch dat kan, op te dragen. (1) Het gebed daarenboven wat hij spreekt, maakt dit des te duidelijker.

Lezer, als gij dan den priester het altaar ziet kussen, o vereenig u dan met hem, want gij moogt immers met 's Heeren dienaar ook medeoofferaar zijn in de H. Mis. Betuig uwe innigste liefde aan Jezus, uw Zaligmaker; zeg Hem, dat gij de zonde haat en verfoeit, dat gij Hem alleen voortaan zult aankleven. En die betuiging zij niet als de geveinsde kus van Judas, die den Goddelijken Meester verried; neen, oprecht zij het u gemeend; vast besloten moet gij zijn om in eeuwigheid geen zonden meer te bedrijven. Wend u daarom ook in dit oogenblik tot de vrienden des Allerhoogsten, tot Gods lieve Heiligen; zij zullen u kracht verwerven, waar gij zwak zijt, zij u de volkomen zuivering uwer ziel erlangen, om alzoo heilig en welbehagelijk in Gods oogen het Misoffer bij te wonen.

BEWIEROOKING.

De wierook, wij weten het van vroeger, beteekent ons o. a. het gebed der rechtvaardigen, het gebed der Heiligen in den hemel. De H. Joannes zag de grijsaards voor den troon van het Lam geknield, en zij boden in gouden schalen de geurige wierookkorrels aan, die de gebeden der heiligen zijn. (2)

(1) Don Gueranger Op. cit. pag. 12. — (2) Apoc. V. 8.

En wederom een andermaal zag hij een engel staande met een gouden wierookvat voor het altaar: en dezen werden de vele wierookkorrels der gebeden van de heiligen gegeven om ze Gode te offeren. (1) Zou dan nu vooral niet het juiste oogenblik gekomen zijn om den wierook aan God aan te bieden? Nu de priester zijn laatste gebed der voorbereiding spreekt, en het gebed der Heiligen Gods zoo noodig heeft? Nu hij God verzoekt, om toch op hunne verdiensten, hunne smeekingën neder te zien? — Voorzeker, daarom legt de priester thans wierook in het wierookvat, spreekt zijnen zegen daarover uit, en bewierookt dan het kruis en verder geheel het altaar met al zijn toebehooren. En die zichtbare ceremonie zegt ons, wat er dan op onzichtbare wijze in den hemel plaats heeft. Jezus, de Middelaar tusschen zijn Vader en het menschdom, neemt de gebeden en verdiensten der Heiligen en zijne eigen overvloedige verdiensten, en biedt ze als een offer, aangenaam in Gods oogen. aangenaam als de geurige wierook, zijn hemelschen Vader aan; het vuur zijner goddelijke liefde verzekert ons de verhooring.

Maar na die omwolking van het altaar neemt de diaken het wierookvat over en bewierookt den priester. Dit ook heeft zijne beteekenis. Iemand den wierook offeren is tevens een teeken van de hoogste eerbewijzing. Welnu, daar het laatste oogenblik der voorbereiding gekomen is en het H. Misoffer gaat beginnen, betuigt de diaken door die hooge onderscheiding: »Priester Gods, Gij hebt u voorbereid door betuigingen van onmacht, van zwakte, van berouw en boete; Gij hebt 's Hemels voorspraak afgebeden, en den Middelaar Jezus Christus tusschen u en tusschen den hemelschen Vader gesteld; Gij

(1) Apoc. VIII. 3.

hebt de gebeden der Heiligen verzocht, Gij hebt alles in één woord gedaan, om u zoo zorgvuldig mogelijk voor te bereiden; o, gedenk nu, welke macht u gegeven is door den Vader, den Zoon en den H. Geest; gedenk dat Gij de plaatsbekleeder zijt van Jezus Christus, Gij, andere Christus, begin thans de onbloedige offerande." — Dat zegt ons de diaken, als hij den priester driemaal bewierookt.

Intusschen mocht ook het volk niet zwijgen. Zoodra de priester met zijne dienaren het Heiligdom binnentrad, liet het orgel zijne klanken hooren en stortte het volk bij monde van het koor zijne smeekbede uit in den overschoonen ingangszang of *Introïtus*, en zet ze voort onder de voorbereiding des priesters aan den voet des altaars en de bewierooking. »Gelijk de ingang des priesters," zegt Paus Innocentius III, (1) »de komst van Christus beteekent, zoo drukt die antiphoon, (2) welke bij den *Introïtus* gezongen wordt, het verlangen naar Jezus' komst op de meest sprekende wijze uit. De Heer zeide aan zijne apostelen: »Vele koningen en profeten hebben verlangd te zien, wat gij ziet, en zij hebben het niet gezien, te hooren wat gij hoort, en zij hebben het niet gehoord." (3) Daarom verwijdt het koor zijne ziel en zingt jubelend dien *Introïtus*, gelijk de profeten, patriarchen, koningen en priesters en alle geloovigen met groot verlangen naar Christus' komst uitzagen,

(1) O cit. C XVIII. (2) Dit woord beteekent: »beurtzang." Reeds in de allereerste eeuwen der Kerk was men namelijk gewoon de psalmen met twee koren beurtelings te zingen. Men plaatste dan vóór en na den psalm een korte spreuk, die de hoofdgedachte er van aangaf of aan die gevoelens herinnerde, welke men, overeenkomstig feest of plechtigheid, met dien psalm wilde uitdrukken. Deze spreuk noemde men daarom als deel voor het geheel: »antiphoon."

(3) Matth. XIII, 17.

roepend en smeekend: »Zend toch, o Heer, het Lam, den beheerscher der aarde. (1) Kom, o Heer, en wil niet toeven, verlicht de lasten van uw volk Israëls.”” Ja waarlijk, als men de melodie dier gezangen, welke zich nu eens jubelend en blijde, dan weder godvruchtig, liefelijk en zoet, hier vol verhevenheid en majesteit, daar vol eenvoud en hartelijkheid, maar steeds vol innig verlangen doet hooren, overweegt, dan gevoelt men dat de groote Paus Gregorius, bij de toonzetting dier antiphonen, meer heeft verlangd dan een eenvoudige inleiding (introduction), dat hij tevens het verlangen naar den Verlangde der volken heeft willen uitdrukken, die zoo aanstonds in het H. Offer zijn verlossingswerk zal komen voortzetten.

Die antiphoon van het ingangsgezag moet steeds geheel en al herhaald worden. »Het drukt de vernigvuldiging en den aandrang van den kreet om verlossing uit, zooals de profeet zegt: »Vraag en hervraag, wacht en wacht opnieuw, nog een weinig, nog een weinig. (2) Zoo Hij nog toeft, wacht Hem af, want Hij is reeds in aantocht; Hij zal komen en niet toeven.” (3)

En tusschen dat smeekgezag naar den Verwachte der volkeren klinkt het: »*Eere zij den Vader, den Zoon en den H. Geest.*” Het geschiedt, zegt ons verder de geleerde Paus Innocentius, als een bede om toch een gunstig gehoor te ontvangen, om Gods welwillendheid voor ons te winnen, want om gemakkelijker te verkrijgen wat wij verlangen, wenden wij ons lofprijzend tot de geheele Drievuldigheid en smeeken wij daardoor: »Toon ons, o Heer, uwe barmhartigheid, en uw heil geef het ons.” Zoo vertegenwoordigt ons derhalve het gezang van den

(1) Isa. XVI, 1. — (2) Isa. XXVIII, 13.

(3) Innoc. O. cit.

Introïtus, wel niet immer naar de letter der woorden, maar volgens den jubel des gezangs, altijd het verlangen der Oudvaders.” (1) Zij het ook voor ons een aansporing te meer om in dat oogenblik des te vuriger te verzuchten: »Kom Heer Jezus kom!”

(1) Innoc. O. cit. XVIII.

TWEEDE HOOFDSTUK.

De Mis der Catechumenen.

Het tweede gedeelte der H. Mis, dat wij thans moeten behandelen, omvat den *Introïtus*, dien wij het koor reeds hoorden aanvangen, het *Kyrie eleison*, het *Gloria in excelsis*, de *Collecte*, den *Epistel*, het *Graduale*, *Alleluja*, *Tractus*, of *Sequentia*, het *Evangelie* en de *Preek* of *Onderrichting*. Het wordt de Mis der *Catechumenen* genoemd, omdat deze doopleerlingen daarbij tegenwoordig mochten zijn en daarin vooral moesten leeren, wat zij moesten gelooven, hoe zij behoorden te bidden, en hoe zij hun leven moesten inrichten om goede Christenen te worden. Men zou dit deel der H. Mis dan ook het *onderrichtend* gedeelte kunnen noemen. Daarin toch werden zij onderricht in de psalmen van David, die bij den *Introïtus* en het *Graduale* gezongen werden, en waaruit zij het ware gebed moesten aanleeren; daar vernamen zij, hoe alle verzamelde Christenen vurig verlangden naar, en baden voor hunne bekeering in het *Kyrie eleison*; daarbij mochten zij den Vader, den Zoon en den H. Geest met de Christenen lofprijzend verheerlijken in die oud-Christelijke Morgen-hymne het »*Gloria in excelsis*; daarin vooral werden zij onderwezen door de brieven der Apostelen in den *Epistel*, door de leer van Jezus zelf in zijn *Evangelie*, door de uitlegging en verklaring, die de bisschop, of de priester daartoe aangewezen, vervolgens daarvan gaf in de

preek. Na een gebed, nogmaals alsdan voor hen verricht, werden zij, gelijk wij in onze inleiding zagen, door den diaken weggezonden (1) en begon het eigenlijk Offer.

Gaan wij thans tot de verklaring van dit gedeelte over.

§ 1. INTROÏTUS.

Als de priester de laatste handeling van voorbereiding verricht, als de diaken hem bewierookt heeft ten teeken, dat hij als plaatsbekleeder van Jezus Christus de onbloedige Offerande moet beginnen, keert hij zich, onder het gezang van het koor, dat naar den Verlangde der volkeren verzucht, naar het misboek, en bidt insgelijks dat ingangsgebed, den Introïtus.

In vroegere tijden werd bij dit gebed een gansche psalm door geestelijkheid en volk gezongen, als de bisschop de kerk binnenging. Aan het altaar gekomen, knielde deze neder, bad, maakte het teeken des H. Kruizes, en gaf dan den voorzanger een teeken, om den psalm met het »*Eere zij den Vader*» te eindigen. Thans wordt daarbij slechts een enkel vers van den psalm gevoegd, en aanstonds met het *Gloria Patri* en de herhaling der inleidings-antiphoon gesloten.

Behalve de treffende beteekenis, welke in dit gebed ligt opgesloten, en die wij reeds bij den koorzang er van bewonderden, vindt men er, zegt de H. Alphonsus, gewoonlijk de hoofdgedachte in

(1) Vergelijk hiervoor Martene. *De ant. Eccl. Rit.* P. I. L. I. Art. IX. — Krenzer. *Das H. Meszopfer*, pag. 153—155, pag. 225—227. — Bened. XIV. *de S. M. Sacr.* L II. c. VII. 9,

terug van het feest, dat gevierd wordt. Nu eens zegt het ons het geheim des Heeren, dat herdacht wordt, dan weder verkondigt het den lof der Moeder-Maagd, dan weder de glorie van den Heilige, wiens feest men viert en tot wiens verheerlijking het H. Offer wordt opgedragen. Soms ook wekt het juichende op, om met blijdschap dat feest te vieren; op andere dagen bidt het droevig en smeekend om Gods oneindige barmhartigheid; doch nog eens, immer straalt er de hoop op verlossing, het verlangen naar den Christus in door.

Als de priester dat heerlijk schoone en dieptreffende gebed begint, teekent hij zich opnieuw met het H. Kruis. Het drukt ons daardoor zeer juist uit, dat de *onbloedige* Offerande de hernieuwing is van het *bloedig* Kruisoffer, en dat door dat Kruisoffer alleen deze Offerande vruchten draagt, zoo voor hem als voor zijn volk, omdat zij er de voortzetting van is. — Maar in de Missen der overledenen worden deze vruchten voornamelijk op de zielen in het Vagevuur toegepast. Daar is alles wat hij spreekt, en vooral het Ingangsgebed, smeeking om de eeuwige rust en het altijddurend licht van Gods aanschijn voor die zielen, daar draagt hij vooral voor die zielen dat offer op. Daarom, zegt ons Gavantus, zegent hij dan niet zich zelve, maar het misboek, of de zielen der afgestorvenen, voor welke hij het H. Offer gaat opdragen. Dan, gelijk ook in den *Lijdenstijd* van het kerkelijk jaar, wordt het anders zoo blijde en lofprijzende *Eere zij den Vader* enz. weggelaten, wijl wij alsdan onze blikken vol medelijden, geheel en al slaan op die arme zielen in het Vagevuur, of op den lijdenden en stervenden Heiland, en alzoo ons hart niet kunnen dwingen tot de vreugdevolle verheerlijking van den Drieënen God.

§ 2. KYRIE ELEISON.

Gaat zich nu het verlossingswerk vernieuwen, o dan is ook de tijd van ontferming (1) en barmhartigheid gekomen; dan moeten ook, zoowel priester als volk, om genade smeeken. Dat doen zij, de priester biddend, het koor zingend, beiden zich vereenigend met de negen Koren der Engelen, in de negenvoudige kreet om ontferming der Goddelijke almacht. Hoort, driemalen klinkt het smeekend: *Kyrie eleison*: Heer, ontferm U onzer! Driemalen: *Christe eleison*: Christus, ontferm U onzer! Driemalen opnieuw: *Kyrie eleison*: Heer ontferm U onzer! Die bede om ontferming wordt gestierd tot de Allerheiligste Drievuldigheid, driemalen tot den Vader, driemalen tot den Zoon, driemalen tot den H. Geest. Waarom tot driemalen toe tot ieder der goddelijke Personen? Omdat in ieder der Personen de geheele Drievuldigheid vereenigd is. Wel zijn de Vader, de Zoon en de H. Geest drie onderscheidene Personen, maar drie Personen, die één in wezen, die maar één God zijn. Neen, neen, zij zijn niet als drie menschelijke personen van elkander gescheiden, zij zijn in elkander; in den Vader is de Zoon en de H. Geest; in den Zoon de Vader en de H. Geest; in den H. Geest de Vader en de Zoon, en van alle eeuwigheid en door alle eeuwigheid is geen der goddelijke Personen ooit zonder de twee anderen. Daar alzoo in ieder Persoon de geheele Drievuldigheid zich bevindt, zoo smeeken wij ook ieder Persoon driemalen om ontferming. Maar den Vader en den H. Geest bidden wij met hetzelfde woord »*Kyrie: Heer.*» omdat deze twee slechts ééne natuur n. l. de goddelijke hebben; den Zoon echter roepen wij driemalen met den naam van *Christus* aan,

(1) Ps. CI, 14.

wijl Hij ook de menschelijke natuur heeft aangenomen uit het maagdelijk lichaam van Maria, en dus in Hem twee naturen n. l. de goddelijke en de menschelijke vereenigd zijn.

O die kreet dier smeekbeden moet dan ook ontzettend veel vermogen op het hart van God. Een H. Basilius herhaalde ze voor de gesloten poorten van Pavia's Kerk en deze openden zich van zelf. De gelukzalige Geminianos slaakte ze, en vijf koningen sloeg hij op de vlucht. (1)

Treffend was het, als oudtijds in de eerste eeuwen der Kerk deze litanie, zooals de H. Benedictus (2) ze noemt, voor de catechumenen en boetelingen werd aangeheven en voortgezet door het christenvolk. (3) Die doopleerlingen, die nog immer vol verlangen verzochten naar het oogenblik, dat het water des Doopsels over hunne hoofden zou vloeien, om gezuiverd te worden van de erfzonde, die boetelingen, die weenend naar het oogenblik smachtten, dat de priester hun de zonden zou vergeven, liggen daar neergeknield. De diaken maant eerst de eersten aan tot gebed met de woorden: *Doopleerlingen bidt*" en spreekt vervolgens tot de Christenen: »*Dat de geloovigen voor hen bidden, en vooral de kinderen.*» — Ja, de kinderen, die engelen der aarde, zoo zuiver van hart, zoo onschuldig, zijn almachtig op het hart van God, zij vooral moeten smeeke: Heer, ontferm U over ons allen! — Op dat woord van den diaken knielen zij met de overigen neder, en als hij dan voor die Catechumenen de verhooring hunner verzuchtingen, het Evangelie van Christus, het leeren der geboden,

(1) Durandus. *Rationale* L. IV. c. XII. 4.

(2) Regula c. IX. — (3) Zie Barthélemy. *Rational de Durand*. T. II. Note 7, pag. 463 en Gaume. *Catech. de Persev*. T. VII. Leç. XVI.

de vreeze Gods, het kleed der onsterfelijkheid, de zuiverheid van lichaam en ziel, de vergiffenis der erfzonde en der overige zonden van den oneindig goeden God afsmeekt, herhalen de geloovigen, en vooral de kinderen, telkens na iedere bede en immer met meer aandrang en vurigheid: *Kyrie eleison*: Heer, ontferm U onzer! *Christe eleison*: Christus, ontferm U onzer! Zoo deed hij vervolgens ook voor de boetelingen, zij n. l. die om een of andere zonde publieke boeten moesten doen; en ook voor dezen herhaalde de vergaderde menigte na elke bede des diakens *Kyrie eleison*. — Voorwaar dat oogenblik trof eens ieders ziel, en het laat zich begrijpen, hoe tallooze zondaars door dat voortreffelijk gebed, vooral dier kleine onschuldige kinderen, tot inkeer gekomen zijn, hoe zij daar weenden en schreiden in het voorhof des tempels over hunne groote misdaden.

Klinkt het *Kyrie* en *Christe eleison* thans smeekend door het tempelgebouw, welnu verplaatsen wij ons dan in den geest naar die oude basilieken van Constantinopel of van Nicea, en zorgen wij met dezelfde gevoelens bezielde te zijn als de geloovigen van die gelukkige tijden. Zijn wij, helaas, niet meer onschuldig als die schuldellooze kinderen, verzuchten wij dan met den blinde van Jericho: »Jezus, Davids Zoon, ontferm U mijner!» Hij riep niets anders en hield niet op met roepen: Heer, ontferm U mijner! En de blinde kreeg het gezicht terug. — Zoo zullen ook de oogen uwer ziel geopend worden, zij zullen u tranen doen schreien, tranen van berouw over uwe zonden, en aan God zal weder meer eer en glorie, den mensch op aarde vrede gebracht worden, de vrede namelijk der vergiffenis, de vrede met God. Met de engelen om Bethlehems stal, met Christus' plaatsbekleeder zult gij het blijde: *Gloria in excelsis Deo*: Glorie aan God in den hooge, en vrede op

aarde den mensch van goeden wil, kunnen aanheffen.

§ 3. GLORIA IN EXCELSIS.

Die heerlijke lofzang, dat verheven en schoone lied dat te Bethlehem begonnen werd, wordt thans door den priester aangeheven, en door het volk, bij monde van het koor, voortgezet. 't Is een gezang, dat opklimt tot de hoogste oudheid der H. Kerk. Men vindt het in alle Missalen der Oostersche Kerk, en in de Apostolische Constituties staat het aangegeven onder den naam van »*Morgengebed*.» (1) Vele Latijnsche schrijvers noemen den H. Hilarius († 369) als den vervaardiger er van. Maar de H. Athanasius, zijn tijdgenoot, zegt dat de vrouwen in het Oosten en vooral de Christen-maagden deze hymne uit het hoofd kenden en haar luide zongen, bij de kerkelijke plechtigheden. (2) Uit dit feit blijkt, dat zij dus veel ouder moet wezen: de maker er van is dan ook niet bekend. Het vierde Concilie van Toledo zegt daarom zeer terecht, dat de eerste woorden er van verkondigd werden door de engelen, en dat zij daarom de *lofzang der engelen* genoemd wordt, doch dat het verdere door *leeraars der Kerk* er bij gevoegd werd. (3) »Wat er van zij, zegt ons Don Gueranger, niets is schooner dan de verschillende verzuchtingen, waaruit zij is samengesteld. Het is hier niet een van die gebeden, gelijk bij voorbeeld de prefaties, waarin de Kerk eerst de leer uiteenzet, voordat zij bidt: neen, hier is alles verheffing, begeestering. De engelen zelve hebben den toon er van aangegeven: de H. Kerk zet het woord der engelen voort, geleid en gedreven door denzelfden Geest gelijk zij.» (4) Wat zij uit den hemel verkondigen, wordt door de Kerk op aarde beantwoord, het is alsof alle stemmen der

(1) *Const. Apost. L. 7. c. 47.* — (2) *De Virginitate* vers. fin. — (3) *Cap. 12.* — (4) *Explication etc. pag. 19.*

shepp
te pri
die pr
Glo
En
Wi
Wi
Wi
Wi
He
Een
La
Gij
On
Gij
ons
Gij
On
W
G
G
JE
M
A
Z
geza
met
gebe
de
prie
ten
zijn
woe
aan

schepping gewekt zijn, om God als om strijd te loven, te prijzen, te aanbidden, te verheerlijken. Ziehier die prachtige lofzang :

Glorie zij God in den allerhoogste.

En vrede op aarde den menschen van goeden wil!

Wij loven U,

Wij prijzen U,

Wij aanbidden U,

Wij verheerlijken U,

Wij brengen U dank om uwe groote heerlijkheid!

Heer God, Hemelkoning, God, Almachtige Vader!

Eeniggeboren Zoon, Heer Jezus Christus, Heer God!

Lam Gods, Zoon des Vaders,

Gij, die wegneemt de zonden der wereld,

Ontferm U onzer.

Gij die wegneemt de zonden der wereld, verhoor ons smeeken.

Gij, die zit aan de rechterhand des Vaders,

Ontferm U onzer.

Want Gij alleen zijt heilig,

Gij alleen de Heer,

Gij alleen de Hoogste.

JEZUS CHRISTUS!

Met den H. Geest, in de heerlijkheid des Vaders.

Amen!

Ziedaar de heerlijke hymne, welke na het smeekgezag der ontferming, door priester en geloovigen met de engelen en heiligen des hemels te zamen gebeden en gezongen wordt. Zij herinnert ons aan de tijdelijke geboorte van Jezus te Bethlehem. De priester, die haar aanheft, terwijl hij zijne handen ten hemel uitstrekt, en daardoor beteekent, dat hij zijn hart met de engelen vereenigt (1), vertegenwoordigt ons den engel van den grooten Raad, die aan de herders verkondigde, dat Jezus geboren was:

(1) Salvian. Lib. I. de Prov.

de menigte van het hemelleger, dat zich lofprijzend en zingend met dezen vereenigde, vindt men terug in het koor, dat ze onmiddellijk voortzet (1). En ja, zij mag met de *engelen* gezongen worden, want toen de ware vrede door de menschwording van Jezus kwam, toen werd de scheidsmuur weggenomen, welken de zonde gebouwd had tusschen hemel en aarde, tusschen God en den mensch. De vrede tusschen menschen en engelen was hersteld. De *Godmensch* werd geboren, omdat de vrede tusschen God en den mensch was vernieuwd. En nu in het H. Misoffer, nu zich al die geheimen vernieuwen, nu moet dus opnieuw de aarde met den hemel jubelen: »Eer zij God in den allerhoogste, en vrede op aarde aan de menschen van goeden wil.» (2)

Doch gaan wij nog eens wat dieper in die overheerlijke hymne der Kerk en verklaren wij nader wat zij bevat. Na den aanhef der engelen, waarin geheel het doel der menschwording van Christus ligt opgesloten, keert de H. Kerk zich onmiddellijk tot den drieënen God, om Hem in de kortste maar krachtigste verzuchtingen te loven, te prijzen, te aanbidden, te verheerlijken; om Hem te danken om zijne groote glorie. *Wij loven U, wij prijzen U, wij aanbidden U, wij verheerlijken U, wij brengen U dank om uwe groote glorie.* Deze laatste woorden eischen eenige verklaring. Hoe zijn wij verplicht God te danken om zijne groote glorie? Ziehier ons antwoord: God vergroot zijn glorie door ons goed te doen. De menschwording is het grootste goed wat hij den mensch kon doen; bijgevolg is deze ook zijne grootste glorie. Die glorie bracht dan ook het menschengeworden Woord, Jezus Christus aan zijn Hemelschen Vader en daar Hij het deed voor

(1) Innoc. O. Cit. c. XX. (2) Luc. II. 14.

ons, ja ter oorzaak van ons, zoo zijn wij ook daarvoor Gode den hoogsten dank schuldig: *Gratias agimus tibi propter magnam gloriam tuam.* — En na aldus den éénen God geëerd en gedankt te hebben, keert de H. Kerk zich vervolgens tot de drie onderscheidene personen, tot God, den Hemelkoning, God, den almachtigen Vader, die het beginsel is der twee anderen, tot den eeniggeboren Zoon, den Verlosser, die met den H. Geest in de heerlijkheid des Vaders deelt. — Maar daar het »Gloria in excelsis» de hymne vooral is der verlossing, zoo spreekt het ook als van zelf, dat daarin die tweede persoon der H. Drievuldigheid vooral moet verheerlijkt worden. Vandaar dan ook, dat zijne Bruid, de H. Kerk, die uit dat Verlossingswerk te voorschijn trad, in haren jubel naar alle titels zoekt, welke zij haren hemelschen Bruidegom geven kan. Zij verheerlijkt zijne eeuwige Godheid met de woorden *eeniggeboren Zoon, Heer God, Zoon des Vaders*; zijne menschwording met: *Heer Jezus Christus, Lam Gods*; ja daar Hij in die menschwording de goddelijke natuur met de menschelijke vereenigde, zoo vermengt zij die titels als onder elkander: *Eeniggeboren Zoon, Heer Jezus Christus, Heer God, Lam Gods, Zoon des Vaders.* — Dan naar het groote goed ziende, wat die menschwording, wat dat Lam Gods ons bracht, zingt zij tot tweemalen toe: *Gij, die wegneemt de zonden der wereld, ontferm U onzer; Gij, die wegneemt de zonden der wereld, verhoor ons smeeken.* O ja, Jezus, dat Lam Gods is ons *zoen- ons smeekoffer* tevens. Hij die onze zonden door zijn bloed heeft uit gewischt, is ook onze Middelaar in den hemel, draagt onze smeekingden den Vader voor, en bezorgt ons de verhooring er van, door zijne H. Wonden. — Om ons in het vertrouwen daarop nog meer te bevestigen, richt zich die H. Bruid nu op eens in haar lied naar den hemel en dringt door tot de

rechterhand des Vaders. Daar ziet zij haar Bruidgom gezeten in de volheid zijner heiligheid, zijner macht, zijner glorie, dien Bruidgom, die het voorwerp is van haren lofzang, Jezus Christus; daar dompelt zij zich als het ware in het wezen van God zelf en aanschouwt Hem met den H. Geest één in de heerlijkheid des Vaders en derhalve den *eenigen* Heilige, den *eenigen* Heer, den *eenigen* Allerhoogste: *Gij alleen zijt Heilig, Gij alleen de Heer, Gij alleen de Hoogste, Jezus Christus, met den H. Geest, in de heerlijkheid des Vaders Amen.*

O, welk een verheven en hemelsche lofzang is deze hymne der H. Mis. Alles is er groot maar ook tevens eenvoudig. Hoe duidelijk hoe klaar, wordt hier weergegeven, wat een hymne voor haar doel moet uitdrukken, en in welk eene begeesterende taal! Waarlijk hier is de korte samenvatting van hetgeen er in de H. Mis gaat geschieden.

De H. Mis immers is een viervoudig offer: een *eere*offer aan den almachtigen God, een *dank*offer voor ontvangen genaden en weldaden, een *zoen*offer voor onze zonden en misdaden, een *smeek*offer om nieuwe gunsten en genaden. Welnu het »*Gloria in excelsis*» wij behoeven het niet verder te verklaren brengt ons zoo duidelijk mogelijk dat viervoudig offer voor den geest.

Wat de onsterfelijke Vondel zoo voortreffelijk zeide van het geheele Misoffer, — dat mag men op dezen lofzang toepassen.

Hier wordt de tol van *Eere* Godt betaeld;

Gezoent de straf op 's misdaets hals gehaelt,

Gedanckt voor 't goet door 't Kruis ons aan-
(gestorven;

En al de Kerck *genade en heil* verworven. (1)

(1) Altaergeheimnissen III Boek,

Wat stof tot diepe overweging ligt er in dien heerlijken lofzang opgesloten! Ja waarlijk het hart moet opengaan, de ziel zich verheffen ten hemel, als dit *Gloria in excelsis* door Priester en volk op waardige wijze wordt gezongen. Maar ook een Christenziel, die eenmaal begrijpt wat deze lofzang beteekent, wordt met droefheid en verontwaardiging vervuld, als zij die hymne der verlossing verlaagd ziet tot een wufte opera-muziek, als zij die engelenwoorden hoort weerklinken op wereldsche tonen en klanken, die meer geschikt zijn om het hart van God af te leiden en het met onedele gevoelens te bezielen, dan het ten hemel te voeren, om er met de engelen en heiligen Hem te loven, te danken, te smeeken; eene muziek, die den christen doet vergeten, dat hij in de kerk is, dat hij Mis hoort, en hem alzoo de vele vruchten van het H. Misoffer doet verliezen. Waarlijk, de duivel kon geen slimmer uitvinding doen dan op die wijze de kerk binnen te dringen. Mogen de tijden toch aanbreken dat dergelijke zang voor eeuwig uit de kerk verbannen worde, en daar niets anders weerklinke dan hare eigene, rijke, biddende en zielverheffende kerkelijke zang!

§ 4. DE COLLECTE.

Jezus is dan geboren in den stal van Bethlehem. Wij hoorden den priester met de Engelen het »*Gloria in excelsis*» aanheffen, het volk zette dien blijden zang voort. Het prees, het dankte, het smeekte om verzoening en gunsten dien waren Emmanuël, die op aarde gekomen is, om ons den waren vrede te brengen. »Amen!» weerklonk het ten laatste, »Het zij zoo!»

Zie, nu buigt de priester zich en kust eerbiedig

het altaar, om den gebrachten vrede van den God-mensch te ontvangen; hij keert zich naar het volk en terwijl hij ten teeken, dat hij den vrede van Christus komt mededeelen, zijne handen uitstrekt en sluit, zingt hij: »*Dominus vobiscum: De Heer zij met U.*” Hij wil er mede zeggen: »Jezus is geboren, God is met ons, o, moge Hij thans ook met u allen zijn en blijven; dan vindt gij den waren vrede, die alle geluk der wereld overtreft; want als God met ons is, wie is dan tegen ons?” (1) Nog duidelijker wordt ons dit, als wij begrijpen, dat in de eerste eeuwen alle priesters in plaats van dit »*Dominus vobiscum*” steeds *Pax vobis: Vrede zij u* zongen; een gebruik, dat nu nog de bisschoppen behouden hebben.

En als het volk, bij monde van het koor, gelijk vroeger, dien wensch beantwoord heeft met het: »*En met uwen geest,*” gaat de priester ons het verborgen en biddende leven van Jezus aanschouwelijk maken. Hij treedt naar den epistelkant en begint al zingende eenige gebeden te storten. Maar zou hij het kunnen zonder wederom het volk insgelijks daartoe uit te noodigen? Neen, hij weet het, hij staat daar niet voor zich alleen, en daarom maant hij alle aanwezigen aan tot het gebed door zijn: »*Oremus: Laten wij bidden.*” — »Als wij dan die aanmaning vernemen,” zegt ons de H. Bonaventura, 2) »leggen wij dan alle onze ijdele gedachten af; verwerpen wij dan toch alle verstrooiing, houden wij op met verkeerde oorfluisteringen in de kerk, en geven wij acht om godvruchtig te zijn en ons met het gebed des priesters in de Mis te vereenigen; Hij toch vergadert alle gebeden en godvruchtige gedachten van zich zelve en van alle omstanders,

(1) Rom. VIII. 31. (2) Expos. Missæ. C. II.

en stort ze voor God, door tussschenkomst van onzen Heer Jezus Christus, uit."

Dat doet de priester in de gebeden, welke hij zingt. Men noemt ze daarom, zegt de H. Alphonsus Maria, (1) *Collecte (samenneming)*, omdat hij, als middelaar tussschen God en de menschen, aller gebeden daarin te zamen neemt, en ze aldus den hemelschen Vader aanbiedt. Men noemde ze ook alzoo, zegt de H. Gregorius, omdat ze oudtijds over het verzamelde volk werden uitgesproken, voordat men de kerk binnenging, waar het offer moest worden opgedragen. De H. Augustinus noemde ze daarom ook »*Zegening*." (2)

De *Collecte* is van een groot gewicht. (3) De H. Kerk wil dan ook, dat zij met eerbied worde aangehoord en mede gebeden.

In vroegere eeuwen moest al het volk, als dit gebed door den priester gezongen werd, nederknielen. De diaken gaf daartoe aanstonds na het »*Oremus*» een teeken door te zingen: »*Flectamus genua: laat ons de knieën buigen*," en door te zamen met den subdiaken en de overige dienaren des priester neer te knielen. (4) En terwijl dan de priester staande en met uitgestrekte handen zijn gebed vervolgde, waren allen als smeekelingen geknield, en verklaarden aldus, hoe noodig hun de genaden waren, welke de priester voor hen vroeg;

(1) Oeuvr. Asc. Dujardin. T. 14. l. c. — Pladys. *Le Prêtre* T. II. p. 171. — (2) De Dono Persev. C. 23. —

(3) Dit laat zich nog beter begrijpen als men bedenkt dat de H. Kerk de priesters dit gebed in de kerkelijke getijden elken dag minstens nog vijf malen doet herhalen, n.l. in de Vespers, Laudens, en die der kleinere Uren. In de Priem en Completen, die men het kerkelijk Morgen- en Avondgebed kan noemen, en die van latere dagteekening zijn, wordt het echter niet gebeden. —

(4) Martene. de antiq. Rit. L. I. C. IV. Art. III. 8.

eerst bij het einde zong de diaken het volk toe: »*Heft u op: Levate*» en sloot de priester zijn gebed met de woorden: »*Door onzen Heer Jezus Christus, die leeft en heerscht door alle eeuwen der eeuwen;*» en allen antwoorden als uit één mond: »*Amen*».

Die ceremonie is thans wel niet meer immer aldus in gebruik; alleen in vele kloosters ziet men de kloosterlingen zich diep buigen, als de priester de Collecte zingt. (1) Op vele boete- en vastendagen is zij echter in de H. Kerk algemeen nog grootendeels behouden. Dan doet zij ook nog steeds het: »*Flectamus genua*» en het »*Levate*» door diaken en subdiaken zingen; dan wil zij nog immer, dat het volk onder die gebeden nederknielt. (2)

Doch waarom blijft de priester altijd staan? Waarom houdt hij zijne armen uitgestrekt, als hij die gebeden zingt? Hoor het antwoord van Paus Innocentius III, dat hij ons geeft met den H. Justinus, Martelaar: »Bij het gebed te staan is het deel der rechtvaardigen; daarbij te knielen dat der zondaars.» (3) De priester vertegenwoordigt den Rechtvaardige bij uitnemendheid, Christus, die aan het kruis met uitgestrekte armen bad en nog altijd, zijne wonden toonend in den hemel, voor ons bidt; met Hem gaat hij het goddelijk Offer brengen, hij is gescheiden van de zondaars. Hij bidt met uitgestrekte armen, dat is ook de natuurlijkste houding van iemand die smeekt; een kind, dat een gunst wil verwerven van zijn moeder strekt zijne armen tot haar omhoog. Dat is ook de meest passende houding voor het gebed; (4) de eerste christenen baden steeds met uitgestrekte armen; zij deden dit

(1) Dom Guer. O. C. pag. 27. — (2) Missale Rub. Gen. XVII. 6. — (3) Innoc. Op Cit. L. II. C. 22. — Just. l. qu. 115. — (4) Ps. XXVII. 133 et 144. I Tim. II. 8.

ter nagedachtenis aan Christus, die eenmaal, wij zeiden het reeds, op het kruis zijne armen uitgestrekt hield en zóó voor ons bad. (1) Afbeeldingen in de Catacomben gevonden van *biddenden*, die men dan ook *orantes* noemt, doen ons die gewoonte nog beter kennen. — En mocht Jozue met het volk Israëls niet zóó lang de Amalacieten overwinnen, als Mozes met uitgestrekte armen, ondersteund door Aäron en Hur, tot God smeekte? En werd bij het ondergaan der zon de vijand niet geheel op de vlucht geslagen? — Zoolang dan ook Christus, vertegenwoordigd in den priester, de handen uitgestrekt houdt, dat is, zijne hulp en troost aan Israël, aan zijne Kerk, biedt, zal zij overwinnen op den duivel, en zal die vijand niets op haar vermogen. Daardoor blijft Hij met Zijne Kerk tot aan zonsondergang, dat is, tot aan het einde der wereld. Welnu, als Jezus ons zóó tot voorbeeld is, zullen ook wij dan het zwaard des gebeds niet aangrijpen, en vertrouwend op zijn almacht en liefde, daarmede tegen den duivel strijden? Ja bidden wij met den priester, en heffen wij onze harten ten hemel; blijven wij bidden: heel het leger der duivelen zal verslagen worden. Wie bidt, wordt zalig!

Er is in elke Mis één *Collecte*; op sommige dagen echter, op kleinere feestdagen en vooral op dagen van rouw en boete, worden er nog een of meer gezongen, die men dan herinneringsgebeden (*Commemorationes*) noemt. Het geschiedt, omdat men tevens op dien dag andere Heiligen herdenkt, of bijzondere gunsten voor zich zelven of voor anderen, bijzonder voor de zondaars, wil afsmeecken. Steeds echter zijn die gebeden kort; maar hoe kort zij ook zijn, hoe weinige er ook geschieden,

(1) Tertull. Apol. C. 30. L. de Orat. C. 44.

immer moeten wij in die heerlijk schoone gebeden eene eenvoudigheid en zalving bewonderen, welke men te vergeefs elders zoekt. Der katholieke Kerk alleen komt het toe, zulke gebeden te vervaardigen, want de ware Bruid weet, hoe zij het hart van haar Bruidegom moet veroveren. In korte woorden geeft zij de reden, het motief, van haar gebed, en trekt er aanstonds in nog kortere het gevolg uit voor haar en hare kinderen: zij doet haar bede. Zoo leerde ook Christus ons bidden. (1)

Gewoonlijk richt zich de collecte rechtstreeks tot God den Vader, omdat aan Hem het Offer wordt opgedragen; en zij eindigt dan met die heerlijke sluiting: »*Door onzen Heer Jezus Christus, Uw Zoon, die leeft en heerscht in de eenheid des H. Geestes, God door alle eeuwen der eeuwen.* Ook dit heeft zijn reden. Heeft Jezus niet gezegd: »Al wat gij den Vader in mijnen naam zult vragen, zal u gegeven worden?» (2) Zouden wij langs een anderen weg tot Gods eeuwige weldaden kunnen geraken, tenzij door Hem, die de Middelaar is tusschen God en de menschen? O neen, alle genaden, welke ons toevloeien, worden ons geschonken om de verdiensten van Jezus Christus. Al onze roem, al ons vertrouwen, ja geheel onze zaligheid bestaat alleen door onzen Heer Jezus Christus. (3) — De Priester voegt er bij: *die leeft en heerscht in de eenheid des H. Geestes*, omdat de Zoon, zegt Paus Innocentius, als God, met den Vader leeft en heerscht in de eenheid des H. Geestes, d. i. één God is met den H. Geest; of wel in de eenheid des H. Geestes, n. l. in den H. Geest, omdat Deze de eenheid, de liefde en band tusschen den Vader en den Zoon uitmaakt. (4)

(1) Math. VII. — Luc. XI. — (2) Jois XIV. 13. —
(3) Philip. III. 3. — (4) O. Cit. C. XXV.

En als de priester zijne sluiting geëindigd heeft, antwoordt het volk met het koor: »*Amen.*» Die korte maar toch zoo krachtvolle uitroep omvat zoowel de uitdrukking van hem, die verlangt, als die bevestigt. *Amen! Amen!* zongen de Joden, als zij de verlangens huns harten in hunne psalmen hadden te kennen gegeven. »*Het zij zoo, het zij zoo.*» »*Amen, Amen.*» sprak ook de goddelijke Zaligmaker, als Hij de sterkste uitdrukking van bevesting wilde gebruiken, ja als het ware een eed deed. »*Voorwaar, voorwaar, ik zeg U*» enz. O hoe schoon is dan dat korte woord alhier geplaatst! Het drukt het verlangen uit, dat de smeekbeden, door den priester gedaan, worden vervuld, het drukt tevens de be-
tuiging uit, dat wij vast en zeker gelooven in den Drieëenigen God, dat wij met de H. Kerk zonder eenigen twijfel aannemen, dat Christus in de eenheid met den Vader en den H. Geest door alle eeuwen der eeuwen heerscht.

»*Amen,*» dit woord, lezer, moet gij, als het door het koor gezongen wordt, en niet slechts nu, maar telkens, als het in de H. Mis zal weerklinken met den hoogsten eerbied uitspreken. Het heeft reeds door de eeuwen weerklonken van de engelachtige lippen van zoovele Heiligen, Martelaren en Maagden, Belijders en Heilige Vrouwen. »Wat zal het zijn,» roept Mgr. Gaume (1) uit, »als wij bedenken, dat dit »*Amen,*» uitgesproken door de Engelen en Heiligen, eeuwig weerklinkt en zal weerklinken door de grenzelooze eeuwigheid onder de gouden gewelven van het hemelsch Jerusalem? O, verlevendigen wij ons geloof, en de strijdende Kerk der aarde vertegenwoordigt ons op gevoelige wijze de Kerk des hemels, als wij dezelfde hymne, welke zij er zingen, in denzelfden geest medezingen. Als wij

(1) Catech. de Persév. T. VII. L. en XVII.

niets anders kunnen zeggen dan *Amen*, doen wij dan ten minste ons best, om het te zeggen gelijk de engelen, de uitverkorenen en heiligen. Maar geeft acht, hebben wij nimmer gelogen toen dat woord van onze lippen ten hemel ging? Wij zeggen *Amen*, het zij zoo, op alles wat de Kerk vraagt en belooft in onzen naam, en misschien blijven wij nog immer onzen verkeerden wil, onze slechte verlangens volgen. O mijn God, wat is het *Amen* van den huichelaar, het *Amen* van den gierigaard, het *Amen* van den eerezuchtige, het *Amen* van den wraakgierige, het *Amen* van de wellustelingen anders dan een bijtende ironie! Ongelukkig degene, die er zich aan schuldig maakt!”

5. DE EPISTEL.

In de Collecte doelde de H. Kerk vooral op de gebeden van Jezus, die Hij verrichtte tijdens zijn verborgen leven. (1) Nu zal zij ons langzamerhand zijn optreden doen zichtbaar worden. Joannes de Dooper, die de boetvaardigheid predikende, het Evangelie van Christus voorafging, zal het Lam Gods ons aankondigen, dat de zonden der wereld wegneemt.

Zie, de subdiaken ontvangt het boek van een der lagere dienaren, hij begeeft zich onder de sluiting van het laatste gebed des priesters met dit boek naar het midden des altaars, knielt aldaar en plaatst zich weder aan de Epistelzijde. Daar zingt hij, terwijl het orgel zwijgt, den Epistel, n.l. een gedeelte van het Oude of Nieuwe Testament, begeeft zich opnieuw met het boek naar het midden, en, na aldaar zijn kniebuiging herhaald te hebben, gaat hij ter linkerzijde van den priester neder-

(1) Hugo Vict. de Quibusd. ad. M. Spect. L. II. c 16.

knielen, kust diens hand en wordt door hem gezegend. (1) En onder deze plechtigheid vergezelt hem steeds één acoliet, doch ook slechts één enkele; (2) deze brengt hem het boek ter linkerzijde aan, gaat met hem naar het midden des altaars, blijft aan zijne zijde terwijl hij den Epistel zingt, antwoord bij het einde: »*Deo gratias, Gode zij dank*,» en geleidt hem ook verder tot den priester.

Ziedaar de ceremoniën, welke den Epistel vergezellen. Zij zijn eenvoudig, maar van diepe beteekenis. De Epistel, wij weten het allen, is niets anders dan een lezing uit de H. Schriften, welke door God zijn ingegeven. Nu eens zijn het de Profeten uit het Oude Testament, dan de Apostelen, die in hunne handelingen of brieven tot ons spreken. Van de eerste eeuwen der Kerk was het gebruikelijk, dat bij iedere samenkomst der Christenen, deels tot onderrichting, deels tot opwekking en voorbereiding, zulke lezingen gehouden werden. Eerst las men dan een les uit het oude en vervolgens een gedeelte van een der brieven der Apostelen. Tegenwoordig echter wordt slechts één Epistel gelezen, uitgenomen op de Quatertemper- en eenige andere dagen door het jaar. Immer gaan aan dezen alsdan eene Collecte vooraf, voorzeker om de harten des te beter te bereiden om Gods woord te aanhooren. In de Ambrosiaansche en Mozarabische Ritus is echter het oude gebruik der twee Epistelen nog behouden. Men noemt ze *Epistelen* omdat het van God ontvangen of van *boven gezonden* woorden zijn, daar toch Profeten en Apostelen niet uit zich zelven, maar verlicht door den H. Geest, geschreven hebben. (3) Zoo leeren ons de H. Bonaventura en vele anderen. (4) Ook worden ze dikwijls Lessen (Lectiones)

(1) Missale Rit. Cel. VI. 4. (2) Innoc. O. cit. c. XXIX. —
(3) 1. Petr. I. 26. — (4) De Sac. Miss. C. II.

genoemd, omdat zij, zooals wij reeds zeiden, voorgelezen werden ter onderrichting. De zang ervan geschiedt dan ook zonder eenige stembuiging, behalve bij een vraag. Punctuatie en betooning der lettergrepen moeten, het spreekt van zelf, daarbij zeer nauwkeurig worden in acht genomen. Terwijl de subdiaken den epistel zingt, kan men zich nederzetten: (1) De eerste Christenen deden insgelijks, om met des te meer aandacht en oplettendheid te kunnen luisteren naar hetgeen gelezen werd. Doen wij aldus en aanhooren wij die woorden, alsof een der oude profeten of een der apostelen tot ons sprak. Het zijn toch hunne eigen woorden. Dit alles verklaart ook het gebruik, ze na het evangelie in de moedertaal voor te lezen.

Er ligt echter in het gezang dier goddelijke openbaring een nog dieperen zin, dan alleen onderrichting en opwekking. Zij dient ook tot voorbereiding voor het Offer, dat langzamerhand nadert. »Immers,» zoo zegt ons zoo schoon Pastoor van Campen, (2) »uit en door deze spreekt God tot ons, het is Gods woord dat wij daar vernemen, het is om zoo te spreken, reeds een begin van de mededeeling Gods aan ons, die straks in de Consecratie veel grooter en heerlijker wordt, om eindelijk in de H. Communie hare volmaaktheid te bereiken, of zooals Kössing zegt, het is het opgaan van de goddelijke liefde-zon, die in de Consecratie hare middaghoogte bereikt en in de H. Communie haren loop voltooit.»

Heerlijk beeld, dat ons thans ook al de ceremoniën verduidelijkt bij het gezang des epistels in gebruik! Toen die goddelijke liefde-zon koesterend en verwarmend haar loop begon, toen Jezus zijn openbaar

(1) Missale Rub. Gen. XVII. 7. — (2). De Liturgie van het H. Misoffer. Bladz. 131.

leven leerend en weldoende intrad, ging Hem zijn dageraad, Joannes de Dooper, vooruit. Van God gezonden trad deze op en predikte alom het doopsel der boetvaardigheid. Hij ging voor het aanschijn des Heeren om zijn weg te bereiden, zooals hij zelf zeide: »Ik ben de stem des roepende in de woestijn: »maakt recht den weg des Heeren.” (1)

De subdiaken gaat naar het midden des altaars. Daar weleer ontving hij neergeknield aan de voeten van Gods plaatsbekleeder, den Bisschop, van God de macht om in zijne Kerk den Epistel te lezen. Hij brengt ons in herinnering, dat hij, evenals Joannes, van God gezonden is. Hij zingt de lessen van het Oude of Nieuwe Verbond, van Profeten en Apostelen, maar nimmer het Evangelie, waarin Jezus zijn openbaar leven zal doen kennen. Dit zal eerst later na zijne onderrichtingen volgen. Eerst zal God door de mond zijner profeten en apostelen en dan in de volheid zijner openbaring door zijn Zoon, Jezus Christus, tot ons spreken. Doch daar geheel zijne prediking, gelijk die van Joannes, tot God, tot Christus moet voeren, zoo is hij, als hij den Epistel zingt, ook naar het altaar, het zinnebeeld van Christus), gekeerd. Alzoo is dan de subdiaken door zijn Epistelgezag de wegbereider, de voorlooper van Christus, de dageraad der goddelijke liefdezon, of om met Paus Innocentius III (2) te spreken: »De subdiaken treedt op als Joannes en zegt, zoo wel door zijn woorden als door zijn handelingen: »Ziedaar het Lam Gods, dat wegneemt de zonden der wereld. Hij is het, die na mij komt en vóór mij geweest is, wiens schoenriemen te ontbinden ik niet waardig ben; ik moet kleiner worden, Hij grooter. Ik ben

(1) Marc. I. 3. — (2) O. cit. c. XXVII, zie ook Dur. *Ration.* L. IV. C. 16.

het licht niet, maar ik kom om getuigenis van het licht te geven: Hij alleen is het ware licht, dat allen mensch verlicht, die in deze wereld komt." Om verder ook op de volgelingen van Joannes te wijzen, zoo gaat die geleerde Paus verder, vergezelt den subdiaken, die den epistel zingt, *één* dienaar, die insgelijks het gelaat naar het altaar gekeerd houdt; doch ook slechts *één*, terwijl straks, als het Evangelie verkondigd wordt, deze zoowel als andere dienaren, den diaken zullen vergezellen. Het is omdat slechts weinigen Joannes' prediking met dankbaarheid aanhoorden en Hem volgden, omdat het Evangelie door zoovelen en door Joannes zelve werd aangenomen, die alsdan in de glorie dier goddelijke liefdezon, gelijk de dageraad bij het verschijnen der zon, zijn licht deed opgaan en verdween.

Ja, Joannes verdween, voor het oog der wereld ten minste, geheel en al. Omdat hij aan Herodes zijn overspelig en bloedschendig gedrag onder het oog bracht, werd hij in de gevangenis geworpen, en zou hij de kroon der Martelaren verwerven. Doch vóór hij stierf, zond hij, toen hij de werken van Christus vernam, ofschoon in boeien, twee zijner leerlingen tot Jezus, om hen aan Jezus te doen vragen of Hij de Verlosser was. Niet dat hij daaraan twijfelde, neen, hij, die in den schoot zijner moeder den eersten heilzamen invloed der verlossing had ondervonden, die den welbeminden Zoon des Vaders, toen hij Hem doopte, op zoo bovennatuurlijke wijze erkende, hij kon dit niet; maar hij zond hen tot Jezus, opdat zij Jezus zouden erkennen uit zijne wonderen.

Ook dit vinden wij als met den vinger aangeduid. Waarom toch begeeft zich de subdiaken na het gezang des epistels naar den priester met den acoliet, die hem bij den epistel ter zijde stond? Het geschiedt,

zegt Innocentius, (1) omdat Joannes, toen hij in de boeien Christus' wonderwerken vernam, twee zijner leerlingen tot Hem zond, met de vraag: zijt Gij het die komen moet, of verwachten wij een ander? (2) om hen uit de wonderen, die zij zagen, te doen begrijpen dat de Christus reeds gekomen was. Vandaar antwoordde Jezus en zeide hun: »Gaet en boodschapt aan Joannes wat gij gezien en gehoord hebt, blinden zien, kreupelen wandelen, melaatschen worden gezuiverd, dooven hooren, dooden staan op, den armen wordt het evangelie verkondigd.» (3) En daar de rechterhand des Heeren die wonderkracht uitoefende, daarom kust de subdiaken uit eerbied des priesters rechter. Maar zegenend ook wordt deze daarna door den priester uitgestrekt. De subdiaken wordt beloofd voor hetgeen hij gedaan heeft, ontvangt daarmede tevens de goedkeuring voor zijn epistel-verkondiging. Zoo deed ook Jezus, toen de leerlingen bij Hem geweest waren. Hij prees hun meester, den H. Joannes den Dooper. Hij zeide aan het volk: »Deze is meer dan een profeet. Voorwaar ik zeg u, onder de geborenen der vrouwen stond niemand grooter op dan Joannes de Dooper.» (4) — En met Joannes nam de Oude Wet een einde in Christus; Christus zelf begint de Nieuwe des Evangelies. Ook daarom wordt de subdiaken thans *na* den Epistel gezegend, terwijl de diaken straks *vóór* zijn evangelieverkondiging den zegen des priesters zal ontvangen. (5)

Van deze ceremoniën nadat de Epistel gezongen was, vinden wij reeds melding gemaakt in de 5de eeuw; toen echter scheen de voetkus in gebruik te wezen. »Als de epistel door mij gelezen was,» zoo verhaalt een der hulp priesters van den H. Lanfrancus, »ging

(1) O. C. CXXIX. (2) Matth. XI. 3. (3) V. 5. —
(4) V. 11. — (4) Innoc. O. cit. XXIX.

ik volgens gewoonte zijne voeten kussen, ontving ik zijn zegen, en aldus met zijne zegen teruggaanden, herstelde ik.” (1)

§ 6. HET GRADUALE.

Intusschen, terwijl deze ceremonie der zegening plaats heeft, heeft het koor het Graduale aangeheven. Het is het gezang dat oudtijds, gelijk ons kardinaal Bona, (2) Don Gueranger (3) en anderen verzekeren, de voorzangers, doch nooit meer dan twee, daar de zang er van zoo nauw luisterde, staande op de trappen van den ambon, het leesgestoelte waar het Evangelie gezongen werd, beurtelings met het volk zongen; of dat, volgens den H. Alphonsus en kardinaal Bellarminus, gezongen werd terwijl de diaken die trappen beklom, om het Evangelie te gaan zingen. (4) Daarom wordt het nog immer *Graduale* of *Trappgezag* genoemd, gelijk ook de Psalmen, welke de joden zongen als zij de trappen des tempels beklommen, *trappsalmen*, *Psalmi graduales* heetten. Het is een voortreffelijke beurtzang, waarin men gewoonlijk de hoofdgedachte van den epistel terugvindt, of iets dat in nauw verband staat met het feest, dat gevierd of den tijd van het kerkelijk jaar, die herdacht wordt. Het wekt ons op om getrouw te volharden in de bevelen des Heeren, die wij zoo even in de lezing van den epistel ontvangen hebben, en om de trappen der deugden te bestijgen, welke ons opvoeren tot God. Want van dengd tot deugd moeten wij gaan. om ten laatste op den berg der verheerlijking God van aanschijn tot aanschijn te kunnen aanschouwen.

(1) Martene, de antiq. Rit. L. I. C. IV. Art. 4. No. 5. — (2) Rer. Lit. L. II. C. VI. IV. (3) *Exptic.* etc. p. 33. — (4) Oeuvr. Asc. Dujardin T. 14. p. 20. — Pladys *Le Prêtre* T. II. p. 172.

Maar bij het beklimmen van dien berg, hier in deze wereld, zijn wij altijd in het dal der tranen; is de arbeid ons als straf der zonden aangewezen; aan het rijk Gods dus, dat eens zal komen, moeten steeds rustelooze arbeid en aanhoudende boetvaardigheid voorafgaan, gelijk Joannes zoo herhaaldelijk verkondigde. Daaraan ook herinnert ons de Kerk en daarom, zegt Paus Innocentius en Durandus, (1) behooren *mannen* dit Graduale te zingen, geen kinderen, en, handelen die zangers vooral goed, die dit trapgezang niet in feestelijke of jubelende tonen uithalen, doch het veeleer als een zwaarmoedig en dof lied, eenvoudig en klagend zingen. Ziedaar verder ook de reden waarom de feesten van Paschen en Pinksteren, met hunne Octaven geen Graduale hebben; de H. Kerk denkt dan vooral aan de eeuwige rust en vreugde, waarin God na de verrijzenis de tranen zijner uitverkorenen afdroogt en er niet meer gearbeid behoeft te worden.

§ 7. HET ALLELUJA.

Vergeet de H. Kerk in die blijde dagen geheel en al de boetvaardigheid van lijden en arbeid, en denkt zij alleen aan de vreugde des hemels, ook nu, bij de andere Missen, moet zij toch aan die vreugde herinneren. Na de droefheid immers volgt de troost: zalig zij die weenen, omdat zij vertroost zullen worden. (2) Daarom wordt na het Graduale, tenzij in den *vastentijd* en in de mis der *overledenen*, het *Alleluja* gezongen, dat ons de onuitsprekelijke vreugde beteekent der engelen en menschen, die in de eeuwige gelukzaligheid zich verheugen, dat is. God lofprijzen. Gelukkig toch degenen, die in uw

(1) O. cit. c. XXX. Rat. l. c. c. 19. 20. — (2) Matth. V. 5.

huis wonen o Heer, in de eeuwen der eeuwen zullen zij U loven. (1) Die eeuwige verheerlijking wordt ons in dat blijde Alleluja op buitengewoon treffende wijze uitgedrukt. Overweeg eens dat woord. De koninklijke Psalmist zong het, als hij in zijn Psalmen alle menschenkinderen uitnoodigt om den Heer te loven, om zijn naam te verheffen door alle eeuwigheid; (2) de grijze Tobias herhaalde het, toen hij de glorie mocht beschouwen van het hemelsch Jerusalem en daar met de engelen God verheerlijkte; (3) en Joannes de Evangelist, die door Gods Geest geholpen en verlicht, dat Jerusalem binnendrong, hoorde, bij den eeuwigen wierook der verheerlijking, die er opsteeg tot Gods troon, bij de uitnoodiging, die er door den hemel ging om God te loven en te prijzen, een kreet klinken als de stem van een ontzettende menigte, als het geruisch van vele wateren, als het geratel van vele donders; die kreet, zij was niet anders dan het »Alleluja, Alleluja, Alleluja.” (4) Moet het nog gezegd, wat dit Alleluja beteekent, dat het in de overmaat der lofprijzing Gods op de aarde is nedergedaald om ook ons met de engelen te doen medezingen:

Alleluja! looft den Heer!
Geeft hem dank en roem en eer,
Werpt Hem krans en zegepalmen
In een wolk van wierook op;
Laat uw lied er boven galmen,
Steigren tot den hemeltop,
Laat het hooger, hooger varen
En met onverzachten toon,
Met den slag der harpenaren,
Met den schal der Engelscharen,
Zweven om zijn glorietroon!
Alleluja! Alleluja!

(1) Ps. LXXXIII. 5. — (2) Ps. CX en CXII. —
(3) Tob. XIII. — (4) Apoc. XIX.

Lof den eeuwgen Opperheer!

Alleluja! Alleluja!

Dank en prijs en roem en eer! (1)

»Lof den eeuwgen Opperheer!» Ja, dat is de beteekenis van dat enkele woord »*Alleluja*.» Het omvat de bede tot verheerlijking van den Drieënenigen God, 't gebod om Hem eer en glorie te geven in eeuwigheid, de lofprijzing van hemel en aarde. Het moet daarom weerklinken, als wij aan de vreugde des hemels denken, waar wij God zullen aanschouwen van aanschijn tot aanschijn: 't moet zwijgen, als wij in ons tranendal, in de woestenij dezer wereld, de zeventig jaren van ballingschap ons herinneren: 't wordt daarom tallooze malen herhaald, als wij de glorie des Drieënenigen gedenken; 't gaat op in een smeekbede om eeuwige rust en eeuwig licht, als wij de zielen van hen gedenken, die nog niet tot die glorie zijn doorgedrongen: 't is de kreet, die uit duizend monden opgaat en duizendmaal herhaald wordt, als Jezus' Godheid zich in zijne glorie bij de verrijzenis vertoont; die gesmoord wordt als zijn lijden en dood in al hunne uitgestrektheid ons voor oogen staan.

Alleluja! O wat gedachten gaan hier door onze ziel, als wij dat woord overwegen, en nog meer, als het daar door het koor gezongen en herhaald, of liever, zooals Rupertus zegt, vol blijdschap gejubeld wordt. (2) Hoort, waar het kan, wordt het door *kinderen* voorgezongen, zooals Durandus (3) zegt, want God heeft zijn lof uit de mond van sprakelozen gevormd; en de schoonste verklaring en uiteenzetting van dit woord vindt men in Davids Psalm: *Laudate PUERI Dominum*: Looft *kinderen* den Heer; welke dan ook tot titel heeft: *Alleluja*. Het wordt door

(1) Mgr. Broere. — (2) De div. Off. L. l. C. 35. —
(3) Rat. div. Offic. L. 4. C. 20. n. 7. 8.

geestelijken herhaald, want het is een druppel uit dien oceaan der vreugde van het hemelsch Jerusalem, die eerst in de ziel van patriarchen en profeten, en later overvloedig over de apostelen is neergevallen; (1) juichend schiet het ten hemel, en jubelend wordt de laatste syllabe in de rijkste en wisselvolste notenwendingen voortgezongen, (2) zoolang het slechts mogelijk is. O wat drukt die jubelende *A* veel uit. Zegt zij ons niet dat de vreugde der Heiligen in den hemel grenzenloos is, dat zij duurt door alle eeuwen der eeuwen? Beteekent zij ons niet, dat hetgeen daar bereid is voor de zaligen en heiligen onuitsprekelijk is; dat dit genot niet in woorden vertolkt kan worden, maar zich moet uitdrukken in den galm der vreugde? Ja, dit alles, zeggen de H. Bonaventura (3) en de H. Augustinus, (4) ligt in dien blijden zang des Alleluja's opgesloten. Gelijk de koningin van Saba, (5) toen zij in de heerlijkheid van Salomon verscheen, zoo kan de Kerk bij het beschouwen dier hemelsche glorie geen woorden meer vinden, om hare blijdschap uit te drukken; zij uit zich in den klank des gejubels, het geluid der vreugde zonder woorden, dat zich in hare uitgestrektheid niet door syllaben laat bedwingen, houdt 't aan zoo lang zij vermag, ja blijft het zwellend en juichend voortzetten, als om haar verlangen te kennen te

(1) Rupert. de div. Off. L. I. c. 35. — (2) Dit zingen zonder woorden (*neumatizare*) noemt men *jubilare*, juichen, jubelen; het geschiedt om de overvolle vreugde des harten te kennen te geven, eene vreugde die men niet door woorden kan uitdrukken. Van daar zegt de H. Augustinus: de jubel bestaat in een geluid der blijdschap zonder woorden: Qui *jubilat*, non verba dicit, sed *jubilare sonus quidam est laetitiae sine verbis*. (In Ps. 99. 4.) — (3) Exp. M. c. II. — (4) In Ps. XXXII. 2. S. 1. n. 8. — (5) III. Reg. X. 5.

geven, dat het haar reeds geoorloofd was, het nooit meer te onderbreken in de eeuwigheid der eeuwigheden.

Moge dat blijde Alleluja voor ons allen een aansporing zijn om mede te jubelen en God te verheerlijken, maar moge het geschieden, gelijk de H. Augustinus zegt, door onze tong, onze stem, ons geweten, ons leven en onze daden. (1)

§ 8. DE TRACTUS.

Van Zondag Septuagesima tot Paaschzaterdag, de dagen van rouw en droefheid der H. Kerk, alsmede in de Missen der overledenen mag echter die kreet der vreugde niet ten hemel gaan. Het »*Alleluja*» zwijgt in alle kerkelijke getijden; ook in de H. Mis is het als uitgestorven. In plaats daarvan wordt nu de *Tractus* gezongen, ingesteld door Paus Telesphorus. († 138) Dit gezang wordt aldus genoemd naar het woord *trahere*, hetwelk trekken beteekent, waarvan tractus is afgeleid, omdat ze trekkend, met langzame stem, en de woorden zwaar betonend, (2) of ook, omdat het geheel achtereenvolgens in één trek, door één koor gezongen werd (3), terwijl de diaken zich bereidde om het Evangelie op de ambo te gaan zingen. Somwijlen bestond deze tractus uit een geheelen psalm, gelijk wij nog zien op den 1sten Zondag van de Vasten; meestal echter slechts uit eenige verzen.

In hooger zin, zegt ons Durandus, is dit gezang een afbeelding van de ellende en den last der drukkende ballingschap hier op aarde, welke den psalmist deed uitroepen: Wee mij, daar mijne ballingschap verlengd is. (4) Wat ben ik ongelukkig dat mijne

(1) In Ps. CXL. III. 1. 2. — (2) Dur. l. c. C. XXI. 1. —
(3) Don Gueranger o. c. p. 34. — (4) Ps. 119. 5.

ballingschap zoolang duurt. De *Tractus* herinnert ons aldus ook aan het lange wachten der H. Patriarchen naar den Verlosser; aan de droefheid en ellende der Babylonische gevangenschap waarin de joden, aan de oevers van den Euphraat weenden en hunne muziek-instrumenten aan de takken der boomen ophingen, en met lang gerekte tonen hunne zuchten en klaagliederen deden hooren.

Niet altijd echter is de *Tractus* geheel droevig van toon, neen, bij de ellende van dit leven, komt soms de gedachte aan de eeuwige vreugde het hart verruimen. Wie met Christus lijdt, zal ook met Christus verheerlijkt worden; dat weet men met zekerheid. Vandaar dat soms de sombere klagende toon overgaat tot een zang vol blijde hoop, vooral als de woorden die gedachten ingeven.

§ 9. DE SEQUENTIA.

De A van het Alleluja, die men in de rijkste en wisselvolste notenwendigen allerwelluidenst voortzong, werd ook *Sequentia* genoemd, wat niets anders beteekent dan: *Hetgeen volgt*. Die jubelende notenreeks toch volgde onmiddellijk uit het Alleluja en sloot zich tevens in een welluidende volgorde of rij van tonen daaraan vast. Maar daar het aantal dezer jubelmelodiën van het Alleluja vermenigvuldigde, naarmate de feesten toenamen, en het soms moeielijk was om deze allen van buiten te kennen en aldus te zingen, begon men op die noten eenige tekstwoorden te plaatsen, die met de welluidende melodiën overeenkomstig waren; ook deze behielden den naam van *Sequentia*. (1) Soms ook noemde men ze *Prosa* want, zegt ons Don Gueranger (2),

(1) Dr. Nik. Gühr. *Die Sequenza des Rom. Mesbuches*. II Dl. § 6. — (2) O. cit. pag. 35.

in den beginne geleek de Sequentia volstrekt niet aan die maatvolle hymnen, waarvan men vele voorbeelden vindt bij de ouden, noch ook aan die regelmatige in cadens en dikwijls met rijm vervaardigde gezangen, die wederom later hunne verschijning deden. Het was een gedeelte prosa, dat men eenvoudig zong om de neumen van het alleluja met woorden te bekleeden. Langzamerhand bracht men deze tot het soort der hymnen. De jubelende tonen gaven daartoe voorzeker des te meer aanleiding.

Gewoonlijk noemt men Notker den stamelaar († 912) omstreeks 880 abt van S. Gal in Zwitserland, als den eersten dichter van dergelijke jubelzangen. Paus Nicolaus I keurde er verschillende goed en stond toe dat zij in plaats der neumen gezongen werden. Tegen het einde der 10de eeuw hooren wij een tweeden Notker, insgelijks monnik van S. Gal, er weder andere dichten, alsmede een Hermanus Contractus in de 11de eeuw. Een Adam van S. Victor in Frankrijk werd in diezelfde eeuw in Frankrijk vooral beroemd door zijne vele en allerschoonst vervaardigde Sequentia's (1). Elke feestdag, die zijn alleluja had in de Mis, had in de middeleeuwen ten laatste zijn Sequentia of jubellied. En om dezen jubel nog meer te doen uitkomen en tevens de plechtigheid der feesten te verhoogen, werden zij meestal gezongen onder het gelui der klokken en het bespelen des orgels.

Maar zij waren zeer verschillend naar de landen waar zij gezongen werden. Te groot was de verscheidenheid daardoor van Sequentia's, in de H. Mis gebruikelijk: en daarin moest toch vooral, gelijk de éénheid der ceremoniën ook de éénheid der ge-

(1) Zie over hem: Barthelemy in het *Apendice* van het 3de Deel »*Rational de Durand.*» daar vindt men een rijken senat van middeleeuwsche Sequentia's.

beden en gezangen bewaard worden. Tevens wilde Pius V bij de herziening van het Romeinsch Missaal in 1570, zooveel mogelijk tot de oude boeken van Gregorius terugkeeren, vandaar besloot hij ze wel niet geheel af te schaffen, maar vier der velen te behouden en deze in het Missale op te nemen. Zij waren: het »*Victimae Pascali*” voor het Paaschfeest, het »*Veni Sancte Spiritus*” voor dat van Pinksteren, het »*Lauda Sion*” voor Sacramentsdag en deze drie ook voor de Octaafdagen van deze drie feesten; eindelijk het »*Dies Irae*” voor Allerzielendag in de missen der overledenen. Een vijfde het »*Stabat mater*” voor de twee feesten van Maria’s Smarten, werd later, bij de invoering dier feesten ook in het Missale opgenomen. In deze twee laatste *Sequentia*’s, die na het *Tractus* volgden, spreekt, iedereen zal het begrijpen, meer de droevige toon.

§ 9. HET EVANGELIE.

Middelerwijl het koor het Graduale, het Alleluja met of zonder de *Sequentia* of de *Tractus* zingt, heeft de priester ze in stilte gebeden. Hij gaat dan naar het midden des altaars. buigt zich diep voor den Gekruiste, ten teeken dat hij door Jezus alleen iets vermag, en smeekt, aldus gebogen, gelijk wij straks den diaken geknield zullen hooren doen, om zuivering van hart en lippen, ten einde het H. Evangelie waardig te mogen verkondigen. Niet de Profeten of Apostelen zullen nu spreken, maar de Zoon Gods zelf, het eeuwig Woord des Vaders gaat zijne leer verkondigen. Luisteren wij dan aandachtig, en laten wij geen enkele ceremonie onopgemerkt voorbijgaan.

Terwijl de priester in stilte bidt, brengt de subdiaken, die straks den epistel gezongen heeft, het misboek naar de andere zijde des altaars. Hij zegt,

ons door zijne handeling, dat de overgang van het Oude naar het Nieuwe Testament daar is. Gelijk Joannes de Dooper, na eerst den weg bereid te hebben voor het aanschijn des Heeren, en den Verlosser te hebben aangekondigd, Jezus met den vinger aanwees, zoo zegt ons de subdiaken door zijne handeling ook thans: »Ziedaar het Lam Gods, dat de zonden der wereld wegneemt. Hij is het, die door zijn leer en voorbeeld u zal verlossen, hoort Hem.” — De priester leest dan met nauw hoorbare stem het Evangelie, welks einde de subdiaken in naam des volks beantwoordt met het »*Laus tibi Christe*, Lof zij U o Christus,” als wilde hij Hem bedanken, dat ook hij, als een andere Christus, Gods woord heeft willen verkondigen. In vroegere eeuwen toch las de priester niets van hetgeen gezongen werd, en aanhoorde hij slechts het Evangelie. (1)

Intusschen bereidt zich de vertegenwoordiger der evangelisten, de tweede Joannes, de diaken, wien het in plechtige Missen gegeven is de blijde tijding van Gods Woord op plechtige wijze te verkondigen, tot die verheven zending. Hij treedt de altaar-trappen op, legt het boek in het midden des altaars (2) neder, dat ons, zooals wij weten, Jezus Christus beteekent, en geeft aldus het nieuwe verband te kennen dat er bestaat tusschen het Woord Gods, hetwelk hij straks zal gaan verkondigen en den Zaligmaker zelve. Na de lezing des Evangelies staat hij den priester ter zijde, als deze den wierook doet in het wierookvat, en dezen zegent; want ook deze is thans noodig.

Daarna knielt hij vol eerbied voor het midden des altaars en bidt smekend dit heerlijk gebed:

(1) Don. Gueranger Op. C. pag. 41. — (2) Missale. Ordo Missae.

»Zuiver mijn hart en mijne lippen, almachtige God, Gij, die de lippen van den profeet Isaias met een gloeiende kool gezuiverd hebt; wil mij door uwe goedgunstige barmhartigheid zoo reinigen, dat ik uw heilig Evangelie waardig moge verkondigen. Door Christus onzen Heer. Amen.»

Voorzeker, de zin van dit gebed is duidelijk. De diaken erkent zijne onmacht om het goddelijk woord des Evangelies te verkondigen, en vraagt daarom, gelijk de priester zoo even te voren, om reiniging van hart en lippen; hij vraagt het den almachtigen God, die eenmaal Isaias' lippen met een gloeiende kool gezuiverd heeft. Toen deze profeet in een visioen den Heer der heerscharen aanschouwde en de lofzangen der Serafijnen hoorde, waagde hij 't niet met hen mede te zingen, daar hij ten volle bewust was van zijne onwaardigheid. Toen nam een der Serafijnen een gloeiende kool van het altaar, raakte zijne tong en lippen aan en sprak: *»Zie, ik heb uwe lippen aangeraakt; nu zal uwe boosheid worden weggenomen, en zullen uwe zonden gereinigd zijn.»* 1) De profeet werd dan gereinigd en gezuiverd door den almachtigen God, zoo verlangt het ook de verkondiger van het Evangelie.

En als hij dat gebed gesproken heeft, treedt hij onbeschroomd het altaar weer op, neemt het boek uit het midden, als van Christus, aan, en knielt neder voor den vertegenwoordiger des Zaligmakers. *»Heer, gelief mij te zegenen,»* zoo klinkt alsdan de smeekbede des diakens; en de priester antwoordt al zegenend: *»De Heer zij in uw hart en op uwe lippen, opdat gij waardig en passend zijn Evangelie moogt verkondigen, in den naam des Vaders en des Zoons en des H. Geestes.»* — *»Amen»* klinkt het uit den mond des diakens, *»Het zij zoo»*;

(1) Isa. VI. 5—7.

hij kust de hand des priesters, die ze op het evangelieboek had uitgestrekt, staat op en gaat het Evangelie des heils verkondigen.

Ziedaar de plechtige voorbereiding tot het zingen des Evangelies. Waarlijk, zij is schoon en verheven! Zij zegt ons, dat de woorden des Evangelies goddelijke woorden zijn, dat niemand, volgens den Apostel Paulus, ze mag verkondigen, ze mag prediken, tenzij gezonden. (1) »Gaaf,» zoo sprak Jezus tot zijne leerlingen, »en onderwijst allen: (2) gelijk de Vader mij gezonden heeft, zoo zend ik u.» (3) Zoo moet nog immer de prediker van het woord Gods zijne zending ontvangen van de plaatsbekleeders van Jezus Christus, van den Paus en de Bisschoppen. Heeft hij ze niet, dan is hij een indringer, een valsch profeet; dan is hij een wolf, die onder schaapskleederen tot ons komt. Dat zeggen ons die plechtige zegening en gebeden des priesters, dat het leggen van de hand op het evangelieboek, dat die kus des diakens, welken hij als teeken van trouw en dankbaarheid aan zijnen zender schenkt.

En de Godsgezant gaat uit om het Evangelie der Nieuwe Wet te verkondigen. Als Mozes, toen hij met de tafelen der Wet Gods van den berg Sinai afdaalde, zoo stijgt de diaken met de Wet des Nieuwen Verbonds van het altaar af; hij knielt naast den subdiaken nog eenmaal voor den Gekruiste, en gaat dan in plechtige processie naar de plaats, waar het Evangelie gezongen moet worden. Zie, de wierookdrager met den brandenden wierook treedt voorop; (4) hij zegt ons, dat goede werken en gebed moeten voorafgaan, wil het Woord Gods goed verkondigd worden en waarlijk vruchten dragen; dat de prediker den goeden geur van deugden moet verspreiden,

(1) Rom. X. 15. — (2) Matth. XXVIII. 19. (3) Joan. XX. 21. — (4) Missale Rit. Cel. VI 5.

wil hij waarlijk tot onze harten spreken; (1) de twee acolieten met de brandende kaarsen volgen; (2) zij getuigen, gelijk de leerlingen, die twee aan twee werden uitgezonden door Christus, dat het ware licht des Evangelies aan de wereld zal schijnen, hetwelk door zijn vlam allen mensch verlicht, die in deze wereld komt, (3) door zijne warmte het vuur der goddelijke liefde in onze harten ontsteekt, door zijn uitstralenden luister de glorie Gods in eeuwigheid blijft prediken.

Diaken en subdiaken volgen deze beteekeisvolle dienaren, en komen eindelijk aan de plaats, tot het zingen bestemd. Daar staat de subdiaken te midden der lichtdragers, en ondersteunt het boek des Evangelies, of houdt den lezenaar vast. De Oude Wet, is immers de zoon der slavin, die den Heer en Meester der Nieuwe moet dienen, en de subdiaken, de andere Joannes de Dooper, vertegenwoordigt nog immer de Oude Wet. — Zij moest de Nieuwe Wet steunen: Jezus kwam niet in de wereld om de Oude af te schaffen, maar om ze te volmaken. De subdiaken moet dus de nederige dienaar, de aandachtige toehoorder zijn.

En nu klinkt de vredegroet aan het christen-volk. Jezus had zijn leerlingen bevolen: als gij een huis zijt binnengetreden om de blijde tijding des Evangelies te verkondigen, zegt dan altijd als uw eerste woord: »Vrede zij aan dit huis." Zoo handelt ook de diaken, want hij wenscht aan het volk den Heer toe, die den waren vrede kwam brengen; hij zingt met luider stem: »*De Heer zij met u.*" Maar tevens schijnt hij met dien groet, welchen hij in de H. Mis slechts eenmaal doen mag, het volk te willen voorbereiden en zeggen: Gij gaat het

(1) Innoc. III. O. cit. C. XXXIX. — (2) Missale l. c. —
(3) Joan I. 9.

Woord Gods, het eeuwig Woord, vernemen: Dat is voor u allen een groote genade; dat dan de Heer met u zij, dat Hij u verlichte en voede door Zijn woord. En al het volk staat op, en antwoordt bij monde van het koor: »*En met uwen geest,*» De diaken erkent daarin hun verlangen om ook dat woord te hooren, hij maakt hunne harten nog leerzamer, hun verstand nog weetgieriger door hun te zeggen: Hoort, ik ga u het begin (of het vervolg) van het H. Evangelie verkondigen: »*Sequentia Sancti Evangelii* etc.» Tegelijk maakt hij een kruisteeken met den duim op het boek en wel daar waar dat evangelie begint; vervolgens doet hij hetzelfde op zijn voorhoofd mond en borst, terwijl ook het volk zich aldus teekent; en als hij uitgezongen heeft, antwoordt dit juichend: »Eer en glorie aan U, o Heer, die ons uwen dienaren, de woorden des heils gezonden hebt.» »*Gloria tibi. Domine.*»

Wat wil dat teekenen met het kruis van evangelieboek en vervolgens van voorhoofd, mond en borst wel zeggen? Door het kruisteeken op het boek te maken stelt ons de priester de waarde des Evangelies des te beter voor oogen, hij zegt ons daardoor: Wat ik u ga verkondigen is het Evangelie des Gekruisten: Jezus en dien gekruist, dezen prediken wij u; dezen vindt gij in dit evangelie. Voor de joden, het is waar, is hij een ergernis, voor de heidenen een dwaasheid. Maar wij mogen ons als zoodanig niet over Hem *schamen*, wij moeten Hem belijgend, *roemen* in het kruis van Jezus Christus, wij moeten de leer des gekruisten *beminnen*. Ziedaar waarom hij vervolgens het *voorhoofd*, den zetel der schaamte, den *mond*, waarmede men openlijk het geloof belijdt, en het *hart*, waarmede men beminneend gelooft ter rechtvaardigheid, teekent met het kruisteeken. En de geloovigen, die hetzelfde doen met den priester, willen ook daarmede hetzelfde

beteekenen. — Welnu, laat ons daaraan dan ook in het vervolg denken, als wij voorhoofd, mond en borst bij het evangelie teekenen met het kruis. Laten ook wij dan met hart en ziel bij deze handeling zeggen tot den gekruisten Jezus: nimmer zal ik mij schamen over uw Evangelie, geen menschelijk opzicht zal mij weerhouden het openlijk te belijden, U wil ik in mijn hart dragen om aldus vol liefde steeds te leven volgens uwe leer. O, als wij aldus doen, dan zal dat drievoudig kruisteeken, waarin tevens zooveel kracht gelegen is, ons versterken om te volbrengen wat wij beloven.

Maar ondanks al deze plechtige ceremoniën, welke reeds zijn voorafgegaan, kan de diaken nog niet besluiten het Evangelie te verkondigen. Hij wil eerst nog den geloovigen aantoonen, dat het woord des Evangelies een geurig reukwerk is, hetwelk zich overal, maar vooral in de geesten en harten der Christenen moet verspreiden. Daarom neemt hij het wierookvat, en bewierookt tot driemaal toe den tekst der goddelijke woorden; en dan vangt hij met vaste en volle stem, zonder overhaasting, den deftigen zang des Evangelies aan. Deze is eenvoudig, zonder veel moduleering of verandering van tonen: dit zou immers den zin des Evangelies, zeer dikwijls reeds in zich zelve diepzinnig, nog verduisteren; het moet den hoorderen zoo gemakkelijk mogelijk gemaakt worden, dezen te begrijpen. Nochtans de zang verschilt bij dien van den Epistel, en behoort, schoon steeds dezelfde, op plechtige feesten blijder, vroolijker en opgewekter, op treur- en rouwdagen droevig en somber te zijn. De juiste en duidelijke uitspraak der woorden, met gepaste en degelijke betoning der lettergrepen, brengt de ware schoonheid aan dien Evangeliezang.

En onder dat zingen blijven alle geloovigen staan. Reeds Paus Anastasius gaf dat voorschrift (1) en

(1) De Consecr. C. I. Apostolica.

wilde dit, omdat men daardoor te kennen zou geven dat men bereid is om ten strijde te gaan, ten einde de wet van Christus te verdedigen, en de bevelen en vermaningen op te volgen, welke in het Evangelie liggen opgesloten. (1) Waren wij in de middeleeuwen bij het Evangelie tegenwoordig geweest, wij hadden dan gezien, hoe allen hunne stokken, welke zij vroeger gebruikten om er op te steunen, neerlegden; de geloovigen zeiden daardoor, dat zij thans slechts dienaren wilden zijn in de handen van hun Heer en geen eigen meesters; wij hadden gezien, dat krijgslieden hunne wapenen aflegden, om te getuigen, dat zij zich niet meer met die wapenen van staal, maar alleen met de wapenen des gedulds wilden verdedigen; of wel dat zij hunne zwaarden uit de schede trokken en ze aan den Evangeliezanger presenteerden, te kennen gevende, dat zij gereed waren tot den strijd. De geschiedenis bewaart ons daarover schoone getuigenissen. (2) Laten zij allen voor ons een aansporing zijn om de wet der Kerk, waardoor zij het staan onder den zang of de lezing des Evangelies gebiedt, (3) immer als trouwe kinderen te onderhouden, en be-
tuigen wij daarmede tevens onze diepe onderwerping, onze innige aandacht, onzen hoogen eerbied aan de woorden des Evangelies. En mocht het ons niet

(1) S. Alph. Oeuvr. Asc. T. 14. p. 21. — (2) Zie Bona de Reb. lit. L. II. C. VII. 3. — (3) Missale Rub. Gen. XVII. 3. In het leven van den H. Wilhelmus, abt van Roschild, leest men, dat een ongelukkige, ineengedrongen vrouw, die bij het graf van dezen Heilige zat, toen de diaken het evangelie verkondigde, opeens een stem van den hemel vernam, welke haar toeriep: »Vrouw, sta op, aan Christenen past het niet bij het Evangelie te zitten, maar met eerbied moet men staan, en aandachtig aanhooren wat gelezen wordt.» Zie Bolland. Acta Sanctorum 6 Aprilis.

gegeven zijn, het latijn te verstaan, welnu laat ons dan diezelfde zorg, aandacht en eerbied aan den dag leggen, als het Evangelie in onze moedertaal daarna wordt voorgelezen.

Want ja, dat Evangelie, waarbij de Kerk zoovele plechtige ceremoniën in acht neemt, moet wel iets buitengewoons wezen. Hooren wij daarover Paus Innocentius III (1): »Gelijk het hoofd heerschappij voert over heel het lichaam, en alle ledematen daaraan dienstbaar zijn, zoo munt het Evangelie boven het geheele officie uit, en stemmen alle overige deelen daarmede overeen. Het Evangelie toch is het woord des WOORDS, de uitspraak der UITSPRAAK, de wijsheid der WIJSHEID. Het woord des *Woords*, dat in den beginne bij God was, door hetwelk alles gemaakt is. De uitspraak der *Uitspraak*, welke komt van het koninklijk troongestoelte, een onbepaalde heerschappij voerende, levend, werkend, en meer doordringend dan alle tweesnijdend zwaard. De wijsheid der *Wijsheid*, die met kracht reikt van het eene einde tot het andere, en alles met zachtheid regelt. Het is het paradijs van geneugten, de tuin vol kruiderijen, de geestelijke wijnkelder, de spijskamer des levens, de tafel der toonbrooden, het vierspan van Abinadab, de toren van David, de schat van den vader des huisgezins. Hier is de bron der tuinen, de put der levende wateren, die met kracht stroomen van den Libanon. . . . Want hier spreekt niet een Mozes, die, schoon hij vroeger welbespraakt was, in zijn spraak belemmerd werd, sinds hij den Heer hoorde spreken. Hier spreekt geen Isaias, die van zich zelve zeide: Wee mijner dat ik zweeg, dat ik een man ben bezoedeld van lippen! Hier spreekt geen Jeremias, die getuigde: A! a! a! Heer God, ik kan niet spreken, want ik

(1) O. cit. C. XI. VI.

ben een kind. Maar hier spreekt de Vader in den Zoon, dien Hij heeft aangesteld als erfgenaam over het heelal, en door wien Hij ook de eeuwen gemaakt heeft.”

Aan dat Woord van God komt dan ook alle eer en glorie, alle lofprijzing en verheerlijking toe. Daarom antwoordt het volk in de stille H. Mis na het Evangelie bij monde van den dienaar: »*Laus tibi Christe, Lof aan U Christus,*” daarom gaat in de plechtige Mis de subdiaken met het boek tot den priester, om het evangelie, dat gezongen is, eerbiedig te doen vereeren met een kus. Oudtijds deed dit niet slechts de priester, maar ook de bisschop en allen die in het koor aanwezig waren; zóó drukten deze allen hunnen diepen eerbied voor het Evangelie Gods uit, en brachten lof aan Christus.

En vervolgens neemt de diaken het wierookvat en bewierookt den priester tot driemaal toe. Ook hij meent nog meer hulde te moeten brengen aan dat verheven Woord, hetwelk hij mogt verkondigen, en weet daarom, nadat hij vóór de verkondiging ervan, hetzelfde bewierookt heeft, thans niets beter te doen dan den vertegenwoordiger van Christus, den priester dit teeken der hoogste eerbewijzing te geven. Bedenken wij nog verder, zoowel bij het aanbieden van het boek door den subdiaken, als bij die bewierooking door den diaken, dat de eerste ons Joannes den dooper, de tweede Joannes den Evangelist vertegenwoordigt, dan roept gene ons door zijne handeling toe: *Deze (Christus) moet grooter worden; ik kleiner;* (2) en deze: »*In den beginne was het Woord, en het Woord was bij God, en het Woord was God.* (3)

(1) Martene O. cit. L. I. C. IV. Art. V. VI. —
(2) Joan III. 30. — (3) Joan I. 1. —

§ 10. DE PREEK.

Ook de preek meenden wij bij de behandeling der plechtige Mis te moeten bespreken. Ofschoon wel geen noodzakelijk vereischte tot de H. Mis, en nog veel minder een bestanddeel van het Offer, was zij toch steeds van den beginne der Kerk af daarin opgenomen tot onderrichting der doopleerlingen, alsook tot aansporing der christenen zelven. Geen wonder, de H. Schrift, na de voorlezing ervan, te verklaren, was reeds een gebruik in de oude Wet. (1) Wij lezen verder bij den Evangelist Lucas (2), dat Christus op zekeren Sabbath eene synagoog binnenging en daar insgelijks aldus handelde. Nog duidelijker zien wij Hem dit verrichten in de synagoog der plaats waar hij opgegroeid was, te Nazareth. Daar stond hij op om te lezen; het boek van Isaias den profeet werd Hem gegeven; en nadat Hij een plaats gelezen had, rolde Hij de boekrol op, gaf ze aan den dienaar en zat neder om ze te verklaren, terwijl aller oogen op Hem gevestigd waren. En allen waren verwonderd over de woorden der genade die uit zijnen mond voortkwamen. (3) Ziedaar reeds de preek in het oude verbond. Geen wonder dan ook, dat de prediking des evangelies, d. w. z. de verklaring ervan, waarlijk apostolisch is. Zij ligt in het wezen der leer opgesloten, en wilden de apostelen hun ambt vervullen, door Jezus hun opgelegd, dan moesten zij prediken. (4) Dat dit nu van apostolische tijden af, na voorlezing des evangelies in de H. Mis geschiedde, blijkt ons duidelijk uit het verdedigings-schrift van Justinus den Martelaar, hetwelk hij schreef in het jaar 138 of 139 n. Chr. en aan

(1) II Esdras VIII. — (2) Luc. VI. 6. — (3) Luc. IV. 16—22. — (4) Matth. XXVIII. 19. 20.

keizer Antoninus Pius zond. (1) Daar lezen wij het volgende: »Op de genoemde Zondagen is voor allen, die in de stad of op het land wonen, de samenkomst in een gemeenschappelijke plaats. Dan worden de gedenkschriften der Apostelen of de schriften der Profeten, zoolang de tijd het toelaat, gelezen. *Houdt de voorlezer op, dan spreekt degene die voorziet eene onderrichtings- of aanmoedigingsrede uit, ter beoefening van dergelijke deugden*» (als in het voor-gelezene opgenoemd zijn). Daarna verhaalt Justinus hoe alsdan de H. Mis wordt voortgezet. In deze woorden hebben wij dus zoo duidelijk mogelijk het bewijs dat reeds van apostolische tijden af onder de H. Mis, en wel vóór de offerande gepreekt werd. Gewoonlijk deed dit de bisschop zelf of diegene die het H. offer opdroeg; soms ook mochten het anderen doen, doch moesten daartoe door den bisschop zelven worden bestemd. Zoo hocren wij den H. Joannes Chrysostomus dikwijls preeken in tegenwoordigheid van zijn bisschop Flavianus; (2) bisschop Valerius liet den H. Augustinus voor zich prediken (3) en deze op zijn beurt liet dit weder door anderen doen, als zij priester waren. (4)

Gelijk Christus, die zittend op den berg, (5) en uit het scheepje van Petrus leerde, (6) en aldus de verhevenheid van het leeraarsambt uitdrukte, waren velen ook gezeten als zij predikten, nochtans algemeen was dit niet en in latere tijden werd dan ook het staan des predikers, doch op een verheven

(1) Men vindt de vertaling ervan in. zijn geheel in Kreuser: Op. cit. pag. 150—152; men leze ook Catalanus, Caer. Eporum Comment. illustr. L. I. C. XXII § II. IV en V. — (2) Chrys. adv. Jud. VI. 4. — in Genes. Serm. I. etc. Possidius in vita C. V. — (3) Aug. Ep. 21. Palladius in vita. — (4) Aug. Serm. C. p. 1718 (ed. Migne.) — (5) Matth. V. I. — (6) Luc. V. 2.

plaats, algemeen gebruik, terwijl het Christen volk gezeten luisterde. De prediker begon met het kruis-teeken, riep in het begin den H. Geest aan, en deed een gebed, opdat de Heer de tong mocht besturen van hem, die predikte, opdat wat gezegd moest worden, goed gezegd, en door zijne hoorders goed mocht begrepen worden. (1) Dan begon de eigenlijke preek, die gelijk wij uit de kerkvaders zien, meestal bestond uit de verklaring van het evangelie, of van een of ander gedeelte der H. Schrift. Daarin legde men zich niet zoozeer op welbespraaktheid en oud-grieksche woordenpronk toe, maar op welsprekende eenvoudigheid, die niet de ooren der toehoorders vleide, maar duidelijk en klaar de waarheid ontvouwde voor het verstand, dit onderrichtte, maar ook tevens het hart opwekte tot ijver en liefde.

Geheel deze wijze van prediken vinden wij grootendeels terug in de voorschriften, welke wij thans nog daaromtrent lezen in het Ceremonieboek der Bisschoppen. (2) Daar vernemen wij, dat niemand onder de pontificale Mis behoort te prediken dan de bisschop zelf of een kanunnik, die alsdan, ten teeken zijner zending, voordat hij het preekgestoelte beklimt, de hand des bisschops kussen en zijnen zegen vragen moet. Wordt de H. Mis door een ander opgedragen dan den bisschop, dan mag ook een ander geestelijke Gods Woord verkondigen; steeds echter moet hij daartoe de zending van den bisschop ontvangen hebben. Gelijk toch alle zielzorg en de volheid des priesterschaps bij de bisschoppen berust, en door hen wordt uitgestort op de lagere geestelijkheid, zoo bezitten zij ook geheel en ten volle de macht om te prediken die door hen aan hunne onderhoorigen wordt overgedragen, zoodat deze dit ambt

(1) Zie hierover Kreuser. O. Cit. 222, 223. — Cerem. Episcoporum L. I. C. XXII.

niet mogen vervullen tenzij door hen gezonden. Daarom dan ook vragen zij bij aanwezigheid des bisschops zijnen zegen; en spreekt deze dit schoone gebed uit: »*De Heer zij in uw hart en op uwe lippen, opdat gij Zijne heilige woorden waardig en vruchten voortbrengend moogt verkondigen. In den naam des Vaders*, enz. Verder bepaalt dit ceremonieboek: dat de preek onder de Mis regelmatig moet geschieden over het Evangelie, hetwelk daarin voorkomt (1), een voorschrift, door verschillende conciliën reeds gegeven, en zooals wij zagen, van apostolische tijden in gebruik; dat ook de predikant, na eerst het hoofd ontdekt te hebben, moet beginnen met het kruisteeken en na geknield het »*Wees gegroet*'' gebeden te hebben.

Waarom men met dat kruisteeken begint, zal iedereen spoedig begrijpen. Wij weten toch van Tertulliaan en den H. Cyrillus van Jerusaleem, dat de eerste Christenen dit teeken bij alles gebruikten; als men uitging of te huis kwam, als men at of dronk, zich kleeedde of schoeide, als men te ruste ging of opstond, als men zich aan het werk begaf of wat ook ging verrichten, steeds maakte men eerst het kruisteeken (2). Als men derhalve bij alle dergelijke dagelijksche zaken dit deed, hoeveel te meer moest dit geschieden door hem, die Gods Woord kwam verkondigen. Dat teeken versterkt daarenboven door zijne kracht dengenen die Gods waarheid moet verkondigen tegen zijne tegenstanders, en verkondigt aan allen dat hij Christus predikt en dien gekruist. Vandaar zeide dan ook de H. Cyrillus van Jerusaleem (3): Moet gij tegen ongehoovigen het kruis van Christus verdedigen, maak

(1) Caer. Eporum l. c. § II. — (2) Tertul. *de Corona Militis* C. III. — Cyr. Hier. in Catech. IV. XII. — (3) Cyr. l. c.

dan eerst met de hand dat kruisteeken en hij zal verstommen, die tegen u optreedt.

Waarom echter ook dat Wees gegroet? Een Erasmus spotte daarmede en noemde het een gebruik om vrouwen te vleien, een navolging van de heidensche dichters, die de Muzen aanriepen. Zoover gaat men als men met een geest van verzet beziel is tegen de katholieke Kerk en geen eerbied meer heeft voor kerkelijke voorschriften. Had hij echter de geschiedenis ervan meer van nabij nagegaan, dan was het hem duidelijk gebleken, dat dit gebruik ontstaan was wegens de ketterijen, welke omtrent de H. Maagd in de H. Kerk opkwamen (1); en was hij doordrongen geweest van de ware devotie tot de Moeder Gods, dan had hij moeten toegeven, dat een der beste hulpmiddelen zoowel om te prediken, als om Gods Woord aan te hooren is, den bijstand in te roepen van haar, die nooit werd geëvenaard in het geloof aan en in de liefde voor zijn goddelijk Woord, die alles vermag op het hart van haren Zoon en door wier handen God besloot, zijne genaden aan de menschen uit te deelen.

Na de preek werden de doopleerlingen, boetelingen, joden en heidenen, in één woord allen, die nog ongedoopt of onwaardig waren het H. Offer bij te wonen, weggezonden; alleen de geloovigen, zooals de H. Augustinus (2) en Ambrosius (3) ons mededeelen, bleven, om het Offer bij te wonen. Daarom sprak de diaken, na afloop van de preek, gelijk wij zagen in onze inleiding, tot de catechumenen en ongedoopten: *Itē missa est*: gaat, uwe bijeenkomst is ontbonden. Soms ook werd deze uitdrukking door hem gebezigd: *Si quis catechumenus, si quis infidelis, discedat*: zoo men doopleerling, zoo men on-

(1) Ferrar. *de Ritu ss. Eccl. veto Conc. C. XI.* —

(2) Serm. XLIX. § 8. — (3) Epist. ad Marcell. Sor.

geloovige is, dat men heenga (1). Vervolgens werden de boetelingen, die wegens een of andere misdaad eene kerkelijke straf hadden beloopen, uit de kerk gebannen, of, als deze geëindigd was, wederom in de gemeenschap der christenen opgenomen. Soms ook werd door een aflaat hunne boete verkort: een gebruik dat wij nog terugvinden in de pontificale Mis, als de Bisschop den gewonen aflaat schenkt en na de preek doet afkondigen (2). Dan werden ook verder alle kerkelijke aangelegenheden aan de geloovigen bekend gemaakt, zooals de feesten, verordeningen omtrent vasten- en onthoudingsdagen, en alles wat zij behoorden te weten, vooral in de dagen der vervolging (3); men sloot ten laatste met gebeden voor verschillende noodwendigheden, voor geestelijke en tijdelijke overheden, voor den vrede, voor gevaarlijke kranken, pas overledenen, enz. enz. (4). Men ziet het dus, mochten thans ook dergelijke aankondigingen en gebeden vóór de preek geschieden, 't is duidelijk, het zijn geen uitvindingen van latere tijden, maar men vindt dat alles in de eerste eeuwen der Kerk terug.

Dat oude gebruik der wegzending van de doopleerlingen, boetelingen en ongedoopten leert ons nog, welk een ontzettenden eerbied de H. Kerk altijd voor het hoogheilig Offer gehad heeft, en tevens welke eene heiligheid elk christen behoort aan te brengen, om waardig daarbij tegenwoordig te zijn. Hoewel het oude gebruik is opgeheven, wil nog immer onze Moeder de H. Kerk, dat wij met zuivere harten of, zijn wij zondaars, ten minste met harten, die reeds het begin der boetvaardigheid en het berouw bezitten, voor God verschijnen, om

(1) Zie Kreuser O. cit. pag. 226. — (2) Caer. Eporum l. c. § IV. — (3) Kreuser. O. cit. p. 226. — (4) Martene O. cit. L. I. art. V, VII.

met den priester het oneindig heilig Offer zijns
Zoons aan den eeuwigen Vader aan te bieden. Hoe
toch zou anders ons Offer Hem aangenaam kunnen
zijn? Laat ons aan dat alles denken, nu wij de
Mis der Geloovigen beginnen.

DERDE HOOFDSTUK.

Het Credo, de Offerande en de Prefatie.

§ 1. HET CREDO.

Na de plechtige Evangelieverkondiging en de verklaring ervan, volgt op vele dagen door het jaar het Credo, dat door den priester gebeden en door het koor geheel gezongen wordt. 't Is eene plechtige betuiging dat men de leer des Evangelies vastelijk aanneemt en daarvoor wil leven en sterven. In de eerste drie eeuwen der Kerk was dit nimmer gebruikelijk; het was niet noodig dat de geloovigen openlijk hun geloof beleden, vóórdat het Offer begon. Wegens de ketterijen echter, die in de vierde eeuw ontstonden, en vooral wegens die van Arius en Macedonius, werd het, ofschoon wel niet algemeen, weldra in sommige kerken gebeden en langzamerhand ook gezongen. Het Credo der H. Mis is dan ook niet het Symbolum (1) der Apostelen, maar dat hetwelk het Concilie van Nicea (325) ons gaf tegen de ketterijen van Arius, doch tevens ver-

(1) Het woord *Symbolum* beteekent een teeken dat men ter onderscheiding aanneemt. Zoo is in een leger het wachtwoord symbool, ten einde te weten of men van hetzelfde leger is; in den christelijken krijgsveld nu, was het opzeggen van dit Credo een teeken ter onderscheiding van hen die geen christen waren. Zie Bened. XIV. O. cit. C. VIII. 2.

vereenigd met de bijvoegingen gemaakt tegen Macedonius in het concilie van Constantinopel (381). 't Is echter duidelijk, het Symbolum der Apostelen ligt ten grondslag. Wij meenden het in dit hoofdstuk te moeten bespreken, daar het zeker niet tot de Mis der doopleerlingen mag gerekend worden. Het Symbolum der Apostelen moest toch voor hen zoo lang mogelijk verborgen worden gehouden; eerst kort voor het Doopsel, dat men hun op Paaschzaterdag toediende, werd het hun geleerd. n.l. op Maandag voor den 5den Zondag in de vasten (1). Daarenboven was het hun, noch ook den christenen geoorloofd, dit uit te schrijven en aldus te bewaren (2); men moest het van buiten leeren. Dit alles geschiedde uit vrees dat 'de heidenen het in handen zouden krijgen. Hieruit laat het zich dan ook zeer goed verklaren, dat, toen men het Credo in de H. Mis begon in te voegen, dit eerst geschiedde na de Mis der doopleerlingen.

Vermeldenswaardig is verder de geschiedenis, waardoor het door den Paus vastgesteld werd, het algemeen te doen *zingen* in de Roomsche Kerk. Want geschiedde dit wel hier en daar, en werd het ook meer algemeen op sommige dagen *gebeden* onder de H. Mis, het te zingen was tot de 11e eeuw geen algemeen gebruik (3). Dit werd aldus vastgesteld door Paus Benedictus VII, op aandringen van den H. keizer Henricus. Toen deze toch in 1014 te Rome verbleef en daar de Pauselijke Mis bijwoonde, was hij verwonderd, dat het Credo, gelijk reeds in zijn rijk gebruikelijk was, niet gezongen werd. Hij sprak er dezen Paus over, en ontving tot antwoord: »de Kerk van Rome is tot nog toe

(1) August. Serm. CCXII. in Fer. 2 post. Dom. Quad. —

(2) Hier. Epist. Pammech. Raffin. — (3) Zie Bened. XIV O. cit. L. II. C. VIII. 7—11.

door geen bederf van ketterij aangestoken, onbewogen bleef zij volgen de leer van den H. Petrus in haar hechtheid van het katholiek geloof; die geloofsbelijdenis luide door het volk te doen belijden in de H. Mis, is dus niet noodzakelijk." Nochtans Keizer Hendrik hield aan bij den Paus, dat deze het ter verheffing dezer belijdenis en tot eenheid der Kerk, algemeen zou maken ten minste in de *publieke* Mis, d. i. in die van den *Zondag*. De Paus stond het toe, en van dien tijd af, wordt dan ook des Zondags steeds het Credo onder de H. Mis algemeen gezongen (1). Langzamerhand kwamen daarbij verschillende andere feesten, welke op een of andere wijze in betrekking tot het Credo staan (2) zooals die van onzen Heer Jezus Christus, wiens godheid en menschheid er zoo uitdrukkelijk in beleden worden; van Maria, die er in genoemd wordt en tevens de moeder is des geloofs; van de Apostelen, die het geloof grondvestten; der Leeraars, die het verdedigden; van alle Patroonheiligen en van de wijding eener kerk, omdat alsdan het volk als op den Zondag bijeenkwam. Ook op het feest van de H. Boetelinge Maria Magdalena wordt het gebeden of gezongen. Waarom dit? Omdat zij de eerste is geweest, die aan de Verrijzenis van Jezus geloofde, deze aan de Apostelen aankondigde, en alzoo de Apostel der Apostelen geweest is. Alzoo leeren ons Durandus (3) en vele anderen.

Gaan wij thans over tot de uitlegging der woorden van het Credo en de ceremoniën daarbij in gebruik.

O wat zegt ons die groote akte van geloof, door den priester aangeheven en door het koor voortgezongen, veel, zeer veel! Hoor, in het midden des

(1) Martene O. cit. C. IV. L. 1. Art. V. X. XI. — en Bened. XIV. l. c. — (2) S. Thomas 3 parte q 83. Art. 4. — (3) *Rationale* etc. l. c. C. XXV. 14. — Dom Gueranger. Op. Cit. pag. 42.

altaars, voor het kruisbeeld van Jezus Christus, van wien het geloof komt, en die ons eenmaal rekening van ons geloof zal afvragen, heft de priester plechtig het eerste geloofspunt aan. »*Credo in unum Deum*” zoo zingt hij, »*Ik geloof in één God*;” en hij heft tegelijk zijne handen omhoog om te getuigen, dat het geloof eene gave des hemels is, want niemand kan gelooven, tenzij God hem de genade er toe geeft (1). Ongelukkig degene, die reeds zoover door de zonden gekomen is, dat hij zijn geloof verloren heeft! 't Is een bewijs, dat God hem heeft verlaten, en hij niet, tenzij door een wonder van Gods barmhartigheid, kan terugkeeren (2). Dat opheffen der handen, is tevens een teeken van vreugde en dankbaarheid voor de gave des geloofs. 't Is verder, een betuiging, dat het geloof ook een beweging is onzer ziel naar God; van nature stijgt het op ten hemel, en verheft zich tot God, als het vereenigd is met de liefde. Vandaar tevens die uitdrukking der H. Kerk *Credo in unum Deum*, waarin volgens latijnsch spraakgebruik die beweging naar iemand heen, ligt opgesloten. — Dan, als hij het woord: »*in één God*” zingt, buigt hij eerbiedig het hoofd, en brengt de handen te zamen op het hart. Ja, Lezer, gij begrijpt met mij aanstonds deze ceremonie: het hoofd moet gebogen worden, 't verstand onderworpen, om te kunnen gelooven; maar het hart moet tevens beminnen, de liefde moet met het geloof vereenigd zijn, wil het een verdienstelijk geloof wezen. »*corde creditur ad justitiam*.” (3) De waarlijk geloovige heeft het Woord Gods tot onderpand der waarheid van zijn geloof. Hij gaat niet af op zijn kortzichtig menschelijk verstand, dat in alles het begrijpen volgt; neen

(1) Hebr. VI. 6. — (2) II Cor. IV. 6. Conc. Araus. II. CC. 5, 7. (3) Rom. X. 10.

hechter is zijn grondslag, hij steunt op de onwankelbare rots van Gods openbaring, en de weg daartoe is gebaad door de bekeering des harten, door de liefde en door het werk van Gods almachtige genade. Gelukkig dan degene, die dat geloof bezit, in wiens geest het geworteld is, in wiens hart het gevoed wordt door de liefde.

Na het *Credo* te hebben aangeheven, bidt de Priester met zijne assistenten het Symbolum in stilte geheel af, en kan zich dan gelijk bij het *Gloria in excelsis* nederzetten op de zitplaatsen daartoe aanwezig (1). De reden daarvan is duidelijk: zij doen het om de geloofsbelijdenis van het volk te vernemen, en deze daarna als een welgevallig Offer aan God aan te bieden.

Het christenvolk is dan ook bij monde van het koor, zoodra de priester het eerste geloofspunt heeft aangeheven, voortgegaan de andere punten zingend te belijden. Zij betreffen de drie goddelijke Personen en de werken en eigenschappen, welke hun voornamelijk worden toegeschreven: den Vader, als Schepper van hemel en aarde, van alle zichtbare en onzichtbare dingen; den Zoon, die, ofschoon God gelijk Zijn Vader en aan Hem in alles gelijk, de Verlosser werd van het gevallen menschedom; den H. Geest, die, eveneens God en Heer, gelijk de twee andere Goddelijke Personen, de verlost van Jezus Christus, welke tot zijn ware Kerk op aarde behoord hebben, in ziel en lichaam ten eeuwigen leven heilig maakt. Komt, belijden wij dan ons geloof in die aanbiddelijke Drievuldigheid, en bidden wij het den zangers na, die het zoo *duidelijk* en *begrijpelijk* mogelijk, zonder of met zeer zachte

(1) Missale Rub. gen. XVII. 8.

begeleiding van het orgel (1), geheel en onverdeeld na het »*Ik geloof in één God*,» van den priester, voorzingen:» *den almachtigen Vader, Schepper van hemel en aarde, van alle zichtbare en onzichtbare dingen.*» Belijden wij derhalve bij dit eerste gedeelte de éénheid van God en zijne almacht, almacht in den Vader, daar de schepping van hemel en aarde, van al het zichtbare en onzichtbare, van al wat op de wereld en in den hemel is, Hem vooral wordt toegeschreven.

Gaan wij dan verder en betuigen wij omtrent den tweeden Persoon der H. Drievuldigheid: »*En in één Heer, Jezus Christus, Gods ééniggeboren Zoon en uit den Vader voor alle eeuwen geboren; God van God, licht van licht, waarachtig God van waarachtigen God; voortgebracht, niet gemaakt, medezelfstandig met den Vader: door wien alles gemaakt is. Die om ons menschen, en om onze zaligheid is nedergedaald van de hemelen.*

Jezus Christus is dus, zoo moeten wij gelooven, ofschoon mensch geworden, één en dezelfde Persoon. Hij is dus onze Heer, omdat hij God is gelijk zijn Vader, omdat Hij ons gekocht heeft door zijn bloed. Hij is de eeniggeboren Zoon des Vaders, niet in den tijd, maar vóór alle tijden geboren, dat is van eeuwigheid, niet gemaakt gelijk alle andere schepselen, maar voortgebracht uit dezelfde zelfstandigheid, zonder dat deze werd uitgeput, God dus van God, Licht van Licht, ware God van den waren

(1) Caer. Episc. L. I. C. 28 40. — S. R. C. 7 Mart. 1861 — 22 Mart. 1862. Waarom dit zoo nauwkeurig voorschrift? Omdat deze punten des geloofs door het volk moeten gehoord en beleden worden tevens. De zin zou verloren gaan als de zang ervan niet eenvoudig was, als sommige woorden meermalen herhaald werden, als het orgel zich er zou tusschen mengen of den zang zou overmeesteren door zijn al te harde klanken.

God, geboren, niet gemaakt, één in zelfstandigheid, in wezen, in natuur met den Vader, bijgevolg even machtig, even goed en volmaakt als de Vader, zoodat alles wat de Vader bezit, ook den Zoon toekomt, behalve dat hij geen Vader is. Uit het licht komt licht voort, uit den mensch wordt een mensch, en uit God wordt God geboren, dat is, de eenige Zoon, die een en dezelfde goddelijke natuur als de Vader heeft, en dus ook met den Vader alles maakte: *per quem omnia facta sunt*, door wien alle dingen gemaakt zijn.

Maar die Zoon Gods heeft toch nog een tweede natuur aangenomen. Hij zag ons menschen in de zonden gevallen, wij konden ons zelve niet verlossen, toen besloot Hij uit den hemel te dalen, en, terwijl Hij God bleef, mensch te worden voor ons: »*Die om ons menschen, en om onze zaligheid is nedergedaald van de hemelen.*» Hij vereenigde zich met de menschelijke natuur, en hij onderging in die natuur al wat de mensch ondergaan kan, werd in alles gelijk aan den mensch, behalve in de zonde. Hij werd een schepsel, levend te midden van ons, en zich daar bewegend, zich in alles aan de behoeften der menschelijke natuur gelijkvormig makend.

Als wij daarna dan die diepe vernedering der menschwording van dien oneindig volmaakten Zoon Gods belijden, als wij met den Apostel Paulus en de geheele H. Kerk betuigen, dat Jezus zich vernietigd, zich ontledigd heeft, toen Hij de gedaante van een slaaf aannam, knielen wij dan ook eerbiedig neder met den priester en zijne dienaren, die knielen en buigen aan het altaar; knielen wij neder voor dien Jezus, die mensch werd, want die vernedering der menschwording was voor ons, die eens hoovaardig tegen Hem opstonden; Hij deed het om ons te verlossen; knielen wij ootmoedig neder, de

Kerk vraagt, ja beveelt het ons (1), betuigen wij er tevens mede dat Hem, ondanks die vernedering, *goddelijke* eer-toekomst, en herhalen wij dat zoo treffend mysterie des geloofs:

ET INCARNATUS EST DE SPIRITU SANCTO EX MARIA VIRGINE, ET HOMO FACTUS EST: »EN HIJ IS VLEESCH GEWORDEN DOOR DEN H. GEEST UIT DE MAAGD MARIA, EN IS MENSCH GEWORDEN.

Dan gaan wij verder belijden wat Jezus voor ons in zijne menschelijke natuur heeft gedaan; want Hij heeft niet slechts onze zwakheden en ellende op zich genomen, Hij heeft voor ons ten volle willen voldoen aan de goddelijke rechtvaardigheid; ja nog veel meer: om ons zijne onmetelijke liefde te toonen en een voorbeeld te geven van alle deugden, liet Hij zich slachtofferen op den Calvarieberg aan het kruishout: wij belijden het: »*Gekruist ook is Hij voor ons; onder Pontius Pilatus heeft Hij geleden en is begraven.*» Ontzettend wonder zijner liefde! De oorsprong des levens, de Zoon Gods, de Meester van het heelal, de Schepper stierf voor zijn schepselen! En hij stierf niet slechts den gewonen dood, maar hij stierf aan het schandhout des kruises. Maar aldus ook gaf hij het heerlijkste teeken van de overwinning op den duivel. God wilde dat wij, die

(1) Missale Rub. Gen. XVII. 3. De H. Alphonsus Maria was door de grootheid van dit mysterie zoo overtuigd van de voortreffelijkheid dezer rubriek, dat hij, grijsaard van 80 à 90 jaar, ziekelijk en gebrekkelijk als hij was, zich nooit ontslagen rekende van deze kniebuiging. Als hij de H. Mis, bij zijne lange ziekte, zoo lezen wij in zijn leven, zittend bijwoonde, omdat hij niet meer voortdurend knielen kon, wilde hij toch op twee oogenblikken geknield zijn; die oogenblikken waren, als in de H. Mis het: »*Et incarnatus est*» gebeden of gezongen werd, en gedurende de Consecratie. Heerlijk voorbeeld ter navolging!

door het hout verloren gingen, ook verlost zouden worden door het hout, en dat het geneesmiddel ons van daar zou toekomen, van waar de vijand ons gewond had: Ja, dit alles kan alleen een Godmensch doen. — Maar wie God is, heeft ook goddelijke almacht; door goddelijke kracht stond Hij levend op uit zijn graf, klom ten hemel, heerscht en oordeelt daar met zijn Vader in zijn eeuwig rijk, dat ook in zijn verheerlijkte menschheid geen einde zal nemen. Daarom gaan wij verder in onze geloofsbelijdenis en bidden wij: *»En Hij verrees ten derden dage, volgens de schriften; en Hij is opgeklommen ten hemel, zit aan de rechterhand des Vaders; en Hij zal wederkomen met heerlijkheid om te oordeelen de levenden en de dooden, aan wiens rijk geen einde zal zijn.»* Dat is onze geloofsbelijdenis in Jezus Christus, onzen Verlosser.

Dan volgen de geloofspunten omtrent den derden persoon der H. Drievuldigheid, den H. Geest, den Heiligmaker.

Hij is waarlijk God, voortgekomen uit den Vader en den Zoon. even machtig, even wijs, even eeuwig als God de Vader en God de Zoon. Gelijk onze ziel het leven geeft aan ons lichaam, zoo bezielt Hij al wat geschapen is, maar geeft vooral het leven aan onze zielen en onderhoudt dat in de zijnen door de bovennatuurlijke genaden. Vandaar belijden wij te gelooven: *»En in den H. Geest, den Heer en Levendmakende.»* Hij komt voort van den Vader en den Zoon te zamen, Hem komt dan ook te gelijktijd en te zamen met den Vader en den Zoon goddelijke of opperste eer toe, wij moeten Hem aanbidden: *»die uit den Vader en den Zoon voortkomt; die met den Vader en den Zoon tegelijk aangebeden en medeverheerlijkt wordt.* En daarom wil dan ook tevens de Kerk, als men die aanbidding des H. Geestes belijdt, dat men eerbiedig het hoofd

buigt. — Hij was met de Kerk van het Oude Verbond, want door Hem voorgelicht, hebben de profeten gesproken; *die door de profeten gesproken heeft*. Hij blijft ook met de Kerk van het Nieuwe, met de *éene, heilige, katholieke en apostolische* Kerk van Christus, bestiert haar, maakt haar gezag in geloofsuitspraken onfeilbaar, blijft met haar tot het einde der wereld. Want op haar alleen is Hij nedergedaald op den Pinksterdag, gezonden door den Vader (1) en den Zoon (2); neergedaald om steeds met haar te blijven (3) alles te bevestigen wat Jezus geleerd had (4) en haar tevens de volheid der leer te brengen (5). En alzoo gelooven wij *de éene, heilige, katholieke en apostolische Kerk*, daar zij alleen deze vier kenteekenen bezit, die het onfeilbaar bewijs zijn voor haar goddelijke instelling. — Hij, de levendmakende en heiligende Geest, voert ons alleen door het Doopsel die Kerk binnen, zal eenmaal onze lichamen weer bezielen en doen verrijzen, Hij ons eenmaal het onsterfelijk leven schenken. Daarom betuigen wij: *Ik belijd één doopsel tot vergeving der zonden. En ik verwacht de verrijzenis der dooden, en het leven der toekomstige eeuw. Amen.*” En terwijl de priester deze laatste woorden: *»et vitam venturi sæculi. Amen*” bidt, maakt hij het kruisteeken. Laten ook wij dit steeds doen, als leerlingen van Jezus Christus, want wij belijden er mede, dat eenmaal, bij het einde der wereld en het begin van dat eeuwig leven, het kruis in de wolken den Rechter zal aankondigen, dat niemand, tenzij wie gelooft in den gekruiste, den hemel kan binnen gaan.

Ziedaar ons *Credo* der H. Mis. Waarlijk, bij het belijden dier verhevene maar toch zoo troostende

(1) Joïs XIV. 16. — (2) Luc. XXIV. 49. — (3) Joïs XIV. 16, — (5) Joïs XV. 26. — (5) Joïs XV. 13. 26.

waarheden van den godsdienst voelt men zich gelukkig, katholiek te zijn. 't Is dezelfde geloofsbelijdenis van vóór achttien eeuwen; wat de Apostelen beleden, dat ook belijden wij, en dat belijdt de gansche katholieke Kerk over heel de wereld, waar ook verspreid. »O, wat schenkt deze gedachte een ontzettende kracht aan ons geloof,” roept hier Mgr. Gaume (1) uit. Als een mirakel der goddelijke almacht plotseling in één kerk der wereld, al de katholieken van het heelal te zamen riep, als een zelfde mirakel al de geslachten der achttien vervlogen eeuwen uit hunne graven deed opstaan, ze vereenigde met die levende geslachten, en als het ons dan gegeven was, hun zang, hun taal te vernemen, wij zouden dezelfde geloofsbelijdenis, hetzelfde *Credo* uit hunnen mond hooren weerklinken, dat wij herhalen, en dat onze nakomelingen zullen herhalen na ons.

»En als eenzelfde mirakel ook alle ketters, alle protestanten van alle eeuwen en landen ten leven opriep, en men aan ieder van hen zijn geloofsbelijdenis vroeg, wat zouden wij hooren? Een eindelooze spraakverwarring, een waar beeld van de hel of van den toren van Babel: er zouden zooveel geloofsbelijdenissen zijn, als er secten en personen in iedere secte zich bevonden, geloofsbelijdenissen, de een tegenstrijdig aan de andere, verschillend volgens de tijden en de landen.” En wij voegen er bij, als men alleen in Nederland, onze nu levende afgedwaalde broeders bijeenriep, en hun vroeg: Mijne broeders, welk geloof hebt gij? men zou hun verschillende en onderscheidene belijdenissen niet bij honderden, maar bij duizenden kunnen tellen. Laat ons dan den goeden God steeds dankbaar zijn dat wij de gave des geloofs hebben ontvangen en tot de alleenzaligmakende Kerk behooren; laat ons

(1) Gaume, Cat. de Persev. P. 4. XVIIIe Leçon.

Hem betuigen, dat wij alles gelooven, wat Hij ons te gelooven voorstelt door zijne Kerk, en dat wij in dat geloof willen leven en sterven. Maar vergeten wij ook onze afgedwaalde broeders niet; zij ook zijn zielen, door Jezus verlost; zij ook kunnen Gods glorie vermeerderen, zoo zij leven en sterven in het ware geloof: bidden wij dan toch dikwerf, als we aan het groot geluk denken, dat wij bezitten in de katholieke Kerk, voor hunne bekeering, blijven wij in dat gebed volharden; dan zullen wij die afgedwaalden tot den Schaapstal van Christus terugvoeren. Het gebed is alvermogen in den hemel.

§ 2. DE OFFERANDE.

Een Godsdienst zonder offer is een wanschepsel zonder hoofd, een lichaam zonder leven. Godsdienst vraagt volkomen onderwerping van den geheelen mensch met al wat hij bezit aan de opperheerschappij van God. Als van nature vraagt deze dus offers, d.i. aanbieding en algeheele schenking van uitwendige zaken aan God (1). Wie den geheelen Godsdienst wil doen bestaan in kennis en verklaring van het Woord Gods en verder alle offer verwijderd houdt, dwaalt grootelijks, ja heeft geen Godsdienst.

Het Offer behoort noodzakelijk tot de Godsvereering, tot den Godsdienst. Zie naar het volk Gods. Van het paradijs af bracht het Offers. De oude wet had hare *eere-*, *dank-*, *zoen-* en *smeekoffers*. Zie naar de heidenen, waar de duivel zich in het veelgodendom als God liet vereeren. Ook hij vroeg zijne offers. Die heidenen brachten o. a. vee naar den tempel, bonden het aan het altaar vast, bogen den kop ervan naar boven of beneden, ter toewijding aan boven of

(1) Hebr. VIII. 3.

onderaardsche goden, slachtten en verbrandden het, en besloten onder gezangen met het offermaal die zoogenaamde heilige handeling. Het is waar, in de nieuwe wet bestaat slechts één offer; wij onderscheiden wel het bloedige van het onbloedige, doch in waarheid is het één en hetzelfde, daar de offergave, Jezus Chr., ook dezelfde is. De H. Mis is de voortzetting of liever de vernieuwing van het kruisoffer op onbloedige wijze. Dit alles neemt echter niet weg dat wij bij dit offer moeten medewerken, dat priester en geloovigen medeofferaars moeten zijn. Ook van onzen kant vraagt dus dit H. Offer, voor zoover het in ons vermogen is, aanbrengeing en toewijding aan God van offergaven; mogen zij in zich voor den oneindigen God onvoldoende zijn, en de tusschenkomst van den Godmensch Jezus Christus noodzakelijk wezen om ze tot een *waardig* offer te maken, noodzakelijk is onze medewerking, om het offer te doen voltrekken en de verdiensten ervan in te oogsten.

Wij gaan thans over tot dat gedeelte der H. Mis, dat men de offerande noemt van brood en wijn. Wij zullen zien dat oudtijds werkelijk ook die aanbrengeing en toeheiliging der offergaven door priester en volk geschiedde, en dat ook nu nog die opoffering van brood en wijn uit alle ceremoniën, gebeden en gezangen luide spreekt. Tevens wordt het uit dit alles duidelijk, dat hij die de H. Mis doet lezen en daartoe zijn *Stipendium* aan den priester aanbiedt, in den grond der zaak eveneens handelt als de eerste christenen deden, en daarom dan ook na den priester een der eerste medeofferaars is van het onbloedig offer.

DE AANBIEDING DER OFFERGAVEN.

Na het Symbolum des geloofs, kust de priester het altaar, keert zich tot het volk en zingt: »*Dominus vobiscum: de Heer zij met u;*» het volk antwoordt

weder: »*Et cum spiritu tuo: En met uwen geest.*»

Het behoeft zeker weinig verklaring waarom deze groet hier gewisseld wordt; nu de priester de offergaven gaat aanbieden, wenscht hij dat de liefde en de vrede des Heeren in hunne harten wonen; dat toch maakt hun offer Gode aangenaam. Daarom kust hij uit naam van allen het altaar, dat, wij weten 't, Christus beteekent en brengt vervolgens diens vredekus in zijnen wensch aan hen over. En het volk, nog meer overtuigd van 's priesters waardigheid, die met de macht des Allerhoogsten bekleed is en van zoo nabij als offeraar gaat optreden, wenscht, dat ook hij meer dan ooit in zijn geest met God vereenigd blijft. Maar wil die vereeniging *blijvend* zijn, dan is Gods genade voortdurend noodig, dan moet men noodzakelijk blijven bidden. Daarom vermaant dan ook de priester tot eenparig en volhardend gebed, en zingt hij, gekeerd naar den gekruisten Jezus: »*Oremus:*» laten wij bidden en blijven bidden, dan zal God ook met ons blijven en ons offer ons voordeel aanbrengen.

Het koor zingt vervolgens het Offertorium, terwijl de priester hetzelfde in stilte bidt: 't is een gedeelte van een psalm of van een andere plaats der H. Schrift, dat gewoonlijk zinspeelt op het feest of de plechtigheid welke gevierd wordt, en beteekent ons, zegt de H. Thomas, de vreugde van hen die offeren (1). Men noemt het *Offertorium*, omdat onder het zingen van dit gedeelte vroeger het volk immer zijne offering kwam doen van brood, wijn en alles wat voor het altaar benoodigd was. De groote bisschop van Carthago, de H. Augustinus (2), voerde het zingen van zulk een lofzang in, en dit verspreidde zich spoedig over de geheele Kerk. Deze lofzang bestond niet uit één maar uit meer verzen,

(1) P. III. Q. 83. Art. IV. — (2) Lib. II. Retract. c. 11.

tusschen welke het eerste gedeelte immer zoo lang herhaald werd, als het offeren der geloovigen duurde. Zóó geeft ons de H. Gregorius de groote in zijn *Antiphonarium* de *Offertoria* (1). In de tegenwoordige Mis der overledenen zien wij er heden nog een voorbeeld van; daar hooren wij ook het koor uit naam van het volk immer zingen: »Offers en gebeden brengen wij u, o Heer, ten offer, neem ze aan voor de zielen, waarvan wij heden gedachtenis houden (2).»

Ofschoon echter het zingen van dit *Offertorium* eerst dagteekent uit de vierde eeuw, was het offeren van brood en wijn en van andere benoodigdheden voor het offer reeds veel langer in gebruik. Het dagteekent uit de tijden der Apostelen, want zooals wij reeds opmerkten, bestaat er geen Godsdienst zonder offering en offer. En wij weten dan ook uit de handelingen der Apostelen, dat de eerste Christenen dikwijls hunne goederen verkochten, en den prijs ervan aan hunne voeten kwamen nederleggen.

Dat offeren der geloovigen ging ook vergezeld van verschillende plechtigheden; zij zijn te schoon om ze hier onvermeld te laten. Ziehier wat wij als algemeenen regel vinden in het boek der Roomsche voorschriften (3). »Terwijl de zangers het *Offertorium* zongen, kwamen de leeken, eerst de mannen en dan de vrouwen, met hunne offers, voornamelijk van brood en wijn (4), aan den ingang of de koor-

(1) Zie Bona. de Reb. Lit. L. II, c. VIII. 3.

(2) In vele plaatsen van ons land bestaat dan ook nog de gewoonte, onder de Mis der overledenen bij de offerande het altaar te naderen, en daar een offer te brengen. Voorzeker een schoone gewoonte, die ons het oude gebruik der Kerk herinnert. — (3) Ord. Rom. II. N°. 9. Zie ook Martene O. cit. L. I. C. IV. Art. VI. —

(4) Wij zeggen voornamelijk brood en wijn; men bracht toch ook dikwerf andere zaken aan, zooals, olie voor de lampen, wierook, bloemen, was en alle andere

afsluiting van het priesterkoor. Zij droegen ze, vooral het brood, op witte doeken, en boden ze aldus aan. De bisschop ontving ze, en gaf het brood den subdiaken, die het in een wit kleed legde, dat door twee acolieten werd vastgehouden; de kruikjes of kleine kannetjes met wijn ontving de aartsdiaken, die ze ledigde in een grooten kelk, welken een andere dienaar daartoe vasthield. Daarna keerde de bisschop naar zijn zetel terug, waschte zich de handen en ging het altaar op. Dan bracht men het geofferde naar het altaar; de aartsdiaken stelde het altaar in orde en legde de offergaven daarop neder. Vervolgens schonk hij door een zeefje van den geofferden wijn in een kelk, alsook in den vorm van een kruis, water, dat te voren gehaald werd door den subdiaken bij den hoofdvorzanger, die dit uit naam van heel het koor offerde. Dien kelk plaatste hij ter rechterzijde van het brood. De bisschop groette dan het altaar door het te kussen, en ontving vervolgens de offeranden der priesters en diakenen, die het altaar mochten naderen; ook den keizer was dit voorbehouden. Na nog eenige ceremoniën, waarbij de offergaven gezegend en bewierookt, en aldus den Heer werden toegewijd, hield men vervolgens zooveel brood en wijn op het altaar, als er noodig was voor het Offer zelve en voor het getal van hen, die onder de H. Mis moesten te communie gaan, en ging de bisschop voort met het H. Misoffer.

Ziedaar de oude manier der Offerande of der aanbieding van de offergaven. Zij is schoon en indrukwekkend, en ging gepaard van zooveel godsvrucht en ingetogenheid, dat ketters, die soms waren bin-

kerkbenoodigdheden. Zelfs offerden koningen en keizers dikwerf, door de schenkingsakten op het altaar te leggen, kerkelijke goederen.

nengedrongen bij het Offer, er zich door bekeerden (1). Thans vindt zij op een andere niet minder plechtige wijze plaats.

Zoodra het »*Oremus*» door den priester gezongen is, haalt de subdiaken, zoo althans de kelk niet te voren op het altaar geplaatst is, den kelk met toebehooren, en draagt dezen, gedekt door een lang zijden schouderkleed, naar het altaar. Daar is reeds vroeger onder het *Credo*, of wordt nu door den diaken een wit linnen doek over het midden des altaars uitgespreid. Deze wordt *Corporale* genoemd, omdat er straks het *Corpus Christi*, het Lichaam van Christus op zal rusten (2). O, het spreekt van zelf, dat het van zuiver linnen moet zijn, want de grafdoeken van Jezus' Lichaam, welke het ons betee- kent, waren ook van linnen. Veertien eeuwen geleden zeide het aldus reeds de H. Hieronymus, en de Pausen maakten het tot een streng verplichtend voorschrift (3). Vroeger was het echter zoo groot, dat het over het geheele altaar uitgespreid was, en tevens nog met de uiteinden den kelk bedekken kon. Daar dit laatste echter zeer veel moeite veroorzaakte, voerde men daartoe het gebruik in van een kleiner corporale, dat op den kelk geplaatst werd. Men noemt het *Palla*, van *pallium* mantel, omdat het den kelk bedekt (4). Paus Innocentius ziet er tevens een schoone afbeelding van den zweet- doek des Heeren in, welke afgescheiden van het overige lijnwaad, boven Jezus' hoofd in zijn graf rustte (5).

Als dan dat corporale over het altaar is uitgespreid, ontdekt de diaken den kelk, hij neemt de pateen of den vergulden schotel met het offerbrood er af,

(1) Men leze Fleury. L. XVI. § 48, over hetgeen daarbij aan den Ariaanschen Keizer Valens overkwam.

(2) Alcuin. c. 2 de celebr. Missae. — (3) Cap. Con- sulto de consecr. Dist. 1. — (4) Bona c. 25, N°. 11. —

(5) O. cit. C. LX.

en reikt deze, terwijl hij ze tevens, alsook de hand des priesters, eerbiedig kust, aan den priester over. Deze neemt ze aan, houdt ze omhoog, slaat de oogen hemelwaarts, omdat hij met zijn hemelschen Vader gaat spreken, en bidt het volgende gebed :

»Neem, heilige Vader, almachtige eeuwige God, dit onbevleete offer aan, dat ik, uw onwaardige dienaar, opdraag aan U, mijnen levenden en waren God, voor mijne ontelbare zonden en beledigingen en nalatigheden; en voor allen, die zich hier rondom mij bevinden; maar ook voor alle Christen geloovigen, zoo levenden als overledenen, opdat het mij en hun tot heil verstrekke ten eeuwigen leven. Amen.»

De woorden van dit kort maar veelomvattend gebed zijn duidelijk. Zij behoeven geen verklaring. Alleen zij gezegd, waarom de priester hier spreekt van *»dit onbevleete offer»*; wat hij toch offert is hier niets anders dan brood. In zijn geloof echter ziet hij reeds vooraf het wonder, dat straks zal geschieden. Hij weet het, nog eenige stonden en door de woorden der consecratie zal dat brood veranderen in het waarachtig Lichaam van Christus, het Offer zonder eenige smet. Daarom noemt hij dat brood reeds nu het onbevleete offer, daarom ook, want datzelfde offer is op bloedige wijze gebracht op het kruis, maakt hij na dat gebed een kruis met de pateen boven het corporale, en legt er de hostie op neder (1). Hij wil ons zoo duidelijk mogelijk zeggen: Zie, ik ga hetzelfde offer, dat Jezus eens op het kruis op bloedige wijze bracht, hier op onbloedige wijze hernieuwen. Zonder het kruisoffer heeft dit offer niet de minste kracht.

Opmerkenswaardig is het ook, dat in dit gebed niemand uitgesloten is, die tot de gemeenschap der geloovigen behoort, en dat dus ook niet

(1) Honorius Gemm. an. l. l. c. 96.

slechts zij die bij de H. Mis tegenwoordig zijn deelen in het Offer, maar ook alle geloovigen, zoo levende als overledene, dus de geheele strijdende en lijdende kerk.

De offering van het brood wordt gevolgd door die van den wijn, welke door Jezus uitgekozen werd als tweede stof voor het Offer onzer altaren. Zie, de naaste dienaar des altaars, de diaken, mag den kelk met wijn bereiden; de subdiaken staat hem ter zijde en giet, nadat hij eerst eerbiedig den priester zijn zegen over het water verzocht heeft, eenige druppels ervan in den wijn, voor het offer bestemd. Eenvoudige maar veel beteekenende ceremonie! Waarom wordt hier de wijn met water gemengd? Allereerst, omdat Jezus het deed bij het laatste avondmaal, om ons een voorbeeld van matigheid te geven; want volgens de joodsche Wet kon de wijnbeker van den paaschmaaltijd gemengd worden met water (1). Maar vervolgens ligt daarin nog een geheimvoller beteekenis opgesloten »Men doet een weinig water in den wijn,» zegt de H. Alphonsus, »om de vermenging of liever de vereeniging te beduiden, welke geschiedde bij de menschwording des Woords tusschen de godheid en de menschheid; het is ook om de nauw verbonden vereeniging aan te toonen, die geschiedt bij het ontvangen van het H. Sacrament des altaars tusschen Jezus en den persoon, die communiceert, vereeniging, welke de H. Augustinus noemt, een vermenging van God met den mensch: *mixtura Dei et hominis*. Daarom ook vraagt de priester, bij die vermenging van het water met den wijn, in zijn gebed aan God, dat, gelijk zijn goddelijke Zoon zich deelachtig maakte aan onze menschheid,

(1) Bened. XIV. O. cit. C. X. 6. Zie ook Conc. Trid. S. 22. C. 7.

Hij ook ons deelachtig make aan zijn godheid door denzelfden J. Chr., onzen Verlosser (1).”

De wijn stelt ons dus de goddelijke, het water de menschelijke natuur voor; doch daar er tusschen God en ons geene vereeniging mogelijk is tenzij door de verdiensten van Jezus' kruisdood, daarom ook maakt de priester eerst het kruisteeken over het water vóór het met den wijn vermengd wordt. Daar echter de H. Kerk in de Missen der overledenen slechts aan de lijdende geloovige zielen denkt in het Vagevuur, die reeds zeker zijn van hunne verlossing, ofschoon zij ze nog niet bezitten, en zij hier op aarde wel voor haar kan bidden maar geen gezag meer over haar heeft, en bijgevolg ook de sleutelmacht niet op haar kan uitoefenen, zoo blijft in deze missen de zegen des waters achterwege (2).

Ziedaar de diepe en treffende beteekenis, welke in die vermenging ligt opgesloten. Laat ons nog opmerken, dat diaken en subdiaken den kelk bereiden, en ze eerst daarna den priester aanbieden. De H. Kerk wil dat zoo, opdat wij zouden gedenken, dat de Priester niet alleen, maar met de gansche kerk, niet slechts voor zich zelven, maar ook voor alle geloovigen, het Offer gaat opdragen; want die twee dienaren vertegenwoordigen hier het geheele christenvolk.

Daarom ook houdt de diaken den kelk vast, als hij dien eerbiedig in de hand des priesters gegeven heeft, daarom ondersteunt hij den priester, en spreekt te zamen met hem in het meervoud, terwijl beiden opzien tot het kruis, van waar alle heil gekomen is, dit schoone gebed uit:

» *Wij offeren U, Heer, den kelk des heils, en smeeken uwe goedertierenheid, dat hij voor het*

(1) Oeuvr. Asc. (Dujardin.) T. 14. p. 22. — (2) Dom Gueranger. O. cit. pag. 80.

aanschijn van uwe goddelijke Majesteit tot ons heil en tot heil der geheele wereld met een geur van zoetheid moge opstijgen. Amen.

Klaar en duidelijk toont ons dit schoone gebed, waarbij wederom, gelijk bij dat van de offering des broods, gedacht wordt aan Hem, die straks onder de gedaante van dien wijn op het altaar zal verschijnen, dat Jezus het is, die ons Offer wordt; zijn Bloed heeft gestroomd voor het heil der gansche wereld; Hij is het zoenoffer geworden voor onze zonden, en niet slechts voor de onze, maar ook voor die van de geheele wereld (1). Die kelk zal dus een geur van zoetheid verspreiden, dat wil zeggen: den Hemelschen Vader aangenaam zijn en ons tot heil verstrekken.

En na dit gebed maakt de priester ook een kruis met den kelk, en plaatst dus, gelijk daar straks de hostie, den wijn op het offerhout van den Calvarieberg.

Lezer, als gij dan die zoo schoone ceremoniën der offering van brood en wijn aanschouwt, en gij zoo duidelijk ziet, dat ook gij offeraar gaat zijn met den priester, breng dan ook u zelve uit liefde aan God ten offer. Jezus offert zich voor u, zoudt gij dan ook uw hart niet aan Hem willen geven? Voorzeker, leg daarom uw hart op de pateen, uw ziel en al uwe vermogens in den kelk des priesters, en breng u zelve aldus aan God ten offer, opdat gij straks na de Consecratie, gelijk het brood en de wijn, geheel veranderd, voor Jezus ademt, voor Jezus werkt, voor Jezus leeft: opdat gij dan moogt uitroepen met den Apostel Paulus: *»Ik leef, niet ik, maar Christus leeft in mij.»*

Als dan het brood en de wijn geofferd zijn, ontvangt de subdiaken van den diaken de pateen,

(1) I Joës II. 2.

waarop het offerbrood zoo even nog rustte. Uit eerbied voor dit gewijde voorwerp wikkelt hij het in zijn schouderkleed, en plaatst zich daarmede aan den voet des altaars tot het einde van het *Pater noster*. Slechts eenmaal zullen wij dezen dienaar gedurende dien tijd het altaar zien beklimmen, als n.l. het driewerf Heilig den driewerf heiligen God door de drie gewijde dienaren des altaars moet worden toegezongen. — Ongetwijfeld heeft dat verlaten des altaars door den subdiaken zijn oorsprong in de vroegere tijden, toen de pateen zeer groot was, en deze, zoo lang zij niet gebruikt werd, ook verwijderd werd van de altaartafel; maar niets ook belet ons, om daarin met Paus Innocentius (1) en Durandus (2) tevens een geheimzinnige beteekenis te zien.

Geheel het leven van Jezus, zoowel zijn verborgen als openbaar leven, vooral zijn bloedig offer worden vertegenwoordigd, wij weten het, in het H. Misoffer. Reeds meermalen hebben wij daarop gewezen. Welnu, zoo zeggen ons beide geleerden, in dat weggaan des subdiakens zien wij de vlucht en het zich verbergen der leerlingen afgebeeld. Toen Jezus het H. Sacrament des altaars had ingesteld, en met de zijnen uitging om te bidden, toen voorspelde Hij hun: »Gij allen zult dezen nacht in mij geërgerd worden. Er staat geschreven: Ik zal den herder slaan, en de schapen zullen verstrooid worden.” En waarlijk, nauwelijks was Jezus gevangen genomen, of zij vluchtten weg die leerlingen en verborgen zich. Slechts éénen, Joannes, dien wij immer terugvinden in den diaken, zien wij bij het kruis, toen Jezus zijn Offer bracht. Eerst later, als Jezus verzezen is van de dooden, en Hij het »Vrede zij U” komt brengen aan de zijnen, en zij Hem erkennen

(1) O. cit. C. LXII. — (2) *Rationale* L. IV. C. XXX. 29.

aan het breken des broods, komen zij er voor uit, volgelingen te zijn van den Gekruiste, en belijden zij hun geloof. Dit alles dan, wij herhalen het, vindt men allerschoonst afgebeeld in het weggaan des subdiakens, in zijn blijven aan den voet des altaars totdat de priester de H. Hostie breekt, en den vrede aan zijne mededienaren en aan geheel het volk toewenscht.

Intusschen, terwijl de subdiaken zich aan den voet des altaars plaatst, gaat de priester door met in stilte zijne gebeden te storten. De handen smeekend te zamen gevouwen, en het hoofd eerbiedig neergebogen, bidt hij dat heerlijk gebed, dat eenmaal uit den mond der drie jongelingen vloeide, voor zij in den brandenden oven geworpen werden (1):

»Mogen wij, o Heer, in den geest van ootmoedigheid en met een rouwmoedig hart worden aangenomen, en moge ons offer voor uw aanschijn zóó gebracht worden, dat het U behage, Heer, God!»

Dat gebed is hier eene nieuwe bekentenis van onze onwaardigheid om het Offer op te dragen, 't is een smeeken om barmhartigheid en genade, ten einde Gode ons offer behage, 't is de herhaling van den vertrouwvollen kreet des koninklijken boetelings: een rouwmoedig en vernederd hart zult gij niet versmaden (2).

Aanstands daarop volgt een belangrijke zegen. De priester roept den H. Geest aan, en vraagt, dat deze in het H. Offer zijne medewerking verleene. Hij, die den Zoon Gods voortbracht in den schoot van Maria, moet ook hier het wonder verrichten der zelfstandigheidsverandering, van het brood en den wijn in Jezus' Lichaam en Bloed. Die goddelijke Geest moet dus in de H. Mis ook her-

(1) Dan. III. 39. 40. — (2) Ps. 50. 18.

dacht en aangeroepen worden. Ziedaar, waarom de priester zegenend alhier dit gebed uitspreekt:

Kom, Heiligmaker, almachtige, eeuwige God, en zegen ✠ dit Offer, dat voor uwen naam bereid is.

En dat alhier waarlijk de H. Geest alleen bedoeld wordt, blijkt uit het woord: *veni, kom*, dat tot den Vader of den Zoon nimmer gezegd wordt; blijkt verder uit de woorden, welke vroeger in eenige kerken voor dit gebed in gebruik waren, of uit datgene wat de Grieksche Kerk nog heeft, en waarin steeds de H. Geest zelf genoemd en gevraagd wordt, dat Hij kome met zijn vuur, om het brood en den wijn te verteeren, en te veranderen in het Lichaam en Bloed van Christus (1).

BEWIEROOKING.

Na dit gebed gesproken te hebben, keert de priester zich om, zegent den wierook, legt dezen op het vuur en bewierookt vervolgens de offergaven en het altaar; daarna worden hij zelf, de overige dienaren, ja het geheele volk bewierookt.

Dit alles heeft voorzeker wederom zijne beteekenis, en willen wij het goed begrijpen, dan moeten wij ons herinneren, wat wij vroeger zeiden, dat de wierook, bij den aangename geur, welken hij verspreidt en die zich mededeelt aan de omvolkte zaak, tevens ons de belijdenis beteekent der Godheid van Christus en het gebed der Christenen. Dit alles vinden wij bij deze bewierooking terug. Allereerst wordt die wierook daarom op eene meer bijzondere wijze gezegend. *De Heer gewaardige zich*, aldus bidt de priester als hij den wierook op het vuur legt, *dezen wierook, op voorspraak van den gelukzaligen aartsengel Michaël, die ter rechterzijde van het altaar*

(1) Bened. XIV. de Sacr. Missae. C. X. 20.

des reukwerks staat, en van alle uitverkorenen te zegenen en als een zoet reukwerk aan te nemen. Door Christus onzen Heer. Amen. Waarom spreekt hier de Kerk van den aartsengel Michaël? Omdat deze volgens den profeet Daniël (1), de schutsengel is van het volk, zoowel van het oude als nieuwe testament, ja een zinnebeeld zelf van den Heiland. Volgens de openbaring is hij het die met zijne engelen den Satan bestrijdt en overwint (2), en die ook met het gouden wierookvat in de hand voor het altaar stond (3). Hij dus is onze voorspraak, hij biedt met zijne engelen onze gebeden aan God aan, door zijne handen zullen ze Gode aangenaam zijn.

Dan neemt de priester het wierookvat en vereenigt door de bewierooking van de offergaven, met deze het gebed der geloovigen, om ze aldus des te aangenamer te maken in de oogen van God. Tevens bidt hij daarbij: *»Deze wierook, welke door U gezegend is, stijge tot U op o Heer, en uw barmhertigheid dale neder over ons.* De verzekering ligt daar voor ons in opgesloten, dat ons gebed, als het door God gezegend is, dat wil zeggen, aangenaam is in zijne oogen en tevens gepaard gaat met het Offer, zeker verhoord moet worden.

En gedachtig verder dat die offergaven straks in Jezus' Lichaam en Bloed zullen veranderen, gaat de priester het beeld van den Verlosser, het altaar insgelijks omwolken met den geurigen wierook, om alzoo wederom belijdenis te doen van zijne Godheid maar ook om door dien Middelaar onze gebeden den Vader aan te bieden. Vandaar dat de priester, om tevens deze tweede beteekenis ons te doen kennen, bij deze tweede bewierooking des altaars tevens een gedeelte bidt van den 140 psalm. Aldus bidt hij:

(1) Dan. X. 13. 21. XII. 1. — (2) Apoc. XII. 7—10. —
(3) Apoc. VIII. 3.

»Mijn gebed zij als een reukoffer voor uw aangezicht;» als het offer namelijk, dat elken morgen in de oude wet werd gebracht; (1)

»de opheffing mijner handen,» dat is de verheffing van geest en hart tot God, »als een avond-offer,» als het reukwerk dat ook des avonds in den tempel geofferd werd (2).

Stel, o Heer, eene wacht aan mijnen mond, en eene verschanste poort aan mijne lippen,

»Neig mijn hart niet tot booze daden, om zonden te verontschuldigen met de boosdoeners.» Wil toch ons gebed aan God aangenaam zijn, dan moet de mond niet ontheiligd worden door slechte of nuttelooze woorden, dan moet ons hart zich niet neigen tot het kwaad en geen listen zoeken, om de zonden te verontschuldigen, neen het zij zuiver, ootmoedig en oprecht. Zoo bidt de priester, als hij de gebeden van het volk met zijn Offer Gode aanbiedt, en tevens de Godheid van den Middelaar beleidt.

Maar het is alleen door de liefde, dat men zulke gebeden kan storten, de liefde, die als een vuur al het aardse verteert en zich vlammend ten hemel verheft; daarom zegt de priester, als hij het wierookvat den diaken teruggeeft: »De Heer ontsteke in ons het vuur zijner liefde, en de vlam van zijn eeuwig beminnen. Amen.»

Die liefde, die een geur van zoetheid verspreidt door de overvloedige genade, welke er uit voortkomt, moet ons aller deel zijn. 't Wordt ons vervolgens beteekent door de bewierooking van priester en dienaren, van geestelijken en leeken; want ieder wordt in de plechtige Mis naar rang bewierookt (3). Men bewierookt een ieder bij de offerande der H. Mis, zegt de H. Thomas, om de

(1) Exod. XXX. 7. — (2) Exod. XXX. 3. — (3) Missale Rit. Cel. T. VII. 40.

uitwerkselen der genade te verbeelden, die de goede geur is, waarvan Christus is vervuld, en die van Jezus Christus tot de geloovigen moet overgaan (1). Ook de *eenheid* der ledematen met het ééne lichaam, waarvan Christus het hoofd is, komt daarbij des te schooner uit, eenheid, welke zonder de liefde niet kan bestaan (2).

O wat zegt ons dan die bewierooking des altaars en der Christengeloovigen veel! Maar spreke zij ook tot ons hart! Als wij die geurige wierookwolken ten hemel zien opgaan, als wij er mede omwolkt worden, worde dan het woord van den H. Alphonsus opnieuw dieper in ons hart gegrift: »*Wie bidt wordt zalig, en wie niet bidt gaat verloren;*» en nemen wij telkens het onherroepelijk besluit: ik zal heel mijn leven den wierook des gebeds doen opstijgen voor Gods troon, ik zal blijven bidden, want dan blijf ik in de liefde en verkrijg ik den goeden gear van Christus, de genade, welke mij eenmaal den hemel moet binnen voeren, dan word ik zalig.

DE HANDENWASSCHING DES PRIESTERS.

Keeren wij terug tot den priester. Na bewierookt te zijn door den diaken, wast hij zich de handen. Die ceremonie, welke tot de apostolische tijden opklimt, heeft een dubbele reden, een natuurlijke en een geheimzinnige. De offering van brood en wijn, vooral gelijk zij vroeger plaats vond, en de bewierooking, welke zoo even is voorafgegaan, maken het toch passend, zoo niet noodzakelijk, dat de priester de handen wast; doch het vindt ook plaats om een andere reden. Die handenwassching moet

(1) 3 p. q. 83. a 5. ad. 2. — (2) Dom Gueranger. O. cit. pag. 90. Zie ook Kreuzer O. cit. pag. 256.

zoowel den priester als den geloovigen leeren, dat het H. Misoffer met een onbevleete reinheid van ziel behoort te worden opgedragen. »Gij hebt gezien,» zoo leerde de H. Cyrillus van Jeruzalem aan zijne geloovigen, »dat een diaken de handen wascht van den priester.... Meent gij dat dit geschiedt om het lichaam te reinigen? Geenszins, want wij zijn niet gewoon bij het intreden der kerk in zulk een staat te zijn, dat wij onze handen moeten wasschen. Maar die handenwassching herinnert ons, dat wij zuiver moeten zijn van alle zonden; onze handen toch beteekenen onze daden; de handen wasschen is niets anders dan onze werken zuiver maken (1).» En Dionysius de Areopagiet voegt er bij: »De priester wascht slechts de toppen zijner vingers, om te kennen te geven, dat de ziel zuiver moet zijn zelfs van de geringste vlekken der zonden (2).»

Terwijl de priester deze zinnebeeldige ceremonie verricht, bidt hij dan ook een psalm, die volkomen in overeenstemming is met deze geheimzinnige beteekenis. Hij is als een vervolg van den psalm »*Judica*,» door den priester bij het begin der H. Mis aan den voet des altaars gebeden. Was deze toen echter eene heerlijke en onnavolgbare samenspraak van priester en geloovigen, waarin zij hunne onmacht erkenden, Gods genadekracht vroegen, en de vergiffenis der zonden door berouw en belijdenis afsmeekten; thans is hij een verheven en indrukwekkend smeekgebed van 's Heeren dienaar om nog volmaakter zuiverheid van leven en daden, om hulp en bescherming tegen de goddeloozen, ten einde van hunne aanvallen bevrijd te worden. Luisteren wij naar die treffende verzuchtingen, welke de priester

(1) Catech. Myst. V. — (2) De Eccl. Hier. c. 53.
Zie ook Bened. XIV. O. cit. C. XI.

ten hemel zendt, terwijl de reinigende waterdruppelen over zijne handen vloeien:

»*Onder de onschuldigen wasch ik mijne handen en ga rondom uw altaar.*» Gij toch, o God, zoo wil hij zeggen, wilt slechts rondom uw troon Engelen en Heiligen, daarom wil ik zoo rein mogelijk zijn, en mij dan om uw altaar met hen scharen.

Daar zal ik dan hunne lofzangen vernemen, en zelf de wonderen uwer macht verkondigen; want als priester ben ik verplicht, Gods wonderdaden te kennen en te doen kennen aan de geloovigen. »*Opdat ik de stem van lof hoore, en al uwe wonderdaden vermelde.*»

En met die zuiverheid des harten, met dat offer van lof en verheerlijking des Allerhoogsten, gaat de glorie van uw huis gepaard. Daarom »*Heer, heb ik den luister van uw huis bemind, en de plaats, waar uw glorie woont.*»

Één dag aldaar is beter en van meer waarde dan duizend, doorgebracht in de woontenten der zondaren, liever ben ik aan uw altaar als een verwerping dan bij hen een tentgenoot. Heer onze God, hoe liefelijk zijn uwe tabernakelen! Daarom mijn Verlosser, laat mij toch niet met de boozen leven, met die menschen, die het verderf mijner ziel zoeken, en die daarom door U gestraft worden. »*Verderf toch, o God, mijne ziel niet met de goddeloozen, noch mijn leven met de mannen des bloeds; in wier handen ongerechtigheden zijn, en wier rechterhand vol is van geschenken,*» die het leven aan de ziel ontrukken.

Heer, het is door uwe genade, dat ik een leven geleid heb onderscheiden van die zondaren, dat ik hier met een gezuiverd hart en gezuiverde handen ben binnen gegaan; behoed mij, bescherm mij en maak, dat mijn voet niet afwijke van den weg, welken ik ben ingeslagen; dan zal ik U eeuwig

blijven verheerlijken: »*Doch ik, ik wandelde in mijne onschuld, verlos mij en wees mij genadig; mijn voet staat op den rechten weg; in de vergaderingen zal ik U, o Heer, zegenen.*»

En vol blijdschap wegens die uitverkiezing boven zooveel duizenden, brengt hij daarna lof aan den Drieëenigen God, van wien die groote weldaad kwam. Met het hoofd gebogen naar zijn gekruisten Opperpriester, die ze als middelaar hem verwierf, bidt hij: »*Glorie zij den Vader en den Zoon en den H. Geest. Gelijk het was nu en altijd en in alle eeuwen der eeuwen. Amen.*» (1)

Zullen wij bij het storten van dit heerlijk gebed door den priester ook niet opgewekt worden, om te bidden en te smeecken om eene grootere zuiverheid des harten? Voorzeker, want willen wij deel hebben aan de overvloedige verdiensten van het H. Misoffer, dan moeten ook wij geheel rein tot 's Heeren goddelijken troon naderen. Herhalen wij daarom dikwijls, terwijl de priester zijne handen wascht en dien heerlijken psalm bidt: »Heer, wasch mij meer en meer van mijne ongerechtigheden, en zuiver mij van mijne zonden; zuiver alle gedachten van mijn verstand, alle begeerten van mijn hart, opdat ik mij geheel en al kunne vereenigen met den priester, en zoo deel hebbe aan de vruchten van het H. Sacrificie.»

SUSCIPE, SANCTA TRINITAS.

Neem, heilige Drievuldigheid, dit offer aan, hetwelk wij U opdragen ter gedachtenis van het

(1) Wegens de vreugde, welke zich in deze lofprijzing der H. Drievuldigheid uitspreekt, wordt zij wederom in de Mis der Overledenen en in den lijdenstijd achterwege gelaten.

lijden, de verrijzenis en de hemelvaart van onzen Heer Jezus Christus, en ter eere van de zalige Maria, altijd Maagd, en van den zaligen Joannes den Dooper en van de heiligen Apostelen Petrus en Paulus, en van deze, en van alle Heiligen; opdat het hun strekke tot eer, en ons tot heil, en zij, wier gedachtenis wij op de aarde vieren, voor ons in den hemel mogen bidden. Door denzelfden Christus, onzen Heer. Amen.

Ziedaar het gebed, dat de priester, in het midden des altaars weergekeerd, voor den gekruisten Jezus, gebogen bidt, na eerst tot Hem te hebben opgezien. Het is, de opdracht der offergaven, die straks zullen veranderen in Jezus' Lichaam en Bloed, aan de H. Drieuldigheid, ter gedachtenis aan zijn Lijden, Verrijzenis en Hemelvaart. Jezus heeft dit aldus bevolen, toen Hij zeide: »*Doet dit tot mijne gedachtenis*;" goddelijke woorden, waarmede Hij niet slechts aan de Apostelen en aan de priesters in hen, zoo duidelijk mogelijk de macht gaf, om de H. Mis op te dragen, maar waarin Hij hun tevens oplegde, geheel zijn leven, geheel zijn Persoon te gedenken, zoo wel zijn geboorte als zijn dood, zijn lijden en zijn verheerlijking. En zou dit anders kunnen of mogen? — Wordt Jezus niet, telkenmale er een H. Mis geschiedt, opnieuw als herboren op het altaar? Is de Mis niet hetzelfde offer als dat van Calvarië? Verkondigt Christus ons er tevens niet door, dat, gelijk Hij verreezen is van den dood en ten hemel is opgeklommen, zoo ook al degenen, die zijn vleesch eten en zijn bloed drinken, ten eeuwigten leven verrijzen en het ware Heilige der heiligen, den hemel, door Jezus' Bloed geopend, zullen binnengaan? — Lijden, Verrijzenis en Hemelvaart van Jezus waren noodzakelijk om onze zaligheid te voltooien. Klaar als de middagzon, is het dan ook, dat wij bij dat Offer, hetwelk ons aan het hemelsch leven moet deel-

achtig maken, ook altijd den strijd, de overwinning en de zegepraal van onzen Verlosser moeten gedenken, dat wij daartoe vooral met den priester het Offer den Drieëenigen God moeten aanbieden.

Doch die God des hemels wil ook vereerd worden in zijne Heiligen. Een koning ziet zoo gaarne zijne hovelingen, een vader zijne kinderen geëerbiedigd, want daarmee wordt zijn eigen macht erkend, zijne glorie vergroot. Zoo is het ook in de H. Mis. De schoonheid en de glorie van het hoofd zal des te schitterender zijn en te meer uitkomen, als alle ledematen, als geheel het lichaam in veelkleurige of gouden kleederpracht is getooid. Daarom draagt de priester dit offer niet slechts op tot gedachtenis van Jezus Christus, het Hoofd der gansche Kerk, maar ook tot meerdere glorie dier uitverkoren Heiligen, welke reeds ledematen zijn van zijn verheerlijkt Lichaam in den hemel. En wie zullen onder die velen wel met meer recht genoemd mogen worden, dan zij, die de voornaamste leden daarvan uitmaken, dan Maria, dat meesterstuk van God zelve uit welke Jezus zijn H. Lichaam aannam, dan een Joannes de Dooper, die het Lam Gods ons aantoonde, dan een Petrus en een Paulus, die uitverkoren vaten van geloof en van liefde, die grondzuilen van Jezus' Kerk? Ja waarlijk ter hunner eer en glorie, alsook tot die der Heiligen wier gebeenten in het altaar rusten, ja van alle Heiligen, moet de offerande van Jezus Christus worden gebracht. — Maar die Heiligen zijn tevens onze voor sprekers in den hemel. Zij moeten ons, arme en behoeftige menschen, bij God in het rijk der genaden, helpen. Daarom gaat dan ook de priester uit naam van het volk met hen als het ware een verbond aan, en zegt hun in zijn gebed: wij willen gaarne dat offer ook tot uwe verheerlijking, o Heiligen, opdragen, maar ook gij moet ons daarvoor ter hulp

komen; gij moet bidden voor ons, opdat uit dat ontzaglijk Offer ook heil voortvloeie voor ons, die nog strijden op aarde.

En terwijl de priester zich aldus met den geopenden hemel vereenigt, gevoelt hij, dat hij zich hoe langer zoo meer van de aarde moet scheiden, dat hij als een nieuwe Mozes den berg beklimt, om geheel in God verslonden, zich met Hem te onderhouden. Daarom zal hij dan voor het laatste zich tot zijne geloovigen keeren, op eene *nog meer bijzondere wijze* dan in het begin der Mis, afscheid van hen nemen, en smeeken om volharding in het gebed, opdat hun beider offer Gode aangenaam moge zijn. Nu wordt hij meer dan ooit de hoogepriester, die, verwijderd van het volk, het heilige der heiligen binnengaat. Het volk zal zijn aangezicht niet meer zien, voordat het offer voltrokken is.

ORATE, FRATRES.

Zie, de priester kust dan het altaar, de figuur van Jezus Christus, om er heilige gevoelens te putten, keert zich naar het volk, en zegt hun, terwijl hij door het uitstrekken zijner armen hen van zijn gebed verzekert, met duidelijke stem: »*Bidt, broeders: Orate, fratres.*» En aanstonds voegt hij er in stilte bij, »*opdat mijne en we offerande welgevallig zij aan God, den almachtigen Vader.*»

Korte maar waarlijk treffende woorden! Zij zijn eene krachtige aanmaning tot wederkeurig gebed. Na de onderlinge verbintenis met de Heiligen in den hemel, wil de priester, voordat hij zich geheel met God gaat bezighouden, nog een verbond met de strijdende ledematen der Kerk aangaan. Bidt, mijne broeders, voor mij, ik zal het voor u doen, ziedaar wat hij vraagt en belooft. En de reden waarom dit geschieden moet, behoeft hij er niet

hardop bij te voegen. Het volk begrijpt ze reeds, het enkele woord »*Orate*» is voor hen genoeg; allen weten het: wil het offer van Jezus Christus den hemelschen Vader zóó welgevallig zijn, dat het tevens heilzaam is voor priester en volk, dan moet er gebeden worden. De apostel Jacobus heeft toch gezegd: »Wij moeten voor elkander bidden, om zalig te worden (1).» En Jezus zelf leerde ons: »Waar er twee van u te zamen overeenkomen om te bidden, daar zal hun door den hemelschen Vader alles gegeven worden; want waar er twee of drie in mijnen naam vereenigd zijn, daar ben ik in hun midden (2).» Meer nog, vóór dat Hij zijn bloedig offer ging opdragen, maande hij ook zijne leerlingen aan tot gebed: *Bidt* opdat gij niet in bekoring valt (3). Nu dat offer gaat vernieuwd worden op onbloedige wijze en het oogenblik daartoe al meer nabij komt, moet ook die vermaning van Christus worden herhaald.

»*Bidt*,» »*mijne broeders*», zegt de priester. Dat woord »*mijne broeders*», zegt zoo schoon Mgr. Gaume, dat treffende woord dagteekent reeds van achttien eeuwen her; het heeft weerklonken in de catacomben; 't werd uitgesproken door volken van heiligen, want het was de naam, waarmede onze voorouders elkander begroetten. En als de heidenen hun verwonderd vroegen: Hoe zijt gij toch allen broeders? antwoordden zij: Omdat wij allen geboren zijn van één en denzelfden Vader, die Jezus Christus is, en van ééne moeder, de H. Kerk (4).» O, wat wordt die naam vooral treffend in deze omstandig-

(1) Jac. V. — (2) Matth. XVIII 19. 20. — (3) Luc. XXII. — (4) Arnob. in Psal. CXXXIII. Unde estis omnes fratres? De uno patre, Christo: de una matre, Ecclesia.

heden: »*Mijne broeders*, vereenigd zijn wij door de banden des bloeds, laten wij het ook zijn door den band der liefde; neen, neen, laten wij ons niet van elkander scheiden in deze wereld, waar het ons algemeen welzijn geldt; wij gaan allen aanzitten aan dezelfde tafel, wij breken hetzelfde brood; en dat brood zal in ons eenzelfde leven onderhouden: hetzelfde goddelijk Bloed zal vloeien in onze aderen, en zal voor ons het onderpand worden, *mijne broeders*, van hetzelfde erfdeel (1).»

»Bidd, mijne broeders,» zegt de priester »*opdat mijne en uwe offerande welgevallig zij aan God den almachtigen Vader.*» Ja, het H. Misoffer is zoowel het offer der geloovigen als van den priester. Allen offeren met hem mede, gelijk hij wederom offert met Christus; dit leert ons het H. Geloof; maar door de handen des priesters wordt vooral het offer opgedragen, en daarom is het antwoord van het volk, bij monde der dienaren: »*De Heer neme het offer uit uwe handen aan, tot lof en glorie van zijnen naam, alsook tot nut van ons en van zijne gansche H. Kerk.*»

Die wensch, dat gebed des volks hebben geen verklaring noodig. Zij is duidelijk. Het H. Misoffer wordt, wij weten 't, tot verheerlijking van en dankzegging aan God, tot vergiffenis der zonden en om nieuwe genaden af te smeeken, opgedragen; die vier doeleinden liggen opgesloten in het: »tot lof en eer van zijn naam, en tot nut van ons en der geheele Kerk.» De priester beantwoordt dan dien vromen wensch des volks met in stilte te zeggen: *Amen*. Ja, het zij zoo.”

DE STILLE GEBEDEN.

Dan gaat de priester verder en bidt de *Secreta*

(1) Cat. de Persev. T. VII.

of de stille gebeden. Men noemt deze aldus, omdat hij ze in stilte bidt (1). Zij zijn verschillend naar mate het geheim of het feest dat gevierd wordt; zij doelen alle echter nogmaals op de offergaven welke het volk aanbracht, en welke bereid zijn op het altaar, en drukken het verzoek uit, dat het genadig door God worde aangenomen, zóódat het allen voor tijd en eeuwigheid voordeelig zij. 't Is de laatsie bede der offerande tot welgevallige aanneming van het offer; de priester doet ze daarom vooral met het oog op het Geheim dat herdacht, of onder aanroeping van den Heilige, wiens feest gevierd wordt. In dat stille gebed ziet men tevens een afbeelding van Jezus' gebed in den hof van Olijven, die in de stilte der voornacht tot driemalen toe bad: Vader als het mogelijk is, laat deze kelk van mij voorbijgaan, maar niet zoo als ik wil, maar zooals gij (2).

Aan het einde van dit gebed verbreekt de priester op eens de stilte, en zingt luide »*Per omnia sæcula sæculorum*»; door alle eeuwen der eeuwen." Het is alsof een engel hem verschenen is en de grootheid van het Offer deed kennen; het is alsof hij dat »*surgite canamus*» staat op, laat ons gaan, laat ons dat Offer brengen, uitspreekt, en allen wil aanmanen met Hem te offeren. Daarom ook legt hij de handen op het altaar, als wilde hij Jezus Christus, 't godlijk Offer reeds omhelzen. — En het Christenvolk begrijpt die verheven taal. Daarom staat het op (3), en met een zekeren aandrift antwoordt het bij monde van het koor: »*Amen: Het zij zoo.*» — 't Werd aldus reeds gezongen ten tijde van den H. Hieronymus: »Dit *Amen*, zegt hij, hoorde men van alle kanten in de kerken weergalmen als een donder (4). De geloovigen geven

(1) Dom Martene O. cit. L. I. C. IV Art. VII. 5. —

(2) Matth. XXVI. 39—44. — (3) Missale. Rub. Gen. XVII. 7. — (4) Præf. in. Ep. ad. Gal.

daardoor hunne toestemming voor al hetgeen de priester in het stille gebed van God gevraagd heeft, en zegt Theodoretus, zij kunnen zich vast laten voorstaan, dat zij door het Offer, dat gaat volgen, zeker aan alles deelachtig worden, wat de priester afsmeekte (1).

§ 3. DE PRÆFATIE.

En nu is de Offerande geëindigd, en begint de Praefatie of de inleiding tot het verheven gebed des kanons, tot het goddelijk werk der Consecratie. 't Spreekt van zelf, zij moet een allervurigst dankgebed bevatten; zij moet de harten der geloovigen stemmen tot innige dankbaarheid, ze in den geest ten hemel opvoeren, daar ze vereenigen met de Engelen en Aartsengelen, Cherubijnen en Serafijnen rondom den troon van den Almachtige, en met die hemelgeesten het jubelend lied der hemelen, het driewerf Heilig doen schallen door die eeuwige woontenten: want gezegend is Hij, die komt in den naam des Allerhoogsten, door Hem kunnen wij Gode geven al wat wij aan God verschuldigd zijn.

Hoor, hoe voortreffelijk de priester daarmede begint. Ja, hij was reeds gescheiden van zijn volk, als een nieuwe Mozes is hij den berg beklommen, het Heilige der heiligen binnengegaan, om er niet uit terug te keeren voordat het Offer voltooid is. Daarom keert hij zich niet meer naar het volk, maar zingt het toch toe: »*Dominus vobiscum: de Heer zij met u.*» — Priester en geloovigen moeten allen vervuld zijn van den H. Geest, want groote dingen gaan er geschieden. Daarom ook antwoordt het volk onmiddellijk door het koor: »*En met uwen geest: Et cum spiritu tuo.*»

(1) In Ep. 2 ad Cor.

Tot ware dankbaarheid aan God is noodig, dat men zich geheel en al losmaakt van het aardsche en met zijne gedachten in den hemel vertoeft. Alzoo is de tweede aanmaning des priesters: »*Omhoog de harten: Sursum corda!*» en om niet slechts door woorden te spreken maar ook door daden, heft hij de handen omhoog, en voert door zijn opklimmenden zangtoon u den hemel binnen.

En het antwoord des volks, dat door te blijven staan, insgelijks te kennen geeft wat het wil, luidt alsdan: »*Wij hebben ze tot den Heer: Habemus ad Dominum.*» Maar zou dit wederwoord wel immer waarheid bevatten? Zijn misschien de harten van velen zelfs in dat oogenblik, niet geketend aan aardsche zaken en bagatellen, aan zondige genoegens en wellusten, zoodat zij niet kunnen begrijpen wat des hemels is? — O, als dan die woorden worden gezongen en gij ze mede bidt, laten zij dan toch geen leugens bevatten; onthecht uw hart van al wat wereldsch, wat zondig is, en hecht u alleen aan uw God, die in den hemel is. Denk er aan: de Hemel gaat neerdalen op aarde, God komt met ons, welnu laat dien oneindig goeden vader in ons dankbare kinderen vinden. Aan niets moeten wij in dit oogenblik denken, zegt de H. Cyprianus (1), dan aan den Heer. Laat dus de aarde geheel en al daar, wend uwe blikken omhoog, want zie, de engelen Gods zijn reeds nederdalende, gelijk eenmaal op de ladder van Jacob.

En als dan de priester die verzekering des volks vernomen heeft, vraagt hij verder het dankgebed. »*Laat ons den Heer onzen God dankzeggen;*» en hij strekt zijne handen biddend omhoog, blikk smeeënd ten hemel, en buigt vol eerbied het

(1) de Oratione Dom. C. XXXI.

hoofd, als ware God reeds met ons. Zou het antwoord des volks, dat dit alles begrijpt, en daarom ook van dankbaarheid en liefde jubelt, anders kunnen zijn dan: »*dat is waardig en rechtvaardig?*» Neen. Daarom zingt het met verheffenden en blijden zangtoon dit antwoord, daarom klinkt 't vol vuur door de kerk: »*Dignum et justum est: Het is waardig en rechtvaardig*»

Die samenspraak alhier gehouden is zoo oud als de kerk zelve; alles geeft ons te denken, dat zij aldus door de apostelen zelven geregeld is, daar men ze in de oudste, ja in alle liturgiën terugvindt (1).

En de priester gaat daarna die dankbare harten brengen voor den troon van den Drieëenigen God: »*Waarlijk,*» zoo zingt hij, »*het is waardig en rechtvaardig, billijk en heilzaam, dat wij U altijd en overal dankzeggen, heilige Heer, almachtige Vader, eeuwige God, door Christus onzen Heer.* Gij, o God, zoo wil hij zeggen, zijt al onzen lof en dank *waardig*, daar Gij de oneindig heilige Heer, en almachtige Vader zijt; van U komt tot ons alle goed, Gij hebt er dus meer dan wie ook, aanspraak op, het is *rechtvaardig*; ons natuurlijk gevoel dwingt ons er toe, het is *billijk*; ja zelfs het is *heilzaam* U te danken, want alleen door gepaste dankbaarheid zullen wij voortdurend uwe weldaden waardig blijven, het zal ons tevens voordeelig zijn. Wij brengen U dien dank *door Christus onzen Heer*, want alleen door Hem, die ons verlost en den hemel opende, zijn wij in staat dit te doen. Wij moeten ze *altijd en overal* brengen (2), want van den opgang der zon tot haren ondergang is Hij er steeds op uit door zijn oneindig heilig

(1) Kreuzer O. cit. p. 259. 260. — Dom Gueranger O. cit. p. 103. — (2) Tertull. *de Orat.* C. III.

Offer ons weldaden te bewijzen, en tevens U den *Heiligen Heer, Almachtigen Vader, den Eeuwigen God*, waardigen dank te brengen.

Maar niet slechts wij, schepselen der aarde, moeten Gode dankbaar zijn door Jezus Christus, ook de engelen des Hemels naderen door Hem den troon van God. Zij ook loven, verheerlijken, aanbidden en danken sidderend, vol diep ontzag en heilige liefde den hemelschen Vader, door Jezus Christus, den Opperpriester in eeuwigheid, den Middelaar tusschen den Schepper en zijne schepsels. Door Hem, zegt de Apostel Paulus (1), is alles geschapen wat in de hemelen en op aarde is, het zichtbare en het onzichtbare, hetzij Tronen of Heerschappijen, hetzij Vorstendommen of Machten." Sinds zijne menschwording is Hij daarenboven het Hoofd der gansche Kerk, en daartoe behooren allen, die met God verbonden zijn, zoowel de geloovenden hier op aarde, als de bezittenden in den hemel. Door dat Hoofd bestaat de gemeenschap tusschen de ledematen en God; door Christus derhalve ontvangen ook alle die hemelgeesten 't alovertreffend loon hunner glorie, en moeten ook zij het dank- en aanbiddingsoffer brengen (2).

Hoor dan, hoe klimmend en verheffend de priester voortzingt en hoe hij dat alles uitdrukt in deze woorden: »*Door wien (J. Chr.) de Engelen uwe Majesteit loven, de Heerschappijen U aanbidden, de Machten sidderen, de Hemelen en de Krachten der hemelen en de gelukzalige Seraphijnen U in vereenigde vreugde verheerlijken.*

En daarna vraagt de strijdende kerk ootmoedig het verlof, zich met die triomfeerende engelen te vereenigen, hare zwakke stem te paren met die

(1) Colloss. I. 16. 17. — (2) Zie Kossing. *Lit. Vort. über die H. Messe.* Die Präfation.

zoo krachtige stemmen der hemelgeesten en met dezen het driewerf Heilig Gode ter eere en ten dank, nederig te mogen medezingen: »*Mogen zoo smeeken wij U, met hen ook onze stemmen worden toegelaten, in nederige belijdenis zeggend: Heilig, Heilig, Heilig, is de Heer, God der Heerscharen enz.*

Ziedaar de gewone Praefatie. Alles spreekt daarin van dankzegging. De toon zelfs waarop zij gezongen wordt, dezelfde, als die welke de Grieken oudtijds gebruikten om iemand ten dank, loftuitingen, declameerend toe te zingen (1), geeft ons deze insgelijks weer.

Behalve deze Praefatie bevat ons missale nog tien andere, die, grootendeels dezelfde als de gewone, echter in het midden een of andere beweegreden meer tot dankbaarheid bevatten. Deze is dan genomen uit het feestgeheim, dat gevierd, of den tijd, welke herdacht wordt. Ook de feesten van Maria, die met behoud harer maagdelijkheid, het eeuwig Licht, Jezus Christus der wereld bracht, en die der Apostelen, die tot leidslieden en herders in zijne kerk ons werden gegeven, zijn daarbij niet vergeten. De schoonheid en voortreffelijkheid dezer inlasschingen of veranderingen laten zich zeer goed begrijpen, als men bedenkt, dat zorgvuldig alle woorden daarvan uit de H. Schrift genomen zijn, hetwelk overigens ook met de geheele Praefatie het geval is (2)."

Opmerkelijk is het ook, dat men in de opnoeming der verschillende engelenkoren niet de namen geeft welke ons Dionysius de Areopagiet, een leerling van den H. Paulus, maar slechts die welke ons

(1) Dom Gueranger O. cit. p. 106. — (2) Kreuzer O. cit. p. 260.

deze Apostel zelf in zijne verschillende brieven mededeelt (1).

Als dan de priester in naam der kerk het verlot gevraagd heeft aan God, om met de Engelen het driewerf Heilig uit dankbaarheid mede te zingen, gaat dit ook weerklinken door de gewelven van het heiligdom. Hoor, nauwelijks heeft het *dicentes* weerklonken of het koor, reeds vol ongeduld om den driewerf heiligen God te loven en te prijzen, breekt uit in jubelenden zang en herhaalt in twee koren den beurtzang der engelen: »*Heilig! Heilig! Heilig is de Heer, God der heerscharen. Vol zijn hemelen en aarde van uwe glorie!*»

De priester, vereenigd met diaken en subdiaken, spreekt die woorden fluisterend uit voor het altaar, en voegt er nog bij: »*Gezegend die komt in den naam des Heeren. Hosanna in den hooge!*»

Er zijn oogenblikken in 's menschen leven, waarin men gevoelt, dat de ladder van Jacob nog altijd staat opgericht, en de engelen Gods opklimmende en nederdalende zijn tusschen hemel en aarde! Zulk een oogenblik is het thans, De Christen, die begrijpt wat hij zingt, met wie hij jubelt, voelt zich nu vereenigd met die hemelgeesten. De engelen dalen neer en voeren hem op. Ja de aarde ontzinkt aan zijne voeten; hij gevoelt zich:

»In eene zee van licht, een afgrond eindloos hoog,
Waarin de hemel zelf met zijn onmeetbren boog
Vergaat en in verdwijnt (2);»

daar ziet hij zich met den profeet Isaias (3) opeens verplaatst voor den hoogen en verheven troon:

(1) Rom. VII. 38. Ephes. I. 24. VI. 12. Koloss. I. 16. II. 10. 15. — (2) Mgr. Broere. Constantijn II^{de} Zang. — (3) VI. 3.

»Van bliksemende wolken,
Hij draagt d' Almachtige, den Vader, die den voet
Zet op een starrenboog; de Zoon, wien zonnegloed
Van waarheid en genâ komt stralen van het wezen,
Zit aan zijn rechterhand; daar, uit Hen opgerezen,
De Heilige Geest het vuur, waarin zijn vleugel baadt,
Als in omhelzing weer op beiden nederslaat (1).»

Hij hoort het eeuwige lied des hemels (2) uit
den mond der Cherubijnen en dier millioenen
hemelgeesten opgaan, en stamelt het lovend en
dankend vol vreugde mede: *Heilig, Heilig, Heilig*
zijt Gij, almachtige *Heer*, driewerf heilige *God*,
Koning van millioenen en millioenen Engelen, die
uw krijgsheir uitmaken, Bestuurder van al wat
machtig en groot is in den hemel en op aarde.
Ja, *vol zijn hemel en aarde van Uwe glorie*: in
niets komt uwe heerlijkheid schooner uit, geen
hoekje der schepping of uwe glorie o mijn God
blinkt en schittert er; alles verkondigt uwe macht
en grootheid. En alsdan ook het menschelijk lied
met dat hemelsche willende vereenigen, uit hij verder
den kreet van 't volk (3) toen Jezus Jerusalem binnen
trok, zittend op een ezelin: *Hosanna in den hooge!*
Als wilde hij zeggen: Aan U die in de hooge
hemelen troont en zegeviert, U koning der heer-
lijkheid zij onze hulde en eerbied: *Gezegend die*
komt in den naam des Heeren; gezegend en ge-
prezen en verheerlijkt zij ook Uw Zoon die door
U gezonden, ons zoovele weldaden bracht en nu
ook wederom komt om ons geluk en onze zaligheid
te vergrooten. *Hosanna in den hooge!*

Ziedaar het Triagion, dat gelijk de praefatie, zoo
oud is als de Kerk zelve. Oudtijds werd het ook
op den toon daarvan gezongen, en alsdan geheel
vóór de Consecratie. Toen er langere zangwijzen

(1) Mgr. Broere. Constantijn II^{de} Zang. — (2) Apoc.
IV. 8. — (3) Matth. XXI. 9.

op geplaatst werden, zag men zich genoodzaakt het te verdeelen, opdat de Consecratie in stilte zou kunnen geschieden. Vandaar dat het koor nu na de Consecratie het *Benedictus* etc. zingt. Wat vroeger dan een groet was aan Hem, die komen moest, is daardoor nu een zegewensch aan den gekomene (1). Welnu laten wij ons vereenigen met dien dank- en jubelzang voor den drieëenigen God en dat driewerf heilig medebidden.

Maar gedenken wij tevens dit woord van den H. Joannes Chrysostomus: »hoe kunt gij met de Cherubijnen en Serafijnen: Heilig, Heilig, Heilig, zingen, en dienzelfden mond gebruiken tot ontuchtige taal, tot kwaadspreken en vloeken? Zegt mij, als een dienaar een koninklijke vaas, alleen bestemd voor koninklijk voedsel, misbruikt tot onreinheid, zal zulk eene vaas nog mogen behooren onder het overige koninklijke vaatwerk? Voorzeker neen. Welnu, zulk eene vaas zijt gij, Christen, die vloekt, die God lastert, die ontuchtige taal durft uitbrengen en kwaad spreekt en lastert (2). O ik bid en bezweer het u, doe dit toch niet meer, maar bewaar uw mond zuiver van alle kwaad, opdat uwe lippen met de engelen dat engelachtig »heilig» hier op aarde in waarheid kunnen voortbrengen, om eens in den hemel »dien plicht der toekomstige heerlijkheid» ook te kunnen vervullen (3).

(1) Dom. Gueranger O. Cit. p. III. — (2) Hom. ad. Eph. XIV. Hom. in Math. XIX. — (3) Tertulianus. *De Orat.* c. III.

VIERDE HOOFDSTUK.

De Canon met het Pater Noster.

Wij zijn thans genaderd tot het voortreffelijkste en waardigste deel der H. Mis: de *Canon*, gevolgd door het *Pater noster*. Te midden van dit gedeelte zijn de H. Consecratie-woorden geplaatst, als het hart in het menschelijk lichaam, gelijk de H. Bonaventura zich uitdrukt: (1) en zal de goddelijke Zon der liefde glanzend opgaan, hare weldoende stralen over het christelijk heelal uitschieten, en alles met hemelsch licht, bovennatuurlijke warmte en goddelijken luister vervullen. Voorzeker de gebeden, welke bij dit gedeelte gestort worden, moeten schoon en voortreffelijk zijn. Zij scharen zich immers als de liefelijke dageraad en het glanzend ochtendkrieken rondom die hemelsche Zon: zij zijn als de hel flikkerende starren, die het meest nabij de zon staan: of liever, om mij van een nog juistere uitdrukking te bedienen, een gedeelte er van, de gebeden der Consecratie, maken het »*fiat lux, het worde licht*'' uit van de vernieuwde wereldorde der Verlossing. Geen wonder, dat de Kerk niets in meer waarde houdt dan deze gebeden: dat de Kerkvaders ze noemen »*het Gebed*'' (2) bij uitnemendheid, dat Florentius ze teekent (3) als »*de Geheimenis der heiligste daad*;'’ dat een H. Pelagius de Canon

(1) Expl. Missae C. IV. — (2) Cyprianus de Orat. Dom. — Innoc. I. Ep. ad Decent. — (3) De Act. Missae.

lofprijst (1) als »*de Akte der heilige verborgenheid.*»

Men noemt ze *Canon*; een Grieksch woord, dat beteekent orde of regel. In de taal der Liturgie is zij namelijk de vaste en onveranderlijke regel, volgens welken de priester het Offer der nieuwe Wet voltrekken moet. Een paar kleine inlasschingen uitgenomen, dagteekent zij wat den zin betreft van de Apostolische tijden. Daar echter in die eerste jaren van het Christendom de goddelijke dienst in het Grieksch verricht werd, zoo zijn de Latijnsche gebeden eerst tegen de 2de, of in de eerste jaren van de 3de eeuw aldus samengesteld. Zeker is het daarenboven dat zij sinds Gregorius I († 604) volstrekt geene verandering meer heeft ondergaan (2). Bij welken Ritus men daarenboven de Canon nagaat, overal vindt men denzelfden zin terug, mochten ook de woorden verschillen (3). Samengesteld, zooals het H. Concilie van Trente (4) ons leert, uit de woorden van den Heer zelven, uit de Apostolische Overleveringen en uit de vrome instellingen der Pausen, is zij zoo zuiver van alle dwaling, dat zij niets bevat, of het verspreidt een heerlijken geur van heiligheid en godsvrucht, en voert de ziel des offerenden op tot God.

In diepe stilte moet zij geschieden. De stem des priesters, die zoo even in de praefatie zoo luide nog klonk, wordt niet meer gehoord. Rondom het altaar zelf vernemen de meest vertrouwde dienaren des priesters niets meer dan een geheimvol fluisteren. Moet de verklaring nog gegeven worden? O aanstonds wordt datzelfde altaar de troon der Godheid, die troont in de stilte der eeuwigheid, die in den

(1) In Epist. Agobardi ad Lad. imper. — (2) Wie hierover meer wil weten, leze Bened. XIV O. cit. C. XII. en Kard. Bona *de Reb. Lit.* Lib. II. C. XI. — (3) Dom Gueranger. O. cit. p. 115. — (4) Sess. XXII. C. 4.

eenig welbeminden Zoon, te midden van den stillen nacht zijn koninklijke woonplaats verliet, om met ons te komen wonen. Zie, 't is dan ook of de Engelenkoren zich reeds vergaderen met de honderd vier en veertig duizend geteekenden uit de stammen Israëls; 't is of de ouderlingen en de evangelisten hun God komen aanbidden zetelend op zijn troon; 't is of de maagden met hare brandende lampen ter bruiloft gaan, ter bruiloft van het goddelijk Lam; 't is of de stem der groote menigte weerklinkt, een stem als het geruisch van vele wateren, als de klank van vele donders: »Verheugen wij ons, en juichen wij, en geven wij glorie aan onzen God (1).» Want terwijl het hemelsch *Heilig, Heilig, Heilig*, nog rolt door de gewelven des heiligdoms, treden acolieten in engelrein gewaad, met brandende toortsen in de hand, het priesterkoor binnen en scharen zich rondom het altaar (2). Ja, de majesteit en de eerbied voor hetgeen gaat geschieden vordert dringend hier een ingetogen stilzwijgen (3). Zou Mgr. Broere dit alles voor oogen hebben gehad, toen hij dichtte:

Der englenstoet kwam aan. De stilte ging hun schreden
Vooruit; nog spraken zij onhoorbaar hunne beden
En langzaam zag men op den diamanten trap
De blanke geesten met hun ligt-omwolkten stap
Verrijzen en 't altaar van alle kant omgeven (4).

Maar er is meer,

Aan zuilen uitgehouwen
Van bloedig Jaspis, hangen doornenkroon en touwen
En kruis en foltertuig, eens door Gods Zoon geduld (4).

Hoe nader het oogenblik der Consecratie komt,
hoe meer wij ook Jezus naderen, stervend op Calvarië.
De gedachtenis van zijn lijden en dood wordt ge-

(1) Apoc. XIX. — (2) Missale Rit. Cel. VIII. 8. —
(3) S. Basil. de Spir. S. C. 17. Zie verder: Gihl.
Das heilige Meszopfer § 56. — (4) *Constantijn*. 2de zang.

vierd, of liever Hij gaat zijn Offer vernieuwen. Dit zegt ons die gekruisigde Heiland, afgebeeld in elk Misboek tusschen de Praefatie en de Canon; dit zegt ons ook, (waarom toch zouden wij het met Paus Innocentius III (1) aan de goddelijke Voorzienigheid niet mogen toeschrijven?) de eerste letter, waarmede de Canon begint. Zij is een T, de letter, die ons den vorm des kruises teruggeeft, en daarom door God zelf als het teeken des heils werd uitgekozen voor allen, die tot de uitverkorenen zullen behooren (2). Welnu, wordt Jezus' lijden en dood herdacht, dan moet er ook een diepe stilte heerschen aan het altaar, in het Godshuis. Want Jezus bad in nachtelijke stilte, voordat Hij zich overleverde in den hof van Olijven; Jezus werd in den stillen nacht gevangen genomen; Jezus zweeg, toen Hij voor den rechter stond, en als een schaap, dat zijn mond niet opent voor hem, die het scheert, werd Hij gegeeseld, met doornen gekroond, bespot en gehoond, werd Hij ter dood geleverd aan het kruis. Daarenboven, zou iets anders dan stomme smart en droefheid ons deel kunnen zijn bij dat lijden en dien dood van den Godmensch? — O geheimvolle stilte der Canon, wat zegt gij ons onbegrijpelijk veel! Hoe luid spreekt gij tot ons hart, en dringt gij de waarheid op aan ons verstand: Mensch, ziedaar uw Jezus, die voor u gaat sterven, die zijn kruisdood gaat vernieuwen!.....

En zijn wij thans ook meer dan ooit aandachtig! Als wij voor achttien eeuwen hadden mogen staan naast Jezus' kruis, o voorzeker, geen enkele handeling van Jezus ware ons ontgaan. Wij zouden geheel in Hem verslonden zijn geweest en in zijne onmetelijke liefde. Zoo moet ook nu de gesteltenis zijn

(1) De S. Altaris mysterio L. III. C. II. Zie ook Bonav. l. c. — (2) Ezech. IX 4 6. en Apoc. XIV. 1. VII 3—9.

van ons, geloovige Christenen. Niets moet ons hart of onzen geest verstrooien; in stilte moeten wij met den priester bidden en letten op zijne minste handelingen. Want daaruit worden ons tevens zijne gebeden verklaard.

§ 1. GEBEDEN VOOR DE CONSECRATIE.

HET GEBED „TE IGITUR.”

Bede voor de H. Kerk.

Zie, de priester begint dat indrukwekkend gebed. Eerst heft hij zijn handen en oogen ten hemel, omdat hij weet, dat nog altijd dáár de Verwachte der volken toeft, en hij vurig verlangt naar zijn komst; dan slaat hij zijne oogen neder, vouwt de handen te zamen, legt ze op het altaar, buigt zich als een waarlijk smeekende diep voor zijn God, en bidt: »*U dan, goedertierenste Vader, bidden en smeeken wij ootmoedig door Jezus Christus, uwen Zoon, onzen Heer: dat Gij deze gaven, deze geschenken, deze heilige, onbevleete offeranden goedgunstig wilt aannemen en zegenen; inzonderheid die welke wij U opdragen voor uwe Heilige Katholieke Kerk; gelief haar over den ganschen aardbodem in vrede te bewaren, te behoeden, te vereenigen en te besturen, te zamen met uwen dienaar, onzen Paus N. en onzen Bisschop N. en met alle rechtgeloovigen, en vereerders van het Katholieke en Apostolische geloof.*»

In deze geheimzinnige tweespraak bidt en smeekt dus de offerende priester allereerst den goedertierensten Vader, die heilige en onbevleete Offerande goedgunstig te willen aannemen en zegenen. Hij doet het door Jezus Christus, zijn Zoon, want hij weet het maar al te goed, de verdiensten van dezen Middelaar moeten haar vruchtbaar maken; wij zijn

om onze zonden niet waardig verhoord te worden (1). Daarom legt hij, als hij die woorden »door Jezus Christus uwen Zoon» uitspreekt, de handen op het altaar, en kust het, als wilde hij zijn gekruisten Zaligmaker omhelzen, en nogmaals zijne liefdes vereeniging met Hem vernieuwen ter bevestiging zijner macht, die hij thans gaat uitoefenen. Doch waarom noemt hij die offerande *deze gaven, deze geschenken, deze heilige, onbevleete offeranden?* — Die woorden, zegt de H. Alphonsus Maria, slaan niet slechts op het brood en den wijn, die reeds geofferd zijn, maar ook bij vooruitneming op het allerheiligst Lichaam en onbevleet Bloed van Christus, waarin straks dat brood en die wijn zullen veranderen (2), en die, gelijk Paus Innocentius III (3) zoo schoon opmerkt, evenals aan het kruis, de *gave* des Vaders, het *geschenk* des Zoons, het *offer* des H. Geestes worden. Toen immers *gaf* de hemelsche Vader zijn Zoon aan ons, toen *schonk* Jezus zich, toen *droeg* hij door den H. Geest zijn onbevleet offer aan God *op* (4). Straks na de Consecratie zal Jezus wederom de gift des Vaders, het geschenk des Zoons, het offer van den H. Geest zijn. Maar, o vrijgevinge genade, o genadevolle vrijgevigheid van onzen God, wat Hij gaf, schonk en offerde voor ons, dat mogen wij ook aan Hem geven, schenken en offeren; Jezus Christus, die aan het kruis voor ons stierf, wordt opnieuw waarlijk *onze gift, ons geschenk, ons* heilig en onbevleet offer. Ziedaar waarom de priester die woorden gebruikt. Maar dat offer moet dan ook buitengewoon heilig en onbevleet zijn, ziedaar waarom hij tevens bij het ultspreken dier woorden, tot driemaal toe het kruisteeken maakt over het brood en den wijn.

(1) Bonav. l. c. — (2) Oeuvr. Asc. (Dujardin) T. 14. p. 25. (Pladys.) *Le Prêtre* T. II. p. 179. — (3) O. cit. C. III. — (4) Hebr. IX.

Hij bidt dan verder, dat de hemelsche Vader dat Offer van oneindige waarde allereerst aanneme voor zijne heilige katholieke Kerk. Zouden andere belangen dan die der H. Kerk in de H. Mis de eerste mogen zijn? Neen, niets is dierbaarder aan God dan die instelling van Christus. Hij smeekt, dat Hij haar in vrede, liefde, éénheid en voorspoed beware en besture; bevrijd dus van ketters en scheurmakers, van heidenen en afvalligen, van dwaling en vervolging. *Eenheid* toch is het groote kenteeken van Gods Kerk. Hij zelf zegt het ons in de H. Schrift: *Una est columba mea, Eén is mijne duive* (1). Niets moet dat kleed zonder naad van Christus komen verscheuren. — En die eenheid kan er alleen zijn, als allen vereenigd zijn met hun hoofd; daarom moet de Kerk bewaard worden met haar Opperhoofd den Paus, met hare Bisschoppen. De priester bidt daarom voor den Paus en voor den Bisschop zijner diocees. — Die vrede, dat geluk kan slechts blijvend zijn, als ook de wereldlijke macht, die aan God haar oorsprong ontleent, volgens God bestuurt en met de Kerk samenwerkt. Daarom bad de priester in vroegere eeuwen toen alle koningen katholieken waren, ook voor zijn vorst. Het Protestantisme noodzaakte een Pius V daarin verandering te brengen. — Dat geluk eindelijk zal volmaakt zijn, als allen tot den waren Schaapstal behooren en zich nauwer om den Herder scharen; daarom bidt de priester voor alle rechtgelooovigen en voor hen, die, op welke wijze ook, er voor arbeiden om het katholiek en apostolisch geloof te bewaren.

Ziedaar wat hij allereerst in dit eerste gebed van de Canon vraagt. 't Is een bede voor de H. Kerk in 't algemeen. O dat het ons ook aanspore,

(1) Cant VI. 8.

om onze zonden niet waardig verhoord te worden (1). Daarom legt hij, als hij die woorden »door Jezus Christus uwen Zoon» uitspreekt, de handen op het altaar, en kust het, als wilde hij zijn gekruisten Zaligmaker omhelzen, en nogmaals zijne liefdes vereeniging met Hem vernieuwen ter bevestiging zijner macht, die hij thans gaat uitoefenen. Doch waarom noemt hij die offerande *deze gaven, deze geschenken, deze heilige, onbevleete offeranden*? — Die woorden, zegt de H. Alphonsus Maria, slaan niet slechts op het brood en den wijn, die reeds geofferd zijn, maar ook bij vooruitneming op het allerheiligst Lichaam en onbevleet Bloed van Christus, waarin straks dat brood en die wijn zullen veranderen (2), en die, gelijk Paus Innocentius III (3) zoo schoon opmerkt, evenals aan het kruis, de *gave* des Vaders, het *geschenk* des Zoons, het *offer* des H. Geestes worden. Toen immers *gaf* de hemelsche Vader zijn Zoon aan ons, toen *schonk* Jezus zich, toen *droeg* hij door den H. Geest zijn onbevleet offer aan God *op* (4). Straks na de Consecratie zal Jezus wederom de gift des Vaders, het geschenk des Zoons, het offer van den H. Geest zijn. Maar, o vrijgevigige genade, o genadevolle vrijgevigheid van onzen God, wat Hij gaf, schonk en offerde voor ons, dat mogen wij ook aan Hem geven, schenken en offeren: Jezus Christus, die aan het kruis voor ons stierf, wordt opnieuw waarlijk *onze gift, ons geschenk, ons* heilig en onbevleet offer. Ziedaar waarom de priester die woorden gebruikt. Maar dat offer moet dan ook buitengewoon heilig en onbevleet zijn, ziedaar waarom hij tevens bij het ultspreken dier woorden, tot driemalen toe het kruisteecken maakt over het brood en den wijn.

(1) Bonav. l. c. — (2) Oeuvr. Asc. (Dujardin) T. 14. p. 25. (Pladys.) *Le Prêtre* T. II. p. 179. — (3) O. cit. C. III. — (4) Hebr. IX.

Hij bidt dan verder, dat de hemelsche Vader dat Offer van oneindige waarde allereerst aanneme voor zijne heilige katholieke Kerk. Zouden andere belangen dan die der H. Kerk in de H. Mis de eerste mogen zijn? Neen, niets is dierbaarder aan God dan die instelling van Christus. Hij smeekt, dat Hij haar in vrede, liefde, éénheid en voorspoed beware en besture; bevrijd dus van ketters en scheurmakers, van heidenen en afvalligen, van dwaling en vervolging. *Eenheid* toch is het groote kenteken van Gods Kerk. Hij zelf zegt het ons in de H. Schrift: *Una est columba mea, Eén is mijne duive* (1). Niets moet dat kleed zonder naad van Christus komen verscheuren. — En die eenheid kan er alleen zijn, als allen vereenigd zijn met hun hoofd; daarom moet de Kerk bewaard worden met haar Opperhoofd den Paus, met hare Bisschoppen. De priester bidt daarom voor den Paus en voor den Bisschop zijner diocees. — Die vrede, dat geluk kan slechts blijvend zijn, als ook de wereldlijke macht, die aan God haar oorsprong ontleent, volgens God bestuurt en met de Kerk samenwerkt. Daarom bad de priester in vroegere eeuwen toen alle koningen katholieken waren, ook voor zijn vorst. Het Protestantisme noodzaakte een Pius V daarin verandering te brengen. — Dat geluk eindelijk zal volmaakt zijn, als allen tot den waren Schaapstal behooren en zich nauwer om den Herder scharen; daarom bidt de priester voor alle rechtgelooovigen en voor hen, die, op welke wijze ook, er voor arbeiden om het katholiek en apostolisch geloof te bewaren.

Ziedaar wat hij allereerst in dit eerste gebed van de Canon vraagt. 't Is een bede voor de H. Kerk in 't algemeen. O dat het ons ook aanspore,

(1) Cant VI. 8.

om als kinderen der katholieke Kerk in dat oogenblik ook voor onze Moeder te bidden. Toonen wij onze oprechte liefde, en smeeken wij insgelijks met den priester om vrede en eenheid voor de Kerk, bidden wij voor hare geestelijke overheden vooral voor den Paus en de Bisschoppen, vragen wij om behoud des geloofs voor al hare kinderen.

Gedachtenis der Levenden.

Na die eerste bede in dit gebed, volgt een tweede meer in het bijzonder voor hen, voor wie de priester bidden wil, en voor degenen die bij het H. Offer tegenwoordig zijn. Hij verheft daarom nog hooger zijne handen, voegt ze op de borst te zamen, en bidt in stilte: *Gedenk, Heer, uwe dienaren en dienaressen N.... en N....* (en hierna houdt hij een weinig stil, en gedenkt allen, voor wie hij in het bijzonder wil bidden) *en alle omstanders, wier geloof u bekend, en wier godsvrucht u niet verborgen is; voor wie wij of die u dit Offer van lof opdragen, voor zich zelven en voor al de hunnen, tot verlossing hunner zielen, tot hoop van hun heil en zaligheid, en die aan u, eeuwigen, levenden en waren God, hunne beloften volbrengen.*

Het H. Offer, waarvan de vruchten oneindig zijn, werkt op eene bijzondere wijze op hen, voor wie meer in het bijzonder ook gebeden wordt in de H. Mis. Vandaar dat de priester hier ook, wie hij meer bijzonder aan God wil aanbevelen, mag gedenken. Zij deelen daardoor zeer overvloedig mede in de bijzondere vruchten des Offers. En verder bidt hij nog voor andere geloovigen. Het zijn eerst en vooral diegene die milde giften en gaven voor de offerande hebben aangebracht, of die voor het welzijn der Kerk en der armen bezorgd waren.

Immers in vroegere tijden werden hier de namen afgelezen dergenen, die het offer hadden verzocht, of om eenige reder bijzonder verdienstelijk waren jegens de Kerk en de armen. 't Zijn vervolgens degenen, die bij het H. Sacrificie met geloof en godsvrucht tegenwoordig zijn en met den priester offeren. Het zijn zijne en hunne bloedverwanten en vrienden; 't zijn allen, die een bijzonder gebed verzocht hebben. Voor deze allen smeekt hij bijzonder datgene af, wat Jezus ons kwam brengen door zijn kruis n.l. *de verlossing hunner zielen* uit de slavernij des duivels, dus de vergiffenis der zonden, *het heil* hier op aarde door alle goederen die hen gelukkig kunnen maken, *de zaligheid*, welke zij mogen verhoppen, omdat Hij hen mede-erfgenamen maakte van zijn Rijk.

Wie erkent hier niet het liefdevol en moederlijk hart der Kerk? Al wat hare kinderen waarlijk gelukkig maakt, smeekt zij voor hen af. Ja, dat moeten ook wij voor elkander doen in dit oogenblik. Den goeden God moeten wij smeeken, dat al de onzen, al degenen, die weldoeners zijn van Kerk en armen, deelachtig worden aan de vruchten van het H. Misoffer, dat zij vergeving verkrijgen hunner zonden, en de goederen van het tegenwoordig en eeuwig leven verwerven. En laat ons hierbij niet te karig zijn in het gedenken van personen of in het vragen van gunsten; dat Offer is van oneindige waarde.

Gedachtenis der Heiligen.

Maar onze Moeder de H. Kerk kan verder niet vergeten, dat in de H. Mis de innigste vereeniging plaats heeft van den hemel met de aarde. Zij de strijdende staat dan vooral in verbinding met de zegepralende. Daarom wendt zij hare blikken omhoog en aanschouwt daar in die gemeenschap

der Heiligen die millioenen, welke daar heerschen en ons de handen toereiken: die koren van engelen, die zich gereed maken onze gebeden, opstijgende als de wierook des offers, te brengen voor Gods troon, en daar genade en barmhartigheid te verwerven. Ja zij weet het, die engelen en heiligen,

Hetzij de Godheid hun den loop des lots verklaart,
Hetzij zij selv' den blik soms neêrslaan op deze aard,
Of met den zonnestraal in heure dalen glijden,
Zij deelen in ons leed, zij kennen al ons lijden,
En aller heemlen hulp wordt reeds der deugd verleend,
Als 't menschlijk oog om haar geen traan nog heeft
geweend (1).

En is dit ten allen tijde waar, meer dan ooit klinkt de beê, van 't menschedom opgezonden, door alle kringen des hemels heen. wanneer de eeuwige Middelaar zich als Offerlam den hemelschen Vader aanbiedt, en zijne wonden vertoont: meer dan ooit is dat waar, als de H. Mis wordt opgedragen.

Dan klinkt 't geroep door al die koren van hemelingen, en doet zich als een donder hooren:

»'t Zijn broeders, wier gesmeek van hunne lippen vliet
Vergeten we in de vreugd hun leed en lijden niet (1).»

En die Heiligen Gods bidden met Jezus voor ons.

Daarom dan ook herinnert ons thans de Kerk opnieuw en met aandrang aan dat troostend geloofspunt hetwelk van de Christenen der aarde en de Christenen des hemels slechts één huisgezin maakt.

Mijne kinderen, zoo schijnt zij ons toe te roepen, gij zijt thans in Jezus Christus meer dan ooit vereenigd met uw oudere broeders: hunne gebeden gaan de uwe ondersteunen: uw Offer is ook het hunne. Welnu dan, het is meer dan plicht, dat wij

(1) Broere. *Constantijn*. II^{de} zang.

ons met hen vereenigen rondom den troon van het goddelijk Lam. Ja, daarom bidt de priester dit schoone gebed: »*In gemeenschap met en de gedachtenis vierende inzonderheid van de glorievolle Maria, altijd Maagd, de Moeder van onzen God en Heer Jesus Christus; maar ook van uwe gelukzalige Apostelen en Martelaren, van Petrus en Paulus, Andreas, Jacobus, Joannes, Thomas, Jacobus, Philippus, Bartholomaeus, Matthaeus, Simon en Thaddaeus: van Linus, Cletus, Clemens, Sixtus, Cornelius, Cyprianus, Laurentius, Chrysogonus, Joannes en Paulus, Cosmas en Damianus en van al uwe Heiligen: wil om hunne verdiensten en voorbeden verleenen, dat wij in alles door de hulp uwer bescherming beveiligd worden. Door denzelfden Christus onzen Heer. Amen.*

»Hier op den weg des levens,» zegt zoo schoon Paus Innocentius (1), »houden wij gemeenschap met de heiligen door het geloof, dat zij eenmaal bezaten, en wij nog hebben. Wij toch bezitten het geloof en de hoop, zij het goddelijk aanschijn, zij het voorwerp zelve van dat gelooven. Wij loopen nog in de renbaan, zij bezitten reeds den prijs: wij strijden nog op den weg, zij triumfeeren in het vaderland. Wij deelen derhalve in de gemeenschap en vereeren de gedachtenis der Apostelen en Martelaren en vooral van de glorierijke Godsmoeder, de Maagd Maria, om door hunne voorbede van het geloof tot het aanschouwen te geraken, uit de renbaan den eindpaal te bereiken, om van den weg over te gaan tot het vaderland. In het gedachtenis viere der heiligen onderhoudt de Kerk, hetgeen de oudheid gewoonlijk deed, n.l. de voorvaderen gedenken in hare gebeden, om aldus door hunne smeevende verdiensten te verkrijgen wat zij

(1) O. cit. C. IX. — (2) Exod. XXXII.

verlangt. Zoo riep een Mozes voor het zondige volk de gedachtenis zijner vaderen in: »Herinner U Abraham, Isaïc, Israël, uwe dienaren (2).» Zoo leest men, dat Azarias in het gloeiend fornuis gebeden heeft: »Neem toch, o Heer, onze God, uwe barmhartigheid niet van ons weg, zoo smeeken wij u om Abraham, uw lieveling, om Isaïc, uw dienaar, om Israël, uw heilige (1).» Veel toch vermogen de verdiensten der vaderen voor hunne kinderen. Vandaar hoorde Ezechias, toen hij de goddelijke hulp inriep, eene stem, die zeide: »Ik zal die stad beschermen en bewaren om mij en om David, mijn dienstknecht»..... En daar er buiten de eenheid der Kerk geen plaats is, om het offer der eenheid op te dragen, zoo vereenigen wij ons in het offer met de gedachtenis der Heiligen, in gemeenschap met hen het offer brengende. Want, gelijk één brood uit vele graankorrels, één lichaam uit vele ledematen, zoo bestaat ook de ééne Kerk uit vele geloovigen. Er staat toch geschreven: eene vreemdelinge etc er niet van, want het is heilig. En derhalve nemen wij bij het eten van dit Lam, alleen hem op, die vereenigd is met ons huisgezin, n.l. elken huisgenoot in het geloof, van den vorst tot den onderdaan, van het volk tot den tollenaar.»

Maar als wij de Heiligen gedenken, waarom worden er dan slechts Apostelen en Martelaren genoemd, en geen Belijders? Wij antwoorden met denzelfden Paus (2), als ook met Paus Benedictus XIV (3): omdat de canon zoo oud is en dus dit gebed reeds gemaakt was, voordat de Kerk de gedachtenis van Belijders hield. Want alle heiligen, die hier herdacht worden, gingen den H. Sylvester († 335) vooraf, behalve Joannes en Paulus,

(1) Dan. III. — (2) O. cit. C. X. — (3) O. cit. C. XII. 7. C. XIII. 24.

Marcellinus en Petrus, die onmiddellijk na hem leefden. De Kerk nu begon eerst na den tijd van den H. Sylvester de gedachtenis van H. Belijders te vieren. Een andere reden voegt Kard. Bona hierbij, als hij zegt: »Belijders worden hier niet genoemd, maar wel apostelen en martelaren, omdat deze door hun bloed te vergieten het lijden en den dood van onzen Heer, welke in dit offer worden vertegenwoordigd, hebben nagevolgd (1).» Die twaalf apostelen met die twaalf martelaren, waaronder vijf pausen, een bisschop, een diaken en vijf leeken zijn als zoovele levende afbeeldsels van het kruisoffer, die als bloedgetuigen voor de geheele wereld de leer des kruises hebben verkondigd en bevestigd.

Wij mogen het hier niet onopgemerkt laten voorbijgaan, hoe uit dat zoo oude gebed tevens ook de bijzondere vereering blijkt der H. Kerk voor Maria. Gelijk in de eerste vergaderingen der Christenen, heeft zij in dit gebed ook de *eerste* plaats, ja neemt zij boven de apostelen en martelaren een geheel bijzonderen rang in. Hare glorievolle Maagdelijkheid, haar Goddelijk Moederschap, haar verheven Martelaarschap geeft haar daar recht op. En alzoo werd ook toen geloofd en beleden, wat de dichter (2) zingt:

Maar wie rijst hooger nog door 't lieflijk blauw der
[wolken?

De aartsengel buigt en bloost en alle hemelvolken
Verstommen voor haar blik! 't Is 't troostend licht
[der maan

Waarin al zwevende haar blanke voeten staan
Een kroon van starren spreidt haar schitt'ring om
[haar slapen,

En 't kroost van Bethlehem in engeltjes herschopen
Omzwaait haar, hand in hand, en tuimelt om haar voet,
En werpt haar leliën en rozen te gemoet.

(1) Reb. Lit. L. II C. XII. — (2) Mgr. Broere.
Constantijn 2de zang.

Gij waart het, Moedermaagd! Gij welker schoot Hem
[baarde
Emmanuël, wiens bloed het leven schonk aan de aarde,
U kroont de morgenster, u slechts omkranst de maan
Op wie eens de eeuw'ge Zon zijn stralen af deed slaan.

Maar ook in welk eene innige verhouding staat Maria tot het *bloedige* en *onbloedige* Offer! Het Offerlam des kruises en des altaars werd ons door deze maagdelijke Moeder geschonken: het is »de vrucht uit den edelsten schoot,» door den H. Geest ontvangen. De Godmensch is »ons geboren, ons gegeven uit die onbevleete Maagd.» Zij stond naast het kruis van Jezus, en terwijl haar moedertranen zich vermengden met Zijn Bloed, en het zwaard der smarten hare ziel doorkliefde, offerde zij met haar gekruisigden Zoon ook zich zelve voor het heil der wereld. Groot als de zee was toen haar lijden: met haren Zoon was zij aan het kruis genageld en gevoelde al zijne wonden in haar hart. Daarom wordt zij te recht de *Koningin der martelaren* genoemd. Haar naam is dus niet te scheiden van Christus' Offerande; hare gedachtenis moet met de zijne ook bij de onbloedige vereenigd worden. Dat heilig Offervleesch en Offerbloed komt op het altaar uit Maria's hart en handen: Van haar zullen wij leeren als ware priesters met het Lam Gods ook ons zelve ten offer te brengen (1).

Wij willen verder niet in de nadere geheimzinnige beteekenis treden, die vele schrijvers van dit gebed geven. Slechts wijzen wij nog op de laatste woorden: »door denzelfden Christus, onzen Heer.» Die uitdrukking in zoo onmiddellijk verband met de namen der Heiligen, die wij vereeren en aanroepen, bewijst opnieuw voor de zooveelste maal, dat de vereering der Heiligen niets tekortdoet

(1) Vergelijk: Gihl. O. cit. § 57.

aan Christus' middelaarschap, dat de H. Kerk de Heiligen aanroept en vereert als machtige voor- sprekers, maar Christus aanbidt als Dengenen, die altijd voor den troon van God onze rechtstreeksche tusschenspreker is.

HET GEBED „HANC IGITUR.”

Als in de oude Wet Aäron of zijne nakomelingen in het hooge priesterschap aan den almachtigen God een slachtoffer gingen brengen, dan strekten zij eerst de handen uit boven den kop der offerdieren. (1) Zij namen aldus in naam van God bezit van het offer, en stelden het in de plaats van heel het volk, dat om zijne zonde den dood schuldig was: ja, voegt er de H. Alphonsus nog bij, de offeraar offerde op die wijze in dat offer zijn eigen leven aan God op (2).

Dit zelfde moet ook thans geschieden, nu Jezus ons Offer gaat worden. Noch de priester, hoe hoog zijne waardigheid ook zij, noch het christenvolk kunnen uit zich zelf een Gode welgevallig offer voor de zonden brengen. De zonde is een opstand tegen een God: zij sluit eene oneindige boosheid in, een persoon van oneindige waardigheid alleen kan daarvoor voldoen. Wel kan de mensch zijn leven ten offer bieden, maar zonder het offer van Gods Zoon betekent het niets.

Zie, daarom, lezer, strekt de priester thans zijne handen uit over het brood en den wijn, die aanstonds zullen veranderen in het Lichaam en Bloed van Jezus Christus. De Hoogepriester van het nieuwe Verbond neemt bezit van het offer, vereenigt zich en ons allen er mede, om aldus in de oogen

(1) Levit. IV. VIII. Exod. XXIX. — (2) Oeuvr. Asc. (Dujardin) XIV. pag. 27. *Le Prêtre* (Pladys) pag. 182.

van God een welgevallig offer te zijn; of liever, want de Mis is de vertegenwoordiging van het kruisoffer, hij herhaalt hier door zijn handeling, doch omdat Jezus dat zoo wil, de ter dood veroordeeling van Pilatus, legt den Zaligmaker het kruis onzer zonden op, en zendt Hem uit, om op Calvarië te gaan sterven voor ons.

Treffend oogenblik, dat ons waarlijk met gevoelens van diepe nederigheid moet bezielen! Als gij dan het teeken der schel verneemt, dat u zegt: Christen, de Priester stelt Jezus in uwe plaats, hij gaat u ten offer brengen! kniel dan neder met die levieten van het heiligdom, met die wierook- en lichtdragers, daar rondom het altaar; kniel dan neder in het stof, en bid met den priester: *Neem dan, bidden wij u Heer, dit offer der dankbaarheid van ons, en van geheel uw gezin goedgunstig aan en beschik onze dagen in uwen vrede, onttrek ons aan de eeuwige verdoemenis, en laat ons onder de kudde uwer uitverkorenen geteld worden. Door Christus onzen Heer. Amen.*

»De vrede in ons leven, de bevrijding van de eeuwige verdoemenis, het eeuwig leven,» ja dat waren de vruchten van Jezus' kruisdood; deze verwachten wij ook door het Offer der H. Mis. Hebben wij deze verworven, dan is ons geluk verzekerd, want dan bezitten wij dien volmaakten vrede, die alle vreugde en geluk overtreft. Er is toch, zegt Paus Innocentius III. een drievoudige vrede, een vrede der reehtvaardigen, een vrede der zondaars hier op aarde, en een eeuwige vrede in den hemel. Dien vrede der reehtvaardigen gaf Christus aan de zijnen, toen Hij sprak: »*pacem relinquo vobis*: ik laat u den vrede (1);» en de Kerk bidt dien herhaaldelijk af, als zij smeekt: »Geef vrede in onze

(1) Joan. XIV. 27.

dagen." Die vrede der zondaars is het teeken der verwerping, en van dezen zeide Christus: »Ik kom niet den vrede brengen, maar het zwaard (1).» Van den eeuwigen vrede eindelijk verzuchtte de psalmist: »In *vrede* zal ik slapen en rusten (2);» en onze Moeder herhaalt het telken male, als haar een kind door den dood ontvalt, als zij treurt bij het lijk, en voor de ziel smeekt: »Heer, geef haar de eeuwige rust, het eeuwig licht verlichte haar; dat zij ruste in *vrede*. Amen.

HET GEBED „QUAM OBLATIONEM.”

En nadat Christus ter dood veroordeeld was, ging Hij, »Met zijn altaar, het kruis, dat van den schouder hing (3),» naar den Calvarieberg, om te sterven voor onze zonden; daar legde Hij zich vrijwillig op het offerhout neder, en de beulen sloegen wreede, plumpe nagelen door zijne handen en voeten. Vier gapende wonden openden zich daar, die straks na zijn dood met een vijfde vermeerderd werden in zijne zijde. Dat waren de bronnen, waaruit ons het nieuwe leven toevloede, en waardoor het offer het Gode welgevallige Kruisoffer werd. Is het dan te ver gezocht, als de schrijvers in de vijf kruistekens, welke de priester vervolgens over het brood en den wijn maakt, de vijf wonden des Heeren zien? Wij voor ons meenen van neen, vooral, als men daarbij overweegt, hoe 's Heeren dienaar bidt: *Gelief, smeeken wij U, o God, deze offerande in alles gezegend ✠, voorschriftmatig, ✠, goedgekeurd ✠, redelijk en aannemelijk te maken, opdat zij voor ons worde het ✠ Lichaam en ✠ Bloed van uwen allerliefsten Zoon, onzen Heer Jezus Christus.*”

(1) Matth. X. 34. — (2) Psalm. IV. 9. — (3) Vondel. *Peter en Pauwels* 1072.

Door dit gebed derhalve smeeken wij, dat onze offerande *gezegend* worde door den hoogsten en verhevensten zegen, namelijk de Consecratie; dat zij *voorschriftmatig* zij, dit is zoodanig worde, als door Christus is voorgeschreven en bepaald in het laatste Avondmaal; dat zij aldus ook een geldig een onherroepelijk *goedgekeurd* Offer zij. Wij vragen verder dat het geen levenloos, geen redeloos Offer, gelijk in de oude wet, maar een *redelijk*, een met verstand begaafd Offer worde, n.l. het levendig Offerlam, de Godmensch Jezus Christus, de eeuwige Wijsheid, het eeuwig Woord van God; zoo, het kan niet anders, zal het ook *aannemelijk*, onfeilbaar en in den hoogsten graad Gode welgevallig zijn.

Voorzeker dat is een uitlegging van dit gebed, welke wij mogen aannemen (1). Aldus vinden wij daarin dan ook eene onmiddellijke en laatste smeekverzoeking naar den goddelijken Verlosser Jezus Christus, die door zijn goddelijk Vleesch en Bloed de aarde met den hemel gaat verbinden, die den goddelijken vrede aan de menschen komt brengen, en het aanschijn der aarde zal vernieuwen; »*ut NOBIS Corpus et Sanguis FIAT dilectissimi Filii tui Domini nostri Jesu Christi.*»

O wat is toch het sublieme, eenvoudig! »*Fiat lux*: het worde licht!» klonk het uit den mond van God, en het grootste der mirakelen in de orde der natuur, de wereld was er, de schepping begon. »*Fiat mihi secundum verbum tuum*: Mij geschiede volgens uw woord!» sprak Maria, en gewrocht is het grootste der wonderen in de orde der genade: Maria was de Moeder Gods, Gods Zoon werd mensch. En nu het wonder zal geschieden, dat alle andere overtreft, het groote wonder der zelfstandigheidsverandering, ja nu ook moet een derde *fiat* weer-

(1) Men vergelijke Gih. O. Cit. § 59.

klinken, dat straks geheel voltooid zal zijn, als door de consecratie-woorden de zelfstandigheid van het brood en den wijn veranderd zullen zijn in het Lichaam en Bloed van Christus. »H. Liturgie der Kerk, zoo roep ik hier uit met Mgr. Gaume, op ieder uwer bladzijden schittert het zegel van uwen goddelijken oorsprong (1).»

§ 2. DE CONSECRATIE.

En nu zijn wij genaderd tot aan het goddelijk werk des priesters, het oogenblik, waarop die dienaar des Heeren verricht wat Jezus deed in het laatste avondmaal, het oogenblik, dat Jezus, aan het kruis opgeheven, door het zwaard der consecratie-woorden op geheimzinnige wijze gaat sterven voor ons. Ontzettend oogenblik!

De Serafs beven, en bij aller wachtend zwijgen
Hooft men den autaarrook al knapp'rend opwaarts
[stijgen. (2)]

Zie, de priester wischt den duim en den wijsvinger zijner handen op het corporale ter zuivering van het minste stofje af;

in die gezuiverde vingeren, eens gezalfd en gewijd bij het priesterschap, neemt hij vol eerbied de hostie, welke nu nog brood is;

hij slaat de oogten hemel;

maakt het teeken des kruises over het offerbrood;

buigt het lichaam voorover, en spreekt in Christus' naam en persoon de consecratie-woorden uit.....

Het eerste wonder is gewrocht!

(1) Cat. de Persév. 7. XXI. Lec. — (2) Mgr. Broere *Constantijn*, 2de Zang.

't Breekt uit! 't breekt uit — het licht! Van heerlijkheid
[omgloord,

Uit welker vlammengloed ontzettbre geesten staren,
En stemmen klateren en bliksempijlen varen,
Daalt Jezus, 't eeuwig Woord des Vaders, naar benèen.
Hij is 't! de Redder is 't! nog waait om zijne leên
Een kleed, met bloed bespat gelijk met purpervonken,
Hem is de heerschappij van al wat is, geschonken;

Zijn voorhoofd is bedekt met kronen, Oppervorst
Staat op den gordel, die zijn lichtgewaden torst.
Als met één slag geveld, zoo vallen alle scharen
Ter neder voor den God, die op hen aan komt varen,
De grijsaards werpen Hem hun kronen te gemoet
En zinken van hun troon en vallen voor zijn voet (1).

En de aarde vereenigt zich met die hemelingen:
de priester knielt onmiddellijk na het uitspreken
dier Consecratie-woorden neder en aanbidt het eerst
zijn Heer in die H. Hostie; dan staat hij op en
verheft ze boven zijn hoofd, opdat ook allen, reeds
te voren geknielt, Hem op hunne beurt vol eerbied
aanbidden; de levieten buigen zich daarom diep;
de toortsdragers bieden in naam der Kerk op
aarde, hun waslicht des geloofs; tot driemalen toe
stijgt de wierook der aanbidding uit het wierook-
vat voor den troon des Lams, dat onafscheidelijk
vereenigd is met den drieëenigen God (2); het orgel
doet zijn hemelzoetste en zachtste tonen hooren (3);
de groote torenklok (4). die bazuin der strijdende
Kerk, meldt de blijde tijding: »Uw Verlosser is
opnieuw geboren,” en roept ter aanbidding op; en
al wat Christen is, zoo in als buiten de kerk, in
huizen en straten, op velden en wegen, knielt neder
en aanbidt Gods Zoon; want Hij is met ons onder
de nietige gedaante van brood.

(1) Mgr. Broere *Constantijn* 2de Zang. — (2) Mis-
sale Rit. cel. VIII. 8. — (3) Caer. Epist. II. 8. 28. —
(4) Gard. *Comm. in Inst. Clem.* §

Ja! God woont onder stervelingen:
Het rijk der Heem'len is gesticht!
God is met ons! en wij omringen
Met d'Engelenrei den troon van 't Licht (1)

Komt dan, Christenen, en aanbidt uw God: *Deum
adora* (2)
.
.

En na de H. Hostie op het altaar te hebben
neergelegd, knielt de priester opnieuw, nu ter dank-
zegging, omdat hij Christus in zijne handen mocht
dragen.

Hij neemt dan, gelijk Christus bij het laatste
avondmaal, den kelk met wijn in zijne heilige en
eerbiedwaardige handen:

dankt weder, het hoofd buigend, den hemelschen
Vader;

zegt dien kelk:

buigt zich voorover, en spreekt de goddelijke
Consecratie-woorden over den wijn uit. En het
tweede wonder is gewrocht; ook onder die gedaante
is Jezus tegenwoordig; het Offer is daar.

Ik zie den Bruidegom, die 't oog der aard verblijdde,
Gezeten naast zijn Bruid,
Haar sterkend met het *bloed*, dat heenstroomt uit de zijde
Waaruit het leven spruit!

Ik zie den Offeraar en vleklooze Offerande
Die aan des kruises stam
Door lijden, smaad en dood de macht des doods verbandde
De Hel haar straf ontnam (3).

Opnieuw moet dan ook de priester aanbeddend
nederknien, opnieuw Jezus ter aanbidding opheffen;
opnieuw moeten de levieten buigen in het stof,

(1) Mgr. Broere. *Dithyrambe op het Allerheiligste*.
(2) Apoc. XXII. 9. — (3) Dr. Schaepman. *Vondel*.

opnieuw de toortsdragers het licht des geloofs aanbieden, opnieuw tot driemalen toe de wierook opstijgen der aanbidding, onder de jubeltonen des orgels; opnieuw de groote klok het christenvolk de blijde boodschap verkondigen.

Aanbidden en smeeken zij dan ook nu onze eenige bezigheid, want nu is het vooral een aangename tijd, nu zijn het oogenblikken des heils, waarin wij alles kunnen verkrijgen. Wij staan immers met Maria en Joannes, met Maria Magdalena en den goeden moordenaar bij het kruis. Het geloof zegt het ons.

Hier — bid, mijn ziel! Hier is uw vragen
Een offer Hem van welbehagen;
Hier sta uw eigen leven af,
En geef u zelve weêr aan die zich zelve gaf...
Hier bid! Laat 't uur u niet ontglippen:
De wonde bloedt!.... Zet uwe lippen
Aan dit voor u doorstooten hart!
Ken 't verblijden
Van het lijden,
Drink de goddelijke Smart (1)!....
.
.
.

En na de woorden der Consecratie van het H. Bloed te hebben voleind, zegt de priester nog de woorden van Christus: »*Zoo dikwijls gij dit zult doen, doet dit tot mijne gedachtenis.*» 't Geschiedt, zegt de H. Alphonsus, om de macht te herinneren, welke de Zaligmaker aan de Apostelen en hunne opvolgers voor eeuwig geschonken heeft, en tevens ter gedachtenis van Jezus' lijden.

Doen ook wij daarmede vrucht, en denken wij

(1) Mgr. Broere. Dithyrambe op het Allerheiligste.

aan de ontzettende waardigheid des priesters, waardigheid, welke den H. Bernardinus van Siëna tot de allerheiligste Maagd doet uitroepen: »Gezegende Maagd, verschoon mij, als ik het zeg, maar ik spreek niet tegen u, God heeft het priesterschap boven u verheven, want gij hebt maar eenmaal Jezus Christus ontvangen en gebaard; maar de priester ontvangt Hem telkens, wanneer hij het H. Misoffer opdraagt, en baart Hem, om zoo te spreken, der wereld, zoo dikwijls als hij begeert (1).» En de H. Augustinus: »O eerbiedwekkende waardigheid der priesters, in wier handen de Zoon Gods als in den schoot der Maagd mensch wordt (2).» Ja de H. Alphonsus gaat nog verder. Hij durft den priester *den schepper van zijnen Schepper* noemen. God, zegt hij, had om de wereld te scheppen, slechts te spreken, en de wereld was. Zoo heeft ook de priester de consecratie-woorden maar uit te spreken, en het brood is geen brood, de wijn geen wijn meer, maar daar is het Lichaam en Bloed van Jezus Christus (3). Evenals het Woord van God hemel en aarde heeft geschapen, zoo brengen de woorden van den priester Jezus Christus voort (4). Ontzettende, ja goddelijke waardigheid derhalve van den priester!

En gaan wij verder, denken wij ook aan Jezus' lijden, want om den priester te scheppen, zegt de H. Alphonsus, is Jezus gestorven. Om de wereld te verlossen was de dood des Verlossers op het kruis niet noodig; één bloeddruppel, één traan, één gebed door Hem gestort ware voldoende geweest, om duizenden werelden te verlossen. Maar om aan den priester het aanzijn te geven, zegt Alphonsus, daarvoor moest Jezus noodzakelijk sterven. Hoe anders

(1) T. 1: Serm. 20. Art. 2. C. 7. — (2) Hom. 2 in Ps. 17. — (3) S. Alph. Selva C. I. — (4) S. Hier. Serm. de Corp. Chr.

kon het Slachtlam aanwezig zijn, hetwelk de priesters thans in de Nieuwe Wet opdragen, dat Slachtlam, hetwelk geheel en al heilig en vlekkeloos in zich zelf, voldoende is om God op eene Hem waardige wijze te eeren (1)? Hoe konden zij Offeraars zijn van dat Goddelijk Lam, dat de zonden der wereld wegneemt? Onmogelijk; het H. Offer der Mis is onbestaanbaar zonder het Offer van Calvarië.

§ 3. GEBEDEN NA DE CONSECRATIE.

HET GEBED „UNDE ET MEMORES.”

Als de Consecratie geëindigd, en Jezus door priester, dienaren en alle geloovigen aangebeden is, zet Gods dienaar het goddelijk Offer voort. De handen uitgestrekt, gelijk Jezus zich offerende, ze wijd uitstrekke op het kruis, en gedachtig, dat hem door Jezus de macht is gegeven, om het Kruisoffer op onbloedige wijze te vernieuwen, smeekt hij den hemelschen Vader in diepe stilte: *»Daarom dan, o Heer, zijn wij, uwe dienaren, en ook uw heilig volk, het zalig lijden en de verrijzenis uit het graf en de glorievolle opklimming ten hemel van denzelfden Christus uw Zoon onzen Heer, gedachtig, en brengen wij aan uwe verhevene Majesteit van uwe giften en gaven een zuiver ✠ Offer, een heilig ✠ Offer, een onbevlekt ✠ Offer, het heilig ✠ Brood des eeuwigen levens en den Kelk ✠ van het altoosdurend heil.* En terwijl hij dit gebed uitspreekt, maakt hij driemaal het kruisteeken over het Lichaam en Bloed des Heeren, eenmaal over de H. Hostie en eenmaal over den Kelk afzonderlijk.

Wie dit gebed en deze ceremoniën goed begrijpt,

(1) S. Alph. Selva C. I.

zal met ons bekennen, dat zij waarlijk troostrijk en treffend zijn. Ja het Lijden van Jezus, zoo zalig, omdat het onze verlossing uit de slavernij des duivels verzekerde en tevens een bron was der overvloedigste vertroosting en te midden van ons lijden; — zijne Verrijzenis uit het graf, zoo vertroostend omdat Hij triomfeerde over den dood, de straf der zonde. en aldus onze verrijzenis mogelijk maakte; — zijn Hemelvaart eindelijk, zoo glorievol, omdat Hij ten hemel opklom uit eigen kracht, en ons dat Rijk der zaligheid opende; — die strijd, overwinning en zegepraal van onzen Verlosser, zoo noodig ter voltooiing van ons eeuwig geluk, moeten hier opnieuw worden herdacht. Wij bezitten hier immers Jezus die geleden heeft, die verreezen is en die thans zegevierend heerscht in den hemel. Dit Offer wijst daarenboven allerduidelijkst deze mysteriën aan. Het Lijden door het geheimzinnig sterven, daar er uit *kracht der Consecratie-woorden* een *scheiding* plaats heeft van het Lichaam en Bloed: de Verrijzenis, omdat Jezus er waarlijk *levend*, en zijn Lichaam en Bloed wezenlijk onder *iedere* gedaante tegenwoordig zijn: zijne Hemelvaart, omdat Hij *verheerlijkt* met ons is gelijk in den hemel, waar hij voortdurend zijn Offer voor ons blijft voortzetten. Deze drie mysteriën zijn vooral onze troost, omdat zij onze liefde, ons geloof en vooral onze zekere hoop op de verheerlijking in den hemel verlevendigen; wij deelen er in door zijn H. Sacrificie; en daarom mogen wij, Gods dienaren en uitverkoren volk, met Hem die voortreffelijkste aller gaven en giften ten offer brengen aan den hemelschen Vader. Zij zijn voor ons allen de zekere hoop, want 't is niet een offerande als in de oude Wet van bokken en stieren, maar een zuiver, een heilig, een onbevlekt offer, *zuiver*, omdat het gevormd werd door den H. Geest, zon-

der de minste smet der zonde, *heilig*, omdat het met den oorsprong aller heiligheid, met God zelven zelfstandig vereenigd is, *onbevlekt* eindelijk, omdat het door die vereeniging voor het minste vlekje onbekwaam is. Waar zulk een Offer wordt opgedragen, daar zijn de verdiensten oneindig, daar de vruchten zoo overvloedig mogelijk. Jezus is dan ook voor ons in de H. Mis het *Brood des eeuwigen levens* en de *Kelk der altoosduurende zaligheid*. Daarvan zijn wij allen verzekerd, en daarom ook spreekt de priester niet in zijn naam alleen, maar in naam van *ons* allen.

En terwijl de priester dat overheerlijke en troostvolle gebed spreekt, maakt hij tot vijfmaal toe, wij merkten het reeds op, het kruisteeken over die H. Offerande. De goddelooze Luther, die niet meer begreep wat des hemels is, werd toornig, als hij deze ceremonie zag, en lachte de katholieke Kerk uit, omdat zij zoo iets durfde bestaan. »Hoe», zoo spotte hij, »kan de priester Jezus Christus zegenen, alsof het schepsel zijn Schepper den zegen zou kunnen geven!» De ongelukkige afgefallen priester begreep niet meer, dat de priester door zijne H. Wijding meer is dan een schepsel, dat hij, door de macht hem van boven gegeven, de plaats vervult van den hemelschen Vader, en zoo even nog die macht getoond heeft bij de Consecratie, toen hij als *Schepper van den Schepper* optrad. — De Priester, zegt de H. Alphonsus (1) met Paus Innocentius III, zegent hier niet uit eigen gezag en in zijn eigen naam, maar in naam en door het gezag van den hemelschen Vader, die alleen Jezus Christus kan zegenen als mensch en als offer. De H. Thomas antwoordt aldus: de Priester gebruikt na de consecratie het kruis-

(1) Oeuvr. Asc. Dujardin, T. XIV. p. 31. Pladys, *Le Prêtre*. T. II. p. 187.

teeken niet om te zegenen en te wijden, maar alleen om de kracht des kruises en de wijze van Christus lijden, dat aan het kruis voltooid is, te herinneren (1). — Die ceremonie dus spreekt luider dan woorden kunnen uitdrukken; zij roept ons toe: »Ja, mijn Zoon, ik neem uw onbloedig Offer welgevallig aan, want uw lijden en kruis, uw bloedig Offer, maakte het mij eenmaal welbehagelijk.»

Het onbloedig Offer der H. Mis is hetzelfde als het bloedige Kruisoffer, ziedaar verder de gedachte, welke de Kerk ons *zoo diep mogelijk* wil inprenten door tot *vijfmalen* toe den priester het kruisteeiken te doen maken over Jezus' Lichaam en Bloed. Zij put zich uit, om zoo te zeggen, om dit toch aan onze oogen, aan onze ooren, aan al onze zintuigen, in onzen geest, en ten laatste in ons hart, diep in ons hart, in te prenten. Zij put zich uit, om ons vertrouwen op het H. Offer immer zekerder te maken. Zij wil in één woord, dat wij allen in deze kostbare oogenblikken aan niets anders denken dan aan Jezus en dien *gekruist*. Kon zij het beter doen dan door herhaalde malen dat kruis ons voor oogen te brengen? Kon zij ons beter toeroepen: Weest toch aan den voet van het altaar, gelijk gij geweest zoudt zijn, als gij gestaan hadt onder het kruis.

Geef dan gehoor aan het verlangen uwer Moeder, lezer; denk er steeds aan, en zeg het in dit oogenblik aan uw Vader, die in den hemel is: »H. Vader, ziedaar dan het langverwachte offer. Ziedaar uw Zoon die geleden heeft en voor ons stierf, die glorievol van de dooden verrees, die zegepralend ten hemel opklom. Hij is uw Zoon maar ook ons offer, offer zuiver en onbevlekt, onze spijs en drank ter onsterfelijkheid.»

(1) P. 3. q. 83 ad 5. Zie ook Dom. Gueranger. O. cit. p. 162.

HET GEBED „SUPRA QUÆ PROPITIO.”

»En,” zoo gaat de Priester voort, »gewaardig U hierop met een genadig en gunstig oog neder te zien, en het goedwillig aan te nemen, gelijk Gij eenmaal met welgevallen de geschenken aannaamt van uwen dienaar, den rechtvaardigen Abel, en de offerande van onzen Aartsvader Abraham, en de heilige offerande, het vlekkeloos offer, dat uw hoogepriester Melchisedech U heeft opgedragen.”

Het Offer is van oneindige waarde. De Godmensch is op het altaar en biedt zich voor ons ten offer. De Kerk, wij hoorden het nog zoo even, is zeker van verhooring. Hoe is het dan te verklaren, dat zij thans in dit gebed zoo dringend smeekt, dat de Vader er welgevallig op moge nederzien en het goedgunstig aanneme. Is haar vertrouwen dan aan het wankelen gebracht? O neen, maar men moet niet vergeten, dat de handen eens stervelings het met Jezus aanbieden, dat zich met dat heilig Offer een offer vereenigt van duizenden anderen, die minder heilig, ja misschien bezoedeld zijn met zonden, de harten nl. van den priester en de geloovigen. Deze hebben zich met zijn Offer vereenigd, en dragen zich zelven met Jezus op. Daarop dan doelt de Kerk vooral in dit gebed (1), daarom bidt en smeekt zij, dat God het toch welgevallig wil aannemen, gelijk de offers van Abel, Abraham en Melchisedech, die rechtvaardigen der oude Wet.

Maar laat ons eenige toepassing maken op ons zelven. Is ons hart even onschuldig, even edelmoedig als dat van Abel, die de eerstelingen van zijne kudde, het kostbaarste wat hij had, gaarne ten offer wijdde? Leven in ons binnenste het geloof

(1) Gaume Cat. de Persev. T. 7. Lec. XXI.

en de moed van een Abraham, die bereid was op bevel des Heeren, het offermes in het hart van zijn eenigen zoon Isaïc te steken? Bezitten wij de heiligheid van Melchisedech, die ontdaan was van alle menschelijke genegenheid? — Als wij zien, dat ons dit ontbreekt bij het H. Misoffer, o bidden wij er dan veel om, vragen wij, dat toch onze harten offers worden, even edelmoedig, bereidvaardig en onthecht van het aardse, als die van deze aartsvaders. Gelukkige geloovigen die ze bezitten! Zij zullen voor God waarlijk aangenaam zijn en met het Offer van Jezus door den hemelschen Vader worden aangenomen.

Waarom echter koos de Kerk juist deze drie offers uit, waarom spreekt zij niet van andere? — Paus Innocentius III (1) antwoordt: »Omdat juist deze drie offers der oude Wet dit nieuwe Offer het volmaakst voorafbeelden. Wie anders toch wordt afgebeeld door het offer der eerstgeborenen van Abels kudde, tenzij Christus, de eerstgeborene onder de vele broeders (2)? Zooals Abel uit nijd door zijn broeder vermoord werd, zoo is Jezus ook gedood door het Joodsche volk. Ja, volgens de Apocalyps van den H. Joannes, is Hij zelf het Lam, dat van het begin der wereld af gedood is (3).» Wat anders wordt er door dat offer van Abraham, die zijn welbeminden en eenigen zoon offert, beteekend, tenzij het lijden des Heeren? De Apostel zegt ervan: »God heeft zijn welbeminden Zoon niet gespaard, maar Hem voor ons allen overgeleverd (4).» »Deze is, zeide de hemelsche Vader, mijn welbeminde Zoon, in wien ik mijn welbehagen heb (5).» — Eindelijk, het offer van den koning des vredes

(1) O. cit. L. V. c. 3. Confer. S. Bonav. Expos. Missæ c. IV. — (2) Rom. VIII. 29. — (3) Apoc. XIII. — (4) Rom. VIII. 32. — (5) Matth. III. 17. XVII.

Melchisedech, die brood en wijn opdroeg (1), beeldt zóó voortreffelijk het nieuwe Offer vooraf, dat daardoor van Christus voorzeggd werd: Gij zijt priester in eeuwigheid naar de orde van Melchisedech (2), die, volgens het woord des Apostels, in alles gelijkend op den Zoon Gods, voortdurend priester blijft (3).

Ziedaar al wederom de diepe reden, waarom de Kerk in dit gebed deze drie Offers te zamen noemt. Waarlijk zij is veel omvattend, en leert ons altijd breeder en wijder de grootheid van Jezus' Offer kennen.

HET GEBED „SUPPLICES TE ROGAMUS.”

En na dit innig gebed zie ik den priester nog meer de houding van een smeekenden aannemen. Tot nog toe hield hij zijne handen uitgestrekt, nu vouwt hij ze samen, legt ze op het altaar neer en buigt zich diep daarvoor. Waarom dat alles? Het gebed, dat hij uitspreekt, zal het ons leeren. Hij bidt in diepe stilte: *»Ootmoedig smeeken wij U, almachtige God, laat deze (offergaven) door de handen van uwen heiligen Engel op uw verheven altaar voor het aanschijn van uwe goddelijke Majesteit gebracht worden: opdat wij allen, die door deze deelneming aan het altaar, het hoogheilig Lichaam en Bloed van uwen Zoon zullen ontvangen, met alle hemelsche zegening en genade mogen vervuld worden. Door denzelfden Christus onzen Heer. Amen.»*

Maar is die smeekbede veelomvattend, dringt zij op alle hemelsche zegeningen en genaden aan, voor hen, die Jezus' Lichaam en Bloed zullen nuttigen, diep en duister is er de zin van! Ja, zegt Paus Innocentius III, deze woorden hebben zulk eene diepe beteekenis, dat het menschelijk verstand er

(1) Gen. XIV. 18. — (2) Ps. CIX. 5. — (3) Heb. VII.

nauwelijks in kan binnendringen (1). En aldus spraken vele andere geleerde schrijvers. Wij achten het echter minder ons doel al deze geheimzinnige beteekenissen mede te deelen. Laten wij tevreden zijn met de uitlegging van den H. Alphonsus en den H. Thomas. De eerste leert ons het volgende (2): »Door den Engel, waarvan hier spraak is in dit gebed, kan men den Engel verstaan die voorzit bij het Sacrificie des Altaars, of volgens de uitlegging van le Brun, den heiligen Engel bij uitnemendheid, in de H. Schrift genoemd de Engel van den grooten raad, de Engel des verbonds, d. i. Jezus Christus zelven. »Doch,» zoo gaat de H. Alphonsus verder, »de uitlegging van den H. Thomas is de natuurlijkste. De priester, zegt deze, vraagt hier in het belang van het geheimzinnig lichaam, n.l. der Kerk, de aanbieding van zijne gebeden en van die van het volk aan God door den Engel, die bij de H. Geheimen aanwezig is (3). Zoo ook spreekt de H. Bonaventura (4). »Indien een engel,» aldus luiden zijne woorden, »toen Tobias bad, zijne gebeden aan God opdroeg, hoeveel te meer zal dit geschieden, als Christus met den Priester bidt, en het volk gebeden en smeekingen ten hemel zendt! Vandaar zegt Ambrosius (5): Twijfel er niet aan, of er engelen aanwezig zijn en dienen aan het altaar, als daar Christus zelf, geslachtofferd, verblijft.»

Niets belet ons echter de eerste uitlegging te volgen. Alsdan zien wij in dat verheven altaar, niet dat der aarde maar dat des hemels, hetwelk de H. Joannes er zag met het Lam staande, als geslacht: *vidi Agnum stantem tamquam occisum* (6).

(1) O. cit. c. V. — (2) Oeuvr. Ascet. Dujardin T. XIV. p. 32. Pladys *Le Prêtre*. T. II. p. 188. — (3) p. 3. q. 83. ad. 4. — (4) Expos. Missæ C. IV. — (5) In Luc. Lib. I. — (6) Apoc. V. 6.

Dat Lam stond, zegt hij, maar toch als ge Inderdaad Jezus, onze Heer, is als dat ge Lam, daar Hij steeds ons Offer is en in der zijne wonden, ofschoon verheerlijkt, den toont; maar Hij is daar ook staande, om leeft en niet meer sterven kan. Aldus toe Joannes onzen Zaligmaker in den hemel. aldus bevindt Hij zich ook hier op aar het Misoffer. En nu vraagt de priester aa dat *zijn* gezondene. *zijn* Engel dat Offer v altaar der aarde wederom naar het alta hemels overbrengt. Wie kan die gezonde Engel anders wezen dan Zijn Zoon zelve, di getuigen: *qui misit me Pater* (1), de Vader die mij zond, dan Jezus Christus, die bij v in de H. Schrift de *Engel van den grooten* genoemd wordt? — Eerst als dat Offer doe in den hemel den Vader is aangeboden, kun zegening en de genaden ervan over ons nede

Ter gedachtenis aan dat alles kust ook de vol vreugde het altaar. en maakt hij het teeken over het Lichaam en Bloed, niet te zegenen, maar wederom om ons te leer ons offer zijn kracht ontleent aan Jezus' kru En het kruis, waarmede de priester zich teekent, als hij de hemelsche zegeningen af herhaalt ons nogmaals: Ja, o Heer, wij vert er op, niet uit eigen verdiensten maar o oneindige verdiensten van Christus den G dalen de genadestroomen des Offers af, en alle hemelsche zegeningen ons deel bij het gen van uw Lichaam en Bloed.

't Verdient nog vooral opmerking, dat de bidt voor »ons allen, die door deze deel

(1) Joës V. 37. *Angelus*, *Engel* beteekent niet dan *gezondene*.

maar toch als geslacht.
er, is als dat geslachte
ffer is en in den hemel
erheerlijkt, den Vader
ook staande, omdat hij
kan. Aldus toont ons
in den hemel, maar
ook hier op aarde bij
gt de priester aan God,
ngel dat Offer van het
naar het altaar des
an die gezondene, die
n Zoon zelve, die moest
er (1), de Vader is het,
ristus, die bij voorkeur
van den grooten Raad
als dat Offer door Hem
aangeboden, kunnen de
an over ons nederdalen.
alles kust ook de priester
n maakt hij het kruis-
en Bloed, niet om dit
om ons te leeren, dat
t aan Jezus' kruisdood.
e priester zich zelve
e zegeningen afsmeekt,
o Heer, wij vertrouwen
diensten maar door de
Christus den Gekruiste
es Offers af, en worden
ns deel bij het ontvan-
bed.

merking, dat de Priester
door deze deelneming

gel beteekent niets anders

aan het altaar, het hoogheilig Lichaam en Bloed van uwen Zoon zullen ontvangen." Hij bidt dus alleen voor hen, die onder de H. Mis te Communie gaan, zij immers kunnen, eigenlijk gezegd, slechts genoemd worden ten volle deel te nemen aan het Offer. Zonder de Communie toch is het Offer niet voltooid. Het Misoffer dient niet slechts tot vereering van God, maar ook tot zaligheid der menschen; en deze wordt door de H. Communie vooral bewerkt. Daardoor immers treedt de mensch in levensgemeenschap met zijn goddelijk Offerlam, Jezus Christus; daardoor vereenigt hij zich met het Offer zelf, met de Bron aller genaden: daardoor wordt hij waarlijk een waardige Offerande en Offeraar voor God. — Men versta ons goed, wij willen niet beweren, dat de Christen, zonder te communiceeren met den Priester, geen deel kan hebben aan de oneindige vruchten des Misoffers, o neen, maar *ten volle* daaraan deelachtig worden, dat geschiedt vooral, als men met den Priester ook het H. Sacrament des Altaars nuttigen mag. Dat begrepen beter dan wij, de Christenen der eerste eeuwen; zoo dikwijls zij het H. Misoffer bijwoonden, naderden zij geregeld tot de Tafel des Heeren. En met Jezus gevoed, wisten zij over lijden en dood te zegevieren. Niets was hun te veel, als het de glorie der Kerk of hun geloof betrof. Al moesten zij de wreedste martelsmarten verduren, ontzettende pijnen lijden, zij bleven getrouw aan den sterken God, die zich zoo dikwijls aan hen gaf, die hun dagelijksch voedsel geworden was. »Eerder sterven dan zonde doen!" daaraan bleven zij getrouw.

Beschamend voorbeeld voor zoovele lauwe en trage Christenen van dezen tijd! Waarin ligt de oorzaak van hun lauwheid en onverschilligheid? Hierin, dat zij zoo weinig communiceeren. O dat zij toch in dit gebed het verlangen hunner Moeder

Dat Lam stond, zegt hij, maar toch als geslacht. Inderdaad Jezus, onze Heer, is als dat geslachte Lam, daar Hij steeds ons Offer is en in den hemel zijne wonden, ofschoon verheerlijkt, den Vader toont; maar Hij is daar ook staande, omdat hij leeft en niet meer sterven kan. Aldus toont ons Joannes onzen Zaligmaker in den hemel, maar aldus bevindt Hij zich ook hier op aarde bij het Misoffer. En nu vraagt de priester aan God, dat *zijn* gezondene, *zijn* Engel dat Offer van het altaar der aarde wederom naar het altaar des hemels overbrengende. Wie kan die gezondene, die Engel anders wezen dan Zijn Zoon zelve, die moest getuigen: *qui misit me Pater* (1), de Vader is het, die mij zond, dan Jezus Christus, die bij voorkeur in de II. Schrift de *Engel van den grooten Raad* genoemd wordt? — Eerst als dat Offer door Hem in den hemel den Vader is aangeboden, kunnen de zegening en de genaden ervan over ons nederdalen.

Ter gedachtenis aan dat alles kust ook de priester vol vreugde het altaar, en maakt hij het kruisteeken over het Lichaam en Bloed, niet om dit te zegenen, maar wederom om ons te leeren, dat ons offer zijn kracht ontleent aan Jezus' kruisdood. En het kruis, waarmede de priester zich zelve teekent, als hij de hemelsche zegeningen afsmeekt, herhaalt ons nogmaals: Ja, o Heer, wij vertrouwen er op, niet uit eigen verdiensten maar door de oneindige verdiensten van Christus den Gekruiste dalen de genadestroomen des Offers af, en worden alle hemelsche zegeningen ons deel bij het ontvangen van uw Lichaam en Bloed.

't Verdient nog vooral opmerking, dat de Priester bidt voor *ons allen, die door deze deelneming*

(1) Joës V. 37. *Angelus*, *Engel* beteekent niets anders dan *gezondene*.

aan het altaar, het hoogheilig Lichaam en Bloed van uwen Zoon zullen ontvangen." Hij bidt dus alleen voor hen, die onder de H. Mis te Communie gaan, zij immers kunnen, eigenlijk gezegd, slechts genoemd worden ten volle deel te nemen aan het Offer. Zonder de Communie toch is het Offer niet voltooid. Het Misoffer dient niet slechts tot vereering van God, maar ook tot zaligheid der menschen; en deze wordt door de H. Communie vooral bewerkt. Daardoor immers treedt de mensch in levensgemeenschap met zijn goddelijk Offerlam, Jezus Christus; daardoor vereenigt hij zich met het Offer zelf, met de Bron aller genaden: daardoor wordt hij waarlijk een waardige Offerande en Offeraar voor God. — Men versta ons goed, wij willen niet beweren, dat de Christen, zonder te communiceeren met den Priester, geen deel kan hebben aan de oneindige vruchten des Misoffers, o neen, maar *ten volle* daaraan deelachtig worden, dat geschiedt vooral, als men met den Priester ook het H. Sacrament des Altaars nuttigen mag. Dat begrepen beter dan wij, de Christenen der eerste eeuwen; zoo dikwijls zij het H. Misoffer bijwoonden, naderden zij geregeld tot de Tafel des Heeren. En met Jezus gevoed, wisten zij over lijden en dood te zegevieren. Niets was hun te veel, als het de glorie der Kerk of hun geloof betrof. Al moesten zij de wreedste martelsmartenen verduren, ontzettende pijnen lijden, zij bleven getrouw aan den sterken God, die zich zoo dikwijls aan hen gaf, die hun dagelijksch voedsel geworden was. »Eerder sterven dan zonde doen!" daaraan bleven zij getrouw.

Beschamend voorbeeld voor zoovele lauwe en trage Christenen van dezen tijd! Waarin ligt de oorzaak van hun lauwheid en onverschilligheid? Hierin, dat zij zoo weinig communiceeren. O dat zij toch in dit gebed het verlangen hunner Moeder

de Kerk tot de veelvuldige Communie erkenden, dat zij toch het menschelijk opzicht met voeten traden, en dikwijlder gingen aanzitten aan de Tafel des Heeren! Het aanschijn der aarde zou veranderen, en het Gods Rijk in hunne harten nederdalen.

DE GEDACHTENIS DER OVERLEDENEN.

Bij de consecratie en de opheffing herdachten wij de kruisiging en de oprichting van het altaar des kruises, waarop de Godmensch zijn leven ging geven. Te midden van de grootste smaad en smart hing de Heer en God der Engelen daar voor geheel een volk als een afschuwelijk booswicht ten toon, en daalde de aanbiddelijke Majesteit tot een grenzenloozen afgrond van vernedering en vernietiging af. Zóó offerde Hij zich op bloedige wijze.

En geen kreet van vervloeking, geen woord van wrake komt van zijne lippen. Neen, zijn oneindig minnend Hart kent slechts liefde en ontferming. Hij bidt daar aan het kruis voor zijne beulen, die hem moorden, voor de verblinde en goddelooze joden, die spottend juichen bij zijn dood, Hij bidt aan zijn kruis voor allen.

Zou onze Moeder de H. Kerk, bij de vernieuwing van zijn kruisoffer, zijn voorbeeld niet volgen? Voorzeker, want dit onbloedig offer is een Sacrament der geheele kerk; 't wordt opgedragen in betrekking tot de strijdende, lijdende en zegevierende kerk; allen krijgen hun deel. Zij heeft dan reeds gebeden voor hen die zich straks zullen vereenigen met Jezus in de H. Communie, zij zal het ook doen voor de lijdende zielen in het Vagevuur, voor ons arme zondaars.

Zie, smeekend strekt de priester de handen uit, heft ze omhoog en voegt ze wederom op de borst te zamen; hij drukt daardoor zijn vurig verlangen

nit om verhoord te worden. Dan bidt hij: »Wees, Heer, gedachtig uwe dienaren en dienaressen, die ons zijn voorgegaan met het teeken des geloofs en in de rust des vredes slapen,» en hij blijft eenige oogenblikken in stilte de H. Hostie aanstaren om aan Jezus diegenen aan te bevelen, welke hij bijzonder moet of wil gedenken. Dan gaat hij verder: *Aan deze, Heer, en aan allen, die in Christus rusten, gelieve Gij te verleenen, de plaats der verkoeling, van licht en van vrede, zoo smeeken wij U door denzelfden Christus onzen Heer. Amen.* En als hij deze laatste woorden spreekt, buigt hij eerbiedig het hoofd.

Wie erkent hier in dit gebed niet de Moeder, die beminnend, maar tevens ook leerend optreedt? Ja, het is hier onze Moeder de H. Kerk, die in hare overgrootte liefde voor al hare kinderen, ons toeroept: »Kind, gij hebt nog andere broeders en zusters, zij zijn gestorven, geteekend met het teeken des geloofs, dat is, het teeken der allerheiligste Drievuldigheid, dat hun reeds in het H. Doopsel en later bij zoovele andere Sacramenten, geschonken werd, zij rusten in de eenheid en deelgenootschap met Jezus Christus en zijne Kerk, maar zij zijn misschien nog niet voor het aanschijn van God. Want o, men moet zoo zuiver zijn om daar te verschijnen; in de glorie der Goddelijke Zon zal men het minste vlekje bespeuren. Voor hen heeft ook Jezus' Bloed gestroomd bij het Offer; het kan ook thans hen verlossen uit het Vagevuur, kom laat ons voor hen bidden.» En zij gaat voort als eene teedere moeder, en zij smeekt den hemelschen Vader door het Offer van zijn Zoon Jezus Christus, dat toch de plaats van verkoeling na dat hevige vuur, van licht na die duisternis, van vrede na dien hevigen strijd, dat de Hemel hun deel zij.

Liefdevol derhalve, zooals altijd, treedt de Kerk

hier op, maar ook leerzaam is dit gebed. 't Is oud als de Kerk zelve, want het daalt af tot de Apostelen toe, zooals de H. Chrysostomus (1) en Augustinus (2) ons verzekeren. Geen liturgie zoo oud in Gods Kerk, of het werd er gebeden (3); men had zelfs in die vroegere tijden een soort van bordje, *diphthicha* geheeten, uitsluitend bestemd, om de namen, waarvan men de gedachtenis wilde doen houden, op te schrijven; deze werden alsdan door den diaken afgelezen. Dit gebed der H. Mis leert ons dus, dat men ten allen tijde in de H. Kerk geloofde aan het Vagevuur, en de H. Mis als voordeelig beschouwde voor de zielen die daar nog verbleven. Het leert ons dat men derhalve door deze heilige en ontzaglijke Offerande vooral de geloovige zielen kan ter hulp komen. Vandaar dat het Concilie van Trente ons verzekert (4): De zielen die in dat Vagevuur moeten verblijven, kunnen door *het aangename Offer des altaars* geholpen worden. Daarom, zoo zegt het ons, op een andere plaats (5), wordt dit Offer niet slechts voor de zonden, straffen, voldoeningen en andere noodwendigheden der levende geloovigen, maar ook voor de gestorvenen in Christus, die nog niet ten volle voldaan hebben, volgens *Apostolische overlevering* opgedragen.

Zullen wij dan niet gehoor geven aan die leer der Kerk en vurig met haar bidden voor onze bloedverwanten en vrienden, ja voor allen, die daar nog lijden? Bedenk het wel, uit die vuurzee gaan kreten op als deze: »Ontfermt u mijner, ontfermt u mijner, gij ten minste mijne vrienden, want de hand des Heeren heeft mij geraakt!» Bid, bid veel

(1) Hom. 3 in Ep. ad Philip. et hom. 69 ad Pop. Ant. — (2) Serm. 171 de verb. Apost. al. 32. — (3) Bona. O. cit. L. II. C. 14, n. 1, 2. — (4) Sess. 25. Decr. de Purg. — (5) Sess. 22. Cap. 2.

gedurende deze oogenblikken voor de zielen in het Vagevuur, de verdiensten van Jezus' Offer zijn *oneindig*.

Een paar bemerkingen echter moeten wij hier nog geven, voor wij overgaan tot het volgende gebed. Vooreerst uit de uitdrukking, *qui dormiunt in somno pacis: die in de rust des vredes slapen*, leeren wij hoe de H. Kerk den dood des Christens beschouwt. 't Is een slaap, daar eenmaal die lichamen zullen verrijzen, en wederom vereenigd worden met de onsterfelijke zielen: 't is een slaap des vredes, omdat degenen voor wie men bidt, in vrede met de Kerk, in vrede met Jezus Christus gestorven zijn; moeten zij nog in het vagevuur vertoeven, zij zijn toch zeker dat zij eenmaal het eeuwig Rijk des Vaders, het hemelsch Jerusalem zullen binnengaan. *In pace: in vrede*, dat was dan ook de uitdrukking der eerste Christenen voor den dood; men vindt die woorden in de catacomben op de graven der afgestorvenen: men zingt ze in dat zoo oude Officie der Martelaren: de lichamen der heiligen zijn *in vrede* begraven, *corpora sanctorum in pace sepulta sunt*. — Wij vernemen verder, hoe de Kerk in elke H. Mis aan *alle* zielen des Vagevuurs denkt, daar zij niet slechts voor die zielen, welke de priester bijzonder gedenkt, maar ook bidt *voor allen, die in Christus rusten*, d. i. die in de liefde met Jezus stierven: hoe zij het vagevuur beschouwt als een plaats van vuur dat vreeselijk kwelt, van eeuwige duisternis en altijddurende onrust en strijd, want zij smeekt voor die zielen de plaats van verkoeling: *refrigerii*, licht: *lucis*, en *vrede: pacis*, af.

Eindelijk bij het sluiten van dit gebed met de woorden: *door denzelfden Christus onzen Heer*, zien wij den priester nog het hoofd buigen, ofschoon dit anders nooit gebeurt, tenzij hij den naam

»Jezus» daarbij noemt. Ook dit moet dus eene bijzondere beteekenis hebben. Welnu, het geschiedt, omdat Christus na zijn dood vol liefde ter helle wilde nederdalen, om de rechtvaardigen te troosten en ten hemel op te voeren (1); of ook, om Jezus reeds te bedanken voor de zielen, die thans door Hem verlost worden, want een gebed voor haar gestort, heeft altijd zijne heilzame uitwerking en laat God nooit onverhoord (2).

NOBIS QUOQUE PECCATORIBUS.

De gedachtenis der afgestorvenen is voor ons levenden ook eene ernstige en aangrijpende gedachtenis aan den dood: *memento mori*. Wij herdachten daarbij, degenen, die ons van dit aardse ballingsoord zijn *voornitgegaan*, en in het land der eeuwigheid zijn aangekomen. Wij volgen hen — snel en zonder ophouden. Zie, die korte jaren, zij vliegen voorbij, en wij bewandelen een weg, die niet meer terugkeert (3). Vreemdelingen zijn wij op aarde en aankomelingen, gelijk onze voorvaderen. Onze dagen gaan over de aarde als een schaduw, en er is daar geen vertoeven (4). Spoedig, zeer spoedig zullen wij staan aan den rand des grafs. Welke gedachte dringt zich hier meer op den voorgrond, dan dat God ons zondaren genadig mag zijn en ons ook in zijne eeuwige woningen opneme. Daarom hooren wij dan ook den priester met half zachte stem bidden, terwijl hij zich de borst klopt: »*Nobis quoque peccatoribus: Ook ons zondaren, en in stilte voortgaande: »uwe dienaren, die op de menigte uwer ontfermingen hopen, wil ook ons eenig deel en gemeenschap geven met uwe Heilige*

(1) Le Brun. IV. P. Art. XV. — (2) Dom Gueranger. O. cit. p. 176. — (3) Job. XVI. 23. — (4) I. Paral. XXIX. 15.

Apostelen en Martelaren: met Joannes, Stephanus, Mathias, Barnabas, Ignatius, Alexander, Marcellinus, Petrus, Felicitas, Perpetua, Agatha, Lucia, Agnes, Cécilia, Anastasia, en met al uwe Heiligen. Neem ons, bidden wij U, in hunne gemeenschap op, niet met onze verdiensten te schatten, maar met kwijtschelding te verleen. Door Christus onzen Heer.

»Ook ons zondaren.» Maar hoe kan de priester zich hier met de overigen zondaar noemen, hij, die bij het betreden des altaars met het kleed der onschuld bekleed moet zijn? Om zijne verledene zonden, die door boetvaardigheid reeds lang zijn uitgeboet, ziedaar het antwoord, om zijne dagelijksche fouten, van welke niemand geheel vrij is. Als wij zeggen, dat wij geen zonden hebben, zoo leert de Apostel Joannes, dan bedriegen wij ons, en de waarheid is niet in ons (1). Ja, deze fouten en zonden maken hem onwaardig het H. Offer op te dragen, gelijk de geloovigen insgelijks onwaardig zijn. Daarom klopt hij zich de borst, gelijk de tollenaar van het Evangelie of gelijk de hoofdman bij het kruis na Jezus' dood, en moeten ook alle dienaren en geloovigen dit met hem doen. Maar God is oneindig barmhartig, zijne ontferming reikt van grens tot grens, zijne erbarming blijft in eeuwigheid. De menigte zijner ontferming zal de boosheid uitwissen, gelijk David smeekte. Hierdoor hebben wij hoop en vertrouwen op den hemel. Ja, de oneindige Goede zal ons eenig deel en gemeenschap geven met zijne Heiligen in den hemel. Verdienend hebben wij het wel niet, maar op U, o Heer, hebben wij gehoopt, Gij zult onze schulden kwijtschelden, in eeuwigheid zullen wij niet beschaamd worden.

(1) I Joës 1. 8.

Ziedaar de uitlegging van dit waarlijk troostend gebed. Herinneren wij er nog aan dat onze Moeder in dit gebed Heiligen noemt, die wel alle *Martelaren* zijn, maar die toch tot alle standen behoorden: zij herdenkt profeten en apostelen, pausen en bisschoppen, priesters en lagere geestelijken, vrouwen en maagden. Is ook dit voor ons niet troostend? Het zegt ons immers, dat men in allen stand heilig kan worden, dat voor arm en rijk, voor oud en jong, in één woord voor iedereen, die zijn kruis opneemt en Jezus navolgt, de hemel openstaat. Zij, die daar ons toewuiven met den palm der overwinning, zij waren menschen als wij, zondaars als wij, zij hebben strijd en lijden gehad als wij, zij hebben overwonnen en heerschen thans met Christus in eeuwigheid. Dat zal ook eenmaal ons deel zijn, als wij volgens zijn leer slechts willen leven. Moed dan gevat, kleinmoedige mensch, nog een luttel strijds en de *eeuwige* belooning wacht u!

SLUITING VAN DE CANON.

De Canon, dat verheven en indrukwekkend gebed begon met de priefatie; 't was de inleidingshymne tot het ontzettend werk der Consecratie; thans gaat de plechtige sluiting, waarin alles wordt samengevat, volgen.

»*Door wien*» (Christus) zoo bidt de priester, tot driemaal toe het Lichaam en Bloed van Jezus zegenend, *Gij, Heer, alle deze goederen altijd schept, heiligt ✠, levend maakt ✠, zegent ✠, en aan ons verleent.*» Dan knielt hij eerbiedig neder, neemt de H. Hostie en maakt daarmede driemaal het kruisteecken boven den kelk en tweemaal tusschen den kelk en zijn eigen persoon. terwijl hij zegt: »*Door Hem ✠, en met Hem ✠, en in Hem ✠, is aan U God, ✠ den Almachtigen Vader, in de eenheid ✠ des Heiligen Geestes alle eer en glorie.*

En bij deze laatste woorden heft hij den kelk met de H. Hostie op, knielt weder eerbiedig en eindigt luid zingend: *Door alle eeuwen der eeuwen: per omnia secula seculorum.*”

Om de eerste woorden van deze sluiting, voor dat de priester neerknielt, goed te begrijpen, moeten wij wederom naar de oudheid terug. Eene ceremonie toch had alsdan plaats welke nu niet meer geschiedt. Men bracht toen in de H. Mis ook brood, wijn, groenten, vruchten en al hetgeen men tot eigen gebruik noodig had mede; dit alles bood men nu ter zegening aan, en de bisschop of de priester, die de H. Mis las, zegende dit, als vertegenwoordiger van Christus (1). Sinds de 8ste eeuw werd dit gebruik afgeschaft, ofschoon men er nog de sporen van terug vindt in de zegening der druiven op het feest der gedaanteverandering des Heeren bij de Benedictijnen (2), in die van het Maria-kruid in de diocces van Keulen op Maria Hemelvaart (3), en vooral in de wijding van de olie voor de zieken op Witte Donderdag door den bisschop (4), welke zegeningen op dit oogenblik plaats vinden, ofschoon dan met afzonderlijke gebeden.

Heeft echter de H. Kerk die zegening van mond-behoeften om gewichtige redenen afgeschaft, uit eerbied voor het verheven gebed van de Canon, behield zij toch deze woorden, en paste ze toe op het Lichaam en Bloed des Heeren, daar tegenwoordig op het altaar. De verklaring wordt dan de volgende:

God heeft alles, ook het brood en den wijn, die hier veranderd zijn in Christus' Lichaam en Bloed, geschapen door Jezus Christus, zijn Zoon. Zijn goddelijk Woord gaf aan alles het wezen, het aanzijn,

(1) Bened. XIV. O. cit. L. II. C. XVIII. 11, 12. Dom Gueranger O. cit. p. 183—186. — (2) Ibidem. —

(3) Kreuzer. O. cit. p. 292. — (4) Pont. Rom. in Coena Domini.

het leven. Hij sprak, en het werd (1). Dat schepingswerk duurt voort. Jaarlijks brengt de aarde nieuwe granen, nieuwe druiven voort. Het eeuwig Woord zeide daarom: »Mijn Vader houdt niet op tot nu toe te werken, en ik werk voortdurend (2).» — Door Jezus Christus, Gods Zoon, werden deze gaven van alle andere uitgekozen tot het Offer, en veranderd in het allerheiligst Lichaam en Bloed van Christus, en aldus *geheiligd* bij uitnemendheid: door Hem *belevendigde* God ze, dat is, werden zij van doode en levenlooze grondstoffen, »het levende en levendmakende brood» van Christus' Lichaam, en de ten leven opwekkende drank van Christus' Bloed: door Hem werden zij *gezegend* als Offer, zoodat zij een overrijke bron zijn van hemelsche zegeningen voor zijne Kerk. En aldus geheiligd, belevendigd en gezegend *schenkt* Hij ze ook aan ons door denzelfden Christus tot eigendom, als Offer en Sacrament, als losprijs en spijze der ziel, als ons hoogste en waardigste goed. Ziedaar waarom de H. Kerk in het eerste gedeelte dezer sluiting, ook nu nog bidt: »*Door wien Gij Heer, alle deze goederen altijd SCHEPT, HEILIGT, BELEVENDIGT, ZEGENT en aan ons MEDEDEELT.*»

Middelerwijl de priester de woorden: »*heiligt, belevendigt en zegent*» uitspreekt, maakt hij tot driemalen toe het kruisteeken over het Lichaam en Bloed van Christus. Het geschiedt om uit te drukken, dat alle heiliging, verlevendiging en zegening na den zondenva, hunnen oorsprong ontleenen aan het Kruisoffer; 't geschiedt verder om aan God te betuigen: Heer onze God, wij vertrouwen vastelijk, dat ook wij nu wederom door Jezus uw Zoon, geheiligd, herlevendigd en gezegend zullen worden (3).

(1) Gen. I. 3 etc. — (2) I Joan. V. 17. — (3) Vergelijk S. Alph. Oeuvr. Ascet. (Dujardin), T. XIV. p. 33. 34. (Pladys), *Le Prêtre* T. II. p. 190.

Ons geluk, ziedaar een der doeleinden van Christus' Offer. Er is echter meer. Door zijn Kruisoffer werd ook Gode de hoogste, geheel volmaakte eer en verheerlijking gebracht; en dit geschiedt ook bijgevolg nog immer door de onbloedige Offerande. Welnu ook dit moet nogmaals zoo klaar en duidelijk mogelijk in het slot der Canon worden herinnerd.

Zie de diaken komt ter rechterzijde van den priester, neemt vol eerbied de palla van den kelk af, en knielt met den priester. Deze neemt de H. Hostie in de rechterhand, omvat den kelk met de linker, en terwijl deze ook door den diaken wordt vastgehouden (1), maakt hij, gelijk wij reeds zeiden, met de H. Hostie boven den kelk driemaal een kruis-teeken, terwijl hij zegt: *Door Hem, en met Hem en in Hem*, en vervolgens tweemaal vóór den kelk, boven de plaats waar de H. Hostie gelegen heeft, zeggende: *is aan U God den Almachtigen Vader, in de eenheid des Heiligen Geestes.*" en de H. Hostie boven den kelk houdende, en deze te zamen een weinig opheffende: *»alle eer en glorie.*" Daarna legt hij de H. Hostie wederom neer, knielt en eindigt luid zingend: *»door alle eeuwen der eeuwen.*"

Wat zegt ons allereerst dat optreden van den diaken bij deze heilige handeling? Gij herinnert U, voorzeker nog, lezer, dat hij den evangelist Joannes vertegenwoordigt. Welnu, Joannes stond naast het kruis van Jezus, Joannes was de eenige der leerlingen, die den Calvarieberg beklommen was, en daar deelde in Jezus' lijden, en den boom des kruises als omvatte, om aan zijn goddelijken Meester te betuigen, dat hij met Hem dien kelk des lijdens wilde drinken, met Hem het Offer wilde opdragen. Maar Joannes, zoo leeren ons de Kerkvaders, vertegenwoordigde daar bij het kruis de geheele H.

(1) Caer. Episc. L. 1. C. 9. No. 5.

Kerk; wij weten dat vooral uit de woorden door Jezus aan hem toegevoegd, doelende op Maria: »Ziedaar uw Moeder,” door die woorden ontving de H. Kerk, ontvingen wij allen Maria als Moeder. — Zoo derhalve was het de H. Kerk die in Joannes met Christus het eere- en glorieoffer bracht aan den hemelschen Vader. Nu datzelfde Offer, doch op onbloedige wijze, wederom in den hemel wordt aangeboden, moest ook de andere Joannes, de diaken, hier voor de Kerk optreden en den vertegenwoordiger van Christus, ja Christus zelven ter zijde staan: nu moet het duidelijk uitkomen dat niet slechts Jezus, maar ook de Kerk dit Eereoffer aanbiedt.

En de woorden die de priester spreekt: »*door Hem en met Hem en in Hem*” leeren ons verder dat gelijk op het kruis, ook hier aan den almachtigen Vader en den H. Geest alle eer en glorie, dat is de volmaaktste hulde, vereering en aanbidding gebracht wordt. *Door* Christus toch wordt de Vader en den H. Geest geëerd en verheerlijkt, daar Hij zich zelven offert en tevens door zijn Offer alle aanbidding en verheerlijking der H. Kerk Hun aangenaam doet zijn. — Zij ontvangen die eer tegelijk *met* Christus, daar Hij ook waarlijk God is en tegelijk met de twee andere personen aanbeden en verheerlijkt wordt. — Eindelijk *in* Christus ook worden die twee goddelijke personen geëerd en verheerlijkt, daar zij alle drie door de eenheid van wezen in elkander zijn, en bijgevolg de vereering van den eenen, niet te scheiden is van die der beide anderen.

En wij allen, kinderen der Kerk, brengen insgelijks aldus eer en glorie aan den drieënen God, daar wij in Jezus ons Offerlam bezitten en derhalve *door* Hem offeren, *met* Hem medeofferen en vereenigd als ledematen met dat Hoofd in zijn Offer, *in* Hem geofferd worden.

Wat leeren ons eindelijk die kruistekens met de H. Hostie gemaakt onder het uitspreken dier woorden? Zij duiden nogmaals op de onuitputtelijke lijdensbron, waaruit alle eer en verheerlijking na den zondeval ontsproten is en waaraan het onbloedig offer ook zijne kracht daartoe ontleent. »Deze drie kruistekens,» zoo zegt ons Paus Innocentius III (1), »beteekenen ons de drie kruisigingen, welke Christus aan het kruis doorstond, zijn lijden in het *lichaam*, in de *ziel* en in het *hart*. Over dat lijden des *lichaams* zeide de Heer door zijn profeet: »O gij allen, die langs den weg gaat, aanschouwt en ziet, of er een smart is gelijk mijne smart (2). Zij doorgroeven mijne handen en voeten, en telden al mijne ledematen (3).» Over zijn *zielesmart* zeide de Heer aan zijne apostelen: »Bedroefd is mijne ziel tot den dood.» Jezus begon te beven en te sidderen, Hij begon bedroefd en beangst te worden (4). En uit zijn medelijden des *herten* vloeide de bede voort voor zijne beulen: »Vader, vergeef het hun, want zij weten niet wat zij doen (5)!» — De priester maakt deze drie kruistekens met de H. Hostie *boven* den kelk, omdat Christus die kruisigingen doorstond op zijn kruishout, want, door den kelk wordt tevens zijn kruis beteekend, volgens hetgeen de Heer zeide: »Vader, zoo het mogelijk is, laat deze kelk van mij voorbijgaan (6).»

Was Jezus God en met zijn Godheid op het kruis, de Vader noch de H. Geest waren persoonlijk vereenigd met Christus' Lichaam en Bloed, zij hadden de menschelijke natuur niet aangenomen, bijgevolg zij waren niet op het kruis en nog veel minder leden zij er, gelijk ook de *goddelijke* natuur van Christus daar niet lijden kon. Integendeel door Jezus'

(1) O. cit. C. IX. — (2) Thren. I. 12. — (3) Ps. XXI. 17. — (4) Matth. XXVI. 37. 38. — (5) Luc. XXIII 34. — (6) Matth. XXVI. 38.

kruisdood werd de hoogste eer en glorie aan den Vader en den H. Geest gebracht. De priester moet ook dit uitdrukken; ziedaar waarom hij vervolgens tweemaal vóór den kelk het kruisteeken maakt zeggende: »*is aan U God den Almachtigen Vader, in de eenheid des Heiligen Geestes,*» en den kelk met de H. Hostie opheffende: »*alle eer en glorie.*»

Deze opheffing was vroeger de eenige welke geschiedde in de H. Mis. Sinds de 11de eeuw toch, toen de aartsdiaken van Angers, Berengarius, de wezenlijke tegenwoordigheid van Jezus in het H. Sacrament had durven loochenen, werd de opheffing onmiddellijk na de consecratie door de H. Kerk voorgeschreven, om aldus de Christenen hun geloof aan die wezenlijke tegenwoordigheid te doen belijden. Vandaar dat in de kerken van het Oosten de opheffing bij de Consecratie nog immer geen gebruik is, doch die welke thans plaats heeft, met nog meer plechtigheid geschiedt. Als de priester aldaar de H. Hostie boven den kelk houdt en de woorden gesproken heeft: *Omnis honor et gloria*, keert hij zich naar het volk, toont hun het Lichaam en Bloed des Heeren, terwijl de diaken deze woorden doet hooren: *Sancta Sanctis*: het Heilige voor de heiligen (1).

Voorwaar, Lezer, alle deze ceremoniën zijn veelomvattend, maar dan ook, als men ze begrijpt, diep treffend en verheven. O, dat zij ons dan ook opwekken, om ons altijd inniger met het H. Offer te vereenigen, om onze gevoelens te vernieuwen, die wij hadden bij de eerste opheffing, en zoo met den priester, met Jezus zelf, de eer en glorie te vermeerderen van den hemelschen Vader. Nu reeds hier op aarde, moeten wij dat loflied

(1) Dom Gueranger O. cit. p. 145. 196. Men leze verder Bened. XIV. O. cit. L. II. C. XV. 27.

beginnen, om het eens voort te zetten in den Hemel door de onmetelijke eeuwigheid. Ja blijven wij aanbiddend geknield, en vereenigen wij onze zwakke stemmen met den priester; als hij het daar luide doet weerklinken: die eer en glorie worde gebracht door alle eeuwen der eeuwen »*per omnia saecula saeculorum*» verkondigen wij het dan nog luider met het koor: »*Amen, Amen. Het zij zoo.*»

§ 3. HET PATER NOSTER.

Na de Canon, die »akte der heilige verborgenheid,» »die geheimenis der heiligste daad» is het waardig en billijk het gebed te bidden, dat de Heer ons geleerd heeft. Geen gebed kan er voortreffelijker gedacht of uitgesproken worden. 't Is geschonken door denzelfden Jezus Christus, die den H. Geest ons zond, 't is voortgekomen uit den mond des Zoons, die de Waarheid zelve is. Zoo er dan een kroon op het werk moet gezet worden, zoo er nog een verhevener gebed moet volgen op het gebed bij uitnemendheid, geen beter kan er gevonden worden dan het *Onze Vader*, waarin wij God in geest en waarheid waarlijk aanbidden (1).

't Was dan ook reeds in de eerste eeuwen der Kerk gebruikelijk, dit aan het einde der Canon, hetzij alleen door den priester, hetzij gezamenlijk met de geloovigen te bidden, zooals ons de H. Hieronymus en vele anderen verzekeren. »Jezus Christus,» zegt deze Kerkvader, »heeft zijne Apostelen geleerd, dat zij *dagelijks bij de Offerande van zijn Lichaam* durven zeggen: Onze Vader, die in de hemelen zijt (2).» En zegt de H. Gregorius de Grootte: »Wij bidden het gebed des Heeren

(1) Confer. Cypr. *De Orat. Dom.* in princ. — (2) *Adv. Pelag.* L. III. n. 15.

onmiddellijk na de Canon, omdat de Apostelen reeds gewoon waren dit gebed uit te spreken bij de uitdeeling van het goddelijk Offerlam Dit ook doen de Grieken, doch gezamenlijk (1).” Komt, laat ons dan ook onze voorvaderen in het geloof navolgen, en luisteren wij aandachtig en herhalen wij bij ons zelve de woorden, die de priester gaat zingen.

Hij heeft dan de sluiting gezongen van de Canon. »Het zij zoo, Amen” hebben wij geantwoord met het koor. Het gebed des Heeren zal nu volgen: wij zullen het uitspreken op een tijdstip, waarin de Maker zelf, Jezus Christus, op het altaar tegenwoordig is en geslachtofferd wordt. Welk eene vertroosting voor ons! Maar zijn wij wel waardig? Kunnen wij het wel? »De strijdende Kerk hier op aarde,” antwoordt zoo schoon de H. Alphonsus Maria, »wetende, dat zij samengesteld is uit zondaars, erkent zich onwaardig God haar Vader te noemen, en Hem de zeven beden van het Gebed des Heeren toe te sturen. Daarom verklaart zij, dat zij slechts dit gebed tot God durft opzenden, omdat de Heer het haar bevolen heeft.” »*Door heilzame voorschriften onderwezen,*” zoo doet zij den priester luide zingen, »*en door goddelijk onderricht geleerd, durven wij zeggen: Onze Vader, die in de hemelen zijt.*” Zoo leert zij ons, dat wij vrijmoedig die zeven beden, die alles omvatten wat onze zaligheid kan verzekeren, Gode mogen aan-

(1) Epist. ad Joan. Syrac. L. IX. Ep. XII. Het gezamenlijk te doen was ook vroeger in eenige kerken van Frankrijk in gebruik. Wij lezen toch in het leven van den H. Martinus, dat op zekeren Zondag bij de H. Mis, toen het »*Pater noster*” gezongen werd een stomme vrouw op eens den mond opende en met de overigen dit heilig gebed luide begon mede te zingen. Zie Greg. Tur. L. II. de mir. S. Mart. C. 30 en Martene O. cit. L. I. C. 4. Art. 8. n. 27.

bieden, omdat het Hem zoo aangenaam is, en Hij het ons ook beveelt.

En de priester gaat dan voort met dien smeekbrief voor te zingen, welken onze hemelsche Voor spreker ons zelf vervaardigd heeft. Hij blikte daarom onder het zingen op de H. Hostie, op Jezus Christus zelve, door wien hij alles verhoopt. — Terwijl hij die beden uitspreekt, meenen wij niet beter te kunnen doen, dan ze van de uitlegging te vergezellen van den H. Kerkleeraar, welke ons zoo even reeds toesprak, den grooten H. Alphonsus Maria (1).

»Onze Vader, die in de hemelen zijt.» De H. Apostel Joannes doet ons de groote liefde overwegen, welke de hemelsche Vader ons betuigd heeft, door ons te doen noemen en waarlijk te doen zijn, zijne kinderen: Ziet eens, hoe groote liefde de Vader ons schonk, dat wij kinderen Gods genoemd worden en ook zijn (2). Voorzeker slechts uit uitermate groote liefde zijn wij, aardwormen, kinderen Gods kunnen worden, niet van nature voorwaar, maar door aanneming; en dat is de onmetelijke genade, welke Gods Zoon ons verworven heeft door mensch te worden, zooals de H. Paulus zegt: Gij hebt den Geest van aanneming tot kinderen Gods ontvangen, door welken wij roepen: Abba, Vader (3). Welk grooter geluk kan een onderdaan verhopē, dan door zijn koning te worden aangenomen als kind? of een schepsel, dan kind zijns Scheppers genoemd te worden? Welnu, dat heeft God voor ons gedaan, en zijn verlangen is, dat wij met een geheel kinderlijk vertrouwen de volgende bedē voor Hem uitstorten.

1. *Geheiligd zij uw naam.* God kan geen grootere heiligheid bezitten dan die welke Hij heeft van alle

(1) Men zie zijne Oeuvr. Asc. Dujardin. T. VI. p. 35 en T. XIV. p. 35. — (2) I Joīs III. 1. (3) Rom. VIII 25.

eeuwigheid af, zij is oneindig; als wij dan deze bede uitspreken, vragen wij alleen, dat God zijn H. Naam overal doe kennen, dat Hij dien doe beminnen van alle menschen: zoo van de ongeloovigen, die Hem niet kennen, als van de ketters, die Hem verkeerd verstaan, en van de zondaars, die Hem kennen, maar niet beminnen.

2. *Ons toekome uw rijk.* Tweevoudig is de heerschappij, welke God over onze ziel voert, het rijk der genade en dat der glorie. Door deze woorden nu vragen wij beide, te weten: dat de genade Gods in dit leven ten allen tijde over ons heersche, dat zij ons geleide en besture, om eenmaal zijne glorie waardig gekeurd te worden, en het geluk te hebben God te bezitten en zijn eigendom te zijn in eeuwigheid.

3. *Uw wil geschiede op aarde als in den hemel.* Geheel de volmaaktheid eener ziel bestaat in de volkomene vervulling van Gods wil, gelijk de gelukzaligen dit doen in den hemel; daarom doet Jezus Christus ons de genade vragen den wil van God op de aarde te vervullen, gelijk de Engelen en Heiligen dien volbrengen in den hemel.

4. *Geef ons heden ons dagelijksch brood.* Dat zegt ons de H. Lucas in zijn evangelie (1). En door dit gebed vragen wij van God alle tijdelijke goederen, waaraan wij behoefte hebben tot onderhoud van ons tijdelijk leven. De woorden *dagelijksch brood* leeren ons daarenboven, dat wij zoodanige zaken slechts met matigheid moeten vragen, gelijk Salomon ons een voorbeeld gaf, toen hij bad: »Geef mij slechts zooveel als voor mijn dagelijksch onderhoud noodig is (2).»

Merken wij verder op, dat de H. Mattheus dat brood bovennatuurlijk noemt »*panem supersubstantialem.*» Volgens den Romeinschen Catechismus

(1) Luc. XI. 3. — (2) Prov. XXX. 8.

verstaat men daardoor ook Jezus Christus zelf in het H. Sacrament des Altaars, dat wil zeggen: de H. Communie. En met recht vragen wij dat hemelsch brood dagelijks, *da nobis hodie*, omdat ieder Christen, volgens het Concilie van Trente, de H. Communie dagelijks, zoo al niet op werkelijke, dan toch op geestelijke wijze, behoort te ontvangen.

5. *En vergeef ons onze schulden, gelijk wij vergeven onzen schuldenaren.* Om waardig dat goddelijk Brood te eten, moet men zuiver zijn van doodzonde, of ten minste gewasschen door het Bloed van het Lam in het Sacrament der Biecht. Wij zeggen, »zuiver van doodzonde;» maar men moet ook wel opmerken, dat, zoo iemand communiceerde met eene werkelijke gehechtheid aan eenige dagelijksche zonde, vooral als dit bij herhaling geschiedt, men hem moeielijk kan vrijpleiten van eene min of meer onwaardige communie.

6. *En leid ons niet in bekoring.* Hoe moet men dit verstaan? Leidt ons God misschien somtijds in de bekoring, voert Hij ons tot zonde? Neen, voorzeker neen, antwoordt de H. Jacobus, God kan niemand tot het kwaad brengen. *Deus enim intentator malorum est; ipse autem neminem tentat* (1). Men moet derhalve deze woorden begrijpen gelijk die van Isaias, waar de Heer verkondigt, dat Hij het hart van het Joodsche volk zal verblinden, zóó dat het de waarheid niet meer kan zien (2). God verblindt nooit den zondaar; maar dikwijls weigert Hij aan eenigen, ter straffe van hunne ondankbaarheid, het licht, dat Hij hun zou geschonken hebben, zoo zij getrouw en erkentelijk waren geweest. Als men dan zegt: God verblindt, dan beteekent dit, dat Hij hun het licht van zijne genade onttrekt. En ziedaar den zin ook van de bede, welke wij verklaren: *en*

(1) Jac. 1 13. — (2) Is. VI. 10.

leid ons niet in bekoring. Wij vragen aan God, dat Hij niet toelate, dat wij in zulke gelegenheden van zonde geraken, waarin wij zullen bezwijken. — Daarom moeten wij altijd waken en bidden, gelijk de Heer het ons vermaant te doen, om niet te komen in bekoring: Waakt en bidt, opdat gij niet valt in bekoring (1). Komen in bekoring, dat is hetzelfde als zich te bevinden in gevaar van in zonde te vallen; daarom moeten wij dikwijls, zeer dikwijls herhalen: En leid ons niet in bekoring.

7. *Maar verlos ons van den kwade.* Er zijn drie soorten van kwaad, waarvan wij den Heer de bevrijding vragen, tijdelijke rampen des lichaams, geestelijke kwalen der ziel, eeuwige rampen van het ander leven. — Wat de tijdelijke rampen van dit leven betreft, moet men altijd bereid zijn dat, wat God ons overzendt voor de zaligheid onzer zielen, met onderwerping aan zijn wil te dragen: zulke rampen zijn bijv. armoede, ziekten, troosteloosheid. Als wij dus God vragen van zulke rampen bevrijd te blijven, dan moeten wij het slechts doen onder voorwaarde: als zij niet noodzakelijk of nuttig zijn voor onze zaligheid. Maar de ware rampen, waarvan wij zonder eenig voorbehoud de bevrijding moeten vragen, dat zijn de geestelijke kwalen onzer ziel, de zonden, want deze zijn oorzaak der eeuwige rampen in de hel. En houden wij ons overigens overtuigd van deze onfeilbare waarheid, dat wij ons, in den tegenwoordigen staat onzer bedorven natuur niet kunnen zalig maken, zonder heen te gaan door de vele beproevingen, waarmede dit leven als bezaaid is: door vele beproevingen, moeten wij het rijk Gods binnentreden (2).''

Ziedaar eene korte maar schoone verklaring van het gebed des Heeren. De priester zingt het luide

(1) Matth. XXVI. 41. — (2) Act. XVI. 21.

in de H. Mis tot de zesde bede toe; doch dan zwijgt hij, en laat de zevende antwoorden door het koor. Het geschiedt om het volk ook te doen deelen in zijn gebed. Niet slechts de priester brengt hier het Onze Vader voor Gods troon, maar alle geloovigen, die met hem zich Gods kinderen mogen noemen. Ja, wij allen mogen bidden wat Jezus ons geleerd heeft: herhalen wij dan langzaam met den priester, dat kinderlijke »Onze Vader.” Overvloedige hemelsche gaven zullen daardoor ons deel worden.

Als het volk zijne instemming met dat Gebed des Heeren heeft te kennen gegeven door te antwoorden: »*Maar verlos ons van den kwade,*” dan besluit de priester door met *zachte* stem te bidden: »*Amen: het zij zoo.*” Dit woord, zegt de H. Alphonsus, is als de slotsom van al de voorgaande beden, het herhaalt nog eens alles te zamen wat wij gevraagd hebben. En dat is Gode alleraangenaamst. De grooten der aarde vinden het lastig, als men hen al te zeer met vragen overlaadt; God echter ziet dit des te liever. Hoe lastiger ons gebed is, zegt de H. Hieronymus, hoe aangenamer het Hem wordt (1). En Cornelius à Lapede getuigt: God wil, dat wij volhardend zijn in het gebed tot lastigheid toe (2). — De priester zegt dit *Amen* echter op *zachten* toon, om hiermede te kennen te kennen te geven, dat hij als de vertegenwoordiger van Christus spreekt, die de vervulling dier beden ons verzekert; of liever, het is als een antwoord van God, dat Hij de bede des volk aangenomen en verhoord heeft.

Maar wij hebben hier nog op een treffende ceremonie te letten. Zie, nauwelijks heeft het: »Geef ons heden ons dagelijksch brood” weerklonken uit den mond des priesters, of de subdiaken,

(1) Hom. in Matth. — (2) In Luc. XI. 8.

die van de offerande af immer in stilte met de bedekte pateen onder aan de trappen des altaars bleef vertoeven, gaat de treden op om de pateen aan te brengen. Wat zegt ons die ceremonie? Niet meer of niet minder moet zij ons verklaren, dan dat het hart des volks zijn dagelijksch brood verlangt, dat het Christenvolk smeekt om de Communie. Door de pateen toch, zegt Paus Innocentius III, wordt het hart der Christenen beteekend, dat wijd open staat voor de liefde (1); werd straks bij de offerande de verflauwde liefde herdacht van de leerlingen en geloovigen, die wegvluchtten toen Jezus zijn lijden begon, moest die verlatenheid ten volle worden afgebeeld, door het voortdurend afwezig zijn des subdiakens met de pateen, thans nu Jezus ons de vruchten van zijn dood gaat te genieten geven, nu Hij zijne laatste woorden gesproken heeft en stervend het hoofd buigt, nu herleeft die liefde, en gaat zij zich toonen met die heilige vrouwen en leerlingen, die Jezus onmiddellijk na zijn dood hebben gezocht.

Want ja dat oogenblik van het Offer des kruises gaat herdacht worden. De zeven beden van het Onze Vader wijzen ons naar de zeven woorden, die de goddelijke Verlosser, van het kruis, als van den verhevensten leerstoel geheel het menschelijk geslacht toesprak. Zij vormen zijn testament. En wij, zijne kinderen, mochten het opvangen om, door die goddelijke erfenis verrijkt, de hemel voor ons te zien open gaan. Als dan alles volbracht is, wat de liefde slechts volbrengen kan, als Jezus sterft voor ons en zich offert, als Hij zijn Lichaam, zijn Bloed aan ons ten spijsze geeft, moet ons hart ontvlammen door de liefde, moeten wij betuigen

(1) O. C. L, VI, C, 1, patena i. e. cor patens latitudine charitatis,

aan den stervenden Jezus: Heer Jezus, waarlijk Gij zijt de Zoon van God, ik wil U alleen beminnen in eeuwigheid. Kom tot mij, Heer Jezus, kom in de H. Communie, en dat ik, gevoed door dat hemelsch Brood, leve met U in eeuwigheid.

VIJFDE HOOFDSTUK.

De Voorbereiding tot de H. Communie en de Communie zelve.

De ware liefde zoekt niet slechts de tegenwoordigheid van het beminde voorwerp, geeft zich niet alleen ten offer, maar is dan eerst voldaan, als zij zich geheel en al met dat voorwerp kan vereenigen: ja vereenzelvigen. Welnu dat zocht ook onze goddelijke Zaligmaker. Hij wilde ons bij zijne tegenwoordigheid in het H. Sacrament des altaars, bij zijn voortdurend Offer in de H. Mis, ook nog dit overgroot bewijs zijner liefde schenken, dat Hij zich aan ons geeft, ja ten spijsze onzer zielen. »Neemt en eet,» zoo sprak Hij, »dit is mijn lichaam (1). Drinkt allen hieruit, dit is mijn Bloed, dat voor velen zal vergoten worden (2). Mijn Vleesch is waarlijk spijs, mijn Bloed is waarlijk drank (3). Die mijn Vleesch eet en mijn Bloed drinkt, blijft in mij en ik in hem.» (4) Die vereeniging, waardoor het heil en de zaligheid der menschen vooral wordt bewerkt, waardoor de mensch in levensgemeenschap treedt met dat goddelijk Offerlam, moet dan ook in de H. Mis geschieden: zij moet de oneindige offerdaad voltooien en volmaken; zij ten

(1) Matth. XXVI 26. — (2) Matth. XXVI. — (3) Jois VI, 56. — (4) Jois VI. 57.

eeuwige dage het bewijs geven van Jezus' oneindige liefde.

Dat deel der H. Mis, de Communie genaamd, waarbij ten minste de priester het Lichaam en Bloed van Jezus zal ontvangen, gaan wij thans behandelen. Maar tot zulk eene heilige daad moet men zich waarlijk goed voorbereiden, en vooral de laatste oogenblikken zich goed ten nutte maken. Ziedaar dan ook de reden, waarom alle gebeden, welke nu na de Canon en het Gebed des Heeren die H. Vereeniging voorafgaan, daarop doelen.

§ 1. HET GEBED „LIBERA NOS.”

Het eerste gebed, dat de priester, doch in stilte, na het Pater noster ter voorbereiding tot de H. Communie nitspreekt is eene smeekbede om bevrijding van zonden, bekoringen en straffen welke de zonden na zich sleepen: eene smeekbede om den waren vrede zoo voor zich als voor de geheele Kerk. Men kan het dan ook eene voortzetting noemen van het onze Vader, of liever eene verklarende en niteenzettende herhaling van de laatste drie beden daarvan. Ziehier eerst dit schoone gebed in zijn geheel: *Verlos ons, bidden wij U o Heer, van alle verledene, tegenwoordige en toekomstige rampen; en verleen ons genadig door de tusschenkomst der gelukzalige en glorievolle Moeder Gods Maria, van uwe gelukzalige Apostelen Petrus, Paulus en Andreas en van alle Heiligen, vrede in onze dagen, opdat wij door de hulp van uwe barmhartigheid ondersteund, altijd vrij mogen zijn van zonden, en gerust van alle kwellingen; door denzelfden Jezus Christus onzen Heer, Uwen Zoon, die met U leeft en regeert in de eenheid des H. Geestes, God door alle eeuwen der eeuwen. Amen.*

Inderdaad, het eenige kwaad is de zonde. 't Is

een ramp in het verledene, daar zij altoos lidtekenen in de ziel achterlaat, al is zij ook vergeven; een ramp voor het tegenwoordige, daar zij maar al te dikwijls en voortdurend een bron is voor vele en hevige bekingen, van ellende van allerlei aard; een ramp voor de toekomst daar zij hare straffen met zich voert, hare tijdelijke of eeuwige. Welnu bevrijding van al die rampen, ziedaar wat de priester afsmeekt; dan, hij weet het, zullen wij reeds in ons leven den waren vrede kunnen genieten. Met de zonde toch kan deze niet samengaan. *Er is geen vrede voor de goddeloozen, zegt de Heer* (1). Hij vraagt die vrede, door tusschenkomst van de Heiligen, en hier noemt hij wederom op de eerste plaats de gelukzalige en glorievolle Moeder Gods Maria, daar zij als uitdeelster der genaden ook de koningin des vredes moet genoemd worden; hij noemt verder de Apostelen Petrus, Paulus en Andreas. Dat de voorpraak der twee eersten hier wordt ingeroepen, dit laat zich begrijpen. Van het oogenblik af dat die beiden apostelen hun leven op één dag te Rome gaven voor het geloof, zijn zij ook onafscheidelijk vereenigd gebleven. Maar waarom ook de H. Andreas? De beste verklaring, dunkt ons, is deze: de H. Kerk heeft immer voor dezen broeder van den H. Petrus eene groote voorliefde gehad (2) en hem daarom hoog vereerd, ja zijn feest werd oudtijds in Rome met dezelfde luister gevierd als dat van Petrus (3). Hij is daarenboven in zijn apostolaat, wat den tijd betreft vóór Petrus. Wij weten toch uit het evangelie van Joannes (4), dat hij door Christus het *eerst* daartoe geroepen is, en dat hij zijnen broeder Petrus

(1) Isai. XLVIII. — (2) Le Brun, *Explic. de la Messe*. Part. V. A. 2. § II. Dom Gueranger O. cit. p. 202. — (3) Bened. XIX. O. cit. L. II. C. XIX. 7. 8. — (4) I. 40. 41.

tot Jezus bracht. Wil men eindelijk nog een andere reden, welnu laat het deze zijn, welke Durandus geeft: Petrus wordt hier genoemd, zegt hij, wegens het voorrecht der hooge waardigheid, welke deze bezat boven de andere apostelen: Paulus wegens dat zijner prediking, die hem vormde tot leeraar der heidenen: Andreas eindelijk wegens het voorrecht der buitengewone begeerte tot het lijden, welke deze aan den dag legde, toen hij gekruist werd (1).

En als de priester de woorden bidt: »*verleen ons genadig vrede in onze dagen.*» maakt hij een kruis met de pateen, welke hij van den diaken bij het begin van dit gebed heeft aangenomen, kust dezelve en legt er de H. Hostie op neder. Waarom dat kruisteeiken met en dat kussen van de pateen, zal men vragen? Benedictus XIV (2) antwoordt hierop: omdat de pateen ook het instrument des vredes is en het vaatwerk waarop aanstonds de vrede der Christenen n. l. het H. Sacrament gelegd wordt: en verder omdat Christus door het *kruis* alles heeft weggenomen, waardoor onze vrede gestoord wordt, ziedaar de natuurlijke redenen waarom de priester ze kust en zich er mede teekent, alvorens hij de H. Hostie daarop nederlegt.

Voordat hij verder de sluiting van dit gebed gaat bidden, neemt de diaken de palla van den kelk, knielen zij te zamen, neemt de eerste de H. Hostie in zijne handen en breekt deze in twee gelijke deelen, terwijl hij zegt: »*Door denzelfden onzen Heer Jezus Christus, uwen Zoon;* legt vervolgens het gedeelte dat hij in de rechterhand houdt op de pateen terug, breekt onder de woorden: »*die met U leeft en heerscht in de eenheid des Heiligen*

(1) Dur. O. cit. L. 4. C. XLIX. — (2) O. cit. L. II. C. XIX, 11.

Geestes," een kleiner gedeelte van de andere helft af, en legt deze insgelijks op de pateen neder. Vervolgens zingt hij, terwijl hij dat kleiner gedeelte boven den kelk houdt; met luider stemme: »*Door alle eeuwen der eeuwen*;" en het koor antwoordt: »*Amen*." Daarop vervolgt hij immer zingend, terwijl hij boven den kelk driemaal het kruisteecken maakt met dat kleine gedeelte der H. Hostie: *De vrede des Heeren* ✠ *zij* ✠ *altijd met* ✠ *ulieden*. En er wordt geantwoord: »*En met uwen geest*". Eindelijk legt hij dat kleine gedeelte in den kelk en vermengt dit met het H. Bloed.

Deze *breking* en *vermenging* schijnen in zich eenvoudig; nochtans zij zijn van de diepste beteekenis en het hoogst gewicht. Men vindt ze dan ook in de Liturgiën van alle landen en tijden terug. De *breking* der H. Hostie allereerst herinnert ons aan hetgeen Jezus deed in het laatste avondmaal. Hij nam het brood in zijne handen, zeggende, *brak* en gaf het aan zijne leerlingen zeggende: *Dit is mijn lichaam* (1), en hij beval zijne apostelen dit zelfde te doen. Wij lezen dan ook in de Handelingen der apostelen dat de geloovigen volhardden in de vereeniging van de *breking des broods* (2) en Paulus herinnert ons daar nog duidelijker aan in zijn eersten brief aan de geloovigen van Corinthe (3) zeggende: »*Het Brood dat wij breken, is het niet de deelneming aan het Lichaam des Heeren?*"

De H. Hostie wordt verder gebroken om ons het Offerkarakter der Eucharistie aanschouwlijker voor te stellen; die *breking* is toch op zeer duidelijke wijze een afbeelding van den geweldigen en bloedigen offerdood van Jezus Christus aan het kruis, die de scheiding van Ziel en Lichaam ten gevolge had.

(1) Matth. XXVI. 26. — (2) Act. Apost. II. 42. —
(3) X. 16.

Zij doelt ook tevens op de communie, die bij het Offer zal geschieden, daar »*het brood breken*» algemeen wordt erkend als de spijsz bereiden, en ter nuttiging voorzetten. Neemt men nu beiden te zamen, en Offer en Communie, dan vindt men hier de Offerspijsz duidelijk aangewezen, dan vindt men er waarlijk het Eucharistiesch Levensbrood in terug, dat Jezus voor het leven der wereld gaf, en dat bij de H. Communie ook aan ons geschonken wordt.

De *vermenging* van dat gedeelte der H. Hostie met het H. Bloed is verder wederom in nauwe betrekking met die breking. Doet toch deze breking ons Jezus kennen als gestorven en aldus geofferd, de vermenging moet ons leeren, dat in werkelijkheid op het altaar het H. Lichaam van Chr. niet is zonder het Bloed, dat hij er *levend* tegenwoordig is, en de geheele Christus onder iedere gedeelte als offergaven en offerspijsz verblijft. Wijst de breking op Jezus *dood*, die geheimzinnige vermenging wijst ons op zijn *glorievolle opstanding*, waarbij de ziel wederom met het Lichaam vereenigd werd. Zoo vinden wij hier op geheimvolle wijze Christus in zijn lijden en heerlijkheid terug; wij vinden er nogmaals dat Lam, hetwelk Joannes mogt zien in den hemel *gedood* maar toch *staande* d. i. zich offerend als Middelaar, maar ook eeuwig levend.

Maar vergeten wij niet, dat ook alles hier verder heen wijst naar dien dood en verrijzenis van Jezus. De stilte, waarin de priester dat gebed uitsprekt, wijst ons naar den Calvarieberg, waar Jezus gestorven is, wijst ons naar zijn graf, waar Hij op den sabbath rustte. Ook de vrouwen, die kruiderijen en balsem hadden bereid, zwegen volgens Gods bevel op dien sabbath (1). — De pateen, waarmee de priester het kruis maakt en welke hij vereert, waarin

(1) Luc. XXIII. 56.

wij daar straks het hart der geloovigen **zagen**, zegt ons dat die heilige vrouwen, het hart vol van **liefde**, vroeg in den morgen naar het graf kwamen om Jezus te zalven. (1) Schoon zij hun verlangen niet mochten voldoen, nam Jezus toch hun **liefdebewijs** aan, omdat zij den Gekruiste zochten; »Ik weet het, sprak de engel, gij zoekt Jezus, die *gekruist* is;” zij mogten verder vernemen: »Hij is niet hier: want hij is verrezen, gelijk hij gezegd heeft.” En als zij met vrees en groote vreugde spoedig **henen** gingen, om het den leerlingen te boodschappen, verscheen hun de verrezen Zaligmaker groette hen, en stelde hen gerust (2), Jezus ontmoette haar en zeide: »Weest gegroet.” En zij toetredende, omarmden zijne voeten en aanbaden Hem (3).

De kracht der H. Drievuldigheid deed op dien derden dag Jezus, den gekruiste verrijzen, en bracht de ziel wederom tot het lichaam, opdat gene niet in het voorgeborgte zou blijven, dit geen **bederf** zou aanschouwen; daarom maakt de priester, voor hij die vermenging doet plaats hebben, driemaal met dat gedeelte der H. Hostie een kruisteecken boven den kelk. En hij zingt daarbij: »*De vrede des Heeren ✠ zij ✠ altijd met ✠ ulieden,*” omdat Jezus ons door zijne verrijzenis den **waren** vrede bracht, dien vrede, welken Hij op dien **eigen** dag ook aan de zijnen verkondigde, toen Hij **midden** tusschen zijne leerlingen stond en zeide: »*Pax vobis: Vrede zij u* (4).” — »*En met uwen geest,*” antwoorden de geloovigen met het koor, want Jezus deelde aan de Apostelen, onmiddellijk na dien **vrede**-groet, den H. Geest, mede, terwijl Hij over hen **blies** en sprak: »Ontvangt den H. Geest (5).”

(1) Matth. XXVIII. 2. Marc. XVI. 1. — (2) Matth. XXVIII. 5. — (3) Matth. XXVIII. 9. Vergelijk Innoc. III. O. cit. L. VI. c. 1. — (4) Joïs XX. 20. — (5) Joïs XX. 25.

Waart gij in de eerste zes eeuwen bij de H. Mis tegenwoordig geweest, dan hadt gij op dat woord des priesters: »*De vrede des Heeren zij altijd met ulieden*,» alle de Christenen elkander den vredekus zien geven. Zij, geroepen tot de tafel van den éénen Vader, den God der liefde, moesten te kennen geven, dat in hun hart geen afkeer of koudheid heerschte, maar dat de liefde daar in al hare volmaaktheid zetelde; gij hadt dan voorzeker moeten uitroepen: ziet, hoe zij elkander beminnen, en hoe de een bereid is zijn leven te geven voor den anderen! Ja, de pas beginnende Kerk vond in die broederlijke liefde het beginsel harer overwinning over het heidendom, want eendracht maakt macht. De mannen gaven dien heiligen vredekus aan de mannen, de vrouwen aan de vrouwen; en geheel dat volk van broeders en zusters naderde vervolgens tot de tafel van het Lam, waaraan alleen, volgens de taal der H. Leeraren, vredelievenden mogen aanzitten (1).

Heeft de Kerk, in hare diepe wijsheid, deze treffende ceremonie veranderd, de sporen ervan, wij zullen het straks zien na het *Agnus Dei*, heeft zij er van bewaard. Doch volgen wij de orde ons aangegeven, en overwegen wij eerst nog de woorden en de handelingen, welke daaraan voorafgaan.

Als de priester dan dat gedeelte der H. Hostie met het H. Bloed vermengd heeft, spreekt hij nog het volgende gebed in stilte uit: »*Deze vermenging en consecratie van het Lichaam en Bloed onzes Heeren Jezus Christus worde voor ons, die het ontvangen, ten eeuwige leven. Amen*. Heerlijke smeekbede, en, als voorbereiding tot de Communie, diep van zin. Wij zeiden zoo even, de vermenging van het Lichaam en Bloed des Heeren wijst ons

(1) Vergelijk Gaume *Catech. de Persev.* D 7. p. 396. Kreuzer. *Das H. Meszopfer* § 45 p. 297.

naar Jezus' opstanding uit het graf en zijne glorievolle verrijzenis. Welnu, gelijk Christus verreezen is ten eeuwigen leven, zoo zullen ook wij, die Hem nuttigen, door Hem leven in eeuwigheid. — Het woord *consecratie* moet hier natuurlijk niet worden verstaan van de zelfstandigheidsverandering, die in het midden van de canon geschiedt; neen, zegt Bellarminus, (1) wij vragen niet, dat de consecratie nu geschiede, maar dat de consecratie, die zoo even geschied is, ons heilzaam zij ten eeuwigen leven. Met andere woorden: dit gebed heeft dezelfde beteekenis als dat van den Ambrosiaanschen ritus, waar de priester bidt: »*Deze vermenging van het geconsacreerde Lichaam en Bloed van onzen Heer Jezus Christus zij ons die het nuttigen ten eeuwige leven. Amen.*»

§ 2. HET AGNUS DEI.

En na geknield te hebben herinneren ons priester en hoogere bedienaren aan het woord van Joannes den Dooper: *Zie het Lam Gods, dat wegneemt de zonden der wereld.* Zij maken er eene smeekbede van om ontferming en vrede, terwijl reeds het volk met het koor heeft ingestemd en insgelijks luid smeekt: »*Lam Gods, dat wegneemt de zonden der wereld, ontferm U onzer. Lam Gods, dat wegneemt de zonden der wereld, ontferm U onzer. Lam Gods, dat wegneemt de zonden der wereld, geef ons den vrede.*» Heerlijk gebed! vooral als men bedenkt, dat het geschiedt, terwijl men Jezus herdenkt, als dat geslachte en levende Lam, als gestorven, verreezen en verschenen aan de zijner. Want het Lam, dat zijn mond niet open deed, toen het geslacht werd (2), het ware Paaschlam, dat ons

(1) De Miss. 4. 2. c. 27. Confer S. Alph. l. c. p. 39. —
(2) Isai LIII. 7. — Act. VIII. 31.

verloste uit de slavernij des duivels, heeft bij zijn sterven onze zonden op zich genomen (1) ze gestorst op het kruis (2), daar ze door zijn Bloed uitgewischt, ons vrijgekocht (3) en ons gemaakt tot een rijk voor onzen God (4). Dat Lam, heeft daarna, verzezen van den dood, aan zijne leerlingen de macht geschonken de verdiensten van dien dood toe te passen, en bijgevolg de zonden te vergeven (5). Het brengt aldus ons den waren *vrede*. Ja, om ons daarvan des te zekerder te maken, blijft het zich voortdurend, ofschoon dan op onbloedige wijze, offeren, gelijk het thans wederom doet. Het Bloed van dat onschuldig Lam roept dus nog immer om barmhartigheid en genade voor de zondaars, het blijft zich offeren voor- en stroomen over de zielen van hen, die rouwmoedig neerknielen aan de voeten des priesters, om de zonden te belijden, het wischt alle vlekken af en geeft ons den *vrede*. Ontferm U onzer, ontferm U onzer, geef ons den *vrede*, moet dan ook de kreet zijn, welke van onze lippen vloeit, nu wij dat bloedig en onbloedig Offer zoo duidelijk voor oogen hebben, nu wij ons voorbereiden tot die groote daad der H. Communie, waarbij wij aan de bruiloft van dat Lam zullen aanzitten, ja ons voeden met zijn eigen Vleesch en Bloed, en het onderpand van den eeuwigen *vrede* gaan ontvangen.

Het »*Agnus Dei*» werd vóór de 7de eeuw door het koor niet gezongen. De priester bad het slechts aan het altaar. Sinds den tijd echter van den H. Paus Sergius I (687—704) werd dit te zingen ook voorschift (6).

»*Dona nobis pacem: Geef ons den vrede.*» Zoo is de slotbede van het drievoudig *Agnus Dei*; en

(1) Isai LIII. 6. — (2) I Petr. II. 24. — (3) Apoc. V. 9. — (4) Apoc. V. 10. — (5) Jois XX. 23. — (6) *Lib. Pontific.* — Mabillon. *In Ord. Rom.* C. 8. n. 7.

de priester verklaart vervolgens in stil gebed aan Jezus Christus, welken vrede, welke eendracht hij voor de Kerk verlangt. Daarna zien wij hem het altaar kussen, om den vrede van Jezus zelve te ontvangen; hij deelt dezen door omarming onder de woorden: »*Vrede zij aan U*'' mede aan den diaken, die hem aan den subdiaken, en deze op zijne beurt aan de lagere assistenten overbrengt. Treffende ceremonie, welke ons aan den vredekus van vroeger herinnert; zij moet ook ons geloovigen stemmen, om meer dan ooit den waren vrede aan Jezus te vragen, welken Hij ons als erfenis naliet op zijn kruis, dien vrede met God, met ons zelve en met onze broeders, die alle begrip te boven gaat (1), en een voorsmaak geeft van den eeuwigen vrede in den hemel. Bidden wij dan ook vuriger dan ooit met den priester: »*Heer Jezus Christus, die tot uwe Apostelen gezegd hebt: Ik laat u den vrede, mijnen vrede geef ik u, let niet op mijne zonden, maar op het geloof uwer Kerk, en gewaardig U volgens uwen wil haar in vrede en eenheid te bewaren. Gij, die leeft en regeert, God, door alle eeuwen der eeuwen, Amen* (2).''

(1) Phil. IV. 7. — (2) In de Missen der overledenen smeeken de priester en het koor tot driemaal toe bij het *Agnus Dei* in plaats van om ontferming en vrede voor zich zelve, om de eeuwige rust voor de geloovige zielen en klopt men niet op de borst. Ook wordt alsdan het gebed om den vrede niet gebeden en de vredekus niet gegeven. Geen wonder, de H. Kerk vergeet in deze H. Mis als het ware geheel en al zich zelve, en is slechts bezorgd voor de lijdende zielen in het Vagevuur, voor welke zij het Offer opdraagt. Zij vraagt dan ook voor haar niet den vrede, want dezen bezitten zij reeds, daar zij in de liefde Gods zeker zijn van hunne zaligheid; maar zij bidt om de eeuwige *rust* in dien vrede, dat is de rust in God in den hemel.

§ 3. LAATSTE GEBEDEN VAN VOORBEREIDING.

Na het gebed om den vrede en na den vredekus volgde in de eerste eeuwen der Kerk onmiddellijk de Communie. Een nadere voorbereiding toch door meer bijzondere gebeden was niet noodig, daar alle gebeden, die voorafgingen, op de Communie doelden en als voorbereiding daartoe verricht werden. Heilige priesters en kloosterlingen echter voelden zich, naarmate dat oogenblik der Communie naderde, van heiligen eerbied aangegrepen, en spraken als van zelve eenige gebeden uit, om daardoor nogmaals de vergiffenis der zonden en altijd grootere zuivering af te smeeken (1). De H. Kerk koos later van die gebeden er twee uit, welke, ofschoon niet van de eerste tijden des Christendoms, zeker reeds meer dan duizend jaren in gebruik zijn (2). Geen beter gebeden voor de geloovigen, die werkelijk of geestelijk communiceeren, kunnen er gevonden worden.

Terwijl de priester vol eerbied zich weder buigt en de oogen op de H. Hostie slaat, bidt hij het eerste: *»Heer Jezus Christus, Zoon van den levenden God, die volgens den wil des Vaders, door medewerking van den H. Geest, door uwen dood aan de wereld het leven hebt gegeven; verlos mij door dit uw hoogheilig Lichaam en Bloed van al mijne zonden en van alle rampen; en doe mij altijd uwe geboden aanhangen, en laat niet toe, dat ik ooit van U gescheiden worde: die met denzelfden God den Vader en den Heiligen Geest leeft en regeert, God, in alle eeuwen der eeuwen. Amen.»*

Door de zonde was de dood in de wereld ge-

(1) Dom Martene. O. Cit. L. I. C. IV. Art. IX. 3—9. —
(2) Dom Gueranger. O. Cit. p. 210.

komen. Jezus nam de zonde weg door zijnen dood, en heeft ons aldus levend gemaakt naar de ziel. Hij deed dit niet alleen, neen de Vader werkte er in mede door de toestemming van zijn wil, de H. Geest door zijne medewerking in de menschwording. Daar er nu geen beter middel is om aan dat leven deelachtig te worden dan het Lichaam en Bloed van Jezus te nuttigen: »die mijn Vleesch eet en mijn Bloed drinkt, zal leven in eeuwigheid,» daarom smeekt de priester ook door dat hoogheilig Lichaam en Bloed algeheele zuivering van alle zonden en bevrijding van alle rampen af. Maar als men tot dat leven wil ingaan, moet men de geboden onderhouden (1) en Jezus Christus aankleven, zoodat niets ons van zijne liefde kan scheiden (2); daarom vraagt hij ook de genade, Jezus' geboden immer aan te hangen en te volbrengen, en nimmer van Hem gescheiden te worden.

»Laat niet toe, dat ik van U, o Jezus, gescheiden worde.» Hoe treffend is deze bede in het oogenblik, als de ziel de innigste vereeniging met haren Goddelijken Bruidegom gaat genieten. Wat is de wereld voor ons zonder Jezus? Zonder Jezus zijn is een bittere hel; met Jezus het zoetste paradijs. Zonder Hem baat ons niets: wij hebben Hem noodig elk oogenblik, bij elke schrede, die wij zetten. Immer die zoo groote behoefte aan Jezus tegenwoordigheid te gevoelen, dat is de ware wijsheid en de vreugde des levens. Daarom ook houdt een H. Alphonsus Maria niet op, in al zijne gebeden te herhalen: »*Ne permittas me separari a te*: Laat niet toe, dat ik van U gescheiden worde, o Jezus!»

In het tweede gebed smeekt de priester, terwijl hij zijn onwaardigheid ten volle erkent, aan zijnen Heer Jezus Christus, dat die H. Communie, welke

(1) Matth. XIX. 17. — (2) Rom. VIII. 35. Ps. LXXI. 26.

hij gaat ontvangen, eene waardige Communie moge zijn, zoodat hij zijn oordeel en verwerping niet ete; hij vraagt Hem verder om den algeheelen rijkdom der Sacramenteele genaden, die aan dit Hoogheilig gastmaal verbonden is, n. l. *bescherming* in den immer terugkeerenden strijd tusschen genade en natuur, tusschen geest en vleesch, tusschen deugd en zonde; in dien strijd tegen de bekoringen der begeerlijke natuur, tegen de aanvechtingen van de verleidende wereld, tegen de list en lagen des duivels; *kracht*, opdat de ziel bovennatuurlijk blijve leven, het lichaam immer meer gelijkvormig aan Jezus Lichaam, en aldus eens verheerlijkt worde; *herstelling* en *genezing* bij geleden verliezen of ontvangen wonden. De Eucharistie, zegt de H. Alphonsus, sterkt den geest in zijnen strijd tegen de bekoringen en de hartstochten, dooft het vuur der begeerlijkheid uit, dat in ons lichaam heerscht, en is een machtig middel tegen den dood der ziel (3). Ziehier dat heerlijk schoone gebed: »*Heer Jezus Christus, dat het ontvangen van uw Lichaam, hetwelk ik, onwaardige, mij vermeet te nuttigen, mij niet ten oordeel en verdoemenis strekke, maar dat het volgens uwe goedertierenheid mij diene tot bescherming van ziel en lichaam en tot heilzaam geneesmiddel. Die leeft en regeert met God den Vader in de eenheid van den heiligen Geest, God, door alle eeuwen der eeuwen. Amen.*»

Daarna knielt de priester nogmaals voor Jezus Christus aanbeddend neder, en neemt dan vol moed en vertrouwen de H. Hostie in zijne handen, terwijl hij zijn vurig verlangen er naar uitdrukt door deze woorden: »*Het hemelsche Brood zal ik nemen en*

(1) S. Alph. Oeuvr. Asc. (Dujardin.) T. 14. p. 40.
(Plady) *Le Prêtre* T. II. p. 199.

den naam des Heeren aanroepen.” Voorwaar, een veelbeteekende verzuchting! Zeide Jezus, toen Hij het H. Sacrament des Altaars instelde, dat Hij *reikhalzend* verlangd had, dat Paaschlam met de zijnen te eten, hoeveel te meer moet de priester, moeten wij allen verlangen ons te kunnen voeden met dat goddelijk Brood, dat het leven onzer ziel is? Welnu, de priester geeft ons het voorbeeld, zijne ziel hongert naar het hemelsch voedsel, zij is vervuld van blijdschap en uit zich in het woord van den koninklijken Psalmist (1): »Ja, ik zal het hemelbrood nemen en den naam des Heeren aanroepen,” ik zal God loven en verheerlijken. Laat ons hem navolgen en vurig verzuchten: »Kom, Heer Jezus, kom! Mijne ziel verlangt allervurigst naar U.”

Bij dat vurig verlangen moet zich echter ook *ootmoed* en *vertrouwen* voegen. Bedenkt toch de priester, wien hij gaat ontvangen, dan moet hij diep beschaamd staan over zijne onwaardigheid; met Petrus moet hij uitroepen: Ga weg van mij, Heer, want ik ben een zondig mensch (2)!” Bij den aanblik echter der onmetelijke liefde en goedheid des Zaligmakers, die zijne glorie op het altaar verbergt, om zich met ons te kunnen vereenigen, en ons toeroept: »Komt allen tot mij, gij, die belast en beladen zijt, ik zal u verkwikken (3)” moet zich bij die erkenenis zijner onwaardigheid het vertrouwen voegen, ja dit den boventoon verkrijgen. Ziedaar waarom dan ook tot driemaal toe het woord van den hoofdman des Evangelies (4) van zijne lippen tot Jezus moet gaan, terwijl hij zich diep buigt en de borst tot driemaal klopt: »*Heer ik ben niet waardig, dat gij onder mijn dak komt*;

(1) Ps. 115. 17. — (2) Luc. V. 8. — (3) Matth. XI. 28. — (4) Matth. VIII. 5—14.

maar spreek slechts een woord, en mijne ziel zal gezond worden."

§ 4. DE COMMUNIE VAN DEN PRIESTER.

Dan vertrouwend, dat het machtige woord, hetwelk alles kan herstellen: »ik wil, word gezuiverd," geklonken heeft, richt hij zich op, zegent zich met de H. Hostie, om nog voller heiliging te vragen en bidt: »Het Lichaam van onzen Heer Jezus Christus beware mijn ziel ten eeuwigen leven Amen;" vervolgens buigt hij zich vol ootmoed en eerbied voorover, en, nuttigt met innige liefde dat hemelsche Brood des levens, hetwelk God in zijne goedheid den armen en hongerigen bereid heeft (1). O, oogenblik van hemelsche geneugte, de engelen staren stom en verbaasd dat schouwspel aan en benijden des priesters lot, de heiligen jubelen en heffen op nieuw hun lof- en danklied aan voor dien God der liefde, die zich aldus vernedert in zijne liefde zonder maat. Hier moet dan ook de dichter (2) weenend zingen:

God! o God! mijn tranen stroomen;
Overstelping van geneugt!
Hij, dien 'k zing, is neêrgekomen,
Heemlen, 'k juich in uwe vreugd! —
Hij, uw licht en uw verblijden,
Is de Koning van het lijden!
Is de mijne! — Hij bedwong
Om op aard me in 't hart te dalen,
Weer 't oneindig gloriestralen,
Waar Hij eeuwig in ontsprong;
't Woord, ja 't Woord der Hemelzalen,
Der verrukking niet te malen,
Waarin de englen ademhalen,
Vangt mijn sidderende tong! —

(1) Ps. 67, 11. — (2) Mgr. Broere. *Dithyrambe op het Allerheiligste.*

En stom van bewondering bij die oneindige liefdedaad, richt de priester zich op en blijft, met het hoofd een weinig gebogen, de oogen terneergeslagen, de handen te zamen tot op de hoogte van de kin, eenige oogenblikken in overweging van het Allerheiligst Sacrament rusten (1). Wat is de priester dan vooral ontzettend groot in onze oogen! Hemel en aarde staren op hem als op 's werelds middelaar, die opnieuw het goddelijk Offerlam der wereld bracht, het verzoenend Bloed deed vlieten, en den kreet om genade tot den Vader deed opgaan als eenmaal van Calvarie's top. En die vereeniging van God met den mensch roept luide dat het offer gebracht is, de liefde verwonnen heeft, de aarde weder met den hemel is verzoend.

Maar laten wij ons niet te veel aan beschouwing overgeven. Zelfs den priester, die zoo gaarne thans vooral zich zou ontledigen in acten van vernedering, aanbidding, erkentelijkheid en liefde, is dit niet zoo lang toegestaan. De H. Kerk wil niet, dat de H. Offerdaad onderbroken wordt. Ondanks zich zelven doet hij zich dan geweld aan, om aan zijne beschouwing een einde te maken. Hij heft dat hoofd op, dat met zooveel zoetheid rustte op het hart van Jezus; hij opent de oogen, en als verbaasd zich nog op aarde te bevinden, ontlast zijn hart zich in den dankkreet des profeets: *Wat zal ik den Heer wedergeven voor al hetgeen Hij mij gedaan heeft?* En tevens buigt hij opnieuw de knie, om God aanbeddend te danken.

Wat zal ik den Heer wedergeven voor alle weldaden, die ik van hem ontving? Die woorden moeten wij een weinig nader beschouwen. De weldaden der Voorzienigheid zijn zoo groot, zoo over-

(1) Hoe schoon zegt hier de rubriek: *Quiescit aliquantulum in meditatione Sanctissimi Sacramenti.*

menigvuldig, zoo buitengewoon bij de H. Communie, dat wij geheel en al onvermogen zijn God naar waarde te danken. Of, roept de H. Paulus uit, heeft God ons met Hem, met Jezus, niet *alles* gegeven (1)? Als wij Jezus Christus ontvangen in de H. Communie, verkrijgen wij alle gaven en goederen, welke wij slechts kunnen begeeren. Dan hebben wij deel aan 't goddelijk leven, dat Jezus in den schoot zijns hemelschen Vaders geniet: op bijzondere wijze worden wij zijne broeders, kinderen des Vaders, woonsteden des Heiligen Geestes, die de liefde is van den Vader en den Zoon. Moge ook lijden, strijden en overwinnen hier op aarde voortdurend ons lot blijven: met Jezus vereenigd en in het genot zijner liefde is reeds de hemel vol zaligheid in ons binnenste neergedaald. God daarvoor naar waarde danken, nog eens, dat kunnen geen schepselen op aarde, geen heiligen, geen engelen, Jezus Christus alleen kan dit op waardige wijze doen. Welnu, dat begrijpt de priester en daar hij nu Jezus Christus nog voor zich ziet als tusschen zijne handen, onder de gedaante van wijn, neemt hij, na het corporale en de pateen nauwkeurig gezuiverd te hebben, den kelk met het goddelijk Bloed in zijne handen en roept uit: »*Den Kelk des heils zal ik nemen, en den naam des Heeren aanroepen. Lovend zal ik den Heer aanroepen, en ik zal van mijne vijanden bevrijd zijn. Het Bloed van mijnen Heer Jezus Christus beware mijne ziel ten eeuwig en levend.*» En aanstonds, na zich onder deze laatste woorden met den kelk te hebben gezegend, brengt hij dezen aan zijne lippen en nuttigt met den hoogsten eerbied en innige godsvrucht ook het goddelijk Bloed.

(1) Rom. VIII. 32.

§ 5. DE COMMUNIE DER GELOOVIGEN.

Het H. Offer is thans voltooid, zou ook niemand meer tot de H. Communie naderen; vurig echter verlangt de H. Kerk, dat ook de Christenen *onder* de H. Mis met den priester zullen communiceeren. Wij hebben er vroeger reeds bij het behandelen der gebeden van de canon op gewezen, en die, welke de priester straks na de Communie zal uitspreken, veronderstellen het (1). Treffend was dan ook dat oogenblik in de eerste eeuwen der Kerk. »*Het heilige voor de heiligen!*» klonk het na de Communie des priesters uit den mond des diakens, alsof hij wilde zeggen: wie niet heilig is, hij wage het niet aan te zitten, want al wie onwaardig dit Brood zal gegeten, of den kelk gedronken hebben, hij zal schuldig zijn aan het Lichaam en Bloed des Heeren (2). Op dat teeken zag men de geloovigen het priesterkoor naderen. De priesters, die het H. Misoffer niet hadden opgedragen, kwamen voor het altaar, de diakenen er achter, de subdiakenen en overige gewijden in het eigenlijk gezegde priesterkoor, de geloovigen bij de cancelli of het hekwerk, dat met zijne groote poort den toegang en ook tevens de afsluiting vormde van het priesterkoor (3). Daar knielden zij neder en wachtten vol eerbied en ontzag het oogenblik af, dat hun het Lichaam en Bloed des Heeren werd geschonken.

En als dan de priester, of de diaken, die ook menigmaal de H. Communie mocht uitreiken; met het Engelenbrood in zijne handen, tot de communiceerenden naderde, dan sprak hij tot deze: »*Corpus Christi. Het Lichaam van Christus.*» Hij die het

(1) Confer. *Rit. Rom.* de Sacr. Euch. et *S. Alph.* Lib. de Cer. Misse C. XI. 5. II. (Edit. Schober pag. 115.) —

(2) Cor. XI. — (3) Card. Bona *Rer. Lit.* L. II. C. XVII. 7.

ontving, antwoordde: »Amen. Het is zoo: ik geloof het vastelijk;» en het goddelijk Manna werd hem gegeven, aan de mannen op de rechterhand, waaronder de linker zich kruiste, aan de vrouwen op een reinen en zuiveren linnendoek, dien men *dominicale* heette; beiden brachten dan het Lichaam des Heeren aan hunnen mond en nuttigden (1).

Daarna bood de diaken aan de communicanten den kelk met het kostbaar Bloed, zeggende: »*Sanguis Christi, calix salutis, Het Bloed van Christus, de kelk des heils.*» De communicant antwoordde weder »Amen,» ik geloof het vastelijk, en bevochtigde zijne lippen met dien hemelschen drank (2).

Ziedaar de manier, welke ons de oudheid aanbrengt. Thans, als het oogenblik der Communie gekomen is, zien wij de communicanten, met ter neer geslagen oogen, de handen gevouwen, langzaam de communiebank naderen en daar nederknielen. De diaken heeft reeds met eerbied de ciborie geopend, knielt en begeeft zich naar de Epistelzijde op de bovenste trede des altaars. Daar keert hij zich naar den priester, en zingt gebogen, met heldere stem, en op een geheel treffenden en eigenaardigen toon, het »*Confiteor.*» Het is, gelijk wij in het begin der H. Mis reeds aanmerkten, de algemeene schuldbekenenis, die hij thans in naam des volks uitspreekt. Voor den almachtigen God, voor Maria en geheel het hemelsch hof, voor den priester, zijn

(1) Baron. ad annum 57. No. 146. 150. — Cyr. Hier. Catech. 5. — Aug. Serm. 252 *de Tempore*. Bened. XIV. O. cit. L. II. C. XXII. 3. — (2) Het nuttigen van het H. Bloed is echter voor de leeken nooit verplichtend geweest, en ook nimmer een *algemeen* gebruik in de H. Kerk. Om de misbruiken en de ongelukken, die er uit voortkwamen, is het later geheel afgeschaft. Zie hierover Kreuzer. O. cit. p. 307—309 en Bened. XIV. l. c.

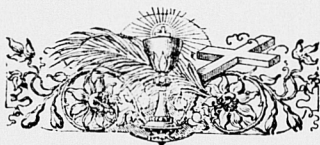
vader, belijdt hij zijne schuld, zijne schuld, zijne allergrootste schuld, daar hij gezondigd heeft door gedachten, woorden en werken; en hij smeekt daarom Maria, den H. Michaël, alle Heiligen des Hemels en den priester, voor hem den Heer zijnen God te bidden.

Dan keert de priester zich tot hen, die aan de Tafel des Heeren zullen aanzitten en bidt: »*De almogende God ontferme zich over u, vergeve u uwe zonden, en geleide u ten eeuwigen leven.*» »*Amen, het zij zoo*» is het antwoord der geloovigen, door de dienaren gegeven. En de priester zegt verder, terwijl hij het volk zegent: »*Kwijtschelding, ontbinding en vergiffenis van uwe zonden verleene u de almachtige en barmhartige Heer.*» »*Amen*» is opnieuw het wederwoord. — Daarmede worden nogmaals alle fouten kwijtgescholden: niet alsof dit een formeele sacramenteele absolutie is, welke de doodzonden vergeeft, maar zóó, dat hier nogmaals de vergiffenis der zonden wordt afgesmeekt, zoodat zij, die met berouw en vertrouwen tegenwoordig zijn, voorzeker de vergiffenis van dagelijksche zonden en fouten kunnen verhoppen (1).

En als die woorden door den priester zijn gesproken, neemt hij het aanbiddelijk Lichaam van Christus in zijne handen, keert zich tot het volk en zegt, terwijl hij hun dit toont: »*Zie het Lam Gods, dat de zonden der wereld wegneemt*» alsof hij wilde zeggen: Ziedaar Jezus, die als een Lam ter slachtbank geleid werd, die voor ons opnieuw op onbloedige wijze stierf, en de zonde wegnam; zie, Hij komt ook in u het Verlossingswerk voltooien, Hij gaat zijn intrek nemen in uwe zielen. Hij komt u heilig maken. — En gelijk hij straks, toen hij zelf zijn God ging ontvangen, zich tot

(1) de Carpo. Bibl. Liturg. 208.

driemalen toe onwaardig bekende, zoo spreekt hij ook nu in naam van allen, die tot hem naderen, tot driemalen toe: »Heer, ik ben niet waardig, dat gij onder mijn dak komt; maar spreek slechts een woord en mijne ziel zal gezond worden." Christen, gij die nadert, erken u dan ook in dat oogenblik geheel en al onwaardig, herhaal die woorden in stilte met den priester, terwijl gij als de tollenaar de borst klopt tot bekentenis uwer schuld; vraag tot driemalen toe van God dat machtige woord, dat u meer en meer zuivert, en nader dan vol vertrouwen en eerbied tot uw Jezus, die u dwingt tot Hem te gaan, en u aldus wil deelachtig maken aan het eeuwig leven. Dit ook wenscht de priester u toe, als hij de H. Hostie u komt geven, want dan spreekt hij, terwijl hij u tevens daarmede ter hooger heiliging nog zegent: »Het Lichaam van onzen Heer Jezus Christus beware uwe ziel ten eeuwig en leven."

ZESDE HOOFDSTUK.

De Dankzegging.

De oogénblikken na de H. Communie zijn voorzeker allerzaligst en kostbaar, zegen- en genaderijk: Jezus, de liefdevolle Godmensch, woont dan met alle zijn schatten in ons hart. Het past dan ook, zegt een Dionysius de Karthuiser (1), dat wij alsdan in alles naar ziel en lichaam ingetogen en zedig ons gedragen en niet minder bezorgd zijn ons dankbaar bij Jezus te houden, dan te voren toen wij Hem gingen ontvangen. *Dankbaarheid* ja, moet daarbij vooral op den voorgrond treden.

De H. Franciscus van Assise ging eens met zijnen Ordebroeder Massäus bij een felle zomerhitte over een uitgestrekt veld. Reeds lang hadden zij uitgezien naar een bron, om hun smachtenden dorst te lesschen. Daar vonden zij op eens een plaats, waar niet slechts het water opborrelde uit eene bron, maar waar tevens een groote boom, breedgetakt en vol in het blad, een weldoende schaduw aanbracht. Hier zetten zij zich neder, haalden een stuk droog brood, dat zij met bedelen verkregen hadden, te voorschijn, weekten het in het water, aten en dronken. Alsdan begonnen de tranen te vloeien over de wangen van Franciscus. Verwonderd daarover vroeg hem de broeder: »Goede Vader, waarom weent gij?» Ach Broeder, zeide de

(1) *Expos. Missae.* art. 38.

Heilige, zou ik geen tranen van dankbaarheid schreien, daar de hemelsche Vader ons hier zulk eene kostelijke maaltijd bereid heeft?" Massäus kon bij deze woorden zijn glimlachen niet bedwingen, daar hem die spijs en die drank juist niet zoo kostbaar voorkwamen. Maar de Heilige ging voort: Broeder, bedenk, hoe goed de Heer voor ons arme schepselen is. Van eeuwigheid voorzag hij, dat wij hier eenmaal bezweet en dorstig zouden komen, — en in zijne zorgzame liefde, deed hij hier die bron ontspringen en zorgde hij voor dezen schaduwrijken boom, opdat wij hier zouden kunnen nitrusten, en het brood, dat goede mensen ons gaven, bij een frisschen en aangenamen dronk waters, nuttigen. Waaraan hebben wij toch eene zoo vaderlijke liefde en bezorgdheid verdiend? Moet deze groote goedheid van God geen tranen van dankbaarheid uit ons oogen persen?" — Zoo dacht de H. Franciscus en was dankbaar aan God voor een hard stuk brood, voor een frisschen dronk waters (1). Maar wat zijn deze gaven in vergelijking bij die, welke ons de Heer aan *zijn* maaltijd hier bereid heeft? Geen aardsche, vergankelijke, maar hemelsche en onvergankelijke werden ons bij de H. Communie medegedeeld. Hier schonk ons de goede God dat hemelsch Brood, hetwelk alle geneugten in zich bevat: wie daarvan eet zal leven in eeuwigheid; hier ontsprong voor ons die bron van dat levende water, of liever van Jezus' kostbaar Bloed, die reinigt, verfrist, de hitte der hartstochten uitdooft, den grond van ons hart vruchtbaar maakt voor goede werken en aan de ziel het ware leven mededeelt. Ja, met zijn Zoon schonk Hij ons alles. De priester, de geloovigen die gecommuniceerd hebben, zij zijn één met God. Hier moet dan ook de ziel van dankbaarheid overvloeien, hier

(1) Gih. O. Cit. § 71.

moeten de jubelende lippen den Heer dankbaar loven en verheerlijken. Welnu, de H. Kerk begrijpt haar plicht. Na deelgenoot te zijn geworden aan dat groote Sacrament," zegt de H. Augustinus (1) en ná hem de H. Thomas (2), bepaalt zich verder alles tot dankzegging." En terwijl deze slechts kort is, wil zij verder dat een ieder daarna ze voor zich zelven, vol ijver en aandacht voortzette.

§ 1. DE GEBEDEN BIJ DE ZUIVERING VAN DEN KELK.

Terwijl de priester de eenvoudigste handelingen verricht, terwijl hij den kelk zuivert, moet zijn hart zich reeds uiten in dankgebeden, die als het vervolg zijn van het: »Wat zal ik den Heer wedergeven," zoo even voor de nutting des H. Bloeds uitgesproken.

»Laat ons, Heer," zoo bidt hij in stilte bij de eerste zuivering met wijn, *hetgeen wij met den mond genuttigd hebben, met een zuiver hart bewaren; en van tijdelijk geschenk worde het ons een altijddurend middel van zaligheid.*" Hij weet het maar al te goed, de dienaar des Heeren, ware dankbaarheid vordert een zuiver en heilig leven; maar hij kent ook zijne menschelijke zwakheid, en daarom smeekt hij, uit dat goddelijke voedsel, hetwelk ons hier als *tijdelijk* geschenk, dat wil zeggen als *Offer* en *Sacrament*, in weinige minuten n.l. zoolang de gedaanten van brood en wijn blijven bestaan, geschonken is, *altijddurende* kracht en sterkte te putten, ten einde zonder zonden te kunnen leven en zòo dankbaar te zijn.

Merken wij hier op, dat de priester dit gebed in het meervoud spreekt, terwijl hij aanstonds het

(1) Epist. ad Paulin CXLIX n. 16. — (2) P. III Q. 83. Art. IV.

volgende in het enkelvoud zal bidden. De reden is daarvan, dat de priester hier niet slechts voor zich zelve maar ook voor hen bidt, die gecommuniceerd hebben. Als gij dan onder de H. Mis de H. Communie ontvangen hebt, bid dan insgelijks met den priester hetzelfde gebed. Zeg in dit oogenblik aan uw Jezus: Ik heb U ontvangen en genuttigd, o moget gij bij mij blijven met uw genaden; bewaar mijn hart daartoe zuiver, moge ik de vruchten van dit tijdelijk bezoek in mij bewaren voor de eenwigheid.

En de priester gaat verder, terwijl hij de vingeren, welke het H. Sacrament hebben aangeraakt, boven den kelk, met wijn en water wascht: »*Uw Lichaam, Heer, dat ik genuttigd, en uw Bloed, dat ik gedronken heb, blijve in mijn binnenste; en geef, dat in mij, die met de zuivere en heilige geheimen verkwikt ben, geen vlek der zonde overblijve. Die leeft en heerscht in de eeuwen der eeuwen. Amen.*» Dit gebed is opnieuw en nog dringender de herhaling van het voorgaande, doch thans meer alleen voor den priester zelve, die offeren en onder beide gedaanten nuttigen mocht. Het voedsel vereenzelvigt zich met het lichaam, het geeft kracht en sterkte, het bevrijdt de herstellenden vooral van de naweeën der ziekten. Wat nu het lichamelijk voedsel is voor het lichaam, dat smeekt de priester af in geestelijken zin voor zijne ziel. Dankbaar moet hij zijn voor alle ontvangen gunsten, dankbaar door een heilig leven; dat kan hij niet, tenzij door Jezus zelf, en daarom smeekt hij, dat het goddelijk Lichaam en Bloed, dat wil hier zeggen Christus door zijne genadekracht, zich hechte aan, zich vereenzelvige met zijne ziel, en zich mededeelde aan al hare vermogens; dat deze daardoor zoo hersteld worden, dat er geen enkel spoor meer overblijve van zonde of ongerechtigheid.

§ 2. DE ANTIPHON: „DE COMMUNIE.”

Middelerwijl heeft ook het volk begrepen, dat het erkentelijk tot Jezus moet opzien. Het koor heeft de antiphon »*de Communie.*” welke ook straks de priester zal bidden, aangeheven. Het is een kreet van dankbaarheid, gewoonlijk toepasselijk tevens op het feestgeheim van den dag. Vroeger werd zij gezongen om het andere vers van een geheel psalm bij het te communie gaan der geloovigen, en heet daarom nu nog antiphon of beurtgezag. Het was gewoonlijk het woord van David: »*Smaakt en ziet, hoe zoet de Heer is,*” dat dan herhaald werd tusschen de verzen van een blijden dankpsalm, meestal van dezen heerlijken lofzang:

»*Ik wil den Heere loven te allen tijde; zijn lof zij gedurig in mijnen mond.*

»*Mijne ziel roemt in den Heer: dat de bedrukten het hooren en zich verblijden.*

»*Prijst den Heer met mij, laat ons met elkander zijnen naam verheerlijken.*

»*Ik zocht den Heer en Hij verhoorde mij, en Hij verlostte mij uit alle mijne benauwdheden.*” enz.

En als dan de Communie was uitgereikt, gaf de bisschop een teeken aan den opperzanger, die den psalm sloot met het »*Eer zij den Vader,*” enz. terwijl het koor nogmaals de antiphon herhaalde.

Thans is die manier veranderd, en heeft hare sporen slechts achtergelaten in de antiphon, die alleen nog gezongen wordt, en om het oogenblik, waarop zij vroeger herhaald werd, *Communie* geheeten is. Slechts in de communie der Mis van de overledenen vindt men ze gelijk vroeger nog eenigszins terug.

§ 3. DE POST-COMMUNIE.

Als dan het koor die antiphoon gezongen, en de priester ze in stilte gebeden heeft, keert deze naar het midden des altaars, kust het vol eerbied, wendt zich tot het volk en zingt zooals gewoonlijk: »*Dominus vobiscum: de Heer zij met U.*» Het volk antwoordt weder: »*Et cum spiritu tuo: En met uwen geest.*» Zoo ooit die wensch bewaarheid wordt, dan zal het nu zijn. Ja de Heer, die intrek genomen heeft in het hart des priesters, die zich met zoo velen, hetzij op werkelijke, hetzij op geestelijke wijze vereenigd heeft, zal ook voorzeker gaarne met hen blijven. Dat Jezus hen dan verlichte, beschermte en beware, niet slechts thans, nu zij dankend opzien tot den Gever dier goede gave, maar te allen tijde, tot dat de dag der eeuwige vereeniging aanbreekt in den hemel.

En bij het boek weergekeerd, zingt de priester één of meerdere gebeden, naarmate de feestdag het vordert; men noemt dit gebed »*Postcommunie*» omdat het onmiddellijk na de communie gezongen wordt. Het is opnieuw eene bede om God te bedanken voor de oneindige goedheid, die ons aan de H. Geheimen deelachtig maakte, om genaden te vragen tot bewaring der heilzame vrucht daaruit genoten, tot zaliging en heiliging onzer zielen. Merken wij op, dat al die gebeden in het meervoud gesteld zijn, zoodat de priester niet slechts voor zich zelven, maar voor allen, die met hem aan het H. Offer hebben deelgenomen, bidt. Zij wijzen ons dus al wederom naar de aloude gewoonte, dat de geloovigen met den priester onder de Mis communiceerden, telkens als zij deze bijwoonden. — Geen wonder dan ook, dat het koor bij de sluiting van elk dezer gebeden moet antwoorden. »*Amen. Het zij zoo.*» Maar vergeten wij ook de geheimzinnige

beteekenis niet, welke in dit gedeelte der H. Mis ligt opgesloten. Geheel het leven van Jezus vinden wij in de H. Mis terug, zeiden wij in den beginne, en wij zagen het duidelijk: wij hebben Hem gevolgd reeds tot na zijne verrijzenis, tot zijne verschijningen aan de zijnen. Welnu in de communie, postcommunie en hetgeen daarna volgt, ligt opgesloten, wat na Jezus' verrijzenis geschiedde. De apostelen waren verheugd, toen zij den Heer zagen, en van vreugde stonden zij verbaasd (1), zij boodschapten aan elkander, wat zij gezien hadden op den weg, en hoe zij Hem erkenden in de breking des broods (2). Dat alles geeft de antiphoon der communie weer, zegt Paus Innocentius III (3), welke zoo blijde en met twee koren beurtelings gezongen wordt. — De priester zingt verder met opgeheven handen zijne dankgebeden in de postcommunie. Zij leeren ons, hoe de Apostelen na de Hemelvaart van Jezus volhardden in het gebed, en hoe wij tevens in Jezus Christus zelve in den hemel een voorspreker hebben, die zijne wonden toont en altijd voor ons bidt. Daarom wordt de postcommunie ook immer gesloten met de woorden: *»door onzen Heer Jezus Christus, die met U leeft en heerscht in de eenheid des Heiligen Geestes, door alle eeuwen der eeuwen. Amen (4).*

§ 4. HET SLOT DER H. MIS.

DE WEGZENDING DES VOLKS.

En na de postcommunie is het einde der H. Mis daar. De priester zal daarom zijn laatsten groet doen aan het volk, die van liefde getuigt, het volk den zijnen aan den priester, en alsdan zal de diaken

(1) Joës XX. — (2) Luc. XXIV. 35. — (3) Innoc. O. cit. L. VI. C. X. — (4) Durand. Ration. L. II. C. LVII.

hen aankondigen, dat de bijeenkomst ontbonden is en de Christenen naar hunne huizen kunnen terugkeeren.

Zie, de priester keert zich dan na het laatste gebed, na eerst wederom het altaar gekust te hebben, tot het volk en zingt hen groetend, toe: »*Dominus vobiscum, de Heer zij met U.*” Kostbare groet na de innige gemeenschap die er door het *Offer* en de *H. Communie* met God ontstaan, nauwer toegchaald en inniger geworden is! ’t Is duidelijk, hij wil hier zeggen: de Heer moge steeds met U blijven door zijne genade, zijne bescherming, zijnen bijstand en zijne hulp: de Heer blijve bij U bij vreugde en lijden, bij moeite en arbeid: de Zaligmaker moge als de goede Herder U leiden en weiden, moge uw bewaker en behoeder zijn: Hij moge bij U blijven tot de dag ten avond neigt, zoodat Gij met Christus ontwaakt en rust in vrede. En zou het volk ook hier anders kunnen antwoorden dan: »*Et cum spiritu tuo; En met Uwen geest?* O neen, wie een wensch ontvangt en erkentelijk is, wenscht wederkeerig geluk, ja tracht in zijn wensch nog verder te gaan. Welnu daarom uit het volk, bij monde van het koor, dezen wensch: »*En met Uwen geest,*” als wilde het zeggen: Priester Gods, de Heer blijve niet slechts met U gelijk met ons, maar Hij moge ook met zijne voorlichtende en versterkende genade uwen geest vervullen en doordringen, om, als man Gods, als man des H. Geestes op waardige wijze steeds ons voor te lichten en te besturen, als een Engel Gods steeds onze aangelegenheden en die der gansche Kerk met den Heer te kunnen bespreken.

Na dien zoo treffenden wederkeerigen groet van priester en volk, keert ook de diaken zich tot het volk en zingt op plechtige wijze: *Ite, missa est, Gaat, de vergadering is ontbonden.* Aldus toch moeten wij, gelijk wij in onze inleiding zagen, deze

woorden letterlijk verstaan. Gelijk bij alle andere publieke vergaderingen in gebruik was, werd ook hier in daarvoor gewone termen deze offerbijeenkomst geëindigd en het volk toegelaten heen te gaan. Die beteekenis laat zich nog duidelijker begrijpen als wij zien, dat op dagen waarop het volk nog bijeenbleef om te bidden (1), of om hun laatsten plicht te vervullen aan de overledenen, deze woorden niet gezongen werden, maar de Mis eindigde met de woorden: *Benedicamus Domino: Laat ons den Heer verheerlijken* of, *Requiescant in pace: Dat zij rusten in vrede*. En vandaar dan ook nu nog het gebruik, dat in den advent en in de vasten en op sommige andere dagen in het jaar *Benedicamus Domino* en in de Missen der overledenen: *Requiescant in pace* gezongen wordt.

Wil men echter ook eene overdrachtelijke beteekenis aannemen van het *Ite, missa est*, welnu zij het dan deze, welke ons door Albertus de Groote (2), den H. Thomas van Aquinen (3), Paus Innocentius (4) en vele anderen gegeven wordt. »De diaken zingt *Missa est*, wijl het offer des heils, na het nuttigen der gedaanten, nu ter rechterhand des Vaders is opgezonden, opdat Jezus ons daar in zich zelven den Vader aanbiede, Hij ons daar inlijve, met zich vereenige en ons een plaats bereide, gelijk Hij gezegd heeft door Joannes: Ik ga u een plaats bereiden (5). Gelijk bij zijne Hemelvaart, zoo is Hij ook nu wederom den hemel binnengegaan. — En de diaken moet dit zingen, daar deze hier als de vertegenwoordiger optreedt dier twee mannen in wit gewaad, die den leerlingen toevoegden: Galileesche mannen, wat staat gij hier ten hemel te zien?

(1) Bona. de Reb. Lit. CXX. 3. — (2) Lib. de Sacr. M. Tr. III. C. 23. — (3) P. 3. Q. 83. 4. — (4) O. cit. L. VI. C. XII. — (5) Joës XIV.

Jezus, die van U is weggenomen ten hemel, zal eenmaal komen zooals gij hem zaagt henengaan (1). Het koor nu, zoo gaat Paus Innocentius verder, dat juichende antwoordt: »*Gode zij dank*,» volgt de apostelen na, die God dankende met groote vreugde naar Jerusalem keerden, en de dagen daarop eenstemmig volhardden in God te prijzen en te zegenen (2). — God danken, is volgens het woord van den H. Augustinus, erkennen dat alle goederen van God komen, het is Hem lofprijzen voor zijne gaven.

Welnu, herhalen wij dan met het koor dat blijde *Deo gratias*, en betuigen wij daardoor aan den hemelschen Vader: Ja, wij loven U met erkentelijkheid voor alle genaden, welke wij van uwe goedheid in de H. Mis hebben ontvangen, wij verlaten vol vreugde de kerk, en zullen U eeuwig dankbaar blijven.

Na het »*Ite Missa est*» of »*Benedicamus Domino*» enz. is de Mis dan geeindigd, en werkelijk in de eerste tien eeuwen ging de vergadering der geloovigen, na het »*Deo gratias*» geantwoord te hebben, uit elkander. Doch de godsvrucht des priesters en der geloovigen voegde hier en daar er nog een gebed met den zegen des priesters en het Evangelie van den H. Joannes bij: dit werd langzamerhand meer algemeen en ten laatste erkend door de H. Kerk, zoodat deze het, doch eerst in de 16de eeuw, tot eene verplichting maakte voor iederen priester.

HET GEBED „PLACEAT” EN DE ZEGEN.

Het eerste van het bij de H. Mis gevoegde is het schoone gebed »*Placeat*», dat den zegen des priesters voorafgaat. Gebogen voor het altaar, daar hij een smeekgebed doet tot de H. Drievuldigheid,

(1) Act. Apost. I. 11. — (2) O. cit. L. VI, CXII, Zie ook Durand. Rat. L. IV, C. LVII. 6,

en met de handen daarop rustende, omdat hij zich met Christus in zijn gebed vereenigt, zegt de priester in stilte: »*Moge H. Drieëldigheid, de hulde mijner dienstbaarheid, U behagen, en verleen, dat het Offer, hetwelk ik, onwaardige, voor de oogen uwer Majesteit heb opgedragen, U welgevallig zij, en mij en allen, voor wie ik het opgedragen heb, door uwe barmhartigheid tot verzoening strekken. Door Christus onzen Heer Amen.*»

Wie aandachtig dit gebed beschouwt, vindt er aanstonds een herinnering in van alles, wat de priester in de Mis heeft gedaan. Het is een korte samenvatting zoowel van het *Eere-* en *Dank-* als van het *Smeek-* en *Zoenoffer*. De priester belijdt nogmaals, dat hij door zijn offer hulde gebracht heeft aan den Drieëenigen God, en zoo waarlijk door Jezus, het goddelijk Offer. God op volmaakte wijze heeft *verheerlijkt*; hij betuigt zijne *dankbaarheid* door belijdenis zijner onwaardigheid, welke echter door de welgevalligheid des Offers wordt vergoed; hij belijdt eindelijk, dat er door dat Offer alleen ware *verzoening* is te hopen, en *smeekt* ze daarom nogmaals, zoo voor zich zelven als voor allen, voor wie hij het opdroeg, dringend af.

Voorwaar een treffend gebed bij het einde der H. Mis! Het is als de bezegeling van het groote verbond, dat daar, bij dat Offer, met God is aangegaan, als de kroon, die de voltooiing en de eenheid aan het groote en heilige werk schenkt. En wie verder overweegt, wat er voor onzen geest opdaagt, als daarna de priester, plechtig de handen verheffende, den zegen geeft, hij begrijpt nog meer, waarom het hier wordt uitgesproken. Immers in den zegen des priesters wordt ons de gansche geschiedenis der wereld verhaald, de val en de verlossing, het aardsch paradijs en de Calvarieberg, in één woord alles wat wij juist in de H. Mis

hebben herdacht. Gij vraagt misschien, hoe is dit mogelijk? Luister, lezer, het zal u klaar worden als de zon.

Zegenen wil in de taal der H. Kerk zeggen: iets van onheilig heilig maken, iets aan den duivel ontrukken en aan God toewijden. Welnu, dat ware onnoodig geweest, zoo de mensch niet gevallen was in de erfzonde, want toen God de wereld geschapen had, overzag Hij alle dingen, en Hij bevond dat zij goed waren (1), goed voor God, dus geheilgd. Maar de zonde kwam in de wereld, en heeft alle schepselen bedorven (2). Noodzakelijk werd het dus, dat ze den duivel ontnomen, aan zijn heilloozen invloed onttrokken en aan God werden toegeheilgd. Welnu, de Zoon van God zelf begon dat ontzaglijk werk. Om den vorst dezer wereld te verjagen kwam Hij op de wereld (3), en zegenend en weldoend trok Hij onder de zijnen rond, hen vooral door zijn zegen-aanbrengend kruis uit de helsche slavernij verlossende. Dan, zijne verdiensten waren oneindig, zijne Kerk kon dus het werk der zegening voortzetten. Ook zij zou zegenend en weldoende alle schepselen tot hunne oorspronkelijke heiligheid wederbrengen, want de Stichter had gewild, dat zij zou voltooiën wat Hij had begonnen. Heerlijk tafereel derhalve van heel de wereldgeschiedenis, dat zich voor onzen geest ontrolt, als de priester zijne handen zegenend opheft en over Christus' volgelingen Gods zegen doet neerdalen.

O neen, het verwondert mij dan ook niet, dat die zegen te allen tijde in de H. Kerk hooggeschat werd, dat de eerste Christenen niets zouden gebruiken, of het moest eerst gezegend zijn; het verwondert mij niet, dat rijk en arm, koning en onderdaan, grijsaard en jongeling de knieën buigen en vol

(1) Gen. I. 31. — (2) Rom. V. 12. — (3) Joës XII. 13.

eerbied dat groote teeken der verlossing ontvangen; het verwondert mij niet, dat de H. Kerk verschillende plechtige ceremoniën heeft voorgeschreven, welke bij dien zegen steeds moeten in acht genomen worden.

Maar leert de zegen eens priesters ons zóó 's menschen geschiedenis kennen, hoe passend was het dan niet, dat hij bij het einde der H. Mis gegeven werd. Immers in dat H. Sacrificie wordt het verlossingswerk in werkelijkheid voortgezet; dáár, wij hebben het herhaalde malen aangetoond in den loop onzer verklaring van het Misoffer, wordt hetzelfde offer opgedragen als op Calvarië, daar vonden wij geheel het leven, het lijden en den dood van Jezus terug. De vruchten zijn dus aanwezig, zij vragen om uitgedeeld te worden. Welnu, geven wij dan acht op den priester, en ontvangen wij diep gebogen die hemelsche zegeningen, welke de Drieënige God na dat verheven offer zoo gaarne schenkt.

De tonen van het »*Deo gratias*» zijn nog niet weggestorven, of het is stil, doodstil in de kerk. Zelfs het orgel zwijgt. Alle geloovigen knielen neder, en de dienaren des altaars, van den minsten tot den hoogsten, liggen eerbiedig gebogen. Zie, daar kust de priester het altaar: door het teeken der liefde tracht hij de welwillendheid van Jezus te winnen om den rijksten zegen te kunnen mededeelen; hij heft de handen en de oogen omhoog tot het kruis, want van dat vloekhout kwam de staat van zegening, door het kruis blijven de genadestroomen vloeien: en hij spreekt: »*Zegene u de almachtige God,*» hij keert zich om en gaat verder: »*de Vader, en de Zoon, en de H. Geest,*» en tegelijk maakt hij plechtig het zegeteeken der verlossing over het volk. — »*Amen. Het zij zoo,*» is het antwoord, dat het volk als van zelf geeft, en waarmede het zoo vurig mogelijk die overvloedige zegeningen afsmeekt.

HET LAATSTE EVANGELIE.

Dan gaat de priester naar de Evangeliezijde des altaars en leest daar het begin des Evangelies van den H. Joannes (1). Waar dit lezen zijn oorsprong aan ontleent, weet men niet met juistheid te bepalen, doch men mag met eenige zekerheid aannemen, dat de devotie der geloovigen, die tot den priester naderden, met verzoek een gedeelte van het Evangelie en vooral het begin van dat van den H. Joannes over hen te lezen, om hen van alle gevaren te bevrijden, er een aanleidende oorzaak toe was. Zij begrepen toch, dat de plechtige belijdenis der Godheid van Christus en van zijne oneindig verdienstelijke menschwording een machtig middel was tot het verkrijgen der vele genaden, ons door die menschwording verdiend. Daar de aanvragen daartoe steeds vermenigvuldigden, besloten verschillende priesters dit voor iedereen te doen bij het einde van de H. Mis (2).

Te allen tijde was dit Evangelie ook in de Kerk hoog geschat. De H. Augustinus had reeds menigmaal hooren zeggen, dat zelfs heidenen het eerden. Een leerling van Plato, zegt hij (3), beweerde, dat men dit begin met gouden letters moest schrijven op alle plaatsen, waar men vergaderde, opdat heel de wereld het zou leeren kennen. De geloovigen schreven het uit, droegen het bij zich, en legden het op het hoofd, om van kwalen genezen te worden. De H. Kerkleeraar, wiens woorden wij zoo even aan-

(1) Als dezelfde dag twee evangelies heeft, bijv. een van het feest, wat op dien dag gevierd wordt, en een van den dag zelven, wordt in plaats van het St. Jans-evangelie, dat van den dag nu gelezen. — (2) Dom Guéranger O. cit. pag. 224. — (3) Lib. 10 *de Civit. Dei*. C. 29.

haalden, keurt dit gebruik volstrekt niet af, en oordeelt het veel beter dan andere toen ter tijde gebruikelijke bijgeloovige praktijken. En wie kent niet de kracht, welke ook heden nog de eenvoudige geloovigen daaraan toeschrijven? Treed de woning van den landman binnen ten tijde van noodweer, hagelslag en onweder, gij ziet hem de zijnen rondom zich vergaderen, en hij bidt met luider stem dat evangelie voor, en als men dan bij de woorden: »En het Woord is vleesch geworden” gekomen is en geknield heeft, staat hij met gerust gelaat op, want zij vreezen nu den duivel niet meer, die soms in dat onweer mag woeden, zij hebben het St. Jans-evangelie gelezen. Ja, door en door geloovige Christen, blijf dat doen en houd u trouw aan dat overoud gebruik; dit alles heeft reden, de huldiging van het geheim der menschwording waarbij de slavernij des duivels ophield, is een krachtig schild tegen zijne aanvallen.

Een treffend voorbeeld verhaalt ons daarvan een zeer geloofwaardig schrijver, de H. Antonius (1). Twee jongelingen gingen op een geboden feestdag nit om vogelen te schieten, de een had de H. Mis gehoord, de ander niet. Toen zij een eind wegs waren voortgegaan, ontstond er plotseling een zwaar onweder; felle bliksemstralen doorklieften de lucht, en onophoudelijk rolde de donder. Op eens klonk een stem: »*Slaat dood, slaat dood!*” En zie, de jongeling, die de H. Mis niet gehoord had, lag dood aan de zijde van den anderen. Deze half dood van schrik, loopt verder en tracht een schuilplaats te bereiken, doch opnieuw klinkt de stem: »*Slaat dood, slaat dood!*” Hij verwacht dan ook te sterven,

(1) P. 2. Chron. T. 9. C. 10. § 2. — (2) Zie ook Hieron-Mengus. *Spec. Exempl.* V. Missa n. 16. en Marchantius *Hort. Past. Cand. Myst.* T. IV. infine.

maar een andere stem herneemt: »*Ik kan niet, want hij heeft van daag het VERBUM CARO FACTUM EST gehoord,*» dat wil zeggen, hij heeft de Mis bijgewoond en het H. Evangelie van Joannes medegebeden. Zoo deed God door den duivel zelven de getuigenis afleggen, dat het St. Jans-evangelie een bijzondere kracht tegen hem uitoefent.

Laat ons thans, na deze misschien ietwat te lange uitweiding, doch welke wij, om het nut, dat daarin gelegen was, goed oordeelden, het Evangelie zelf uit den mond des priesters gaan vernemen. Deze wekt eerst de aandacht der geloovigen op, door nogmaals te zeggen: »*De Heer zij met u,*» het antwoord der dienaren is: »*En met uwen geest.*» Dan maakt hij met den duim een kruisje op het Evangelie of op het altaar, en teekent verder zijn voorhoofd, mond en borst zeggende: »*Begin van het H. Evangelie van Joannes,*» »*Glorie zij u, o Heer,*» is het blijde antwoord van het volk. Dan vervolgt hij:

»*In den beginne was het Woord, en het Woord was bij God, en het Woord was God. Dit was in den beginne bij God. Alles is door het Woord gemaakt; en zonder Hem is niets gemaakt van hetgeen gemaakt is; in Hem was het leven, en het leven was het licht der menschen: en het licht schijnt in de duisternissen, en de duisternissen hebben het niet aangenomen. Er was een mensch van God gezonden, wiens naam was Joannes. Deze kwam tot getuigenis, om getuigenis te geven van het licht, opdat allen door hem gelooven zouden. Hij was het licht niet, maar om getuigenis te geven van het licht. Het ware licht was dat allen mensch verlicht, die in deze wereld komt. Hij was in de wereld, en de wereld is door Hem gemaakt, en de wereld heeft Hem niet gekend. In zijn eigendom kwam Hij, en de zijnen namen Hem niet aan.*

Doch zoovelen Hem aannamen, hun gaf Hij de macht om kinderen Gods te worden, hun die in zijnen naam gelooven, die niet uit den bloede, noch uit den wil des vleesches, noch uit den wil des mans, maar uit God geboren zijn. EN HET WOORD IS VLEESCH GEWORDEN, en het heeft onder ons gewoond, en wij hebben zijne glorie gezien, eene glorie als des Eeniggeborenen van den Vader, vol genade en waarheid.

Bij het woord: *En het Woord is vleesch geworden*, doet de priester met zijne dienaren gelijk onder het Credo, een kniebuiging, want opnieuw belijdt hij die diepe vernedering der menschwording van Gods oneindig volmaakten Zoon, die de gedaante van een slaaf aannam om ons te verlossen. En na dat Evangelie antwoordt het volk door den mond des dienaren: »*Deo gratias. Gode zij dank.*» Dit korte woord, wij herinnerden het reeds meermalen, is zoo heilig, zoo volmaakt, zoo waardig in de oogen van God, dat men het grootste der geheimen met geen beter kan eindigen. »Wat kunnen wij beter denken, beter zeggen, beter schrijven,» vraagt de H. Augustinus, »dan dit woord: *Deo gratias. Gode zij dank?* O neen, men kan niets korter uitdrukken, niets aangenamer hooren, niets grooter begrijpen, niets nuttiger en met meer vrucht doen dan dit gebed: *Deo gratias. Gode zij dank* (1).»

Ja, Gode zij dank, na dat voltrokken offer, na dien oneindigen schat van verdiensten, welke uit den hemel is neergekomen op aarde. Dank zij God voor zijne onuitsprekelijke gave (2), zoo moeten wij hier met den Apostel uitroepen. Het oneindig heilige slachtoffer werd aan God gebracht door het Sacrificie, aan de menschen door de Communie. Hemel en aarde zijn één. Dank zij den Vader, die ons zijnen

(1) Epist. 77. — (2) II. Cor. IX. 15.

Zoon schonk; dank den Zoon, die zich ten offer
wijdde; dank den H. Geest, die ons in Jezus Christus
geheiligd heeft; dank in één woord aan de Aller-
heiligste Drievuldigheid, nit welke alles, door welke
alles, in welke alles ons is geworden. Dank en nu
en altijd en door alle eeuwen der eenwen!

»Ja waardig is het Lam, der eeuwen Opperheer,
Te ontvangen lof en dank; Hij is voor ons gestorven,
Aan Hem zij glorie, kracht en macht en majesteit
Amen! regeere Hij tot in der eeuwigheid (1)!»

. . .

En hiermede hebben wij, onder Gods bijstand,
onze taak volbracht. Wij stelden ons voor de plechtige
H. Mis, zoo duidelijk wij konden, te verklaren. De
goede God geve, dat ons werk niet onvruchtbaar
zij, maar dat wij tevens geleerd en gesticht hebben:
geleerd, om nooit de H. Mis te verzuimen, maar
dagelijks, zooveel wij eenigszins kunnen bij dat
H. Offer tegenwoordig te zijn; *gesticht*, om het
elken dag ook zoo godvruchtig mogelijk bij te
wonen, en uit die mijn der goddelijke genaden, al
het goud te putten, dat er in te vinden is. Het is
waar, wij kozen de *plechtige* H. Mis ter verklaring,
omdat daarbij nog meer plechtigheden plaats hadden:
maar dat neemt niet weg, dat elke andere H. Mis
immer dezelfde waarde bezit, en even groote ge-
naden kan mededeelen.

Luisteren wij ten slotte naar de krachtige opwek-
king daartoe van onzen katholieken dichter (2):

O Kersten hart! wat traagheid let u dan
Des morgens vroeg te rennen, daar dit Mann'
Die zuivre daauw des offers, zoo gezegend
U in den mond en op de lippen regent,

(1) Mgr. Broere. *Constantijn* 2de zang. — (2) Vondel.
Altaergeheimnissen. Derde boek.

Zoo blank als sneeuw van 't heilrijk Paradijs?
Wat hoop van staat, gebouwd op smeltende ijs,
Wat zucht tot goud, wat vleierij van pluimen
Betoovren u dien zegen te verzuimen?
Dien outeroogst? Dat offerooft? Die vrucht,
Voor elk gekweekt in Seraphijnsche lucht?
De Heiland, eens gehecht aan 't heilzaam teiken,
Begint van hier zijn vrucht u toe te reiken.
Hier bloeit de boom des levens dag aan dag,
Hier rust de ziel van 't ijdele bejag.
Hier toomt de geest het vleesch zijn dartelheden;
Hier antwoordt God op zuchten en gebeden;
Hier wischt hij af de tranen in den nood;
Hier leeft het hart in troost, hier sterft de dood;
Hier geeft u God den voorsmaak van 't onsterflijk.
Ook van zich zelf, door 't offeren verwerflijk.

IMPRIMATUR.

VOORSCHOTEN,
Die 6 Februarii 1893.

M. BERNSEN,
Libr. Censor.

I N H O U D.

	BLADZ.
EEN WOORD TOT INLEIDING	V

ƐERSTE DEEL.

De Voorbereiding tot de Plechtige H. Mis.

DE VOORBEREIDING TOT DE PLECHTIGE H. MIS	1
§ 1. Het Altaar	2
§ 2. Het Misgewaad	7
§ 3. Wierook en Wierookvat	18
§ 4. Het Brood en de Wijn voor het H. Offer	23
§ 5. De Taal der H. Kerk in de H. Mis	32
§ 6. De gewijde Zang der H. Mis	38

TWEEDE DEEL.

De Plechtige H. Mis.

DE PLECHTIGE H. MIS	48
<i>Eerste Hoofdstuk. De naaste Voorbereiding tot</i>	
<i>het H. Offer</i>	49
§ 1. Aan den Voet des Altaars	49
Intrede in het Heiligdom	49
Psalm »Judica''	51
Confiteor	54
§ 2. Bij het komen aan het Altaar	60
Het opgaan der Trappen	60
Bewierooking	63

INHOUD.

BLADZ.

<i>Tweede Hoofdstuk. De Mis der Catechumenen</i>	68
§ 1. Introïtus	69
§ 2. Kyrie eleison	71
§ 3. Gloria in excelsis	74
§ 4. De Collecte	79
§ 5. De Epistel	86
§ 6. Het Graduale	92
§ 7. Het Alleluja	93
§ 8. De Tractus	97
§ 9. De Sequentia	98
§ 10. Het Evangelie	100
§ 11. De Preek	110

Derde Hoofdstuk. Het Credo, de Offerande en de Præfatie

§ 1. Het Credo	117
§ 2. De Offerande	128
De Aanbieding der Offergaven	129
Bewierooking	140
De Handenwassching des Priesters	143
Suscipe, Sancta Trinitas	146
Orate, Fratres	149
De stille Gebeden	151
§ 3. De Præfatie	153

Vierde Hoofdstuk. De Canon met het Pater Noster

§ 1. Gebeden voor de Consecratie	165
Het Gebed »Te igitur»	165
Bede voor de H. Kerk	165
Gedachtenis der Levenden	168
Gedachtenis der Heiligen	169
Het Gebed »Hanc igitur»	175
Het Gebed »Quam oblationem»	177

INHOUD.

BLADZ.

§ 2.	De Consecratie	179
§ 3.	Gebeden na de Consecratie	184
	Het Gebed »Unde et Memores”	184
	Het Gebed »Supra quae propitio”	188
	Het Gebed »Supplices te rogamus”	190
	De Gedachtenis der Overledenen	194
	»Nobis quoque peccatoribus”	198
	Sluiting van de Canon	200
§ 3.	Het Pater noster	207

Vijfde Hoofdstuk. De Voorbereiding tot de H. Communie en de Communie zelve

§ 1.	Het Gebed »Libera nos”	217
§ 2.	Het Agnus Dei	224
§ 3.	Laatste Gebeden van Voorbereiding	227
§ 4.	De Communie van den Priester	231
§ 5.	De Communie der Geloovigen	234

Zesde Hoofdstuk. De Dankzegging

§ 1.	De Gebeden bij de zuivering van den Kelk	240
§ 2.	De Antifoon: »De Communie”	242
§ 3.	De Post-Communie	243
§ 4.	Het slot der H. Mis	244
	De wegzending des volks	244
	Het Gebed »Placeat” en de Zegen	247
	Het laatste Evangelie	251

Bij den uitgever dezes is mede verschenen:

Melanie van Biervliet. Meditatiën voor Religieusen Onderwijzeressen, met Voorrede van Prof. J. A. DE RIJK.

Gebonden linnen band f 1.75.

Ingenaaid » 1.25.

»Dit korte en zaakrijke handboek is in vele kloosters ingevoerd.»

Lud. Blossius. Geestelijke Gids, of Canon van het geestelijk leven en geestelijke spiegel. Uit het latijn door J. DE BONT, S. J.

Gebonden linnen band f 1.40.

Ingenaaid » 1.—

Kardinaal WISEMAN zegt:

»Dit gulden boekje zij stuk en versleten door het veelvuldig gebruik.»

Hyacinthus Negri S. O. P. De Allerheiligste Rozenkrans. Korte Overwegingen der Rozenkransgeheimen met voorbeelden voor elken dag. 2e druk.

Gebonden linnen band f 0.60.

Ingenaaid » 0.40.

»De tweede druk in korten tijd pleit genoegzaam voor de degelijkheid.»

Mgr. Egger. De katholieke jongeling in de hedendaagsche wereld.

Gebonden in half linnen f 0.30.

»Een klein handboekje, dat de jongelingen waarschuwt tegen de gevaren in werkplaats, kazerne, fabriek enz. nu de grondslagen van het tegenwoordige en toekomstige leven worden ondermijnd en veracht.

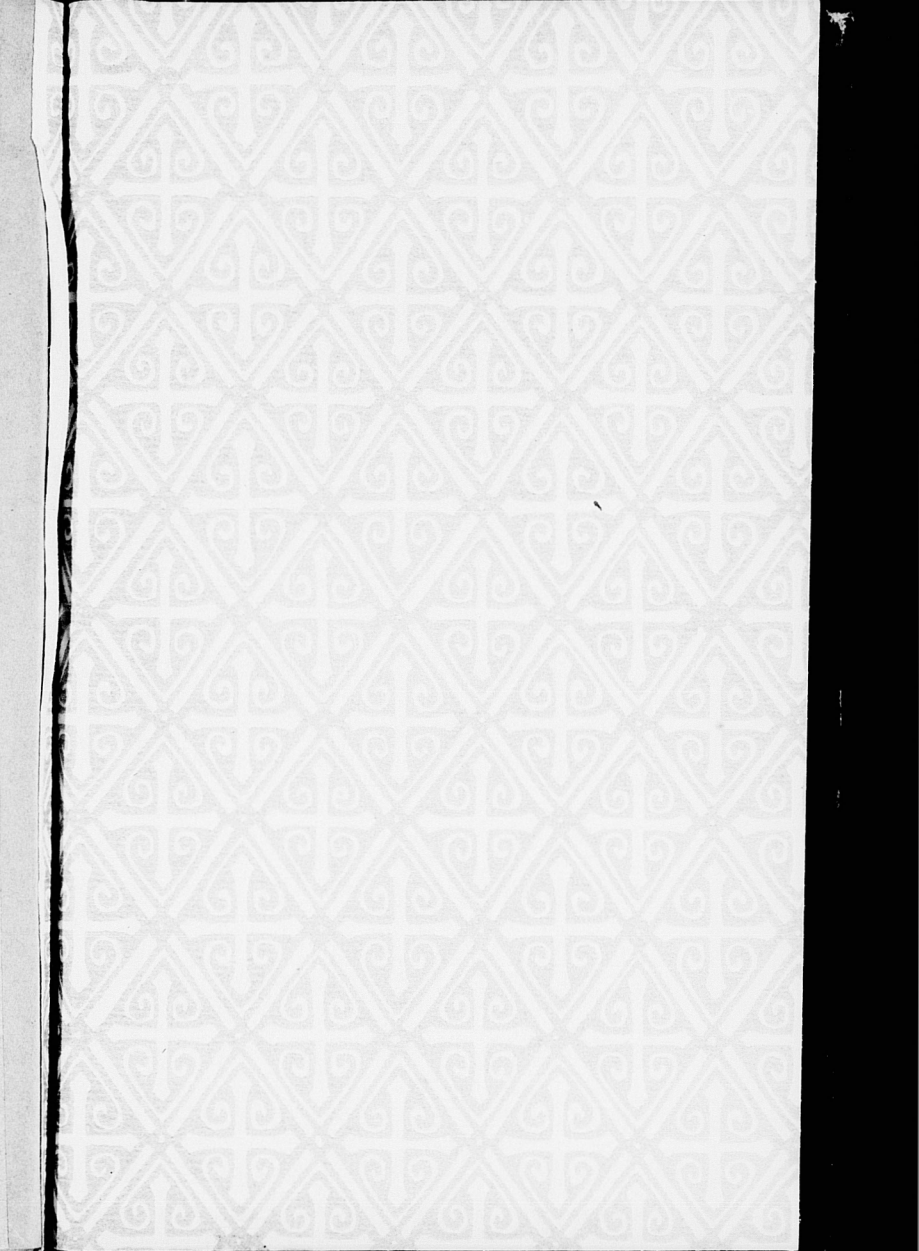
Prinses Craon. Henry Percy. *Gebonden linnen band f 1.90.*

» Thomas Morus » » » » 1.90.

Alban Stolz Reisherinneringen. » » » » 0.90.

A. de Ségur. Heidenen en Christenen,

Verhalen uit de eerste christentijd » » » » 0.90.

Bij den uitgever dezes is mede verschenen:

Melanie van Biervliet. Meditatiën voor Religieusen Onderwijzeressen, met Voorrede van Prof. J. A. DE RIJK.

Gebonden linnen band f 1.75.

Ingenaaid » 1.25.

»Dit korte en zaakrijke handboek is in vele kloosters ingevoerd.»

Lud. Blossius. Geestelijke Gids, of Canon van het geestelijk leven en geestelijke spiegel. Uit het latijn door J. DE BONT, S. J.

Gebonden linnen band f 1.40.

Ingenaaid » 1.—

Kardinaal WISEMAN zegt:

»Dit gulden boekje zij stuk en versleten door het veelvuldig gebruik.»

Hyacinthus Negri S. O. P. De Allerheiligste Rozenkrans. Korte Overwegingen der Rozenkransgeheimen met voorbeelden voor elken dag. 2e druk.

Gebonden linnen band f 0.60.

Ingenaaid » 0.40.

»De tweede druk in korten tijd pleit genoegzaam voor de degelijkheid.»

Mgr. Egger. De katholieke jongeling in de hedendaagsche wereld.

Gebonden in half linnen f 0.30.

»Een klein handboekje, dat de jongelingen waarschuwt tegen de gevaren in werkplaats, kazerne, fabriek enz. nu de grondslagen van het tegenwoordige en toekomstige leven worden ondermijnd en veracht.

Prinses Craon. Henry Percy. *Gebonden linnen band f 1.90.*

» Thomas Morus » » » 1.90.

Alban Stolz Reisherinneringen. » » » 0.90.

A. de Ségur. Heidenen en Christenen,

Verhalen uit de eerste christentijd » » » 0.90.

